

ANKICA PANDŽIĆ

PET STOLJEĆA ZEMLJOPISNIH KARATA HRVATSKE

IZLOŽBU JE ORGANIZIRAO
POVIJESNI MUZEJ HRVATSKE
POVODOM VI. MEĐUNARODNOG
SIMPOZIJA IMCOS-a »PET STOLJEĆA
ZEMLJOPISNIH KARATA HRVATSKE«

ZAGREB — DUBROVNIK,
30. IX — 3 X. 1988.

SURADNICI U ORGANIZACIJI IZLOŽBE:
MUZEJ ZA UMJETNOST I OBRT
NACIONALNA I SVEUČILIŠNA BIBLIOTEKA
ARHIV HRVATSKE

Katalog i izložba financirani su sredstvima
Republičke samoupravne interesne zajednice za
kulturu SR Hrvatske i Udružene samoupravne
interesne zajednice za kulturu grada Zagreba

RECENZENTI:

prof. dr. PAŠKO LOVRIC
dr. JOSIP LUČIĆ

prof. FEDOR MOAČANIN, stručni konzultant za
rukopisne karte i tumačenje povijesnih podataka na
kartama

NA SURADNJI ZAHVALJUJEMO:

ARHIVU HRVATSKE, ZAGREB
FRANJEVAČKOM SAMOSTANU, KOŠLJUN
ARHIVU PRVOSTOLNOG KAPTOLA
ZAGREBAČKOG
NACIONALNOJ I SVEUČILIŠNOJ
BIBLIOTECI, ZAGREB
POMORSKOM MUZEJU »SERGEJ MAŠERA«,
PIRAN

VLASNICIMA ZBIRKI:
ing. I. DUBRAVČIĆU
GERHARDU LEDIĆU
prof. dr. DRAGUTINU NOVAKU
prof. dr. IVI VODOPIJI

prof. DRAŽENU BUDIŠI, višem bibliotekaru
i voditelju Zbirke rijetkosti
mr. DUŠANKI ČANKOVIĆ, bibliotečnom
savjetniku i voditelju Kartografske zbirke NSB
prof. IVI FICOVIĆU, arhivistu-specijalisti
prof. RENATI GOTTHARDI ŠKILJAN, voditelju
Kabineta grafike JAZU
BISERKI GREČL, višem knjižničaru NSB
prof. ANDRIJI LUKINOVIĆU, voditelju Arhiva
Prvostolnog kaptola zagrebačkog
prof. VLADI MAGIĆU, voditelju Metropolitane

Izdavač: Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb
Za izdavača: prof. Jasna Tomičić
Urednik kataloga: prof. Jasna Tomičić
Autor teksta: prof. Anka Pandžić
Dizajn naslovne stranice: Mario Hodak
Prijevod na engleski: prof. Zoran Dučakijević
Korektura: Lidija Orešković
Fotografi: Hedviga Crha i Josip Vranić
Konceptija izložbe: prof. Anka Pandžić
Likovna postava izložbe: Berislav Brajković,
akademski kipar
Kolaži: Ljubica Bačić
Izrada dekoracije: Ivica Susović i suradnici
Tehnički koordinator izložbe: prof. Vesna Plančić
Propaganda: prof. Maja Juras
Tisak: Colorprint, Zagreb, tel. 444-126
Naklada: 2000 primjeraka

SPONZORI:

ATLANTSKA PLOVIDBA, DUBROVNIK
COLORPRINT, ZAGREB
URO »LOTRŠČAK«, UGOSTITELJSKA
RADNA ORGANIZACIJA, ZAGREB
INA NAFTAPLIN, RZ ZAJEDNIČKI POSLOVI,
ZAGREB
REDAKCIJA »SAM SVOJ MAJSTOR«,
ZAGREB
TVORNICA PAPIRA, RIJEKA
UNITAS, TVORNICA KONCA, ZAGREB
ZAVOD ZA ZAŠTITU ZDRAVLJA GRADA
ZAGREBA, ZAGREB
ZRINJEVAC, KOMUNALNA
HORTIKULTURNA RADNA ORGANIZACIJA,
ZAGREB

Naslovna stranica
G. de Jode, Karta Hrvatske, Amsterdam 1593,
Zbirka Novak, kat. br. 45

ANKICA PANDŽIĆ

PET STOLJEĆA ZEMLJOPISNIH KARATA HRVATSKE

IZLOŽBA
POVIJESNOG MUZEJA HRVATSKE

MUZEJ ZA UMJETNOST I OBRT
LISTOPAD/STUDENI 1988.
ZAGREB

Medunarodno društvo skupljača zemljopisnih karata (International Map Collectors' Society) predložio je Republičkom komitetu za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske održavanje simpozija na temu starih zemljopisnih karata Hrvatske. Obzirom da je Povijesni muzej Hrvatske već imao na tom području iskustvo, predložen je za organizatora naučnog skupa pod nazivom **»Pet stoljeća zemljopisnih karata Hrvatske«**. Na simpozijumu koji se održava

po pokroviteljstvom Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti sudjelovat će domaći i strani stručnjaci.

Povodom simpozija postavio je Povijesni muzej Hrvatske u prostoru Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu istoimenu izložbu. Po izboru autorice izložbe, višeg kustosa Povijesnog muzeja Hrvatske prof. Ankice Pandžić, prezentirane su najvrednije karte i atlasni čuvani u bibliotekama, arhivima, muzejima, samostanima i privatnim zbirka.

Drugi dio simpozija održava se u Dubrovniku, gdje je Dubrovački muzej (Muzej dubrovačkog pomorstva) postavio izložbu autorice, višeg kustosa mr. Anice Kisić pod nazivom **»Obala Hrvatske na pomorskim i geografskim kartama od 16-19. stoljeća«**

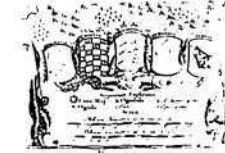
Po prvi puta tako će našoj i stranoj javnosti biti predstavljeno oromno bogatstvo zemljopisnih karata Hrvatske.

Jasna Tomićić

PREDGOVOR

Izložba »Pet stoljeća zemljopisnih karata Hrvatske« organizirana je povodom simpozija koji se održao u Zagrebu i Dubrovniku od 1. do 3. listopada 1988. na istu temu pod pokroviteljstvom Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Simpozij su organizirali Povijesni muzej Hrvatske i Medunarodno udruženje kolekcionara starih zemljopisnih karata (IMCOS) iz Londona. To je šesti po redu simpozij koji je pokrenulo ovo međunarodno udruženje u različitim zemljama svijeta. Inicijativu za održavanje ovogodišnjeg simpozija u Zagrebu i Dubrovniku dao je prof. dr. Dragutin Novak, vlasnik najveće zbirke karata našeg područja. Republički komitet za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske, kojemu se obratilo ovo međunarodno udruženje s prijedlogom održavanja simpozija, povijerilo je njegovcu organizaciju Povijesnom muzeju Hrvatske. Kao kustos kartografske zbirke Povijesnog muzeja Hrvatske trebalo je da sačinim koncepciju izložbe, prikupim građu i izradim katalog. Vrijeme od godine dana, koliko sam imala za obradu ove velike teme, bez sumnje je prekratko. Kako su zbirke naših muzeja, biblioteka i arhiv uglavnom ne objavljene, stavila sam težište na zagrebačke institucije i privatne kolekcije koje su mi bile dostupne za stručni, umnogome zanimljiv istraživački rad. Mr. Anica Kisić iz Muzeja dubrovačkog pomorstva istovremeno je radila na izložbi »Obale Hrvatske na pomorskim i geografskim kartama« i pregledala kartografske zbirke u Zadru, Splitu, Šibeniku i Dubrovniku, te mi je omogućila uvid u inventar ovih zbirki, za što joj dugujem zahvalnost. Izložene su originalne karte, atlasi, kronike i putopisi od posljednje četvrtine 15. do kraja 19. stoljeća. Ne radi se, dakako, samo o kartama Hrvatske, odnosno Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. U velikom su broju zastupljene i karte Ugarske, Austrije i Italije na kojima je prikazano područje današnje Hrvatske. Njihova kvaliteta, kako u vjerodostojnosti prikaza tako i u tehničkoj izradi, jako varira. U opisu kataločkih jedinica pokušala sam dati samo neke od zanimljivih podataka koje nalazimo na starim zemljopisnim kartama; ti su podaci prvenstveno geografskog, geografsko-političkog i povijesno-političkog karaktera. Kao izvorna građa karte su kod nas premalo korištene. Karte domaćih kartografa najslabije su zastupljene. One su, pogotovo iz ranijeg razdoblja, određene izvan granica naše zemlje, pa iz razumljivih razloga nisu mogle biti posudene. Većina će karata biti prvi put prezentirana široj javnosti. U realizaciji izložbe i kataloga sudjelovali su brojni suradnici kojima ovdje želim izraziti svoju zahvalnost. Zahvaljujem se prof. Šimi Juriću koji me je upozorio na neke vrijedne, meni nepoznate radove. Najveću zahvalnost dugujem recenzentima prof. dr. Pašku Lovriću i dr. Josipu Lučiću, te prof. Fedoru Moačaninu i prof. dr. Dubravku Škiljanu koji su mi tokom čitava rada pružali stručnu pomoć. Na kraju, želim se zahvaliti svojim kolegama u Povijesnom muzeju Hrvatske koji su svojim zalaganjem pomogli da ovaj posao bude na vrijeme završen.

Ankica Pandžić

Poslije stoljetne srednjovjekovne zatvorenosti javlja se doba humanizma i renesanse s novim pogledom na život i svijet oko sebe. Dok je u srednjem vijeku Biblija osnova učenosti i riznica svih znanja te polazište razmišljanja, što se odrazilo i na kartografske prikaze tog doba, renesansa otkriva davno zaboravljena djela antike i u njima traži inspiraciju za nova ostvarenja. Renesansu kartografije najavit će ponovo otkrivanje djela antičkih astronoma i geografa, a njezin nagli razvoj potaknut će nekoliko činilaca. Presudan utjecaj imala su velika geografska otkrića na prijelazu između 15. i 16. stoljeća, nova tehnička i navigacijska dostignuća, pronalazak drvoreza i bakroreza, te razvoj knjigotiska općenito. Tiskom *Geografije* (*Geographiké hyphégésis*) Klaudija Ptolemeja počelo je veliko doba kartografije. Prvo tiskano izdanje *Geografije*, s dvadeset i sedam karata Evrope, Afrike i Azije, objavljeno je u Bologni 1477. Kao najznačajnije djelo s područja geografije, ona će doživjeti brojna izdanja krajem 15. i tokom 16. stoljeća, a utjecat će na kartografske prikaze pojedinih zemalja sve do 17. stoljeća. Evropski kontinent prikazao je Ptolemej na deset karata, tzv. tabula. Nama je važna Peta karta Evrope, na kojoj su predstavljene rimske provincije Recija, Vindelicija, Norik, Gornja i Donja Panonija, te Dalmacija. Na dijelu područja provincije Panonije i Dalmacije nastala je kasnije, u srednjem vijeku hrvatska država. Za Ptolemejeve karte, pa tako i za Petu kartu Evrope, karakterističan je jednostavan prikaz s isticanjem samo najvažnijih, prvenstveno fizičko-geografskih objekata. To su veće rijeke, kod nas Drava »Draus«, Sava »Saus«, Zrmanja »Tedanius« i Krka »Ticius«, reljef glavnih planinskih masiva, pa na području Balkanskog poluotoka niz krtičnjaka označava »Centralno bilo« (kasniji naziv) s nekoliko oronima, na primjer »Albanus mons«, »Bebii montes«... Na karti su također napisana imena rimskih naseobina i nazivi plemena koja su tu bila nastanjena. Između brojnih izdanja *Geografije* sedam se ubraja u inkunabule, a još šesnaest izdanja objavljeno je u razdoblju postinkunabula do sredine 16. stoljeća. Izuzetnu estetsku vrijednost ima izdanje Martina Waldsemüllera, tiskano u Strassbourgu 1513, i *Geografija*, u kojoj je Gerhard Mercator radio karte i objavio je u Kölnu 1578. Waldsemüllerovo izdanje je zbirka drvoreza, a Mercatorovo zbirka bakroreza. Najstarije izdanje Ptolemejeve *Geografije* u našoj zemlji čuva se u Franjevačkom samostanu na Košljunu, a tiskano je kod Giacoma Penzia u Veneciji 1511 (kat. br. 3). U kasnijim izdanjima broj karata se povećava novima koje dodaju

After centuries of medieval isolation come the Humanism and Renaissance with their new attitude towards life and the world around. And while in the Middle Ages the Bible is the basis of the educated and the treasury of all knowledge and the source of thinking, which effects the cartographic images of the period, the Renaissance discovers the long-forgotten works of the ancient times and seeks in them inspiration for new achievements. And the renaissance in cartography is announced by new interest in the works of the ancient astronomers and geographers; its rapid progress is influenced by several factors. Decisive influence was made by the great geographic discoveries at the close of the 15th and the beginning of the 16th centuries, new technical and navigational innovations, discovery of woodcuts and copperplates, and progress in printing in general. The publication of *Geographia* (*Geographica hyphegesis*) by Claudius Ptolemy marks the beginning of the great age of cartography. Its twenty-seven maps of Europe, Africa, and Asia were first printed in Bologna in 1477. As the most important among geographic works it had numerous editions at the end of the 15th and all through the 16th centuries. Its influence on cartographic images of particular countries will be felt as long as the 17th century. Ptolemy devoted ten maps, the so-called tables, to the representations of Europe. For us, important is the *Fifth Map of Europe* because of its images of the Roman provinces of Retia, Vindelitia, Noricum, Upper and Lower Pannonia, and Dalmatia. Later, in the Middle Ages, parts of the provinces of Pannonia and Dalmatia were occupied by the Croatian state. Characteristically for Ptolemy's maps, and likewise its *Fifth Map of Europe*, is simplicity in representation with stresses only on the most prominent, before all physical and geographic features. These are bigger rivers, such as, among ours, the Drava, *Draus*, the Sava, *Saus*, the Zrmanja, *Tedanius*, and the Krka, *Ticius*, then the topography of central mountain ranges with a series of molehills representing the *Central Ridge* (its later name) with a few oronimes, e. g. *Albanus Mons*, *Bebii montes*, etc. The map also brings the names of Roman settlements and local tribes. Seven out of many editions of the *Geographia* are incunabula. Sixteen later publications appeared in the period of postincunabula until the mid-16th century. Of outstanding aesthetical values are the issues by Martin Waldsemüller, printed at Strassbourg in 1513, and the *Geographia* for which Gerard Mercator made the maps and which appear-

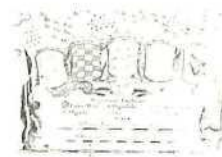
izdavači, a označavaju ih kao »tabulae novae«. Na ove karte unose se novi objekti a prikaz se uskladuje s mogućnostima i zahtjevima vremena, i one se postupno oslobađaju Ptolemejeva utjecaja (kat. br. 7, 13, 14, 16). Koliko je god u jednom trenutku ovo veliko djelo dobar uzor, putokaz i poticaj novom kartografskom stvaralaštvu, predugo je kopirano i tiskano s utvrđenim pogreškama, te tako postaje kočnica daljem razvoju kartografije.

Uz karte kontinentalnih područja, često nepoznatih, s prikazom izmišljenih objekata, potkraj srednjeg vijeka razvijaju se karte obala i mora, nazvane portulani ili pomorske, brodarske karte. Ta vrsta karata imala je praktičnu namjenu, te su na njima prikazani detalji koji su olakšavali plovidbu. Najveća pažnja poklanja se prikazu obale, luka, ucrtavaju morskkih hridi, pličina, označavanju smjera vjetrova i drugim za pomorce važnim pojavama. Portulanske karte su nepoznatije po velikim ružama vjetrova, sadrže prikaz same obalnih naselja i luka, dok kopneni dio karata ostaje neispunjen. U 15. stoljeću Venecija je prva pomorska i trgovačka zemlja Sredozemlja i središte umjetnosti i kulture. Iz Venecije su polazili mnogi putnici na daleka putovanja i vraćali se s vrijednim i vjerodostojnim vijestima o krajevima kojima su prolazili. Kao kulturni centar, Venecija je imala i radionice drvorezbara i bakrorezača, te je i na taj način ovaj primorski grad imao sve preduvjete da postane centar nove, stručno organizirane kartografije. Portulani venecijanske provenijencije redovito prikazuju Sredozemlje, a tu je obavezno i Jadransko more sa svojom obalom. Najistaknutiji su majstori talijanske pomorske kartografije, na čijim kartama nalazimo i Jadransko more, Pietro Vesconte, Andrea Bianco, Grazioso Benincasa, Giovanni Matteo Contarini, Francesco Rosselli i drugi. Već potkraj razdoblja portulana javljaju se dva vrhna kartografa koji su svojim radom, odnosno prilikom, vezani uz naše krajeve. To su Petar Kopic Istranin (Pietro Coppo, 1469—1555) i Vicko Dimitrije Volčić Dubrovčanin (Vicentius Demetrius Volcius Rachuseus, 1563—1607). Kartografsku izobrazbu stekao je Kopic u Veneciji kod Marka Antonia Sabelica, a njegova najvrednija djela nastaju u Istri. Poznata su četiri Kopicjeva rada s područja kartografije: *De toto orbe*, *Summa totius orbis*, *Portolano* i *Del sito de Istria*. Kopicjev *Portolano* sadržava sedam karata na kojima je prikazano čitavo Sredozemlje i evropska obala Atlantika do Velike Britanije. Danas su poznata dva primjerka, jedan se čuva u Britanskom muzeju u Londonu, a drugi u Veneciji. U našoj zemlji, u Piranu, u Muzeju pomorstva »Sergej Mašera« nalazi se jedan od dvaju sačuvanih primjeraka Kopicjeva atlasa *Summa totius orbis*. Taj Kopicjev atlas (kat. br. 5.) sadržava petnaest karata, od kojih su za nas tri od osobite važnosti: Karta Istre, Karta Italije, Ilirika, Epira... te portulanska karta Jadranskog mora. Karta Istre prva je regionalna karta istarskog poluotoka, izrađena na temelju vlastitih Kopicjevih terenskih istraživanja. To je najvjerodostojniji kartografski prikaz Istre u 16. stoljeću. Objavljena je i u slavnom Orteliusovu atlasu *Theatrum Orbis Terrarum*, 1573, a već u prvom izdanju iz 1570, nalazimo Kopicjevo ime u Katalogu autora: »Petrus Coppus, Hiistriam; uti Leander Albertus Auctor est«.

red in Cologne in 1578. Waldseemüller's publication is a set of woodcuts, and that of Mercator a series of copper-plates. The oldest existing publication of Ptolemy's *Geographia* in our country is in the Franciscan monastery on the island of Kosljun. It was printed by Giacomo Penzi in Venice in 1511 (Catalogue No. 3). In later editions publishers add to the number of maps referring to them as the *tabulae novae*. They feature some new things bringing the representations into the accord with the possibilities and requirements of the time thus gradually becoming independent of Ptolemy's influence (Catalogue Nos. 7, 13, 14, and 16). And though this great work was at the time a good model, guide and stimulus for new cartographic activity, it was copied and printed with same errors for too long and so failed to make further progress in cartography.

Apart from the maps of continental regions, often unknown, showing unrealistic objects, towards the end of the Middle Ages appear sea and coastal charts called portolanos, i. e. maritime or ship maps. These are for practical use showing the details which make sailing easier. The greatest attention is paid to the images of coastlines and ports as well as indication of sea rocks and shallow waters, directions of winds and other relevant data for mariners. Portulan maps all have large compass roses and show only coastal places and ports. Their corresponding continental parts are blank. In the 15th century Venice was the premier maritime and commercial power in the Mediterranean as well as the centre of art and culture. From Venice many set out on their far journeys and come back with valuable and realistic information on the lands visited. As a cultural centre, Venice has workshops of woodcutters and copper-plate makers who, along with all the other preconditions typical of this coastal city, help it to become the centre of a new, professionally organized cartography. The Venetian portolanos always show the Mediterranean and, of course, the Adriatic sea and coast. The most prominent among the Italian masters of maritime cartography, whose maps include the

Adriatic are Pietro Vesconte, Andrea Bianco, Grazioso Benincasa, Giovanni Matteo Contarini, Francesco Rosselli and others. Already at the close of the portulan period two remarkable cartographers, native of our countries, appear. They are Petar Kopic of Istria (Pietro Coppo (1469—1555)) and Vicko Dimitrije Volčić of Dubrovnik (Vicentius Demetrius Volcius Rachuseus (1563—1607)). Kopic receives cartographic education in Venice, from Marco Antonio Sabelica. His most notable works are produced in Istria. We know four of his cartographic works: *De toto orbe*, *Summa totius orbis*, *Portolano*, and *Del sito de Istria*. His portolano has seven maps which show the whole of the Mediterranean and the European Atlantic coast as far up as Great Britain. Of the two known examples, one is in the British Museum in London, and the other in Venice. One of two preserved copies of Kopic's atlas, *Summa totius orbis*, is in the Sergej Mašera Maritime Museum in Piran. The atlas (Catalogue no. 5) has fifteen maps, three of which are particularly important to us: the map of Istria, the map of Italy, Illyria, Epirus... and the portulan map of the Adriatic Sea. The map of

O životu i kartografskom djelovanju Vicka Dimitrija Volčića, nemamo dovoljno podataka. Zna se za šest ili sedam njegovih portulanskih karata; dvije u SAD, dvije u Vatikanu, jedna karta u Bologni u biblioteci Magnani, jedna u Firenzi, a jedan je primjerak u Nacionalnoj biblioteci u Parizu. Vjeruje se da je kartografska znanja i vještinu stekao u radionici slavne obitelji Oliva, u Messini. Sudeći prema nekim signiranim kartama, djelovao je u naučno-kartografskoj školi u Livornu, a od 1601. u Napulju. Na Volčićevim pomorskim kartama prikazano je čitavo Sredozemlje, kao i atlantska obala Evrope. Sve sačuvane karte crtane su i kolorirane rukom na pergameni, no, nažalost, u Jugoslaviji nije poznat nijedan primjerak Volčićevih karata.

U pomorskoj kartografiji, uz portulane koji su prvenstveno služili kao vodiči po plovidbenim putevima, početkom 15. stoljeća javljaju se prvi izolari. U njima, se uz prikaz manjih obalnih područja—okrugla, nalaze prikazi otoka s manjim ili većim brojem označenih naselja. Autor prvog tiskanog izolara je Bartolomeo dalli Sonetti, a djelo je izdao u Veneciji 1485. U 16. stoljeću proslavilo se u Veneciji nekoliko kartografa: Benedetto Bordone (kat. br. 12), Giuseppe Rosaccio (kat. br. 31), Giacomo Franco (kat. br. 29), Simone Pinargenti (kat. br. 26, 27 i 28) i Giovanni Francesco Camocio (kat. br. 23, 24 i 25). Svi, osim B. Bordonea, izdaju svoje izolare u posljednjem četvrtini 16. stoljeća u Veneciji. Venecijanski izolari gotovo obavezno sadržavaju prikaze istočne jadranske obale, s otocima, gradovima, lukama, uvalama i utvdama, na putu od Venecije do Konstantinopola. Autore pojedinih grafičkih listova teško je utvrditi, jer su ih međusobno kopirali ili čak otiskivali s istih bakroreznih tiskovnih formi, te ih objavljivali u vlastitim izdanjima. Prema svemu sudeći, radionica G. F. Camocija, koja je vrhunac djelovanja doživjela između 1558. i 1575. imala je najveću produkciju. To potvrđuju primjerci Camocijeve *Izolara* sačuvani sve do danas u velikom broju. Samo u Zagrebu znamo za četiri primjerk: u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci, R VI-8-90; u Arhivu Hrvatske, D XIV 73; u zbirci Gerharđa Ledića, i još jedan primjerak u privatnom vlasništvu. Oni se međusobno razlikuju po broju listova i grafičkih prikaza (što nije neuobičajeno s obzirom na vrijeme nastanka), te po natpisima u kartusama koji su često nezavršeni. Na pojedinim listovima kartuse su sasvim prazne, što ostavlja dojam nedovršena djela. Broj listova varira od 75 do 83. Na dvadesetak stranica prikazana je naša obala s manjim regionalnim područjima Istre, šibenskog okruga i zadarskog okruga, vedutama Pule, Osora, Šibenika, Skradina, Trogira, Splita, Makarske, Klisa, Hvara, Korčule, Dubrovnika i Hercegovog. Uz Camocijeve u *Izolara* su signirani i Donato Bertelli, Domenico Zeno i Paolo Forlani. Većina listova je bez signature autora.

Istria is the first regional map of the Istrian Peninsula based on the field survey by Kopic himself. It represents the most realistic image of Istria in the 16th century. It is also published in the famous atlas by Ortelius, the *Theatrum Orbis Terrarum*, 1573. And the first edition of this atlas from 1570 already has the name of Kopic in its list of cartographers *Petrus Coppus, Hiistriam; uti Leander Albertus Auctor est*.

We do not know much about the life and cartographic activity of Vicko Dimitrije Volčić. Only six or seven of his portulan maps are known today: two in the U. S. A., two in Vatican, one in the Magnani Libraray in Bologna, another one in Florence, and, finally, a copy is in the National Library in Paris. It is believed that he practised and learned cartography in the workshop of the famous Oliva family in Messina. Judging from some signed maps, he must have worked for the nautical and cartographic school in Livorno, and then from 1601 in Naples. His maritime charts show the whole of the Mediterranean plus the European part of the Atlantic coast. All the preserved charts are manually drawn and coloured on parchment. Unfortunately, we do not know of any of Volčić's maps existing in Yugoslavia.

In maritime cartography, along with portolanos which primarily served as guide-books for nautical ways, early in the 15th century the first isolarios appeared. Apart from showing smaller coastal parts/regions, these also bring images of islands with different numbers of marked settlements. The first printed isolario was done by Bartolomeo dalli Sonetti, and it was published in Venice in 1485. Few cartographers are famous in the 16th century Venice: Benedetto Bordone (Catalogue No. 12), Giuseppe Rosaccio (Catalogue No. 31), Giacomo Franco (Catalogue No. 29), Simone Pinargenti (Catalogue Nos. 26, 27, and 28), and Giovanni Francesco Camocio (Catalogue Nos. 23, 24, and 25). All except B. Bordone publish their isolarios in the last quarter of the 16th century, in Venice. Venetian isolarios practically always bring representations of the eastern Adriatic coast with its islands, towns, ports, inlets, and fortifications on the way from Venice to Constantinople. It is difficult to establish the authors of particular sheets because they copied them one from the other or even printed them using one and the same copperplate, and then published them as their own editions. As it seems the workshop run by G. F. Camocio, which had its largest output in the years between 1558 and 1575, was the most successful. This is even confirmed by the large number of the copies of the *Isolario* by Camocio preserved until today. Zagreb itself has four copies: these are in the National and University Library, R VI-8-90; the Croatian Archives, D XIV 73; the collection of Gerharđ Ledić, and a sample in a private collection. They differ in the number of sheets and graphic presentations (a thing not uncommon at the time of their production) and the inscriptions in the cartouches, often unfinished. Some sheets have cartouches with nothing written at all, and this gives us the impression of incomplete works. The number of sheets varies between 75 and 83. Twenty odd pages represent our coast in smaller segments such as Istria, the Šibenik and Zadar regions, town views of Pula,

Camocijev *Izolar* ima vrlo zanimljivu naslovnu stranicu. Naslov je uokviren širokim obrubom u kojem su, uz likove Marsa i Neptuna, scene iz pomorskog života izradene minucioznošću vrsnog bakroreca. Godine 1950. upozorio je R. Gallo na inicijale »N. B.« koji su smješteni u donji središnji dio naslova »bordure«. Nekoliko umjetnika potpisivalo se ovim inicijalima, ali radove u Camocijevju *Izolaru* Gallo pripisuje našem bakroreacu i kartografu Natalu Bonifačiću (Natale di Girolamo Bonifacio, Natale Bonifacio Dalmata, 1550—1592). Roden je u Šibeniku, školovao se u Veneciji, centru bakroreznog umijeća, gdje i sam postaje slavan. Bonifačić je u Veneciji boravio do 1575, a kako su tada nastali navedeni grafički listovi, vjerojatno je kao bakroreac bio angažiran kod G. F. Camocija. Iako je poznatiji kao bakroreac a manje kao kartograf, A. Ortelius stavlja njegovo ime u Katalog autora u atlasu *Theatrum*: »Natalis Bonifacius, Aputrium Ulteriorem in publicum dedit Romae, 1587.« U dijelu *Theatrum* objavio je Ortelius Bonifačićevu kartu zadarsko-šibenskog okruga: »ZARAE, ET SEBENICI DESCRIPTIO« (kat. br. 40). Karta zadarskog okruga iz Camocijeva *Izolar* upućuje na još jednog kartografa našeg porijekla, Martina Rotu Kalunića (Martinus Rota Sibencensis, 1532—1583), koji je kao i Bonifačić boravio u Rimu i Veneciji, a od 1568. na dvoru u Beču. Izvorni naziv Kolunićeve karte objavljene u Camocijevju *Izolar* glasi: »Il vero Ritratto di Zara et di Sebenico con diligenza ridotte in questa forma accomodata dei lettori si come elle si ritrovano al presente del anno MDLXX da Martino Rota Sebencan«. Karta u Camocijevju *Izolar* obuhvaća isti prostor i sličnost fizičko-geografskog prikaza je očita, pa možemo zaključiti da se radi o kopiji Kolunićeve karte.

Izolari S. Pinargentina, G. Franca, T. Porcacchia (kat. br. 30) i G. Rosaccija tiskani su poslije Camocijeva. Vrlo su slični, pojedine listove teško je razlikovati, a to se može obrazložiti samo međusobnim kopiranjem ili otiskivanjem s istih bakroreznih ploča. Ipak, *Izolar* S. Pinargentina smatra se izuzetnom rijetkošću i vrijednošću među kolekcionarima starih zemljopisnih karata. U 15. i 16. stoljeća kartografija Mletačke Republike doživljava svoj procvat. To je usko vezano s vodećim položajem koji je Venecija u to vrijeme imala u domeni pomorstva i trgovine. Gubitkom tog primata izgubila je Venecija primat i u kartografiji. Treba imati na umu da je Mletačka Republika u tom razdoblju pokazivala velik interes za istočnu jadransku obalu, a granice njenih posjeda u stalnom su porastu. Obala Hrvatske omiljena je tema talijanskih kartografa, inspirirana ekspanzionističkim interesima drevne Republike. Premda dolazi do zatišja u kartografskoj produkciji Venecije krajem 16. stoljeća, ovdje se tiskaju karte dvojice odličnih kartografa, Giacomu Gastaldiju i Giovannia Antonia Magini (kat. br. 57) Maginieveva karta Istre vjerodostojno prikazuje istarski poluočak; izvornik joj je prikaz Istre P. Kopiača. Magini je prvi kartograf koji je vjerodostojnošću prikaza uspio nadmašiti Kopiačev predložak.

Traženje pomorskog puta za Indiju, zemlju mirodija, i velika geografska otkrića uvjetuju razvoj

Osor, Šibenik, Skradin, Trogir, Split, Makarska, Klis, Hvar, Korčula, Dubrovnik and Herceg-Novi. Beside Camocio, the *Isolario* is signed also by Donato Bertelli, Domenico Zeno, and Paolo Forlani. Most sheets have no signatures of their authors. Camocio's *Isolario* has a very interesting title page. Its title has a wide frame with figures of Mars and Neptune, scenes from life at sea produced by a very precise and brilliant copperplate engraver. In 1950 R. Gallo pointed out the initials N. B. in the lower central part of the edge on its frontispiece. Several masters used these initials. But the work in Camocio's *Isolario* Gallo attributes to our copper-engraver and cartographer Natal Bonifačić (Natale di Girolamo Bonifacio, Natale Bonifacio Dalmata (1550—1592)). A native of Šibenik, he was educated in Venice, the centre of copper-engraving,

where he became famous. Bonifačić stayed in Venice until 1575. Since this is the time when the mentioned graphic sheets were produced, it is likely he worked as copper-engraver at G. F. Camocio. And though better known as a copper-engraver than a cartographer, A. Ortelius includes him in the list of cartographers in his atlas *Theatrum*... 'Natalis Bonifacius, Aputrium Ulteriorem in publicum dedit Romae, 1587.' In *Theatrum* Ortelius published Bonifačić's map of the region around Zadar and Šibenik, *Zarae et Sebenici descriptio* (Catalogue No. 40). This map of the Zadar region from Camocio's *Isolario* is connected with another of our native cartographers, Martin Rota Kolunić (Martinus Rota Sibencensis, (1532—1583)), who like Bonifačić spent some time in Rome and Venice, and then from 1568 at the court in Vienna. The original name of his map published in the *Isolario* by Camocio is: 'Il vero Ritratto di Zara et die Sebenico con diligenza ridotte in questa forma accomodata dei lettori si come elle si ritrovano al presente del anno MDLXX da Mar Martino Rota Sebencan'. The map in Camocio's *Isolario* is dedicated to the same region, and the similarity in physical and geographic representations is obvious, so that we may conclude it is a copy of the map by Kolunić.

The *isolarios* by S. Pinargenti, G. Franco, T. Porcacchio (Catalogue No. 30) and G. Rosaccio were printed after those of Camocio. They are very much alike, and it is difficult to differentiate particular sheets. This can only be explained by the fact that these are either copies or re-prints from one and the same copperplate. Yet, the *Isolario* by S. Pinargenti is outstandingly rare and valuable among collectors of old geographic maps. The 15th and 16th centuries mark the heyday of the cartography in the Venetian Republic. This is in close connection with the leading position of Venice in navigation and trade. With the loss of this Venice also lost its supremacy in cartography. We must bear in mind that at the time Venice showed great interest in the eastern Adriatic coast. The limits of its land were constantly extended. The Croatian coast is a favourite subject for Italian cartographers inspired by the expansionist interests of this old Republic. And though the cartographic production in Venice towards the close of the 16th century is no more so strong, it still prints maps of two brilliant cartographers, Giacomo Gastaldi and Giovanni Antonio Magini (Catalogue No. 57). Magi-

novih centara pomorske trgovine na obalama Atlantika. To nam objašnjava nagli procvat nizozemske kartografije koja se koncentrirala u dva grada, Antwerpen i Amsterdam. U razdoblju od 1570. do 1670, tzv. »stoljećiu atlasa«, nizozemski kartografi vladat će evropskim tržištem. U ovom periodu djelovali su Gerhard Mercator, Gerard de Jode, Abraham Ortelius, Jodocus Hondius, Willem Janszoon Blaeu, Jan Jansson, Nicolaus Vischer i mnogi drugi manje poznati kartografi. Međutim, i najveća imena nizozemske kartografije, kao što su G. Mercator, A. Ortelius i G. de Jode za nas su značajna ne po vlastitimi kartografskim prikazima našeg područja nego po kartama ugarskih, austrijskih, pa i naših domaćih kartografa, koje su objavljivali u svojim atlasima. Tako su te karte postale dostupnije suvremeniciima i ljudima koji su danas bilo na koji način vezani uz kartografiju. Preuzeti kartografski radovi — primjerice Hirschvogelova karta Slavonije, Hrvatske... iz Orteliusova djela *Theatrum* (kat. br. 33 i 35), ista karta u izdanju de Jodea (kat. br. 43), Sambucusova karta Ilirije (kat. br. 34), kao i karta Ugarske (kat. br. 38), te Laziusova karta Ugarske (kat. br. 36), sve tri objavljene kod Orteliusa — cjelovitije prikazuju naš prostor negoli karte koje su radili nizozemski kartografi. Kako su malo znali nizozemski kartografi o našim zemljama, najbolje svjedoči karta Hrvatske, Slavonije, Bosne... G. Mercatora (kat. br. 49) objavljena prvi put u Duisburgu 1589. Na karti je mnogo netočnih podataka: nepravilno je ucrtan tok rijeke Kupe s ušćem zapadno od Zagreba, u Savi kod Zagreba označen je otok koji ne postoji, a uz krivo naznačene riječne tokove ucrtani su i oni kojih uopće nema. Na Mercatorovoj karti dvaput je ucrtan Zagreb, jednom kao »Agram« a drugi put kao »Zagrabia«. Za tu grubu grešku upućuje Mercatoru prigovor Stjepan Glavač u dedikaciji svoje karte Hrvatske iz 1673.

Kako se vidi iz ovog pregleda, primorski dio Hrvatske najčešće prikazuju talijanski kartografi. Nasuprot tome, kontinentalne dijelove, Hrvatsku i Slavoniju, nalazimo na kartama ugarskih i austrijskih kartografa. Jedna od najranijih sačuvanih regionalnih karata Ugarske je Lazarusova karta ugarskih zemalja, tiskana u Ingolstadtu 1538. Na njoj, a imamo je u kasnijem rimskom izdanju iz 1604. (kat. br. 50), uz Ugarsku je prikazana čitava srednjovjekovna Slavonija. Lazarusova karta samo na prvi pogled daje iskrivlenu sliku prikazanog prostora jer je polje karte nekonvencionalno orijentirano. Ako kartu okrenemo za 45° ulijevo, dobivamo, s obzirom na vrijeme nastanka, iznenađujuće dobar prikaz. Za ilustraciju navodimo to da su tok i ušće rijeke Kupe ispravno ucrtani i da su prilično dobro locirani pojedini gradovi u Hrvatskoj. Ako znamo da je još krajem 17. stoljeća na kartama nizozemskih kartografa ušće Kupe smješteno zapadno od Zagreba, a Zagreb

ni's maps of Istria are true representations of the peninsula; it is based on the map of Istria by P. Kopiač. Magini is the first cartographer whose convincing map is superior to its model by Kopiač.

The search for a sea route to India, the land of spices, and great geographic discoveries are a direct cause for new centres of maritime trade to develop on the Atlantic coasts. This helps to understand a sudden growth in Dutch cartography concentrating itself in two places, Antwerp and Amsterdam. From 1570 to 1670, in the so-called 'century of atlases', Dutch cartographers were unsurpassed on European markets. Gerard Mercator, Gerard de Jode, Abraham Ortelius, Jodocus Hondius, Willem Janszoon Blaeu, Jan Jansson, Nicolaus Vischer, and many other less known cartographers were at work in this period. However, the greatest names of Dutch cartography, such as G. Mercator, A. Ortelius, and G. de Jode, are for us less important for their own cartographic representations of our lands than for the maps of Hungarian, Austrian, and even our native cartographers, published in their atlases. In this way contemporary people linked with cartography in any way have a better access to these maps. The transferred cartographic works, for example, Hirschvogel's map of Slavonia, Croatia... from the *Theatrum* by Ortelius (Catalogue Nos. 33 and 35), the same map in an edition by de Jode (Catalogue No. 43), a map of Italy by Sambucus (Catalogue No. 34), plus a map of Hungary (Catalogue No. 38), and Lazius's map of Hungary (Catalogue No. 36), all three published by Ortelius, are more complete in their images of our lands than the maps produced by Dutch cartographers. How little is the knowledge of Dutch cartographers about our countries is best seen on the map of Croatia, Slavonia, Bosnia... by G. Mercator (Catalogue No. 49) first published at Duisburg in 1589. The map abounds in incorrect data: thus, the direction of the Kupa river and its mouth to the west of Zagreb are false; the Sava at Zagreb has a non-existing island; along with wrongly drawn river directions there are some rivers which do not exist at all. Zagreb appears on Mercator's map twice; both as 'Agram' and as 'Zagrabia'. Stjepan Glavač, in his dedication of his map of Croatia from 1673, warns Mercator of this big error.

As seen in this review, the coastal part of Croatia is most frequently shown by Italian cartographers. Contrary to this, its continental parts, Croatia and Slavonia, are to be found on the maps of Hungarian and Austrian cartographers. One of the earliest preserved regional maps of Hungary is the one by Lazarus showing Hungarian lands and printed in Ingolstadt in 1528. This map, which has come to us in a later Roman edition of 1604 (Catalogue No. 50), brings beside Hungary the whole of medieval Slavonia. The image on this map appears to be false only at first impression due to the unconventionally oriented field of the map. For if we turn the map 45 degrees to the left, we get a surprisingly good picture as regards the period of its production. For example, the direction and the mouth of the Kupa as well as some places in Croatia are rather well positioned. Having in mind that at the end of the 17th century

i Sisak nalaze se jedan nasuprot drugome. Lazarusova karta uistinu zaslužuje pohvale. Ona je bila direktan ili indirektan izvorik svim kartografima druge polovice 16. stoljeća koji su prikazivali Ugarsku, u koju se redovno javlja manji ili veći dio hrvatskog teritorija. Najznačajniji među njima bili su: W. Lazius, A. Hirschvogel, J. Sambucus, G. Gastaldi, G. Mercator i G. de Jode. Bečki kartograf W. Lazius izdao je 1556. novu kartu Ugarske s naslovom. Karta se zasniva na Lazarusovu prikazu. Laziusov original je danas vrlo rijedak. Dostupno nam je izdanje ove karte iz Orteliusova atlasa *Theatrum*. To je poznata karta. (kat. br. 36). U odnosu prema Lazarusovoj karti Laziusova je utoliko bolja, što unosi uobičajenu sjevernu orijentaciju. Na području Hrvatske Lazius odstupa od izvornika, nepravilno označava donji tok i ušće Kuppe, pogrešno locira Zagreb i Sisak, a na Savi, između tih dvaju gradova, uertava otok »Segestica insula«. Da li se Lazius koristio i nekim drugim izvorima, svakako slabijim od Lazarusove karte, koji su doveli do ove pogreške, ne znamo. Evidentno je da se ova pogreška preuzimala od Laziusa i dugo zadržala u kartografskim prikazima Hrvatske. Točniji prikaz područja Hrvatske dao je A. Hirschvogel, također bečki kartograf, na karti Ugarske objavljenoj u Beču 1565. s naslovom. Ova karta je objavljena u svim izdanjima Orteliusova djela *Theatrum*. U Orteliusovu izdanju ima naslov (kat. br. 33 i 35). Izvorno je Hirschvogelova karta bila orijentirana prema jugu, a to — kao i način prikazivanja Kvarnerskog zaljeva s otocima — ukazuje na to da se Hirschvogel, uz Lazarusovu kartu, služio i Münsterovom kartom Slavonije (kat. br. 10). U odnosu prema Hirschvogelovom originalu u Orteliusovu izdanju nedostaje istočni dio karte s ušćem Save. Vjerojatno zbog veličine atlasa, ostao je jedan dio karte bez otiska. Na to upućuje naziv u međurečju Save i Drave: »WIN: DIS: CH: LAN:«, kojem nedostaje posljednji dio »-DT-«. U prikazivanju Hrvatske držao se Hirschvogel Lazarusove karte. Hirschvogelovu kartu područja Hrvatske, Slavonije... izdao je još jedan nizozemski kartograf, Gerard de Jode. De Jode je objavio ovu kartu već u prvom izdanju atlasa *Speculum Orbis Terrae*, u Antwerpenu 1578, a tiskana je i u drugom izdanju, 1593. Naslov karte u de Jodeovu atlasu glasi: (kat. br. 43). Ovaj možda najveći nizozemski kartograf, kojem sreća nije bila naklonjena kao njegovu sugradaninu Orteliusu, ostavio nam je još jednu zanimljivu kartu Hrvatske. Kartu je objavio njegov sin Cornelis de Jode, u drugom izdanju atlasa *Speculum Orbis Terrae*, Antwerpen 1593. (kat. br. 45). De Jodeu, ili njegovoj radionici, pripisujemo i nesigiranu kartu (kat. br. 46). Naslov je ovim dvjema kartama gotovo identičan a isto tako i prikazano područje s mnogim ukrasnim pojedinostima. Na ovoj su karti likovi austrijskog cara Rudolfa s ratnikom i turskog sultana Murata III s njegovom sestrom. Cijeli je prikaz asocijacija na situaciju u vrijeme pada Bihaća 1592. i bitke kod Siska 1593.

Madarski historičar i kartograf J. Sambucus prikazao je područje Hrvatske pod utjecajem Lazarusovih i Hirschvogelovih karata (kat. br. 34 i 38).

Iz navedenih podataka možemo zaključiti da se, bez obzira na glasovitost nizozemske kartografije, u kartografskom prikazu Hrvatske nije pojavilo ništa

the maps by Dutch cartographers still place the mouth of the Kupa river to the west of Zagreb, and Zagreb and Sisak opposite to one another, this map really deserves every appreciation. It directly or indirectly served as a model to all cartographers who in the latter half of the 16th century produced maps of Hungary always including some part of Croatian territory. The most distinguished among them were W. Lazius, A. Hirschvogel, J. Sambucus, G. Gastaldi, G. Mercator, and G. de Jode.

Viennese cartographer W. Lazius issued in 1556 a new map of Hungary entitled 'Regni Hungariae descriptio vera'. It is based on the impression by Lazarus. The original is very rare today. We know of the edition of this map from Ortelius's atlas *Theatrum*. And this is the notable 'Hungariae descriptio, Wolfgang Lazius Auct.' (Catalogue No. 36). Compared to the map by Lazarus, this one is better for its use of the typical orientation with the North at its top. As for Croatia, Lazius does not follow its source. As a result, the Kupa with its lower course and the mouth plus the positions of Zagreb and Sisak are wrongly indicated. Besides, in between these two places on the Sava river he draws an island, 'Segestica insula'. Whether Lazius made use of some other sources, in any case inferior to the map of Lazarus, which then brought about these errors, is unknown. The apparent thing is that this error by Lazius was further copied and remained in cartographic images of Croatia for a long time. Hirschvogel, also a cartographer from Vienna, gives a better picture of Croatia in his map of Hungary published in Vienna in 1565, and entitled 'Nova et haecenus non visa regnum atque provintiarum per Augustinum Hirsfogel descriptio'. The map is included in all editions of Ortelius's *Theatrum*. But here it is called 'Schlavinoniae, Croatiae, Carniae, Istriae, Bosniae, finitimarumque regionum nova descriptio, auctore Augustino Hirschvogelio' (Catalogue Nos. 33 and 35). Originally, Hirschvogel's map had the South at its top. This and the way he showed the Gulf of Kvarner with its islands is a clear evidence that he based in his map on the one by Lazarus and the map of Slavonia by Münster, as well (Catalogue No. 10). Compared to Hirschvogel's original the map appearing in the edition of Ortelius does not show the eastern part with the mouth of the Sava river. It is assumed that because of the large format of the atlas one part of the corresponding copperplate has left no impression. This is further evident by the name between the Sava and Drava rivers, 'WIN: DIS: CH: LAN:', which takes its final part, '-DT-'. Hirschvogel's representation of Croatia is based on Lazarus. His map of Croatia, Slavonia... was also published by another Dutch cartographer, Gerhard de Jode. He published it already in the first edition of the atlas *Speculum Orbis Terrae* in Antwerp in 1578. It also appears in the second edition of 1593. Its name in de Jode's atlas is 'Illirici seu Slavoniae...' (Catalogue no. 43). This, presumably the most eminent, Dutch cartographer, who had less luck than his fellow countryman Ortelius, left another interesting map of Croatia, 'Croatiae, et circumiacentium Regionum versus Turcam, nova delineatio'. The map was issued by his son, Cornelis de Jode, in the second edition of the

novu. U 17. stoljeću, u nizozemskim kartografskim radionicama i tiskarima rade brojni kartografi, crtači i bakroresci, izdaju se veliki i bogato ukrašeni atlas, ali karte naših područja uglavnom su već poznata i kopirana djela. Ne možemo ipak tvrditi da ih ovaj geografski prostor nije zanimao. Evropa je pratila što se događa na granici kršćanstva i islama, ne zbog Hrvatske nego zbog vlastite sigurnosti i budućnosti koju je tada ozbiljno ugrožavao moćni Turski Imperij. Na stare bakroresne ploče urezuju se godine pobjeda i nove granice, ali se i to preuzima od austrijskih, odnosno njemačkih kartografa. Novine u punom smislu te riječi su rijetke i kad se pojave na pojedinim kartama, zapravo predstavljaju iznenađenje (kat. br. 84).

Dominacija nizozemske kartografije na evropskom tržištu prestaje krajem 17. stoljeća. Njezin ugled poljuljili su francuski kartografi novim, znanstvenijim pristupom prikupljanju podataka, na temelju astronomskih određivanja i terenskih snimanja, te njihovim označavanjem na kartama. Među francuskim znanstvenicima ističe se nekoliko vrsnih kartografa: Nicolas Sanson, Charles Hubert Alexius Jaillot, Guillaume Delisle i drugi. Francuska kartografska škola, s Nicolasom Sansonom na čelu, dala je značajan doprinos općem razvoju kartografije. Francuzi su prikazivali i naše krajeve, ali nažalost na temelju nizozemskih predložaka, pa te karte ne donose ništa novo. Sansonove karte (kat. br. 73, 74, 75) pune su pogrešaka: u lociranju pojedinih naselja, u prikazu riječne mreže i granica, sasvim su nepouzdana u prikazu područja Hrvatske. Među kartama francuskih autora izdvojili bismo kartu (kat. br. 78), zbog zanimljivih historijskih podataka koje o rimskom Iliriku navodi Sanson. Nešto su pouzdanije karte koje se javljaju u francuskim izdanjima početkom 18. stoljeća, a rezultat su suradnje s talijanskim kartografima: Giacomom Cantellijem i Vincenzom Mariom Coronellijem.

Nakon trećeg kandijskog rata, 1664—1669. Mletačka Republika povećava svoje posjede na istočnoj jadranskoj obali. Kako je slabilo Tursko Carstvo, tako su Mlečani širili granice »mletačke Dalmacije«. Poslije dugog rata s Turcima, 1683—1699, taj posjed se naglo povećava, a granica s Turskom, tzv. linea Grimani, prelazi rijeku Zrmanju i ide do pravca Knin — Sinj — Vrgorac, do Metkovića. Premda su ove granice bile dobro poznate venecijanskim kartografima, one su najslabija točka dvojice velikih Talijana, G. Cantellia i V. M. Coronellia. Na nekoliko karata prikazali su prvotno čitave Hrvatske (kat. br. 96 — 109). G. Cantelli na karti (kat. br. 101) donosi niz toponima, dotad nepoznatih na kartama Hrvatske. Isto tako u mjerilnoj karti navodi se hrvatska milja. Za G. Cantellia, sudeći po pogreškama na drugim kartama, ne možemo reći da je dobar pozna-

atlas *Speculum Orbis Terrae* at Antwerp in 1593 (Catalogue No. 45). The map 'Croatiae, et circumiacentium Regionum versus Turciam nova delineatio' (Catalogue No. 46), bearing no signature, is also attributed to de Jode or his workshop. Either maps have not only practically identical names but likewise show the same region with much decorative elements. The latter map has portraits of the Austrian Emperor Rudolf with a warrior, and of Turkish Sultan Murat III with his sister. The whole image is an association to the situation at the time of the fall of Bihaća, 1592, and the Battle of Sisak, 1593.

Hungarian historian and cartographer J. Sambucus brings the representation of the Croatian lands based on the maps of Lazarus and Hirschvogel (Catalogue No. 34 and 38).

This information undoubtedly proves that, in spite of the reputation of Dutch cartography, there appeared no new elements in the cartographic images of Croatia. In the 17th century Dutch cartographic and printing establishments numerous drawers, copper-engravers, painters and cartographers are at work issuing big and decorated atlases. But the maps of our native regions are to the largest extent already known and much copied works. And yet, one cannot say the Dutch show no interest in the geography of our lands. For Europe wants to know what is going on along the borders between the Christian and Islamic worlds. And this not so much for the sake of Croatia as for their own security and future which were then greatly endangered by the mighty Turkish Empire. Old copperplates are re-engraved with the years of new victories and new borders. This information is equally provided by Austrian and German cartographers. New elements, in the true sense of the word, are rare, and when they do appear on some maps, they are a real surprise (Catalogue No. 84).

Dutch cartography ceased to dominate European market towards the end of the 17th century. Its reputation was undermined by French cartographers with their new, more scientific approach to collecting of information based on field surveys and astronomical observations, as well as their indication on maps. Among French scientists there are a few masters of cartography: Nicolas Sanson, Charles Hubert Alexius Jaillot, Guillaume Delisle, and others. With Nicolas Sanson at the head of French cartographic school its contribution to a general progress of cartography is immense. The French also show our territories, though, unfortunately, using Dutch maps as models, so that again there is nothing new in these maps. Sanson's maps (Catalogue Nos. 73, 74, 75) abound in errors. The incorrectness is in locations of some places and in the representation of our rivers

and borderlines. The image of Croatia is wholly inaccurate. Among the maps produced by French cartographers, the map entitled *Illyricum occidentis* (Catalogue No. 78) is worth to be noted for Sanson's interesting historical data about Roman Illyricum. In some respect, the maps from French editions at the beginning of the 18th century are more reliable. This mainly as a result of a co-operation with Italian cartographers Giacomo Cantelli and Vincenzo Mario Coronelli.

valac naših krajeva. U toliko više iznenađuje točnost karte koju smo spomenuli. Logična je pretpostavka da je Cantelli crpao podatke iz karte Hrvatske Stjepana Glavača iz 1673. (kat. br. 80). Ostaje otvoreno pitanje same Glavačeve karte, od koje je danas poznat samo jedan bakroreznj otisak. Godine 1739. načinio je Antun Belavić prvu rukopisnu kopiju Glavačeve karte, jer je i tada bio poznat samo jedan primjerak. Druga rukopisna kopija potječe od Aleksandra Patačića (kat. br. 146). Kako i gdje je G. Cantelli došao do podataka s Glavačeve karte? Karta Hrvatske S. Glavača navodi se kao prva karta ovog područja kojoj je autor Hrvat. Da li je stvarno prva, uvelike je sporno. Prema Kukuljevićevim bilješcima postojale su dvije karte N. Bonifacića. Na prvom od njih prikazane su — «sve slavenske zemlje» a na drugoj ilirske pokrajine. Primjerici ovih karata nisu sačuvani i teško je reći koje su područje obuhvaćale. Glavačeva karta izuzetna je po svom fizičko-geografskom sadržaju koji nadilazi sve dotadašnje kartografske prikaze hrvatskih zemalja. Glavač je prikazao tadašnju Bansku Hrvatsku, Hrvatsku koja je bila pod banskom vlašću. Na karti nisu prikazani dijelovi Hrvatske koji su pod turskom vlašću, niti granično područje organizirano kao Vojna krajina. Kako se vidi iz duge dedikacije koja se nalazi na karti, Glavač je sam sakupljao na terenu građu za svoju kartu. Samostalno je izradio bakroreznju ploču. U posveti obrazlaže što ga je navelo da izradi kartu Hrvatske. Pristupio je tom poslu, zbog dotadašnjih površnih prikaza inozemnih kartografa, a kao primjer navodi priznatog kartografa koji je na svojoj karti dvaput zabilježio Zagreb, jednom kao »Zagabria«, a drugi put kao »Agram«. Premda ne imenuje Mercatora, to je pogreška koja se pojavljuje upravo na njegovoj karti Hrvatske, Slavonije, Bosne... Glavačev suvremenik Joannes Blaeu izdaje djelo *O kraljevstvu Dalmacije i Hrvatske* Ivana Lučića u kojem se pojavljuje pet historijskih karata. J. Blaeu je u svom *Velikom atlasu 1669.* tiskao kartu Ilirika posvećenu hrvatskom banu Petru Zrinskiću (kat. br. 67) na kojoj se također nalazi ove pogreške. Iako se karta povezuje s Lučićem, jer je veoma slična kartama koje prate prvo izdanje, a pojavljuje se kao šesta karta u izdanju 1668, zbog ovakvih grubih pogrešaka smatramo da je Lučićev udio u njezinoj izradi malen.

Prije nego što prijedemo na prikaz austrijske kartografije i njena udjela u kartografskom prikazu hrvatskih zemalja, navest ćemo nekoliko podataka o drugom, već spomenutom mletačkom kartografu s kraja 17. i početkom 18. stoljeća. V. M. Coronelli, prvi kartograf Mletačke Republike od 1685 do 1689, imao je pristup strogo čuvanim tajnim podacima, što mu je omogućilo izradu brojnih karata s mnoštvom zanimljivih pojedinosti. Što se tiče naših krajeva najčešće su reproducirane karte zadarskog okruga (kat. br. 103) i karta Dubrovačke Republike (kat. br. 104). Poznato je da su Dubrovčani naručili od Coronellia izradu karte Dubrovačke Republike i sami davali podatke o svom teritoriju. Smatra se da je Coronellieva karta Dubrovačke Republike njen prvi i za ono doba cjelovit i točan prikaz.

Tražeci zaštitu granica svog već prepолоvljenog kraljevstva, Hrvati su na saboru u Cetinu 1527. priznali Ferdinanda Habsburškog za svog vladara. Povi-

After the third war at Candia, 1664–1669, Venice enlarged the territories under its domination along the eastern Adriatic coast. As Turkish Empire weakened, 'Venetian Dalmatia' became greater. Its territory was suddenly enlarged after a long war with the Turks from 1683 to 1699. The border with Turkey, the so-called linea Grimani, is now across the Zrmanja along the Knin–Sinj–Vrgorac line to Metković. And though Venetian cartographers had a good knowledge about these borders, they are the weakest point in the works of the two great Italians, i. e. G. Cantelli and V. M. Coronelli. To show the whole of Croatia they needed several sheets (Catalogue Nos. 96–109). G. Cantelli's map *La Croatia e Contea di Zara...* (Catalogue No. 101) has a series of place names unknown on the maps of Croatia until then. The map scale features Croatian miles for the first time. For G. Cantelli, judging by the errors on other maps, we cannot say he knows our lands well. Therefore our surprise in the accuracy of the map we mentioned before. Naturally, we assume Cantelli took information from the map of Croatia by Stjepan Glavač dated 1673 (Catalogue No. 80). This map for itself is an open question, for today we know only one of its copperplate version. In 1739 Antun Belavić made the first manuscript edition of the map by Glavač for even then only a single copy of it was known. Another manuscript copy is by Aleksandar Patačić (Catalogue No. 146). How and where did G. Cantelli find the information provided by the map of Glavač? The map of Croatia by S. Glavač is taken to be the first representation of this region by someone who is a Croat. Whether it is really the earliest is to a large extent doubtful. According to the records made by Kukuljević, two maps of N. Bonifacić existed. One shows 'all Slavic territories', and the other Illyrian provinces. No copies of these maps exist, and so it is difficult to know the lands they covered. The map by Glavač is unique for its physical and geographic content and surpasses all other cartographic representations of Croatian territories. Glavač showed the then existing Civil Croatia, i. e. Croatia governed by the so-called 'ban', or civil governor. The map does not show the Croatian lands under Turkish domination. Nor does it show the so-called Military Border Region. As seen from the long dedication on this map, Glavač himself collected the information for his map in situ. He also made the copperplate. In the dedication he states the reasons which made him to produce this map of Croatia. He did it because of the vague representations by foreign cartographers. As an example, he mentions that prominent cartographer who on his map recorded Zagreb twice, both as 'Zagabria' and as 'Agram'. And through he makes no mention of Mercator, it is just his map of Croatia, Slavonia, Bosnia... that has this error. Joannes Blaeu, a contemporary to Glavač, is the publisher of the work by Ivan Lučić, *On the Kingdom of Dalmatia and Croatia*, with five historical maps. In his *Big Atlas* dated 1669 J. Blaeu printed the map of Illyricum and dedicated it to the Croatian Ban Petar Zrinski (Catalogue No. 67). This map, again, includes the same error. And though the map is brought in the connection with Lučić because of it being very similar to the maps printed in the first edition of *De regno Dalmatiae et Croatiae*, and appears as the

jest hrvatskog naroda od tada je usko vezana uz različita politička, gospodarska, znanstvena i kulturna zbivanja Habsburške Monarhije. Isto vrijedi i za područje kartografije. U razvoju austrijske kartografije, a njeni su rezultati od izuzetnog značaja za kartografsko prikazivanje Hrvatske, istaklo se i nekoliko kartografa hrvatskog porijekla. Već spominjani M. R. Kolunić u službi je na dvoru Rudolfa II u Beču, gdje je uz grafičke portrete članova carske obitelji izradio kartu Dalmacije. Kartografska djelatnost Ivana Klobučarića s otoka Krka (Johannes Clobuciarich, 1550—1605) također je vezana za Austriju. Godine 1601. po nalogu nadvojvode, kasnije cara Ferdinanda II, prikupljala terenske podatke za izradu karte Štajerske, a od 1603. taj isti posao radi na području Koroške, Kranjske, sjeverne Istre i Gorice za kartu Nutarnje Austrije. Klobučarićeva ostavština sadrži oko 500 skica a čuva se u Zemaljskom arhivu Štajerske u Grazu. U tim skicama obradio je Klobučarić veći dio Štajerske, Koroške, Kranjske i Hrvatske krajine, a u potpunosti je obuhvaćena Gorica, Gradiška i austrijska Istra. Među ovim skicama nalazi se također nedovršena Klobučarićeva karta na kojoj je prikazana Dalmacija i Istra. Klobučarićev kartografski rad karakterizira vjerodostojan i realan crtež s označavanjem bitnih pojedinosti prikazanog prostora. Već u skicama Klobučarić je otklonio dosta pogrešaka dotadašnjih kartografskih prikaza i točno zabilježio mnogo novih toponima. Da je Klobučarić uspio dovršiti svoj rad i ove vrijedne skice pretvoriti u karte, vjerojatno bi bio autor prve točne karte nutarnjo-austrijskih zemalja.

U drugoj polovici 17. stoljeća, nakon turske opsade Beča u vrijeme dugog rata 1683—1699, dolazi do naglog razvoja kartografije u vojnim organizacijama tzv. »vojne kartografije«. Autori karata su oficiri carske vojske po struci vojni inženjeri. Zbog tajnosti ratnih operacija većina tih karata ostala je u crtežima. Iz ovog razdoblja potječe karta Ugarske vojnog inženjera i topografa Martina Stiera (kat. br. 71). Na karti Ugarske prikazan je veći dio hrvatskih zemalja s pograničnim utvrđenjima prema Turskoj. Godine 1660. Stier je boravio u našim krajevima i vjerojatno je tada sakupio podatke za ovu kartu. U vrijeme prvih vojnih uspjeha princa Eugena Savojskog, a pogotovo nakon preuzimanja zapovjedništva nad carskom vojskom u Ugarskoj, javlja se niz karata vojnih inženjera njemačkog i talijanskog porijekla. Spomenut ćemo samo najznačajnije: Leandro Anguissola, Johann Jakob Marinoni, Luigi Fernando Marsigli, Christoph Müller i drugi. General carske vojske, L. F. Marsigli rukovodio je radom komisije koja je provodila razgraničenje između Austrije i Turske utvrđeno mirom u Sremskim Karlovcima 1699. Za izradu kartografskih skica graničnog područja bio je zadužen Johann Christoph Müller. Kao predstavnik Hrvatske u radu granične komi-

sixth map in the edition of 1668, because of such big mistakes it is believed that Lučić had very little to do with its production.

Before we now make a review of Austrian cartography and its contribution to the cartographic representations of Croatian lands, we give some details about another, already mentioned, Venetian cartographer at the close of the 17th and the beginning of the 18th century. V. M. Coronelli, the premier cartographer of Venetian Republic in the years between 1685 and 1689, had access to strictly guarded secret documents, which all enabled him to produce a large number of maps with much interesting information. As regards our lands, he most frequently re-edits the maps of the Zadar region (Catalogue No. 103) and the one showing the Republic of Dubrovnik (Catalogue No. 104). It is known that Dubrovnik commissioned Coronelli to make a map of the Republic and gave him the information about its territory. It is believed that this Coronelli's map is the first and for contemporary conditions complete and accurate representation of Dubrovnik Republic.

Wishing to protect the borders of the already divided kingdom, the Croats recognized Ferdinand of Habsburg for their ruler at the parliamentary gathering in Cetin, 1527. Since then the history of Croatian people has been closely connected with different political, economic, scientific and cultural events of the Habsburg Monarchy. The same applies to the field of cartography. The developing Austrian cartography, the results of which are of supreme importance for cartographic images of Croatia, gave us several cartographers of our origin. The already mentioned M. R. Kolunić is in his service at the court of Rudolf II in Vienna where he makes graphic portraits of the Royal Family and a map of Dalmatia. The cartographer Ivan Klobučarić of the island of Krk (Johannes Clobuciarich (1550—1605)) is likewise at work in Austria. In 1601, under the commission by the Archduke, and the future Emperor Ferdinand II, he collected field data for the production of a map of Styria. And from 1603 he was engaged in this same kind of activity on the territories of Carinthia, Carniola, North Istria, and Goritz preparing the map of Inner Austria. Klobučarić has left some 500 sketches now in the Land Archives of Styria in Graz. He surveyed larger parts of Styria, Carinthia, Carniola, and Croatian Lands, but completely finished his studies of Goritz, Gradiška, and Austrian Istria. Among his sketches is an unfinished map with representations of Istria and Dalmatia. Klobučarić's cartographic work is characterized by the credibility and reality of his drawings plus indication of the essential particulars in relation to the territory depicted. Already in his sketches Klobučarić corrects many of the failures by contemporary cartographers, and records many new place names with much accuracy. If Klobučarić had succeeded in completing his work and turning those valuable sketches into maps, he would probably be remembered as the author of the first exact map of the inner Austrian lands.

In the second half of the 17th century, after the Turkish siege of Vienna during the long war from 1683 to 1699, cartography suddenly developed into the so-called 'military cartography' being practised

sije sudjelovao je Pavao Ritter Vitezović. Kako je granica s Turskom velikim dijelom i granica Hrvatske, Hrvatski sabor je imenovao Vitezovića da u ovom razgraničenju štiti teritorijalne interese Hrvatske. Vitezović nije slučajno izabran za člana ove komisije. On je kao učenik G. M. Vischera, najbolidj austrijskog kartografa 17. stoljeća, imao izvrsnu geografsku i kartografsku naobrazbu, te je bio najpoznatiji za ulogu koju mu je dodijelio Sabor. Godinu dana boravio je Vitezović u tiskari slovenskog polihistora i topografa Johana Wajkarda Valvazora u Bogenšperku gdje se bavio bakrorezom. U Arhivu Hrvatske u Zagrebu čuvaju se četiri Vitezovićeve rukopisna kartografska rada, tri karte (kat. br. 117, 118 i 119) i jedna topografska skica (116). Sve su nastale povodom razgraničenja 1699. a prikazuju granice Hrvatske južno od Save uz rijeku Unu do hrvatsko-mletačko-turske tromede. Izvornu dokumentarnu vrijednost ovim kartama ne daje samo naznačena promjena granice s Turskom nego i brojni toponimi zabilježeni prvi put na jednoj karti.

Johann Christoph Müller izradio je, na osnovu podataka koje je sakupio radeći u Marsiglijevoj komisiji, veliku kartu Ugarske (kat. br. 122). Objavljena je u Beču 1709. Ta karta, na kojoj je obuhvaćeno i područje Hrvatske, smatra se prvom modernom kartom ugarskih zemalja. U prvoj polovici 18. stoljeća nastavljaju se ratovi s Turcima, mijenjaju se granice i kartiraju na postojećim i novim kartama (kat. br. 143). Iz ovoga razdoblja sačuvano je mnoštvo karata našeg područja, koje potječu iz Nürnberga i Augsburga, dva centra njemačke kartografije. Veliku izdavačku djelatnost razvile su radionice Johanna Baptista Homanna u Nürnbergu (kat. br. 126—129, 131—134) i Mathäusa Seuttera u Augsburgu (136, 137). Radove ovih slavni njemačkih kartografa nije potrebno posebno isticati jer su uglavnom, barem što se tiče našeg prostora, kopirali karte austrijskih kartografa.

Naglom razvoju kartografije i velikoj produkciji karata koja se javlja u Beču potkraj 18. stoljeća prethodilo je nekoliko važnih događaja. Za vladanja Marije Terezije započete su reforme u gospodarskoj, kulturnoj i obrazovno-odgojnoj politici Monarhije. Josip II nastavlja s reformama u duhu prosvjetiteljstva. Nakon oduzimanja školskih poslova crkvenim redovima, što je učinila Marija Terezija, za Josipa II otvaraju se brojne škole i omogućava obrazovanje širih građanskih slojeva. To povećava potražnju za svim pa i kartografskim djelima. Godine 1766. u Beču je osnovana Grafička škola, a dvije godine kasnije ova je ustanova podignuta na stupanj akademije. Za vladanja Josipa II započeo je rad na prvotopografskoj izmjeri austrijskih zemalja. »Jozefinska izmjera«, nazvana po caru Josipu II, provedena je od 1764. do 1787. Izvedena različitim instrumentima i metodama snimanja, a zasnovana na triangulaciji, ova izmjera ipak nije dala očekivane rezultate. Bez obzira na sve nedostatke smatra se najznačajnijom topografskom izmjerom u 18. stoljeću. U ovom se periodu javljaju prve *školske* i *poštanske karte*. Najstarija karta školstva u Hrvatskoj, koja nam je poznata, potječe iz 1838. (kat. br. 204). Karti je izradio Josip Romualdo Kvaternik a posvećena je Antunu Kukuljeviću, vrhovnom ravnatelju hrvatskih škola. Autori poštanskih karata Hrvatske redom su

in military institutions. Accordingly, the officers of the Imperial Army, professional military engineers, are creators of new maps. Because of secret war operations many of those maps are still mere drawings. From this period is the map of Hungary by the military engineer and topographer Martin Stier (Catalogue No. 71). The map of Hungary shows large parts of Croatian territories and military fortifications along the borders with Turkey. In 1660 Stier visited our country, and it is likely that he got the information needed for this map at that time. During the first military successes of prince Eugen of Savoy, and particularly after taking over as the commander of the Imperial Army in Hungary, a set of maps produced by military engineers of German and Italian origin appeared. We now want to mention only the most remarkable ones: Leandro Anguissola, Johann Jakob Marioni, Luigi Fernando Marsigli, Christoph Müller, etc. The general of the Imperial Army, L. F. Marsigli, was at the head of the commission in charge of the delimitation between Austria and Turkey as decided by the Peace Treaty of Sremski Karlovići in 1699. The production of cartographic sketches of the border territories was left to Johann Christoph Müller. The Croatian delegate acting in the work of this border commission was Pavao Ritter Vitezović. Due to the fact that the borderline with Turkey was in its larger part also the Croatian border, the Croatian Parliament authorized Vitezović to protect the territorial interests of Croatia in this case of delimitation. The choice of Vitezović to become the member of the commission was not a matter of pure coincidence. Educated at G. M. Vischer, the leading Austrian cartographer in the 17th century, he possessed brilliant knowledge in geography and cartography; he was just the man for the role the Parliament wished him to play. Vitezović spent a year in the printing establishment of Slovenian polihistorian and topographer Johann Weikard Valvasor in Bogenšperk. There he made copperplates. The Croatian Archives in Zagreb has four of Vitezović's cartographic manuscripts, three maps (Catalogue Nos. 117, 118, and 119) and a topographic sketch (Catalogue No. 116). They were all made during that delimitation of 1699, and show the Croatian borders south of the Sava along the Una down to the point where the Croatian border meets those of Venice and Turkey.

The original documentary value of these maps is not only in that they indicate the changes in borders with Turkey, but also the great number of place names for the first time recorded on a map.

Johann Christoph Müller based his large map of Hungary, »Augustissimo Romanorum Imperatori Iosepho I. Hungariae Regi invictissimo mappam hans Regni Hungariae...« (Catalogue No. 122), on the information provided while working for Marsigli's commission. It was published in Vienna, 1709. The map, which also includes Croatian territory, is considered the first modern map of Hungarian lands.

In the first half of the 18th century the wars with Turkey continued. Every change in borderlines is recorded on old and new maps (Catalogue No. 14). From this period a lot of maps showing our lands are preserved. They are made in Nuremberg and Augsburg, two centres of German cartographic industry.

austrijski kartografi: F. Müller (kat. br. 161), J. M. Kauperz (kat. br. 173), F. J. J. von Reilly (kat. br. 172). Ove karte su prepoznatljive po oznakama poštanskih stanica i odmorista duž poštanskih putova (oznaka je poštanski rog i kosa crtica). Prema razdaljini između poštanskih odmorista (dvije poštanske milje, odnosno 15 km) moglo se izračunati vrijeme trajanja puta. U eri Josipa II počeli su svoju kartografsku djelatnost Franz Anton Schraembl i Franz Johann Joseph von Reilly. Schraembl je autor prvog austrijskog atlasa svijeta. Karte za ovo veliko djelo počeo je izdavati 1786. a kompletno izdanje objavio je u Beču 1800. pod nazivom *Allgemeiner grosser Atlas*. F. J. J. von Reilly autor je atlasa: *Schauplatz der fünf Theile der Welt* koji je objavljen u Beču 1791. (kat. br. 170).

U atlasu je u nekoliko listova prikazano područje današnje Hrvatske (kat. br. 165—169). Potkraj 18. stoljeća izdavanjem karata počinju i tri najveće izdavačke kuće u Beču: Artaria, T. Mollo (kat. br. 190—192) i Kunst- u. Industrie-Comptoir (kat. br. 184). One se kasnije ujedinjuju u jednu izdavačku kuću pod nazivom Artaria und Compagnie (kat. br. 198).

Istovremeno dok se odvija ova intezivna izdavačka djelatnost u Beču, ugarski stazeći donose 1796. odluku da se izradi točna zemljopisna karta Ugarske i Hrvatske. Poslove oko izrade karte vodio je kapetan Joannes Lipszky a njegovim pomoćnikom imenovan je Mirko Danijel Bogdanić (rođen u Virovitici 1762.). Da bi došao do potrebnih podataka i odredio geografske koordinate pojedinih mjesta, Bogdanić je prošao čitavu Hrvatsku i veći dio Ugarske. Na osnovu tih podataka izrađena je karta Ugarske, koja je objavljena nakon smrti Bogdanića, pod autorstvom J. Lipszskog 1806. godine (kat. br. 178).

U primorskom dijelu Hrvatske, pod okupacijom Francuza, počela je prva hidrografska izmjera istočne obale Jadrana. Izveli su je francuski inženjeri hidrografije od 1806. do 1818. pod vodstvom inženjera Charlesa François Beautemps-Beauprea. Na osnovi ove izmjere izradili su talijanski kartografi Paolo Biraseo i Ekerlin *Atlas luka istočne jadranske obale* (kat. br. 185).

Početakom 19. stoljeća počela je druga, tzv. »franciskanska izmjera« (nazvana po caru Franji I) austrijskih zemalja. Trajala je od 1806. do 1869. kada je prekinuta jer nije mogla zadovoljiti nove znanstvene zahtjeve. Kartografija 19. stoljeća iziskuje poseban pristup, ona se u mnogo čemu razlikuje od kartografskih radova ranijih razdoblja. U ovom trenutku nismo u mogućnosti dati stručni prikaz svega što se dogodilo na području kartografije u 19. stoljeću, pa ćemo dati pregled nekih zbivanja. Početkom 19. stoljeća u kartografskoj produkciji prijenjuje se nova tehnika — kamenotisk ili litogra-

Intensive cartographic activity is practised at the workshops of Johann Baptista Homann at Nuremberg (Catalogue Nos. 126—129, 131—134) and Mathäus Seutter at Augsburg (Catalogue Nos. 136 and 137). The works of these two distinguished German cartographers need not be specially pointed out for they mainly copied Austrian cartographers, at least as regards our homelands.

The rapid progress in cartography and the large output of the maps in Vienna at the close of the 18th century was preceded by some important events. Thus, during the reign of Maria Theresa, reforms in the economy, culture, and educational system of the Monarchy started to be introduced. Joseph II continued with the reforms in the spirit of the Rationalism. After Maria Theresa had closed schools organized by religious orders, Joseph II decided to open numerous public schools for the education of large number of civilians. This meant an increasing demand for all kinds of works including the cartographic ones. In 1766, Vienna saw the foundation of the School of Graphic Art, which two years later was elevated to the rank of academy. In the reign of Joseph II the first topographic survey of Austrian countries was under way. Josephine survey, thus called after the Emperor Joseph II, was made from 1764 to 1787. And though it was carried out with different instruments and surveying methods based on triangulation, it failed to achieve satisfactory results. In spite of all its failures, it is regarded as the most important topographic survey of the 18th century. This is the time of the *school* and *postal maps*. The oldest school map in Croatia known to us dates from 1838 (Catalogue No. 204). The map was done by Josip Romualdo Kvaternik, and he dedicated it to Antun Kukuljević, the supreme principal of Croatian schools. The producers of the postal maps of Croatia are all from Austria, e. g. F. Müller (Catalogue No. 161), J. M. Kauperz (Catalogue No. 173), F. J. J. von Reilly (Catalogue No. 172). The maps show post stages and relays along postal routes, these being indicated by a post-horn plus an inclined dash. On the basis of the difference between two stages, which was two postal miles, or 15 kilometres, it was possible to count time needed for the journey. Franz Anton Schraembl and Franz Johann Joseph von Reilly commenced their cartographic activity during the reign of Joseph II. Schraembl made the first atlas of the world in Austria. He set out producing the maps for this large work in 1786, and the complete work was published in 1800, in Vienna, under its title *Allgemeiner grosser Atlas*. F. J. J. von Reilly issued the atlas called *Schauplatz der fünf Theile der Welt* in Vienna, 1791 (Catalogue No. 170). Several leaves of the atlas show the whole of today's Croatia (Catalogue Nos. 165—169). At the end of the 18th century three largest publishing companies in Vienna started to issue maps. They were Artaria, T. Mollo (Catalogue Nos. 190—192), and Kunst- u. Industrie-Comptoir (Catalogue No. 184). They later merged into a single publishing house called Artaria und Compagnie (Catalogue No. 198).

Parallel to this intensive publishing activity of Vienna is the decision reached by Hungarian classes in 1796 to make an exact geographic map of Hungary

fija (kat. br. 191, 192, 193...), Tridesetih godina javljaju se prve cestovne karte Hrvatske (kat. br. 201, 202, 203). Sredinom 19. stoljeća javljaju se prva tiskana zagrebačka izdanja zemljopisnih karata s naslovima i nazivima na hrvatskom jeziku. Najstarija takva nama poznata karta datira iz 1851 na kojoj se uz hrvatski naslov nalazi tekst pisan njemačkim jezikom. Autor karte je Josip Bermann. Karta M. Katzenschlagera također je dvojezična (kat. br. 208). Karta Josipa Partaša i Franje Kružiča iz 1862, pisana je u potpunosti hrvatskim jezikom (kat. br. 210). Na kraju ovog razdoblja sastavljene su karte županija Hrvatske i Slavonije koje je priredio i u Zagrebu izdao Ivan Steklasa 1888. godine.

GRANICE I GEOGRAFSKO-POLITIČKA PODIJELJENOST HRVATSKE

Granice političkog teritorija pojedinih država, ucrtane na starim zemljopisnim kartama, premda su često nepouzdanе, zaslužuju posebnu pozornost. U slučaju Hrvatske, koja se u periodu od 15. do 19. stoljeća bori za svoj opstanak, promjenljivost granica, kako vanjskih državnih tako i unutrašnjih između pojedinih upravnih jedinica konstantno je prisutna. Na početku ovog razdoblja Hrvatska je u neprestanom ratovanju i uzimanju pred Turcima. Kad je prošla turska opasnost, nastavljena je politička borba za obranu državnih prava od narstaja habsburškog apsolutizma i mađarskog nacionalizma. Nazivi pojedinih dijelova Hrvatske također se često mijenjaju. U izvjesnom periodu oni označavaju jedno područje, da bi se u drugom ti isti nazivi odnosili na šire područje ovisno o političkoj situaciji i promjenama na granici zemlje. Hrvatska, Slavonija i Dalmacija tri su osnovna regionalna naziva koje susrećemo na kartama u ovom razdoblju, a u upotrebi su i danas. Kako su nastali i koja su područja označavali ti nazivi?

Hrvatska, hrvatska država, u diplomatskim spisima »regnum Chroatorum« prvobitno je ime zemlje koju su, kao dio južnih Slavena, naselili Hrvati. Ovisno o snazi hrvatskih vladara i o snazi susjednih zemalja, mijenjale su se granice hrvatskog političkog teritorija. Početkom 12. stoljeća, kad je pristupila državnoj zajednici s Ugarskom, Hrvatska je zauzimala prostor između rijeke Drave i Jadranskog mora, rijeke Raše na zapadu i Neretve na jugoistoku, a od većih otoka pripadali su joj: Krk, Cres, Rab, Pag, Hvar, Brač i Vis.

Dalmacija, kao regionalni geografski naziv, javlja se u 1. stoljeću naše ere i jedan je od najstarijih geografskih pojmova u našim krajevima. Prema ilirskom plemenu Delmata nazvali su Rimljani novonovonovanu provinciju, dio stare provincije Ilirik, Dalmacijom. Od tada ona kontinuirano postoji iako je kao određena teritorijalno-upravna jedinica mijenjala svoje granice. Rimska provincija Dalmacija sezala je na sjeveru gotovo do rijeke Save, i tada je njen geografsko-politički pojam pokrivaio najveći prostor. Granice rimske Dalmacije sačuvane u tradiciji i ekspanzionističke težnje Mletačke Republike vjerojatno su razlogom što su talijanski kartografi na kartama 16. i 17. stoljeća prikazivali Dalmaciju preuveličano. Od njih će te nepravilne granice preuzeti i ostali evropski kartografi. U ranom srednjem vijeku,

and Croatia. Its production was commissioned to captain Joannes Lipszky whose assistant was Mirko Danijel Bogdanić, born in Virovitica in 1762. In order to get the right information and to define geographic co-ordinates of places Bogdanić had to visit the whole of Croatia plus a larger portion of Hungary. On the basis of the information thus provided a map of Hungary was done. It was published after Bogdanić's death in 1806 with J. Lipszky as the author (Catalogue No. 178).

The first hydrographic survey of the eastern coast of the Adriatic was carried out in the coastal parts of Croatia, under French domination, by French hydrographic engineers led by Charles Francoie Beauteemps-Beaupré from 1806 to 1818. Based on this, the Italian cartographers Paolo Birasco and Ekerlin made their *Atlas of Eastern Adriatic Ports* (Catalogue No. 185).

At the beginning of the 19th century started the second, the so-called "Franciscan survey" (named after Emperor Francis I) of Austrian lands. It lasted from 1806 to 1869 when it was interrupted because it failed to satisfy the new scientific requirements.

The 19th century cartography call for special approach for it greatly differs from the cartography of earlier centuries. Since there is no possibility now for a qualified review of all that which happened in the cartography of the past century, we restrict ourselves to just give an outline of some events. At the beginning of the 19th century a new technique, stone-printing or lithography, is applied to the production of cartographic works (Catalogue Nos. 191, 192, 193...). In the thirties appear first road maps of Croatia (Catalogue Nos. 204—206). And in the mid-19th century first printed maps with titles and names in the Croatian language are edited in Zagreb. The oldest such map known to us today dates from 1851. It is called 'Krajobraz krunovinah Hrvatske i Slavonije kao i hervatske slavonske vojničke Krajine'... (The Landscapes of the kingdom of Croatia and Slavonia and the Croato-Slavonic Military Border Region). The croatian text is accompanied by the some one in German. The author of the map is Josip Bermann. The map 'Zemljovid Hrvatske i Slavonije s Krajinom vojničkom...' (Map of Croatia and Slavonia with Military Border Region) by M. Katzenschlager is also bilingual (Catalogue No. 208). The map of Josip Partaš and Franjo Kružič, 'Zemljovid stare celokupne Kraljevine Hrvatske...' (Map of Old Entire Kingdom of Croatia), 1862, is entirely in the Croatian language (Catalogue No. 210). At the close of the century, in 1888, Ivan Steklasa edited and issued in Zagreb the maps of the constituencies in Croatia and Slavonia.

GEOGRAPHICAL AND POLITICAL DIVISION OF CROATIA AND ITS BORDERS

The borders of political territories of different countries shown by old geographic maps, though often unreliable, need special attention. In the case of Croatia, which from the 15th to 19th centuries struggled for its survival, the borders of its kingdom as well as those inner ones dividing each single administrative constituent from one another were constantly changing. At the beginning of this period

kad se na području rimske provincije naseljavaju slavenski narodi. Dalmacija se svela na nekoliko obalnih gradova, Zadar, Trogir, Split, Dubrovnik, te na otoke Krk, Rab i Cres. Ova romanska Dalmacija organizirana je kao tema Bizantskog Carstva. Premda se nominalno nije odrekao vlasti nad ovim područjem, Bizant je izgubio Dalmaciju u 11. stoljeću, kad je hrvatski kralj Petar Krešimir IV pripaja Hrvatskoj. U naslovu hrvatske države pojavljuje se ime Dalmacije — »regnum Croatiae et Dalmatiae«. Dalmaciji, zapravo zajednici dalmatinskih komunata, kasnije se pridružuju hrvatski gradovi — Nin, Biograd i Šibenik, a područja izvan gradskih komunata pripadaju Hrvatskoj. Kada je Venecija 1409. godine kupila prava na Dalmaciju od Ladislava Napuljskog nije zagospodarila cijelim obalnim područjem nego pojedinačnih gradskim komunata, Mlečani će tek u 16. stoljeću svoje posjede proširiti i zaokružiti ih od Ravnih kotara do Makarskog primorja. Širenje Mletačke Dalmacije prema unutrašnjosti zaustavit će Turci.

Geografski pojam Slavonije, »Selavonia«, javlja se u 12. stoljeću. Tada taj naziv označava Hrvatsku od Drave do mora, a njime se služe i izvan granica zemlje, u Italiji i u Ugarskoj. Sve do šezdesetih godina 13. stoljeća Hrvatska, »regnum Croatiae et Dalmatiae«, predstavlja jedinstveno političko i upravno područje. Početkom 13. stoljeća Slavonija se izdvaja, označava samo dio Hrvatske, odnosno područje između Drave, Velike i Male Kapele, porječje donje Une, Vrbasa i Bosne. Ta nova upravno-teritorijalna jedinica nazvana je banovinom, »banatus«, kasnije hercegovinom, »ducatu«, a sredinom 13. stoljeća javlja se oznaka kraljevstvo, »regnum Selavoniae«. Razdvajanje jedinstvenog hrvatskog kraljevstva u dva zasebna geografsko-politička područja konačno je preobio hrvatsko-ugarski kralj Bela IV oko 1260. kad je uz hercega, koji je upravljao čitavom Hrvatskom imenovao dva bana, jednog za Hrvatsku i Dalmaciju, a drugog za Slavoniju. Od kraja 13. do potkraj 16. stoljeća ostao će Hrvatska i Slavonija dva zasebna političko-upravna područja, Slavonija od Drave do Kapele a Hrvatska s Dalmacijom južno od Kapele. I dok Mlečani postupno šire svoj posjed na istočnoj jadranskoj obali, od sredine 15. stoljeća granicama Hrvatske prijeti nova opasnost, Turci. Čitavo jedno stoljeće od bitke na Krbavskom polju 1493. do bitke kod Siska 1593, teritorij Hrvatske konstantno se smanjuje. Godine 1525, susrećemo se prvi put u saborskim zaključcima s nazivom, koji najbolje ilustrira položaj Hrvatske, »knezovi i ostaci plemića kraljevine naše Hrvatske« (comites et reliquiae nobilium regni nostri Croatiae). Kako se stanovništvo povlači pred Turcima iz južnih krajeva Hrvatske tako se i pojam Hrvatske pomiče prema sjeveru, na područje srednjovjekovne Slavo-

Croatia was continually fighting against and withdrawing from the Turks. After the Turkish danger had gone Croatia continued its political struggle for defending of its state rights from the attacks of the Habsburg absolutism and Hungarian nationalism. Accordingly, the names of different parts of Croatia were frequently altered. In certain period these refer to one area, and then in some other period of time they denote a larger area according to the political situation and changes in the country's borders. Croatia, Slavonia, and Dalmatia are the three basic regional names found on the maps from that period, and which have remained in use ever since. But how were they formed and which regions did they refer to?

Croatia, Croatian state, in diplomatic documents 'regnum Chroatorum', is the earliest name for a country inhabited by the Croats, members of the South Slavs. The borders of Croatian political territory are changing under the influence of the power of Croatian monarchs and its neighbouring countries. At the beginning of the 12th century, when it entered into a state unit with Hungary, Croatia occupied the space between the Drava and the Adriatic Sea, the Raša on the west and the Neretva on the south-east. Among the bigger island it had Krk, Cres, Rab, Pag, Hvar, Brač, and Vis.

Dalmatia, as a regional geographic name, was used for the first time in the 1st century A. D. It is one of the oldest geographic names in our native lands. Dalmatia was the name the Romans gave to its newly founded province, a part of their older province Illyricum, based on the name of the Illyrian tribe called Delmata. Ant though it very often altered its borders as a defined territorial and administrative unit, it has never ceased to exist as such. To the north the Roman province of Dalmatia stretched as far as the Sava river. This was the time when its geographic and political name was extended to the greatest territory it ever occupied. The borders of Roman Dalmatia which survived in tradition and the expansionist policy of Venetian Republic are probably the reason why the Italian cartographer of the 16th centuries liked to show Dalmatia far larger on their maps. From them those unrealistic borders were taken by other European cartographers. In the early Middle Ages, when the Roman province of Dalmatia was more and more inhabited by Slavic people, Dalmatia had only a few coastal towns such as Zadar, Trogir, Split, Dubrovnik, and the islands of Krk, Rab, and Cres. Such Romanesque Dalmatia was organized as a theme in Byzantine Empire. And although it never renounced its authority over Dalmatia, Byzantine Empire lost the theme in the 11th century when it was added to Croatia under the Croatian King Petar Krešimir IV. The title of Croatian state then also had the name of Dalmatia: 'regnum Croatiae et Dalmatiae'. Later in history this union of Dalmatian communities increased in number by adding Croatian towns of Nin, Biograd and Šibenik to it. The areas outside these town communities belonged to Croatia. When in 1409 Venice bought the rights over Dalmatia from Ladislav, King of Naples, its authority did not stretch to the whole of the coastal part but its town communities only. It was not until the 16th century that Venetians succee-

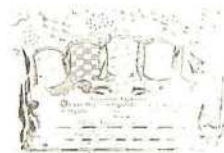
nije. Krajem 15. stoljeća Hrvatska, »regnum Croatiae«, označava područje južno od Kapele s obalom i Rijeke do Karlobaga. Početkom 16. stoljeća, kad su Turci osvojili južna područja Hrvatske, pojam Hrvatske se proširuje prema Savi, na dio zagrebačke županije koji je do tada pripadao Slavoniji. Do sredine 16. stoljeća osvojili su Turci Srijem i veliki dio Slavonije do pravca Sisak-Čazma, te se Slavonija svela samo na područje triju županija, varaždinsku, križevačku i zagrebačku. Upravo zbog velikih teritorijalnih gubitaka došlo je sredinom 16. stoljeća (1558) do spajanja Kraljevine Hrvatske i Kraljevine Slavonije, odnosno njihovih ostataka, u jedinstveno kraljevstvo »Regnum Croatiae et Slavoniae«. Dalmacija je u to doba pripadala većim dijelom Turcima a uski obalni pojas Mlečanima. Da bi se opravdao naslov kralja Dalmacije koji su Habsburgovci zadržali u svojoj titulaturi, ponekad se Dalmacijom naziva obalno područje sjeverno od Zrmanje, s Vinodolom, Prozorom i Brinjem u zaleđu. Osnivanjem Vojne krajine i njenim izdvajanjem ispod jurisdikcije hrvatskog bana i Sabora (1578), područje Hrvatske još se više smanjuje. Krajem 17. stoljeća, u dugom ratu s Turskom 1683—1699, hrvatske zemlje su uglavnom oslobođene turske vlasti, ali Vojna krajina opstaje i dalje. Zauzimala je gotovo polovicu tadašnje Hrvatske, a sve do njena ukidanja 1881. ostala je izvan vlasti Hrvatskog sabora. Početkom 18. stoljeća, nakon što je Slavonija oslobođena od Turaka, geografsko-politički pojam Slavonije sveo se na područje istočno od rijeke Ilove, krajeve koji su bili pod turskom vlašću. Mirom u Sremskim Karlovcima 1699. naglo su povećani mletački posjedi. Kako se ime Dalmacije poistovjećivalo s mletačkim posjedima, geografsko-politički pojam Dalmacije proširio se do nove granice s Turskom koja je tekla pravcem Knin—Vrlika—Sinj—Vrgorac—Gabela, tzv. Linea Grimani. Na potečaj Dubrovačke Republike, koja je htjela izbjeći neugodno mletačko susjedstvo, ustupljen je Turskoj uski pojas u zaleđu s izlazom na more kod zaljeva Neum-Klek i kod Sutorine kod Herceg Novog. Požarevačkim mirom potvrđeno je ovo razgraničenje a Mletačka Dalmacija dobiva svoju konačnu granicu (linea Mocenigo) koju će zadržati do propasti Mletačke Republike 1797. Nakon kratkotrajne francuske vladavine (1805—1814), Dalmacija je mirom Beču 1815. pripala Austriji zajedno s nekadašnjom Dubrovačkom Republikom. Kao posebna upravna jedinica, odvojena od Hrvatske, Dalmacija je ostala u sastavu Habsburške Monarhije do njene propasti 1918.

Izmjene vrhovne vlasti nad pojedinim hrvatskim zemljama i konstantni ratni sukobi uvjetuju česte promjene u teritorijalno-upravnom uređenju zemlje. Stoga nije neobično da se na kartama Hrvatske susreće bogata i raznolika toponimija, počevši od rimskih naziva na historijskim kartama do narodnih hrvatskih imena koja se javljaju u kartografiji Hrvatske u drugoj polovici 17. stoljeća. Nazivlje na kartama 16. i 17. stoljeća puno je pogrešaka. Kako su autori tih karata odreda stranci, Austrijanci, Talijani i Nizozemci, te netočnosti objašnjavamo nedovoljnim poznavanjem terena i nekritičnim preuzimanjem podataka sa starijih karata. U 17. i 18. stoljeću susrećemo na kartama nazive koji se odnose na manji ili

ded in extending their power over the lands stretching from Ravni Kotari to the Makarska Coastal Region. The penetration of Venetian Dalmatia into continental regions was interrupted by the Turks.

The geographic name of Slavonia, or 'Scavonia', appeared in the 12th century. It covered Croatian territories from the Drava to the sea, and was in use outside the country, i. e. in Italy and Hungary. As long as the sixties of the 13th century Croatia, 'regnum Croatiae et Dalmatiae', denoted a uniform political and administrative region. At the beginning of the 13th century Slavonia separated covering Croatian territories encircled by the Drava, Velika and Mala Kapela, the Lower Una, Vrbas and Bosna rivers. The new administrative and territorial unit was called 'banovina', or 'banatus', 'hercegovina', or 'ducatus', and in the mid-13th century it became a kingdom called 'regnum Slavoniae'. The division of a uniform Croatian kingdom into two separate geographical and political regions was ultimately carried out by Bela IV, a Croato-Hungarian king, around 1260. Though the Duke (*Croat*, herceg) governed the whole of Croatia at the time, Bela decided to appoint two civil governors (*Croat*, ban), one for Croatia and Dalmatia, and the other for Slavonia. From the end of the 13th to 16th centuries Croatia and Slavonia remained two separated political and administrative regions, Slavonia from the Drava to Kapela, and Croatia with Dalmatia south of Kapela.

And while the Venetians gradually extended their territories along the eastern Adriatic coast, Croatia was faced with new danger, the Turks, from the mid-15th century. For a whole century, from the Battle of Krbavsko Polje in 1493 to the Battle of Sisak in 1593, Croatian territory was continually decreasing. A parliamentary document from 1525 for the first time in history best illustrates the position of Croatia: '...princes and the remaining nobility of our Croatian Kingdom /comites et reliquiae regni nostri Croatiae'. And at the same time as the population was withdrawing from the Turks, so the name of Croatia was even further restricted to its northern regions of medieval Slavonia. At the end of the 15th century Croatia, 'regnum Croatiae', denotes all the lands south of Kapela with the coastal part from Rijeka to Karlobag. At the beginning of the 16th century, after the Turks had conquered eastern Croatian countries, the name of Croatia was extended towards the Sava to include the part of the Zagreb district, which had belonged to Slavonia until then. Until the mid-16th century the Turks conquered Srijem and a large part of Slavonia to the line connecting Sisak with Čazma. So Slavonia had to be restricted to its three administrative districts, namely those of Varaždin, Križevci, and Zagreb. The great territorial losses around the mid-16th century, 1558, were direct cause for a union between the Kingdoms of Croatia and Slavonia, or rather what had been left of them, into one kingdom called 'Regnum Croatiae et Slavoniae'. Dalmatia, at this time, was largely ruled by the Turks, and Venice had a narrow coastal region. In order to justify the title of the King of Dalmatia which the Habsburg monarchs still had among their titles, they sometimes gave the name Dalmatia to the coastal region north of the Zrmanja river with

veći geografski prostor, s uertanom granicom, pa se dobiva dojam o posebnoj teritorijalno-upravnoj jedinici. Za većinu tih naziva postoji historijsko opravdanje. Navesti ćemo nekoliko primjera koje nalazimo na kartama Hrvatske. Na području Hrvatskog primorja čest je naziv »Morlaca« ili Morlachia» s uertanom granicom te se dobiva dojam da se radi o zasebnoj upravnoj jedinici, što nije točno. Naziv se odnosi na zemlju koju su bježeći pred Turcima naselili prebjezi, Morlaci ili Vlasi kako ih nazivaju suvremeni izvori. Na granici Banske Hrvatske i turske Slavonije oko Pakraca, često se javlja naziv Mala Vlaška. Krajem 15. i početkom 16. stoljeća na to opustošeno područje naseljavaju se Vlasi kojima je dužnost braniti granicu od Turaka. Od 1630, kad su dobili od Ferdinanda II povlastice »Statuta Valachorum«, izuzeti su od jurisdikcije hrvatskog bana i Sabora. Teritorij Male Vlaške je u sastavu Varaždinskog generalata koji je posebna vojno-upravna jedinica. Iako se područje Male Vlaške četrdesetih godina 18. stoljeća vraća županijskoj upravi, naziv Mala Vlaška zadržao se na kartama do kraja 18. stoljeća (kat. br.152). Gotovo redovito nalazimo na kartama 17. i 18. stoljeća naziv Turska Hrvatska za područje između rijeke Une i Vrbasa. Turska Hrvatska kao zasebna upravno politička jedinica nikad nije postojala.

S obzirom da je taj kraj prije turskih osvajanja pripadao Hrvatskoj, nepoznati kartograf naveo je naziv u kojem je spojio nekadašnju hrvatsku i njemu suvremenu tursku vlast. Taj naziv zadržao se na kartama još u 18. stoljeću.

Vinodol, Prozor, and Brinje in the hinterlands. After the formation of the Military Border Region and its separation from the jurisdiction of Croatian Civil Governor, 'ban', and its Parliament in 1578 the territory of Croatia became even smaller. Towards the end of the 17th century the long war with Turkey from 1683 to 1699 brought, in general, liberation from Turkish domination to much of Croatian territory with the Military Border Region still existing. It covered practically half of the then Croatia, and remained out of the authority of Croatian parliament as long as its abolition in 1881. At the beginning of the 18th century, after Slavonia had been freed from Turkey, its name in geographical and political sense was applied to the territory east of the Ilova river, i. e. the lands once dominated by the Turks. The Peace Treaty of Sremski Karlovci in 1699 resulted with a sudden increase of Venetian territories. And since the name Dalmatia was used to denote Venetian lands, geographically and politically Dalmatia now extended to the new border with Turkey which followed the line connecting Knin, Vrlika, Sinj, Vrgorac, and Gabela, the so-called Linea Grimani. Under the influence of Dubrovnik Republic that did not wish the unpleasant Venice for its neighbour Turkey got the narrow passage in the hinterlands with access to the sea at the Gulf of Neum-Klek and Sutorina near Herceg-Novi. The Peace Treaty of Požarevac confirmed this delimitation and, as a result, Venetian Dalmatia was confined within its final borders, 'linea Mocenigo', which was not to be changed until the fall of Venice in 1797. The French ruled over Dalmatia for a brief period from 1805 to 1814, and under the Peace Treaty of Vienna in 1815 it plus the once existing Dubrovnik Republic were given to Austria. As a separate unit divided from Croatia it remained part of Austrian Empire until its disruption in 1918.

Changes in supreme domination over different parts of Croatian territories as well as constant wars brought about frequent alterations of the territorial and administrative system of the native lands. Therefore, differences and variations of the place names on the maps of Croatia were not an uncommon feature. It began with Roman names shown on historical maps and lasted until the appearance of national Croatian names in the cartography of Croatia of the latter half of the 17th century. The names on the 16th and 17th century maps are full of errors. Since the authors of these maps were all foreigners from Austria, Italy, and the Low Countries, it is possible to find the explanation for these errors in their superficial knowledge about the geography of our native countries as well as their non-critical transfer of information from earlier maps. In the 18th and 19th centuries we come across the names on the maps referring to smaller or larger geographic areas with their borders drawn so that one might have the impression the names denote separate territorial and administrative units. For the majority of these names there is an historical justification. We shall give some examples from the maps of Croatia. So, a common name in Croatian Coastal Region is 'Morlaca', or 'Morlachia' with its drawn border, and makes us think it is a separate administrative area, which is not

true. This name applies to the territory inhabited by the Morlacs, or Vlachs as the modern sources call them, during the time of their retreat from the Turks. Another example is the name of Mala Vlaška around Pakrac on the border between Croatia under its Civil Governor and Turkish part of Slavonia. Close to the end of the 15th and at the beginning of the 16th century the Vlachs having the duties to defend the border against the Turks came to settle down in this devastated area. Having received certain benefits from Ferdinand II contained in 'Statut Valachorum' of 1630 they were excluded from the jurisdiction of the Croatian parliament with its Ban at the head. The territory of Mala Vlaška was governed by the General of Varaždin and organized as a separate military and administrative unit. And in spite of the fact that Mala Vlaška was again ruled by a civil government in the forties of the 18th century, the name Mala Vlaška remained in use on maps until the end of the 18th century (Catalogue No.152). Practically all the maps in the 17th and 18th century use the name Turkish Croatia to cover the region between the Una and Vrbas rivers. But Turkish Croatia, as a separate administrative and political formation did never exist at all. Judging from the fact that this region was a constituent of Croatia in the time before Turkish invasion, we now conclude that it must have been an ignorant unknown cartographer who recorded the name in which he combined both the previous Croatian and the contemporary Turkish control over this territory. And the name was still used on maps from the 18th century.

Translated by ZORAN DUČAKJEVIĆ

KATALOG

SASTAV KATALOŠKE JEDINICE

Broj kataloške jedinice.
Ime autora kartografa, prerađivača ili izdavača.
Naslov
Mjesto, godina izdanja, naslov djela iz kojeg potječe karta
Opis karte
Mjerilo
Tehnika i veličina
Signatura

U natpisima karata pokrate su, koliko je god to bilo moguće, nadopunjene, i to: kontrakcije i suspenzije nadoknadene su u uglatim zagradama ([ ]), a ligature su razriješene u prelomljenim zagradama (· ·). Upotreba velikih i malih slova, grafija i interpunkcija ostavljeni su u principu kao u originalu, samo je pisanje slova i/j i u/v prilagođeno, radi čitljivosti teksta, današnjem uzusu.

KRATICE

AH Arhiv Hrvatske, Zagreb
M Metropolitanska knjižnica, Zagreb
NSB Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb
PMH Povijesni muzej Hrvatske

1. CLAUDIUS PTOLEMAEUS, NICOLAUS GERMANUS

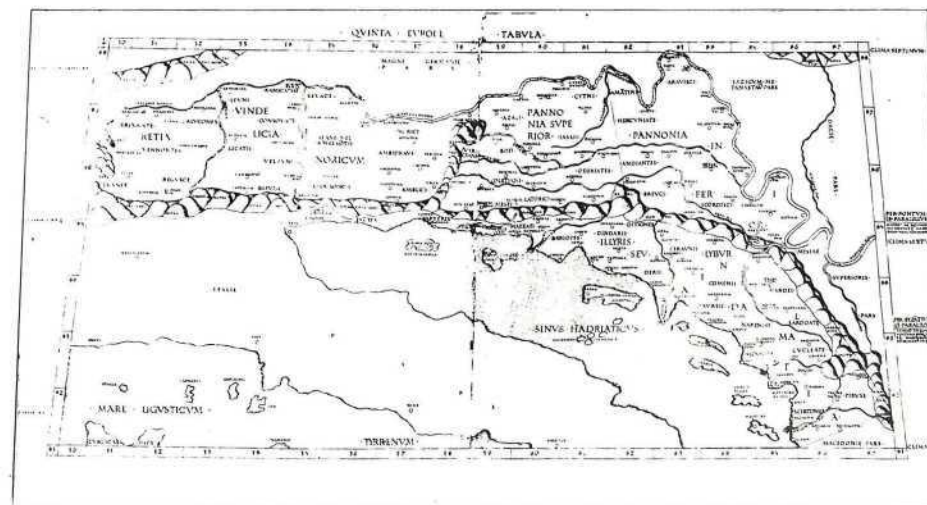
QUINTA EUROPE TABULA

Ulm, 1482. Geografija K. Ptolemeja, Lienhart Holl
Na petoj karti Evrope prikazane su rimske provincije Recija, Vindelicija, Norik, Panonija i Dalmacija. Na karti su prikazani glavni riječni tokovi, nepravilni i teško prepoznatljivi, te nazivi plemena i rimskih naselja. Reljef je prikazan sjenčanim krtičnjacima. Preko Balkanskog poluotoka proteže se neprekinuti lanac centralnog gorja koje će od Ptolemeja preuzeti i kopirati mnogi kartografi. Zapadno od Zrmanje »TEDANIUS. F.«, iznad Senja, taj gorski masiv nosi ime »ALBANUS MONS«, a iznad rijeke Krke »TICIS. FLU.« stoji »BEBII MON-TES«. U obalnom dijelu označeni su samo veći otoci: Cres »CRESPA. APSORUS«, Krk »CURICTA INSULA«, Rab, »ARBA«. Mjerilo neodređeno
Drvorez vel. 50 × 26 cm
Zbirka Novak

2. HARTMANN SCHEDEL

Liber chronicarum

Nürnberg, 1493, Antonius Koberger
U kronici H. Schedela, jednoj od najbolje opremljenih inkunabula, nalazimo dva zanimljiva kartografska prikaza: kartu svijeta i, na kraju djela, kartu Evrope. Karte su izrađene u ptolemejskoj tradiciji a kao izvornik je vjerojatno korišteno ulmsko izdanje *Geografije*. Na karti svijeta se prepoznaje Jadransko more s naznačenom Dalmacijom, »Dalmatia«, na istočnoj obali.
Na karti Evrope nalazimo više detalja o našem području. Uertani su tokovi Drave i Save. U istočnoj je Slavoniji označeno gorje »Bettau«. Prikaz geografskog prostora je sasvim iskrivljen, tako da su se Senj, »Zeng«, i Dubrovnik, »Ragus«, našli na istoj paraleli. Reljef je prikazan šrafrananim krtičnjacima, dok su rijeke označene dvostrukim a more dužim valovitim linijama. Kako se u kolofonu navodi, drvoreze su radili Wilhelm Pleydenwurff i Michael Wolgemut.
Drvorez, koloriran, uvez vel. 31 × 43 cm
NSB, RI-2°-Ib

C. Ptolemaeus, Peta karta Evrope. Ulm, 1482. Zbirka Novak, kat. br. 1

3. CLAUDIUS PTOLEMAEUS,
BERNARDUS SYLVANUS EBOLENSIS
CLAUDII PTHOLEMAEI
ALEXANDRINI LI- / BER
GEOGRAPHIAE CUM TABULIS ET /
UNIVERSALI FIGURA ET CUM AD- /
DITIONE LOCORUM QUAE A /
RECENTIORIBUS REPER- / TA SUNT
DILIGENTI / CURA EMENDA- / TUS ET
IM- / PRESSUS

Venecija, 1511.

Prvo venecijansko izdanje Ptolemejeve *Geografije* sadržava 27 karata načinjenih u tradiciji Ptolemeja: 1 karta svijeta, 10 karata Evrope, 4 karte Afrike i 12 karata Azije; 28. karta je nova karta svijeta na kojoj je prikazan i novootkriveni kontinent – Amerika. Naši krajevi su prikazani na već poznatoj V. karti Evrope »QUINTA«. EUROPÆ. TABULA«. Kako se u popisu karata navodi, na petoj karti Evrope su predstavljene rimske provincije Recija, Vindelicija, Norik, Panonija Gornja i Donja, Ilirija i Dalmacija. Označena su antička naselja i nazivi plemena. Na prostoru današnje Hrvatske ucrtani su tokovi Drave, Save, Zrmanje i Krke. Rijeke su označene dvostrukim valovitim linijama, a reljef je prikazan skupinama sjenčanih nazubljenih brda. Na toj karti nema centralnog gorja koje je inače karakteristično za karte ovog područja radene u Ptolemejevoj tradiciji. Drvorez, dvobojni, uvez vel. 31 × 43,5 cm
Franjevački samostan, Košljun

4. CLAUDIUS PTOLEMAEUS,
LAURENTIUS FRISIUS
TABU- / LA V EUROP[ae] T[emporis]
PRE[teriti] / ?!

Strassbourg, 1522, Johann Grüniger, Opus

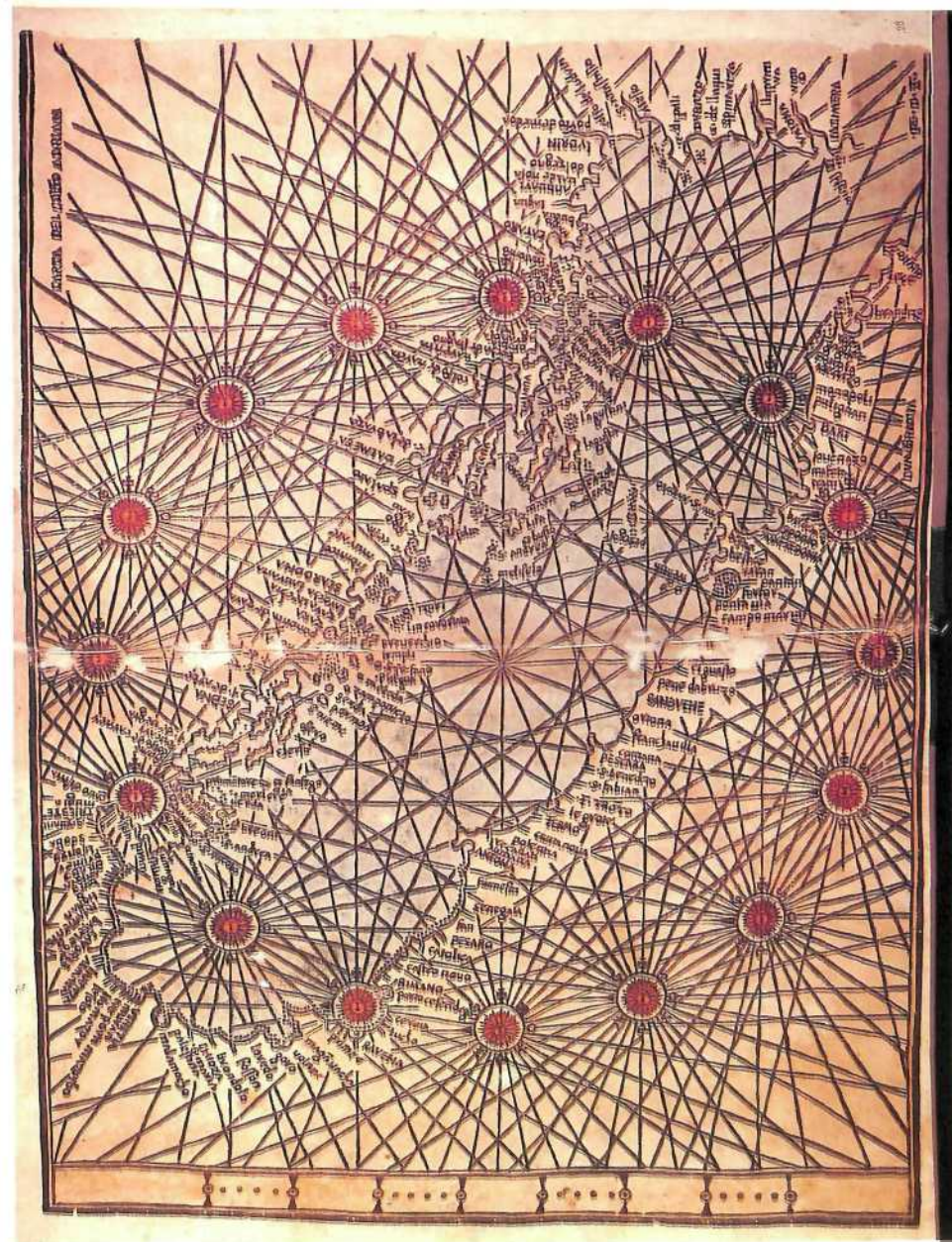
Geographiae
Karte u *Geografiji* L. Frisiusa radene su prema izdanju M. Waldseemüllera i J. Scotusa iz 1513. i 1520. Reljef je prikazan krtičnjacima sjenčanim s istočne strane s istim rasporedom kao na prethodnim kartama ovog dijela Evrope. Za ovo izdanje izradene su nove drvorezne tiskovne forme nešto manjih dimenzija. Naslov se nalazi iznad ruba karte u razvedenoj vrpici. Mjerilo neodređeno
Drvorez, vel. 45,5 × 29,5 cm
Zbirka Novak, 5

5. PIETRO COPPO
DE SUM[M]A TOTIUS ORBIS

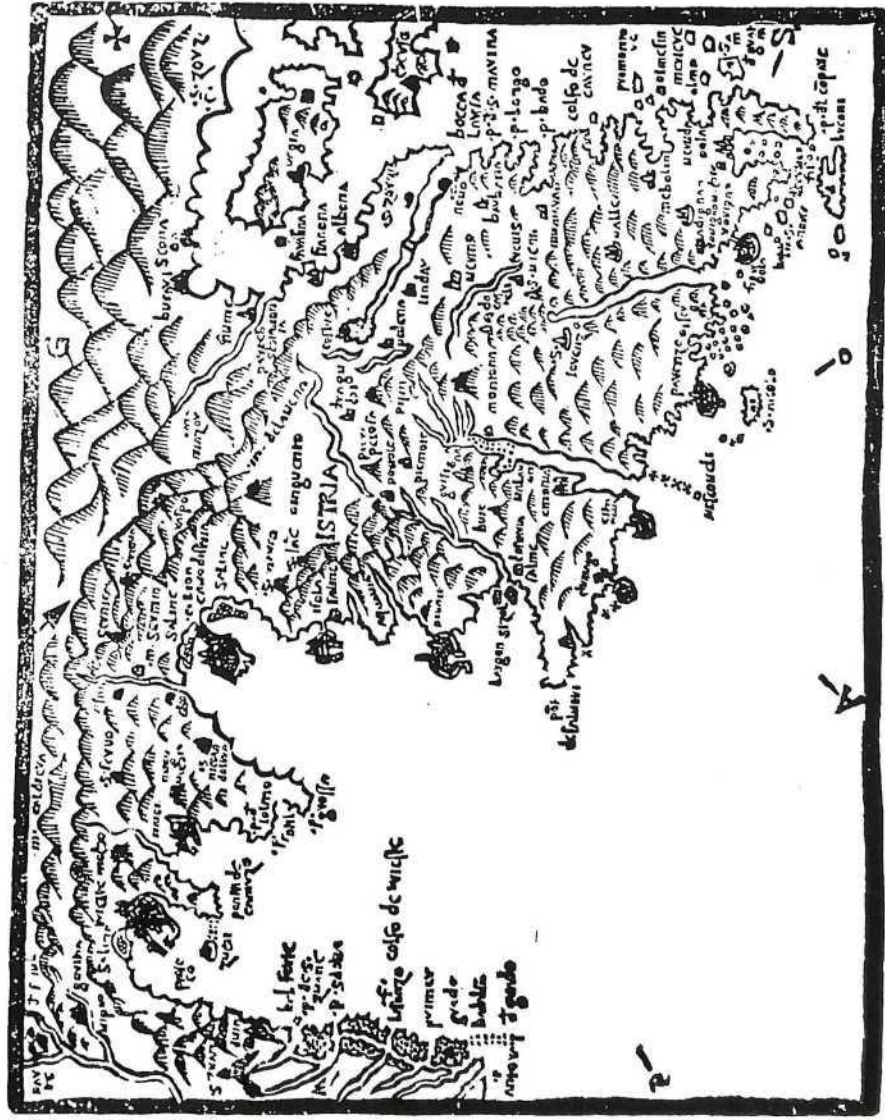
Venecija, oko 1530.

Peta karta Kopićeva atlasa ima naslov SERENISSIMO P[rinicipi] <et> D<omi>NO EXCELL[entisi]MO D[omino] ANDREAE GRITI INCLITO DUCI VENETIARUM <et> C[etera] ISTRIA, a prikazan je istarski poluotok s Kvarnerskim i Tršćanskim zaljevom. Oblik poluotoka je vrlo dobro preslikan i predstavlja najbolji prikaz Istre tog vremena, a to će i ostati sve do Maginieve karte Istre iz 1620. Dvostrukim linijama ucrtani su tokovi Dragonje, Mirne i Raše, te Linski kanal koji je dosta izdužen i nepravilno orijentiran. U Istri je reljef prikazan sjenčanjem i stožastim brežuljcima koji prate riječne tokove. U zaleđu, iznad Cijarije, »MONTI DELA VENA«, i Gorskog kotara na kojem stoji »PARTE DE DALMATIA«, reljef je prikazan gustim stožastim brdima. Ispod Rijeke koja je netočno locirana na sjeveroistočnoj obali Istre, nalazi se masiv Učka »monte mazor«. U vrhu Kvarnerskog zaljeva smješten je Bakar a nedaleko od Bakra je Senj. Ovu će pogrešku u lociranju Bakra, Senja i Rijeke preuzeti od Kopića mnogi kartografi 16. stoljeća.

Na osmoj su karti atlasa »ITALIA ILLYRICUM EPIRUS GRAETIA ET MARE AEGEUM« prikazane sve zemlje navedene u naslovu ali je nama zanimljiv prikaz geografskog prostora između Dunava i Jadranskog mora, tj. područje nekadašnjeg Ilirika. Na toj karti Kopić nije postigao vjerodostojan prikaz kojom se odlikuje karta Istre. Prepoznaje se izvornik kojim se Kopić, bez sumnje, služio a to su peta i šesta karta Ptolemejeve *Geografije*. Na posljednjoj karti atlasa prikazano je Jadransko more »CARTA DEL COLFO ADRIAN«, a ona je izvedena kao portulanska karta. Drvorez, uvez vel. 22 × 32 cm
Pomorski muzej, »Sergej Mašera«, Piran.

P. Coppo, Karta Jadranskog mora, Venecija, oko 1530, Pomorski muzej »Sergej Mašera«, Piran, kat. br. 5

P. Coppo, Karta Istre, Venecija oko 1530, Pomorski muzej »Sergej Mašera« Piran, kat. IV, 5

6. SEBASTIAN MÜNSTER

KARTA EVROPE (bez naslova)

Basel, 1532 (?), Typus Cosmographia Universalis
Na ovoj neobičnoj karti Evropa je prikazana u figuri
cara koji drži carsku jabuku i žezlo. »Slavonia« je
smještena uz desni bok carskog ornata. Italija na
njegovoj desnoj ruci, Sicilija na carskoj jabuci . . .
Iznad Slavonije se proteže dugi niz krtičnjaka koji
predstavlja centralno gorje koje se javlja na
Ptolemejevoj petoj karti Evrope, a Münster će ga
zadržati na karti »Descriptio totius Illyridis« i na karti
»Slawonia oder Windisch Marck . . .«. Šume su
prikazane na isti, tako reći Münsterov način,
jednorednim nizom stabala. Stranica nosi
numeraciju 55.

Mjerilo neodređeno
Drvorez, vel. 16,2 × 25,6 cm
Zbirka Vodopija

7. SEBASTIAN MÜNSTER

DESCRIPTIO TOTIUS ILLYRIDIS XVI. NO/[va] TAB[ula]

Basel, 1552, Geografija K. Ptolemeja
Na karti je prikazano područje od Tršćanskog zaljeva
do Zadra, a na sjeveru do Save. Sjeverno od Save
prikazan je mali dio ondašnje Slavonije, »Windists
land«, s ucrtanim donjim tokom Krapine, »Krapin fl«
i označenim Zagrebom, »Agran«. Ucrtani su tokovi
Kupe, Dobre, Mrežnice i Une. Cijeli prostor je
izobličeno prikazan, a snalaženje otežava južna
orijentacija karta. Najslabije je prikazan Kvarnerski
zaljev, koji je nazvan »Dalmatia«, s nizom vezanih
otoka poput planinskog lanca. Red stabala označenih
od Bihaća do Tršćanskog zaljeva prati konture obale;
sličnu oznaku šuma nalazimo na Hirschvogelovoj
kartu »Schlavoniae, Croatiae, Carniae, Istriae . . .«
Reljef je predočen lancem šiljastih srafiranih brda,
izraženih na području Like. Naselja su prikazana
crtežom kuće, crkve, utvrde. Naslov se nalazi iznad
ruba karte.

Mjerilo: 1 : 1 500 000
Drvorez, koloriran, vel. 34 × 25,2 cm
Zbirka Novak, 14

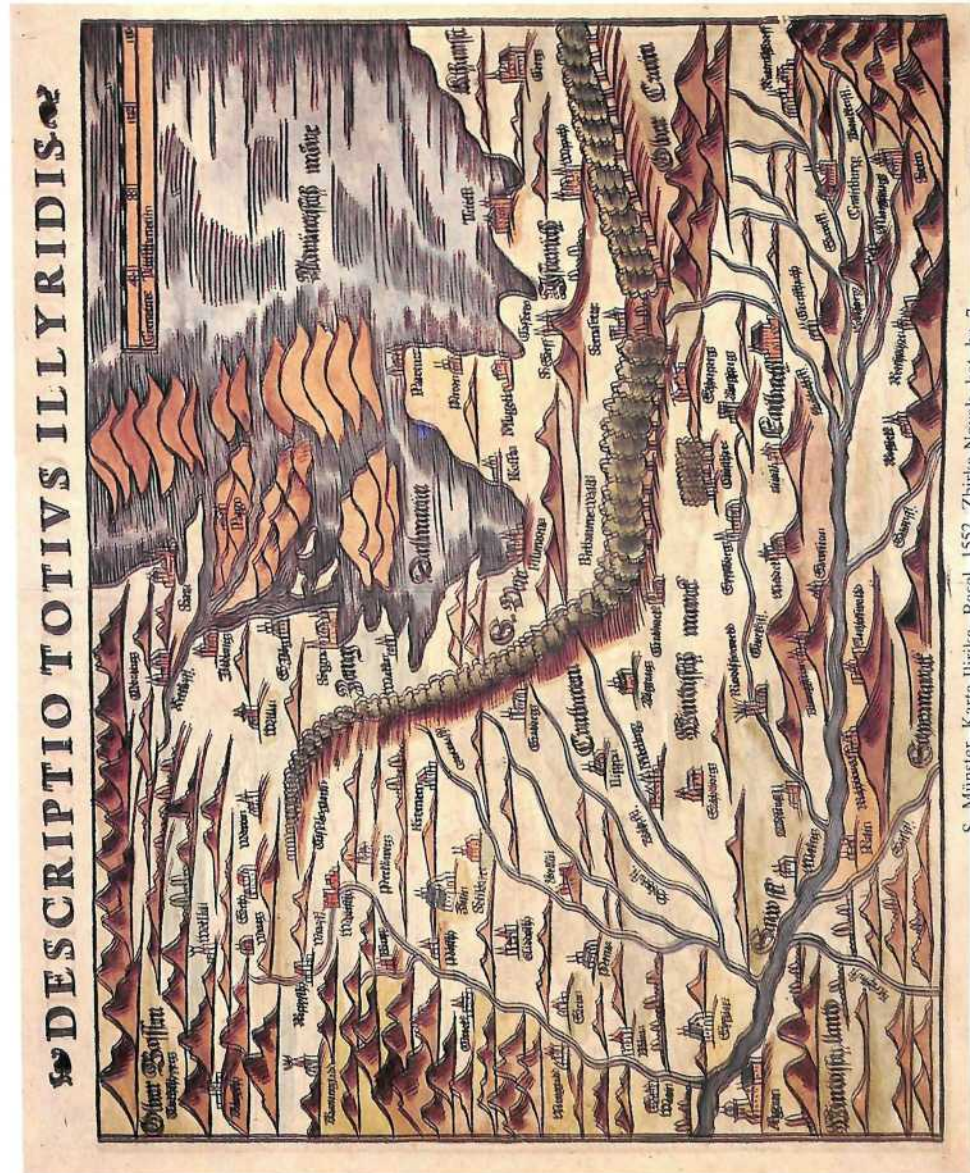
8. SEBASTIAN MÜNSTER

**COSMO / GRAPHIAE / universalis Lib[ri]
VI. in / quibus iuxta certioris fidei scriptorum
/ traditionem describuntur, / Omnium
habitabilis orbis partium situs, pro- /
priaeq<ue> dots. / Regionum
Topographicae effigies. / Terrae ingenia,
quibus fit ut tam differentes <et> va- / rias
specie res, <et> animatas, <et>
inanimatas, ferat. / Animalium
peregrinorum naturae <et> picturae. /
Nobiliorum civitatum icones <et>
descriptiones. / Regum <et> principum
genealogiae. / Item omnium gentium mores,
leges, religio, mu- / tationes: atq<ue>
memorabilem in hunc usque an- / num 1559.
gestarum rerum Historia. / Autore
Sebast[iano] Munstero.**

Basel, 1559.

Na početku Münsterova djela *Cosmographia* nalazi se
14 karata. Na šestoj karti, s naslovom
»GERMANIAE NATIONIS DESCRIPTIO«,
Hrvatska je prikazana djelomično. Karta je
orijentirana prema jugu, tako da je Hrvatska u
gornjem lijevom kutu karte. Prikazano je međurječje
Save i Drave, »Croatia«, a od toponima je naveden
samo Zagreb, »Sagabria«. Na području Hrvatske nije
prikazan reljef; karta je inače prekrivena lancima
krtičnjaka i crtežima stabala kao znakom za šumu.
Na 693. stranici je karta Istre. »De Istria peninsula«. Prikazana je Istra s Primorjem do Senja i Gorski kotar, »Croatia (Krawaten)«. Konture istarskog poluotoka su prepoznatljivije s označenim rijekama: Dragonja, »Formio fl«, Mirna, »Nauportus fl«, Linski kanal bez naziva i rijeka Raša, »Arsia fl«. Istra je u centralnom dijelu prikazana vrlo gorovito i šumovito.

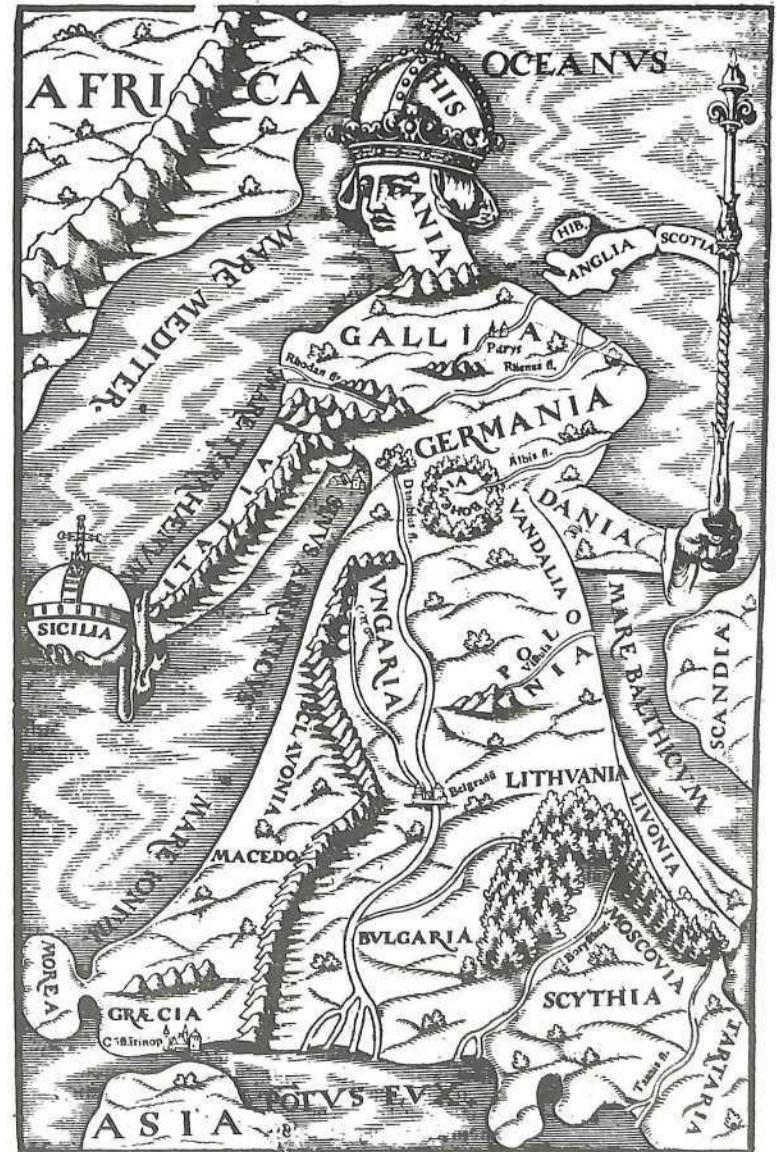
Na 918. stranici je karta jugoistočne Evrope. Na karti je prikazana Hrvatska sjeverno od Save u kojoj je na mjestu Papuka označeno veliko gorje, i Južno hrvatsko primorje, »Dalmatia«, s navedenim Skradinom, »Scardona«, i Dubrovnikom, »Raquisiu<m>«. Drvorez, uvez vel. 22 × 31 cm.
NSB, BZ 374

S. Münster, Karta Ilirika, Basel, 1552, Zbirka Novak, kat. br. 7

Teutscher Weiten begreiff nach der rechnung Ptolemei: Aber in der breite ist es etwas kleiner vnd schmaler/wie du sehen magst in den zweyen General Tafeln vnd in der neuen Tafel die allein Europam begreiff. Doch was man ansehen will vnd darzu rechnen die grosse Landtschafften die ge-

S. Münster. Karta Evrope. Basel, 1532 (?). Zbirka Vodopija, kat. br. 6

9. SEBASTIAN MÜNSTER

Istria peninsula, cioè quasi Isola

Basel, 1559, Lodovico Vergerio, Cosmographia
Na karti je prikazan istarski poluotok s primorjem do Senja i Hrvatskom do Save, te Kranjskom u zaleđu. Prikaz Istre je izdužen u smjeru sjever-jug, konture poluotoka su prepoznatljive, ali mnogo slabije od Kopicëve Istre objavljene četvrt stoljeća ranije. Na cijeloj karti dominira prikaz reljefa; brda su prikazana u ptičjoj perspektivi sjenčana s istočne strane. Uz brda su obavezno prikazane šume znakovima tipičnim za Münster. Naslov se nalazi iznad ruba karte. Ispod donjeg ruba karte nalaze se imena izdavača i autora »Lodovico Vergerio à Sebastiano Munsterio S.« Ispod karte počinje opis Istre pisan talijanskim jezikom.
Mjerilo neodređeno
Drvorez, vel. 15,6 × 14,2 cm
Zbirka Novak, 81

10. SEBASTIAN MÜNSTER

SCLAUONIA oder Windisch Marck, Bossen, Crabaten, etc.

Basel, 1588, Münster, Cosmographia
Uz Kranjsku i Slovensku marku »Windisch Marck« prikazana je Hrvatska u povijesnim granicama do rijeke Vrbasa, te zapadni dio nekadašnje Slavonije. Geografski prostor obuhvaćen na karti, prikaz riječne mreže, konture obale i otoka, pokazuju veliku sličnost s Hirschvogelovom kartom »Slavonija, Hrvatska, Kranjska . . .« iz Orteliusova djela *Theatrum* 1570. Reljef je prikazan čunjastim brdima sjenčanim sa zapadne strane. Paralelno s obalom Kvarnerskog zaljeva označene su šumske površine višerednim nizom stabala. U donjem lijevom kutu karte u zasebnom okviru stoji tekst: »Die Drava kompt auss Kernnten vo[n] Villach durch Stewrmarck in Vngern zu der / Statt Trazat da fellt sie in die Thonaw. Die Sava kompt auss Crain durch Windisch marck Bossna biss gen Griechisch Weissenburg da laufft sie in die Thonaw.« Naslov se nalazi iznad gornjeg ruba karte.
Mjerilo neodređeno
Drvorez, koloriran, vel. 35,7 × 30,7 cm
Zbirka Novak, 15

11. CLAUDIUS PTOLEMAEUS, MICHAEL SERVETUS (VILLANOVANUS)

PETA KARTA EVROPE (bez naslova)

Beč, 1541, Geografija K. Ptolemeja
Prvo izdanje *Geografije* koje je priredio M. Servetus objavljeno je u Lyonu 1535. Peta karta Evrope M. Servetusa identična je karti koja je objavljena u izdanju L. Frisiusa, u Strassbourgu 1522.
Mjerilo neodređeno.
Drvorez, vel. 46 × 29,5 cm
Zbirka Novak, 7

12. BENEDETTO BORDONE

ISOLARIO / DI BENEDETTO

BORDONE / Nel qual si ragiona di tutte l' / Isole del mondo, / con li lor nomi antichi <e> moderni, historie, / favole, <e> modi del loro vivere, <e> in qual / parte del mare stanno, <e> in qual pa- / rallelo <e> clima giaciono. Ri- / coreto, <e> di Nuovo / ristampato. / Con la giunta del Monte del Oro / novamente ritrovato. / CON IL BREVE DEL PAPA / Et gratia <et> privilegio della Illustrissi- / ma Signoria di Venetia co- / me in quelli appare. / MDXLVII.

Venecija, 1547, M. Federico Toresano.

Na tabli XXXII nalaze se dvije karte na kojima je prikazano obalno područje Hrvatske. Lijevo je karta s naslovom »PARTE DE SCHIAVONIA« na kojoj je Hrvatsko primorje s otocima: Krk (Uegia), Cres (Cherso), Rab (Arbe) i Pag (Pago). Na obali su navedena samo dva grada: Senj (Segna) i Nin (Nona). Na karti desno, prikazana je istočna obala Istre i otoci Krk, Rab, Cres i mjesto Osor (Oscero). Na tabli XXXIII zasebno su prikazana tri otoka: Vis (Lissa), Hvar (Liezena), i Korčula (Curzola). U kartografskom smislu to su grubi shematski prikazi na kojima je reljef blago označen šrafranjem.
Bakrorez, uvez, vel. 22 × 31 cm
NSB, A I-S¹⁶.1

13. CLAUDIUS PTOLEMAEUS, GIACOMO GATALDI

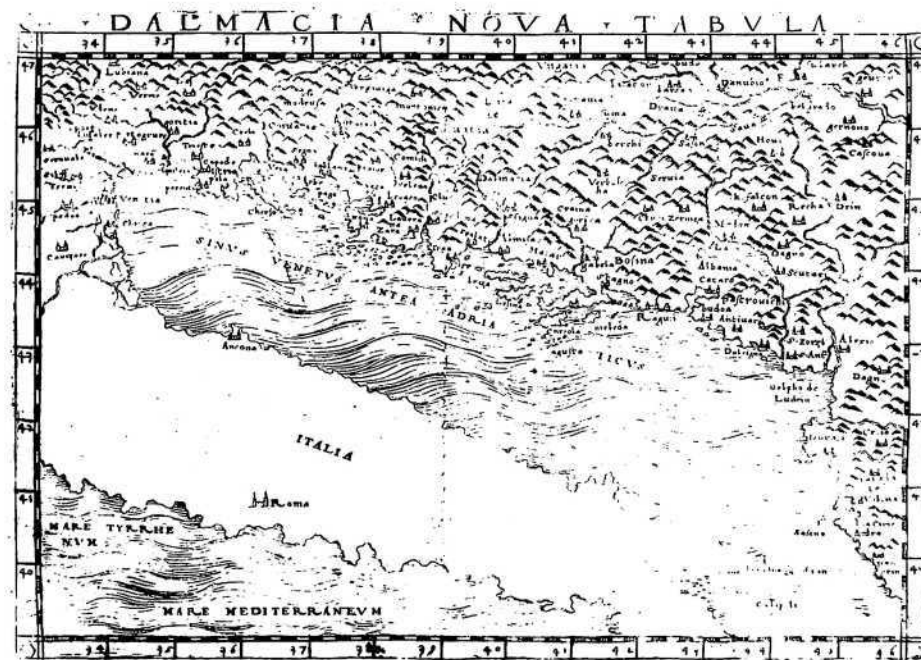
DALMACIA NOVA TABULA

Venecija, 1548, Geografija K. Ptolemeja
Na »novoj karti Dalmacije« prikazan je geografski prostor koji je Ptolemej prikazao na petoj karti Evrope. To je istočna obala Jadrana od Tršćanskog zaljeva do Drima, a na sjeveru do Drave. Prikaz Hrvatske, koja je u cijelosti obuhvaćena, sasvim je iskrivljen, suviše sužen u smjeru sjever-jug. Riječni tokovi su teško prepoznatljivi, konture obale su nepravilne, a posebno obala od Nina do Splita, dok je lociranje pojedinih toponima sasvim pogrešno. Bez obzira na sve ove nedostatke, karta pokazuje napredak u odnosu na izvornik. Tu nema centralnog planinskog lanca koji je karakterističan za Ptolemeja, reljef je prikazan sjenčanim brežuljcima rasutim po cijelom prostoru. Kopiju ove karte objavio je G. Ruscelli u izdanju Ptolemejeve *Geografije* 1561. u Veneciji, s naslovom »Tavola nova di Schiavonia«. Naslov se nalazi iznad ruba karte.
Mjerilo neodređeno
Bakrorez, vel. 17,2 × 12,5 cm
Zbirka Novak, 70

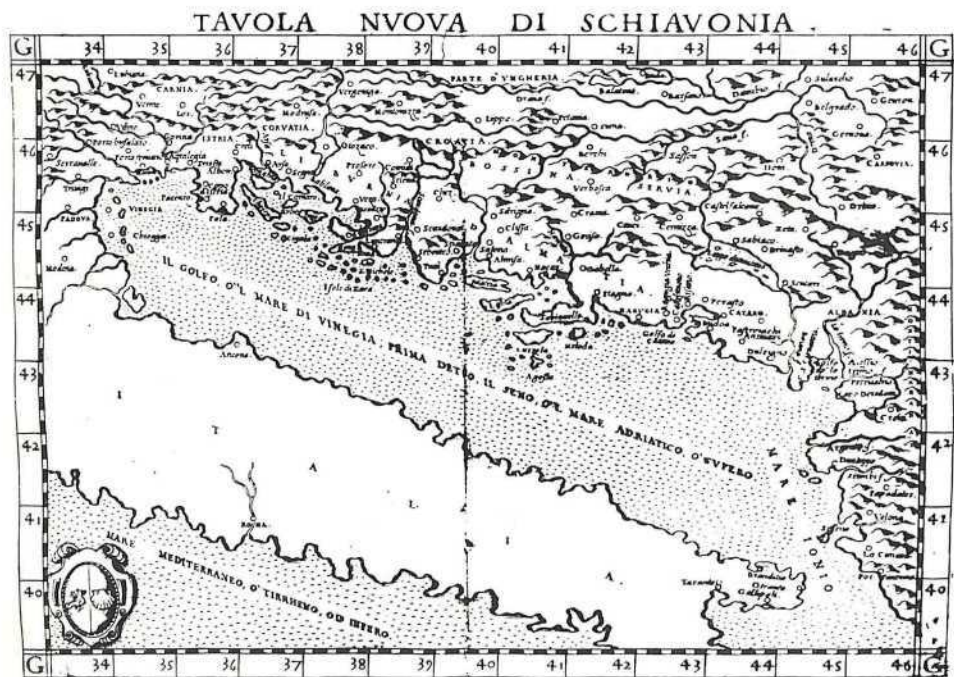
14. CLAUDIUS PTOLEMAEUS GIROLAMO RUSCELLI

TAVOLA NUOVA DI SCHIAVONIA

Venecija, 1561, Geografija K. Ptolemeja
Na karti je prikazano područje od Istarskog poluotoka do Drima, te na sjeveru do rijeke Drave. Prikaz Hrvatske koja je u cijelosti obuhvaćena, suviše je izdužen u smjeru istok-zapad. Premda ova karta obiluje pogreškama naslijeđenim od Ptolemeja (to je prerada Ptolemejeve V. karte Evrope), vidan je napredak u odnosu prema izvorniku. Na poledini je tekst na talijanskom jeziku, »Della Schiavonia / Quinta nuova tavola / di Europa.« U donjem lijevom kutu karte je grb u rollwerk-kartuši s figurom morskog konjica i sa školjkama. Naslov se nalazi iznad ruba karte.
Mjerilo neodređeno
Bakrorez, vel. 24,3 × 17,8 cm
Zbirka Novak, 67

G. Gastaldi. Karta Dalmacije, Venecija, 1548. Zbirka Novak, kat. br. 13

G. Ruscelli. Karta Slavonije, Venecija, 1561. Zbirka Novak, kat. br. 14

15. CLAUDIUS PTOLEMAEUS,
GIROLAMO RUSCELLI
EUROPAE TABULA V

Venecija, 1561, Geografija K. Ptolemeja
Na Ptolemejevoj V. karti Evrope prikazane su rimske provincije Recija, Vindelicija, Norik, Panonija, Ilirija i područje Italije. Na području današnje Hrvatske označeni su tokovi većih rijeka: Drave, »Daros fl.«, Save, »Saus fl.«, Zrmanje, »Tedanus fl.«, Krke, »Titus fl.« i »Oneus fl.«, što je nepostojeći riječni tok s izvorom kod Siska a ušćem sjeverno od Senja. Uz glavne rimske naseobine i nazive plemena, na našem su prostoru i dva oronima: »Mons Albanus« na području Gorskog kotara i »Bebi montes«, ovdje vjerojatno Velebit, koji se proteže uz kanjon Zrmanje. Urtani su samo veći otoci: Cres, Lošinj (Apsorus), Krk, Rab, Vis i Hvar. Na karti nema centralnog gorja, inače tipičnog za Ptolemejevu petu kartu Evrope. Reljef je prikazan sjenčanim brežuljcima. Naslov se nalazi iznad ruba karte. Izvan ruba karte, gore lijevo, stoji »Della Geografia di Tolomeo«, a gore desno »Libro Secondo« i numeracija 35. Mjerilo neodređeno
Bakrorez, vel. 24,6 × 17,6 cm
Zbirka Novak, 66

16. CLAUDIUS PTOLEMAEUS,
GIUSEPPE MOLETTI
GEOGRAPHIA / CL[audii] PTOLEMAEI
/ Alexandrini / Olim a Bilbaldo
Pirkheimerio translata, at nunc multis co-
dicibus graecis collata, pluribusque in locis
ad pri- / stinam veritatem redacta / A
IOSEPHO MOLETTI MATHEMATICO.

Venecija, 1562, V. Valgrisi
Poznato je da su naši krajevi prikazani na Ptolemejevoj karti Evrope broj V (EUROPAE TABULA V). Moletti je svojoj karti dao naslov: »TAVOLA NUOVA DI SCHIAVONIA«. Na ovoj karti prikazano je područje cijele Hrvatske. Obalni je dio prikazan vjerodostojnije u odnosu prema Slavoniji koja je pomaknuta na istok. Područje cijele Hrvatske suženo je u pravcu sjever-jug a izduženo u smjeru istok-zapad.
Bakrorez, uvez vel. 17 × 23 cm
NSB, A I-S¹⁰, 2

17. FERANDO BERTELLI

NOVA DISCRITTIONE / DELA
DALMATIA, ET / CROVATIA,
M.D.LXV. / Ferando Bertelli ex[cl]udit in
Venetia.

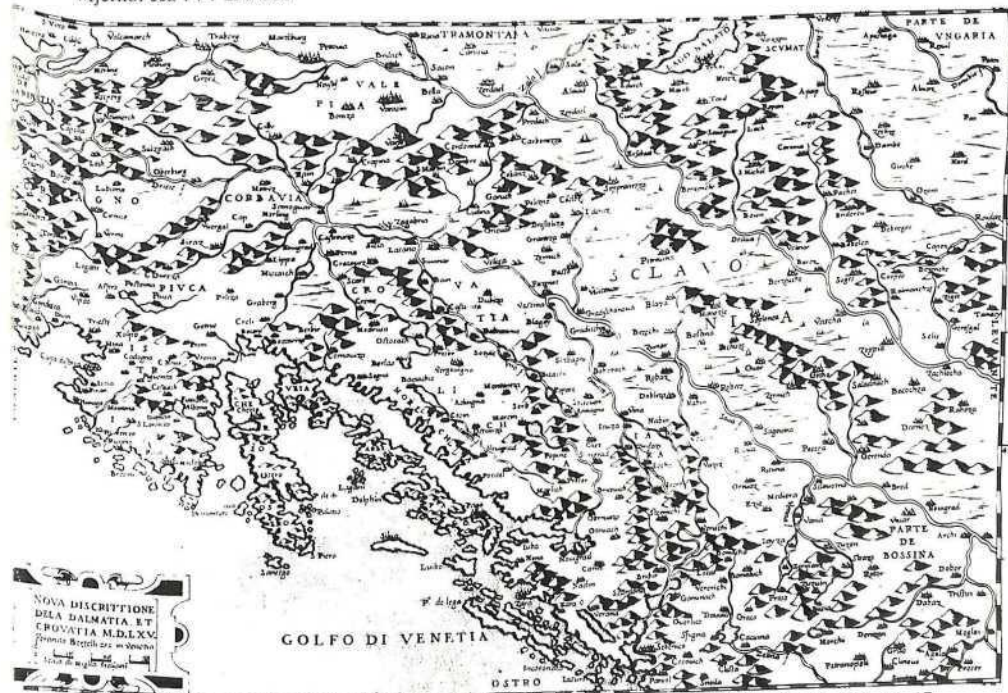
Rim, 1565, Antonio Lafreri
Na karti je prikazano područje Istočne i Središnje Hrvatske s hrvatskim primorjem od Istre do Šibenika, dakle, teritorij ondašnje Slavonije, uže Hrvatske i Dalmacije. Istarski poluotok i obalni dio Hrvatske vjerodostojnije su prikazani od sjevernih krajeva Hrvatske. Medurječje Save i Drave.
»SCLAVONIA«, u odnosu prema Jadranskom moru suviše su pomaknuti na zapad, Zagreb se našao iznad Senja, a »Corbavia« iznad Istre. Riječni tokovi su nepravilni. Kupa s Koranom i Mrežnicom utječe u Savu zapadno od Zagreba. Una teče paralelno sa Savom — na toj rijeci je niz utvrda. Reljef je označen sjenčanim stožastim brežuljcima rasutim po cijelom prostoru. Gotovo identična karta pojavila se dvije godine ranije, 1563, u izdanju Camocija, pod drugim naslovom, NOVO DISSEGNO- / LA DALMATIA ET CROVATIA. M.D.LXIII. / In Venetia apresso Gioan Francesco Camo- / tio, al Segno della Piramide. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte u jednostavnoj četvrtastoj renesansnoj kartuši. Mjerilo: cca 1 : 1 250 000

Bakrorez, vel. 39 × 27,5 cm
Zbirka Novak, 20

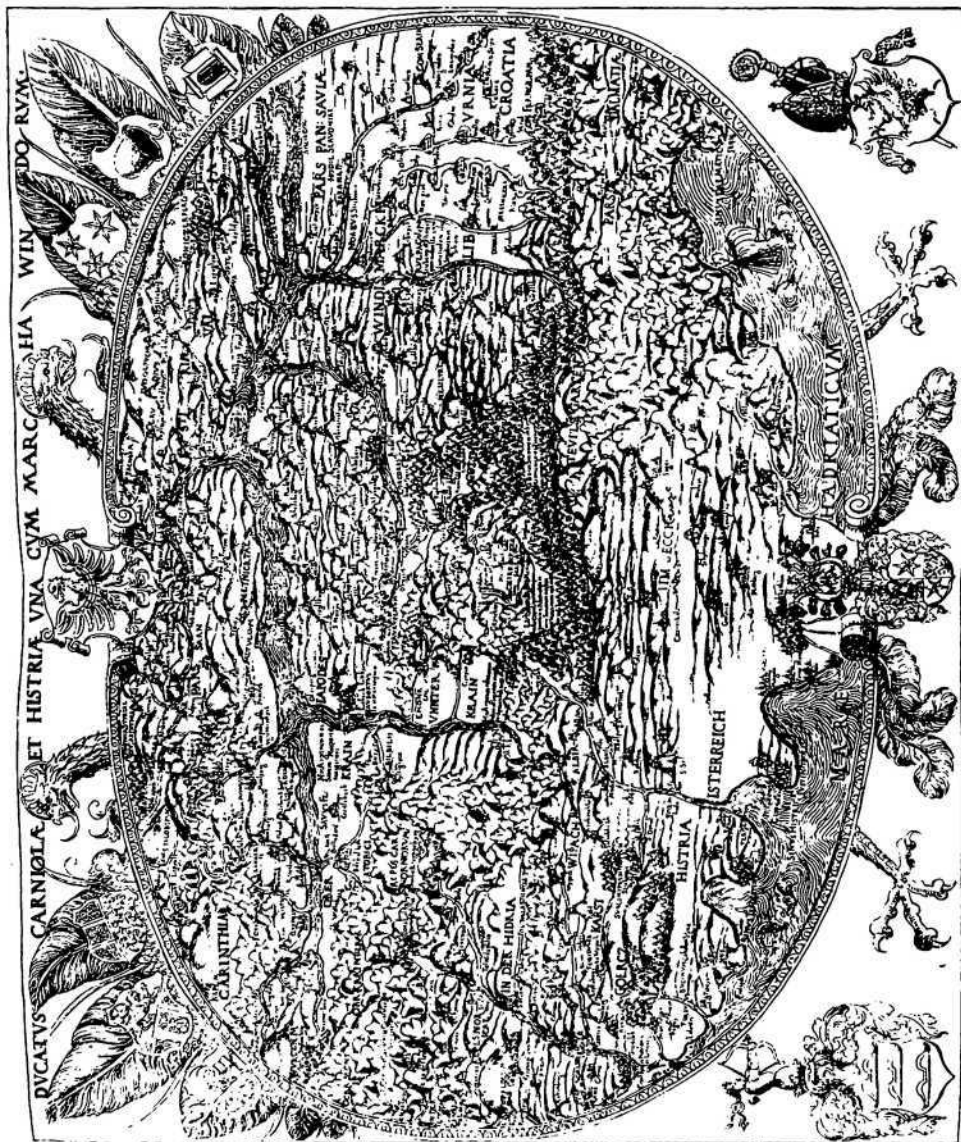
18. WOLFGANG LAZIUS

DUCATUS CARNIOLAE ET HISTRIAE
UNA CUM MARCHA WINDORUM

Venecija, 1569, Bolognino Zaltieri
Na Laziusovoj karti Vojvodstva Kranjske, Istre i Slovenske marke, od hrvatskih je zemalja prikazan zapadni dio srednjovjekovne Slavonije i Hrvatska s primorjem od Rijeke do Senja, te sjeverni dio Istre. Čitav geografski prostor, obuhvaćen na toj karti, sasvim je iskrivljen, nepravilan i teško prepoznatljiv. U Hrvatskoj su označeni riječni tokovi Kupe, Dobre, Mrežnice i Korane. Ušće Kupe je uz zapadnu obalu otoka »SEGESTICA Insula« koji se nalazi na Savi. Na sjevernoj strani otoka smješten je Zagreb s Medvedgradom. Na jugoistočnoj je Sisak. Karta je ovalnog oblika smještena na prsima dvoglavog raskriljenog orla. Naslov se nalazi uz gornji rub karte. Karta u izdanju B. Zaltiera predstavlja nešto izmijenjenu kopiju karte »PRINCIPATUS GORICENSIS CUM KARSTO ET CHACZEOLA DESCRIPTIO« objavljenu 1561, u Laziusovu djelu *Typi chorographici*. Mjerilo neodređeno
Drvorez, vel. 46,8 × 36 cm
Zbirka Dubravčić

F. Bertelli. Karta Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, Rim, 1565. Zbirka Novak, kat. br. 17

W. Lazius. Karta Kranjske, Istre i Slovenske marke, Venecija, 1569, Zbirka Dubravčić, kat. br. 18

19. CLAUDIUS PTOLEMAEUS,
GIOVANNI ANTONIO MAGINI
GEOGRAPHIAE / UNIVERSAE / UM
VETERIS TUM NOVAE
ABSOLUTISSIMUM OPUS / DUOBUS
VOLUMINIBUS DISTINCTUM, / In
quorum priore habentur / CL[audii]
PTOLEMAEI PELUSIENSIS /
Geographicae enarrationis Libri octo: /
Quorum primus, qui praecepta ipsius
facultatis omnia complectitur, /
commentariis uberrimis illustratus est a /
IO[anne] ANTONIO MAGINO
PATAVINO. / In secundo volumine insunt /
CL [audii] PTOLEMAEI antiquae orbis
tabulae XXVII. ad priscas historias
intelligendas / summe necessariae. Et
tabulae XXXVII. recentiores, quibus
universi orbis pictura, / ac facies,
sigularum <ue> eius partium, regionum, ac
provinciarum ob oculos patet nostro saeculo
congruens.

Venecija, 1596, Nasljednici Simona Galignania

U Maginievoj *Geografiji* Hrvatska je djelomično prikazana na dvije karte. Na karti »HUNGARIA ET TRANSILVANIA«, koju je Magini radio prema Laziusovu predlošku, prikazana je cijela Slavonija. Na karti pod naslovom »FORUM IULLI ET HISTRIA« prikazana je Istra. Magini se ovdje poslužio kartom Istre, P. Kopića. Bakrorez, uvez, vel. 18 × 23 cm
NSB, A I-S¹⁶-3

20. NASLJEDNICI SIMONA
GALIGNANIA
FORUM IULII ET HISTRIA
Venecija, 1597–8.

Prikazana je Furlanija i Istra s Kvarnerskim zaljevom. Karta je kopija Furlanije objavljene u Orteliusovu dodatku *Additamentum* 1573. Karte se razlikuju u načinu prikazivanja reljefa, rasporedu šumskih površina, te ukrasnim elementima i naslovu. U gornjem desnom kutu karte u renesansnoj kartuši stoji naznaka »Fori Iulii / incolae Tran- / spadani cogno- / minatur. Hi- / stria aut<em> teste / Plinio lapidia / dicta fuit«. Naslov se nalazi iznad ruba karte. Mjerilo: cca 1 : 1 700 000
Bakrorez, koloriran, vel. 16 × 12 cm
NSB, S-JZ-XVI-14

21. PAVAO SKALIĆ
AD INVICTIS- / SIMUN ET AUGUSTIS- /
simum Principem, <et> Dominum, /
Dominum Ferdinandum, Sacri Romani
imperii Caesa- / rem Gloriosissimum, <et>
c[etera] Genealogia, seu de antiquis- / sima,
Scalichiorum, Sive à Scala olim complurium /
Regnorum, <et> multarum nationum
foelicissimorum / Principum, Origine ab
Anno Salutis LXXX, / usq <ue> ad Annum
M.D.LXI. / SERMO / PAULI SCALICHI
DE / Lika, S[acrorum] Regum Hungariae
Com- / militonis Perpetui, ac totius terrae ex
utraq<ue> parte / Hun nec non Zkrad,
atque Veronae, <et> c[etera] / Domini
<et> comitis, <et> c[etera] S T[heologiae]
Doctoris, / Orphani, Christi quae > exulis.
Omnium rerum vicissitudo.

Strassbourg, 1561, Christian Müller.
U Skalićevoj Genealogiji nalazi se nekoliko karata, a najviše podataka daje karta na kojoj je prikazan gornji tok rijeke Une, »HVN fl«, s izvorom u »Com. Gaizka«. Karta obiluje toponimima, često pogrešno lociranim. Rijeka Lika, »Litzka fl.«, prikazana je kao desni pritok Une, a Korana, »Carana fl.«, kao lijevi pritok. Kod ušća Korane u Unu označen je »Sisakh« i »Chrastouitz«. Lijevo od Korane je naziv »Krawatz. Croatie Regnum«. Između Slunja i Brinja označeno je gorje sjenčanim brežuljcima. Šumske površine označavaju crteži stabla.
Drvorez, uvez vel. 14,5 × 19,5 cm
NSB, R II F-8⁰-311

22. GIULIO BALLINO
DE' DISEGNI / DELLE PRIVILLUSTRI /
CITTÀ, ET FORTEZZE / DEL MONDO /
PARTE I; / la quale ne contiene cinquanta: /
CON UNA BREVE HISTO- / RIA DELLE
ORIGINI, / ET ACCIDENTI LORO, /
SECONDO L' ORDINE / DE' TEMPI; /
raccolta da / M[onsignor] GIULIO
BALLINO. / VENETHS, MDLXIX. /
BOLOGNINI ZALTERII / TYPIS, ET
FORMIS; / Cum privilegio.

Venecija, 1569.
Na početku ovog povijesnog rada nalaze se tri karte. Dvije su identične a prikazuju područje Hrvatske. Karta nosi naslov: »Descriptione dell' Austria, et / Ongheria, Transilvania, / Ba- / viera, Stiria, Carintia, Venetiano, et altri assai / particolari non piu stampati in / cosi picciola forma, in Venetia, / l' anno 1567. D<ome> n[il]co Zenoi. / Cum privilegio.«
Na njoj je prikazana Istočna i Središnja Hrvatska i Sjeverno hrvatsko primorje. Geografski prikaz je sasvim iskrivljen. Tokovi rijeka su nepravilni. Sava i

Drava su, u donjem toku, previše spuštene na jug, te se ušće Save u Dunav našlo na istoj geografskoj širini sa Zadrom. Područje sjeverno od Save nosi naziv »Slavonia«, a južno od Save »Croatia«. U Slavoniji su navedena samo dva toponima »VARASIN« i Petro Varad«. U gornjem toku Save, iznad Istarskog poluotoka nalazi se »Corbavia«. Istarski poluotok je prevelik u odnosu prema ostaloj Hrvatskoj. Rijeka je na istočnoj obali Istre, Bakar je u vrhu zaljeva, Senj je pomaknut suviše sjeverno. U Slavoniji je minijturni prikaz turske i kršćanske vojske. Kod Beograda je prikaz turske vojske s devama: »Sultan Selin novo imp[eratore] de turchi«. (Beograd je osvojio Sulejman Veličanstveni na početku svoje vladavine 1521, a poslije smrti pod Sigetom 1566. nasljeđuje ga Selim II). Karta je bez prikaza reljefa. Bakrorez, uvez vel. 20 × 26 cm
NSB, BZ 145

23. DOMENICO ZENO, GIOVANNI FRANCESCO CAMOCIO

AL M[agnifi]co S[ign]or BERNARDINO MORAVIO SUO / COMP[atriota] ET S[ign]or HON[oran]do / DOMENICO ZENOI / Quanto sia accessorio la Geographia, senza fra tutte l'altre nobiliss[im]a / a / si puo con effetti, vedere, ond'io avendo à intagliar la presente tavola / de tutte le piu importanti città et fortezze, della Transilvania, et / Ongheria, con li exerciti dell'Invitiss[im]o Imp[eratore] de Christiani, Massimi- / liano d'Austria, et l'Imp[eratore] de Turchi, Sultan Soliman, non facendoli / monti di sorte alcuna in essa, ancor che li paesi sieno aspriss[imi] affinè / di potter piu amplamente mostrare alcuna nova, che di giorno, in giorno, suc<ce>da, ò voluto sotto la felice ombra di sua S[ignoria] mandarla / in luce, alla quale li prego ogni felicità. / Ex Camocii formis.
Venecija, oko 1570.

Na karti je prikazano područje Ugarske, Erdelja, Austrije, Hrvatske s primorjem do Zadra i Slavonije. U Ugarskoj i Erdelju su označene veće formacije turske vojske koncentrirane oko Budima, Pešte i Sigeta. Prikaz se odnosi na vojne pohode Sulejmana Veličanstvenog, vjerojatno na njegov posljednji pohod na Ugarsku 1566. Prostor Hrvatske dosta je iskrljiven, sužen u smjeru sjever-jug, s prepoznatljivim tokovima Drave, Save, Une i Kupe s pritocima. Ušće Kupe je zapadno od Zagreba, a u mdurječju Kupe i Save označena je Krbava, »Corravia«. Ta pogreška, kao i oblik Istarskog poluotoka i obale preuzeti su od Gastaldia, kojega su kopirali P. Forlani, D. Zeno i G. A. Camocio. Istu kartu, u nešto jednostavnijem obliku i s manje

podataka, izdao je D. Zeno u Veneciji 1567, pod naslovom »Descriptione dell'Austria, Ongheria, Transilvania . . . Dalmatia . . .«. Karta je također tiskana u djelu G. Ballina »De' disegni delle piu illustri città, et fortezze del mondo . . .« u Veneciji 1569. Naslov se nalazi u gornjem desnom kutu karte u jednostavnom četvrtastom okviru. Mjerilo neodređeno
Bakrorez, vel. 47 × 35 cm
AH, A V I

24. GIOVANNI FRANCESCO CAMOCIO

Isole famose porti, fortezze, e terre marittime sottoposte / alla Ser[ereniss]ima Sig[no]ria di Venetia, ad altri Principi / Christianni, et al Sig[no]r Turco, novame<n>te poste in luce. / In Venetia alla libreria del segno di S[an] Marco.

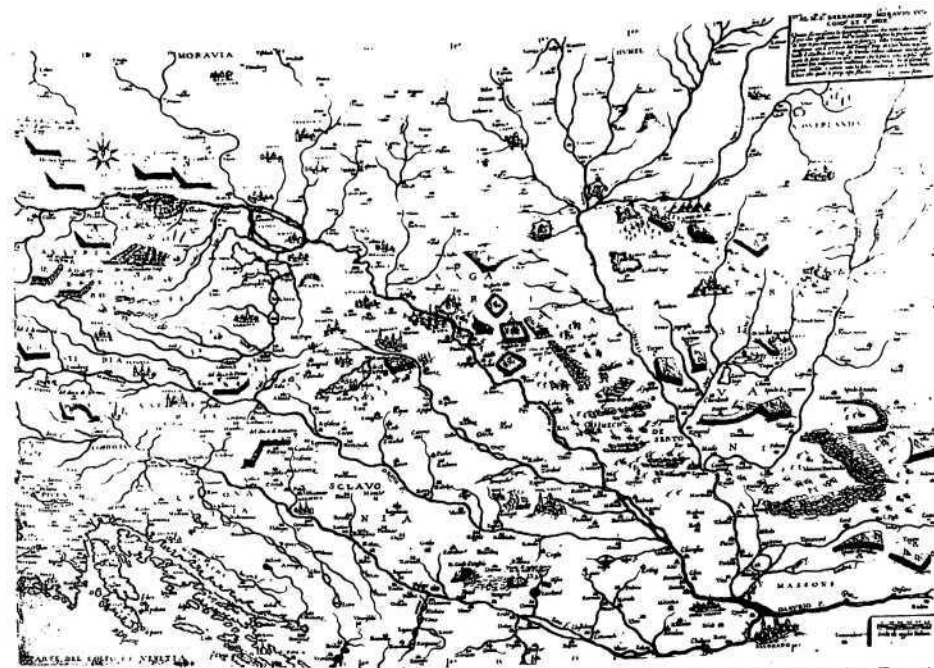
Venecija, oko 1571.
U *Izolaru* koji se pripisuje Camociu prikazani su otoci i primorski gradovi od Venecije do Konstantinopola. Na petnaestak stranica *Izolaru* prikazana je naša obala; izdvojiti ćemo naslove samo onih na kojima je prikazano šire područje. Na šestom listu (naknadne paginacije) nalazi se karta Zadarskog okružja: ZARA ET Contado citta principale / della Dalmatia posta sul mare adriatico / locho delli Ill[ustriss]i mi S[ign]ori Venetiani al p<rese>nte / molestata da Turchi: Na karti je prikazano područje od otoka Paga do Vranskog jezera, s Ravnim kotarima, Likom i Krbavom u zaleđu. ISTRIA Sotto il domino Veneto fra il Colfi Tri- / gestino et Quarner como peninsula sul mare Adriat[ic]o / da Istro fiume hora Quieto derivata la quale doppio tan- / te ruine come p[er] le istorie, al p<rese>nte è molto habitata et ador- / nata di molte Citta, Castelli, Ville, fonti, fiumi, Et marina / Isole, porti boniss[im]i, et in essa seli raccolgono qua<n>tita di Vini, / Grani, Olii, et ogni qualita di frutti perfetiss[im]i, di sale simil[m]ent[e] piu ch[e] altro luogo. La detta prov[inc]ia e di longezza / mill[ia] 100, larghezza da mill[ia] 30, da Vin[eg]ia a mill[ia] 100. / In Venecia apresso Gio[an] Franc[esc]o Camocio. 1571. / Con privilegio. U donjem desnom kutu karte naziru se inicijali AB, koji upućuju na venecijanskog tiskara Andrea Bertelia; karta je sastavljena prema Kopićevoj karti Istre iz 1525. Na petnaestom listu nalazi se karta šibenskog okružja. SEBENICO ET contado citta / nella Dalmatia confina<n>te con Zarra / d<el>li Ill[ustriss]i mi S[ign]ori Ven[ez]iani al p<rese>nte da / Turchi molestado: 1571:

Prikazana je obala od Pirovca do Rogoznice s ušćem Krke i Čikole. Izvornik za kartu šibenskog i zadarskog okružja bila je karta našeg kartografa Martina Rote Kolunića »Il vero Ritratto di Zara et di Sebenico con diligenza Ridotte in questa forma accomodita dei lettori si come elle si ritrovano al presente del anno MDLXX da Martino Rota Sebencan«. U *Izolaru* uz Camocija nalazimo imena: Paolo Forlani, Domenico Zenoi i Donato Berteli. Na naslovnoj stranici *Izolaru*, u donjem središnjem dijelu raskošno izrađenog obruba, nalaze se inicijali NB, što upućuje na našeg velikog umjetnika i bakroresca Natala Bonifačića koji je djelovao u Rimu i Veneciji. Bakrorez, uvez vel. 29 × 20 cm
NSB, R VI-8^a-90

25. GIOVANNI FRANCESCO CAMOCIO

ZARA ET Contado citta principale / della Dalmatia posta sul mare adriatico / locho delli Ill[ustriss]i mi S[ign]ori Venetiani al p<rese>nte / molestata da Turchi

Venecija, 1571. »Isole famose porti, fortezze . . . Karta Zadra i okolice prikazuje obalu s otocima između Paga i Biograda, Ravne kotare i Bukovicu u zaleđu, te Liku i Krbavu. Naglašeni su tokovi Krbave, Like, Jadove (Lica flu.) i Zrmanje. Prostor između rijeke Like i Velebitskog kanala nazvan je »Morlaca« a Velebit je prikazan s nizom sjenčanih brežuljaka. Po čitavom prikazanom teritoriju označene su veće jedinice turske vojske. Kod izrade ove karte Camocio se vjerojatno služio kartom zadarskog i šibenskog okružja M. R. Kolunića. Naslov karte nalazi se u donjem središnjem dijelu u četvrtastoj renesansnoj kartuši. Mjerilo neodređeno
Bakrorez, vel. 21 × 17 cm
Zbirka Novak

D. Zeno, G. F. Camocio, Karta Ugarske i susjednih zemalja, Venecija oko 1570. Arhiv Hrvatske, Zagreb, kat. br. 23

26. SIMONE PINARGENTI

ZARA ET Contado Citta principale / della Dalmatia posta sul mare adriatico / loco delli Ill[ustriss]mi S[igno]ri Venetiani al presente / molestata da Turchi

Venecija, oko 1573. Isole che sono da Venetia nella Dalmatia e per tutto l'Arcipelago fino a Constantinopoli . . .

Na karti je prikazano područje od Paga do Vranskog jezera s Ravnim kotarima i Bukovicom u zaleđu, te Lika i Krbava. Karta je identična karti ovog područja koja se javlja u Camocijevu *Izolaru* 1571. Bez sumnje to je otisak s iste bakrorezne ploče. Te dvije karte imaju isti naslov, a razlika je u načinu pisanja i kraćenja nekoliko riječi, no naslovi su i tako naknadno pisani. Naslov se nalazi u donjem središnjem dijelu karte u renesansnoj četvrtastoj kartušici.

Mjerilo neodređeno
Bakrorez, koloriran, vel. 21 × 17,1 cm
Zbirka Novak

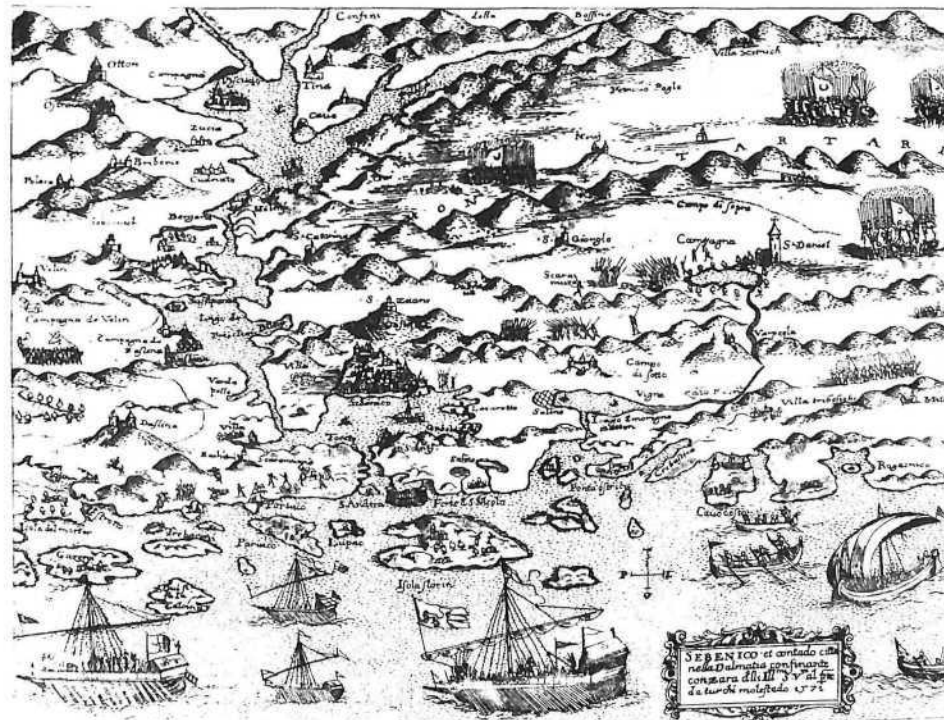
28. SIMONE PINARGENTI

SEBENICO et contado citta / nella Dalmatia confinante / con Zara d<e>lli Ill[ustriss]mi S[ignori] V[enetia]ni al p<resen>te / da turchi molestado 1571

Venecija, oko 1573. Isole che sono da Venetia nella Dalmatia e per tutto l'Arcipelago fino a Constantinopoli . . .

Na karti Šibenika i okolice obuhvaćen je obalni dio s otocima od Murtera do Rogoznice sa zaledem do Knina. U zaleđu su označene veće formacije vojske s turskim simbolima, a na moru su mletačke galije (na kojima su zastave s mletačkim lavom). Karta je novi otisak s bakrorezne ploče karte Šibenika i okolice koja je objavljena u Camocijevu *Izolaru* 1571. Naslov je jednak, izuzevši nekoli riječi koje su kraćene kod Pinargentia. Naslov se nalazi u donjem desnom kutu u četvrtastoj renesansnoj kartušici.

Mjerilo neodređeno
Bakrorez, koloriran, vel. 21,2 × 17 cm
Zbirka Novak

S. Pinargenti, Karta Šibenika i okolice, Venecija oko 1573, Zbirka Novak, kat. br. 28

27. SIMONE PINARGENTI

ISTRIA Sotto il dominio Ven[et]o fra il Colfi / Trigestino <et> Quarner como penisula sul mare Adri[atico], / da Istro fiume hora Quietto derivata la quale doppo / tata<n>te ruine come p<er> le istorie al p<rese>nte e molto habitata / <et> adornata di molte Citta Casteli Ville fo<n>ti fiumi <et> a ma- / rina Isole, porti boniss[im]i <et> in essa seli raccolgono qua<n>tita di / Vini Grani Olii, et ogni qualita di fruti perfetiss[im]i di sale / similm[ent]e piu ch[e] altro mill[ia] 30 da Vina[gi] a mill[ia] 100 / Simo<n> P[inargenti]

Venecija, oko 1573. Isole che sono da Venetia nella Dalmatia e per tutto l'Arcipelago fino a Constantinopoli . . .

Karta Istre s Kvarnerskim zaljevom gotovo je identična prikazu Istre koji se javlja u Camocijevu *Izolaru* 1571, za koji znamo da je raden prema Kopicjevoj karti Istre iz 1540. Kako je Camocijev *Izolar* objavljen bar dvije godine ranije, očito je da je Pinargenti kopirao većinu karata u svom *Izolaru* s Camocijevih karata. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte u jednostavnom četvrtastom okviru.

Mjerilo neodređeno
Bakrorez, koloriran, vel. 20,2 × 5,3 cm
Zbirka Novak

29. GIACOMO FRANCO

Carte geografiche

Venecija, 1579.

Kod G. Franca nalazimo identične grafičke listove kao u Rosaccievu »Viaggio da Venetia . . .«: istih su veličina, s istim numeracijama, jedino su Francovi naknadno kolorirani vodenim bojama. Ovdje su mali grafički prikazi otoka, gradova i utvrda, ulijepljeni u veće listove i uvezani. Naslovna stranica nedostaje, a naslov je rukom napisan na koricama. Karta Istre je na 3. listu s jasnim inicijalima u donjem desnom kutu AB (Andrea Bartelli). Karta je bez nomenklature. Nema opisa na poledini. Ovdje nalazimo 64 grafička prikaza.

Bakrorez, koloriran, uvez vel. 27 × 30 cm
NSB, RVI-8°-91

30. TOMASO PORCACCHI

ISTRIA. / Giacomo Fra<n>cho.

Venecija, 1605. L'isole piu famose del Mondo

Na karti je prikazan Istarski poluotok s Kvarnerskim zaljevom. Konture Istre su vjerodostojne, a zapadna orijentacija otežava snalaženje. Oblik poluotoka, kao i raspored rječne mreže upućuje na Camocijevu kartu Istre iz 1571. kao izvornik za tu kartu. Rijeka Mirna i Linski kanal ističu se široko označenim koritom. Uz rijeku Rašu stoji naznaka »fine d'Italia« što upućuje na granicu mletačkih posjeda u Istri. Zapadno od Rječine označena je Ciarija »Monti della uena« a dalje na zapad Učka »M. Maggiore«. Reljef je prikazan sjenčanim brežuljcima koji su raspoređeni po čitavu poluotoku. Naslov se nalazi u donjem desnom kutu karte u renesansnoj kartušici s maskeronima. Giacomo Franco, čije ime stoji unutar naslovne kartuše, vjerojatno je radio kao bakrorezac na toj karti. Iznad karte stoji »DESCRITTIONE DELL' ISTRIA« i numeracija 201.

Mjerilo neodređeno
Bakrorez, vel. 17 × 24 cm
Zbirka Novak, 63

31. GIUSEPPE ROSACCIO

VIAGGIO / DA VENETIA, A CONSTANTINOPOLI / Per Mare, e per Terra, <ed> insieme quello di Terra Santa. / DA GIOSEPPE ROSACCIO CON BREVITÀ DESCRITTO. / Nel quale, oltre à Settantadui disegni, di Geografia, e Corografia si discorre, quanto in esso Viaggio, si ritrova. / CIOÈ: / Città, Castelli, Porti, Golfi, Isole, Monti, Fiumi, e Mari, / Opera utile, à Mercanti, Marinari, <ed> à Studiosi di Geografia. / IN VENETIA, Appresso Giacomo Franco. 1606. / Stampata in Calle dalle Vele Appresso Nicolo Moretti. Venecija, 1606. Nicolo Moretti

Na početku Rosaccieva putopisa nalazi se karta »DESCRITTIONE / Di quello, che i Turchi pos- / sedono in Europa, con i / confini dè Pr<inci>pi <Christ>ianni. / Franco forma. Na karti je prikazano i područje Hrvatske. Karta

Istre, bez naslova, u gornjem lijevom kutu nosi numeraciju 3, a u donjem desnom kutu inicijale AB. To je karta koju nalazimo i u Camocijevu *Izolaru* ali, nešto manjih dimenzija. (17,7 × 10 cm); identična karta s istim dimenzijama nalazi se i kod Giacomina Franca. Na poleđini grafičkih prikaza smješteni su kratki opisi.

Bakrorez, uvez vel. 20,7 × 15 cm
NSB, RVI-16°-32

32. MICHAEL VON AITZING
AD / HISPANIAE ET / HUNGARIAE
REGES / TERMAXIMOS. / DE
EUROPAE / VIRGINIS TAURO IN-
SIDENTIS, TOPOGRAPHICA ATQUE /
HISTORICA DESCRIPTIONE, / LIBER,
QUTUOR ORBIS PAR- / TIBUS
DISTINCTUS: INSUPER ET /
OCTUAGINTA QUINQUE, / CUM
TRIBUS, CHOROGRAPHICIS /
TABULIS, A FRANCISCO /
HOGENBERGIO INSI- / GNI ARTIFICE
/ ORNATUS. / MICHAELE
AITSINGERO / Austriaco auctore.
/ COLONIAE AGRIPPINAE, / Apud
Godefridum Kempensem.

Köln, 1583. (originalni listovi ulijepljeni u veći format i uvezani u Valvasorovoj tiskari).

Na 9. tabli je karta s naslovom »ILLY / RI / CUM«. Prikazano je područje cijele Hrvatske osim Južnog hrvatskog primorja. Tokovi Save i Drave gotovo su vjerodostojni. Istočno od rijeke Bijele »Fekir flu« proteže se Slavonija a područje zapadno od Bijele nazvano je »Windisch March«. Konture Istarskog poluotoka i brdovitost Čičarije vjerodostojno su prikazani. Reljef je označen sjenčanim brežuljcima, s naglašenim Velebitom koji je sa sjeverne strane šumovit. Novigradsko more i cijeli zaljev su prenaplašeni i netočno ucrtani. Područje južno od Save nazvano je »Croatia« a južno od Zrmanje, »Dalmatia«.

Na 10. tabli je karta »ZARAE / ET SEBENICI / DESCRIP / TIO«. Prikazan je prostor između Senja i Šibenika sa zaledem. Tok rijeke Zrmanje je prenaplašen, netočno ucrtan s izvorom u blizini Krbavskog polja. Rijeka Krbava i Lika su paralelne s obalom, također prenaplašene. Ispred Zadra se nalaze otoci Pašman, »S. Michael« i Mulat, »Melada«.

Na 65. tabli je karta s naslovom »HISTRIA / ISTERREICH / ISTRIE«. Izvornik za ovu kartu je karta Istre P. Kopača. Naglašeni su brdovitost Čičarije i Gorskog kotara, kao i šume u Gorskome kotaru.

Reljef Istarskog poluotoka je označen nizovima sjenčanih brežuljaka. Na mjestu Učke je »Monte Maior«. Od istarskih rijeka označene su: Dragonja, Mirna, Raša te Linski kanal. Rijeka je na istočnoj obali Istre, Bakar u vrhu zaljeva, a Senj preblizu Bakru.

Bakrorez, uvez vel. 38,5 × 32 cm
M 25172

33. ABRAHAM ORTELIUS
THEA / TRUM / ORBIS / TERRA / RUM

Antwerpen, 1570.

U prvom izdanju slavnog Orteliusova atlasa nalazi se na 41. listu karta: »SCHLAVONIAE, CROATIAE, CARNIAE, ISTRIAE, BOSNIAE, FINITIMARUMQUE / REGIONUM NOVA DESCRIPTIO, AUCTORE AUGUSTINO HIRSVOGELIO«. Na karti Slavonije, Hrvatske, Kranjske . . . prikazano je područje današnje Istočne i Središnje Hrvatske sa Sjevernim hrvatskim primorjem. Ova Hirschvogelova karta objavljena je u svim izdanjima Orteliusova djela *Theatrum*. Bakrorez, koloriran, uvez vel. 31 × 43 cm
M 9425

34. JOHANNES SAMBUCUS
ILLYRICUM

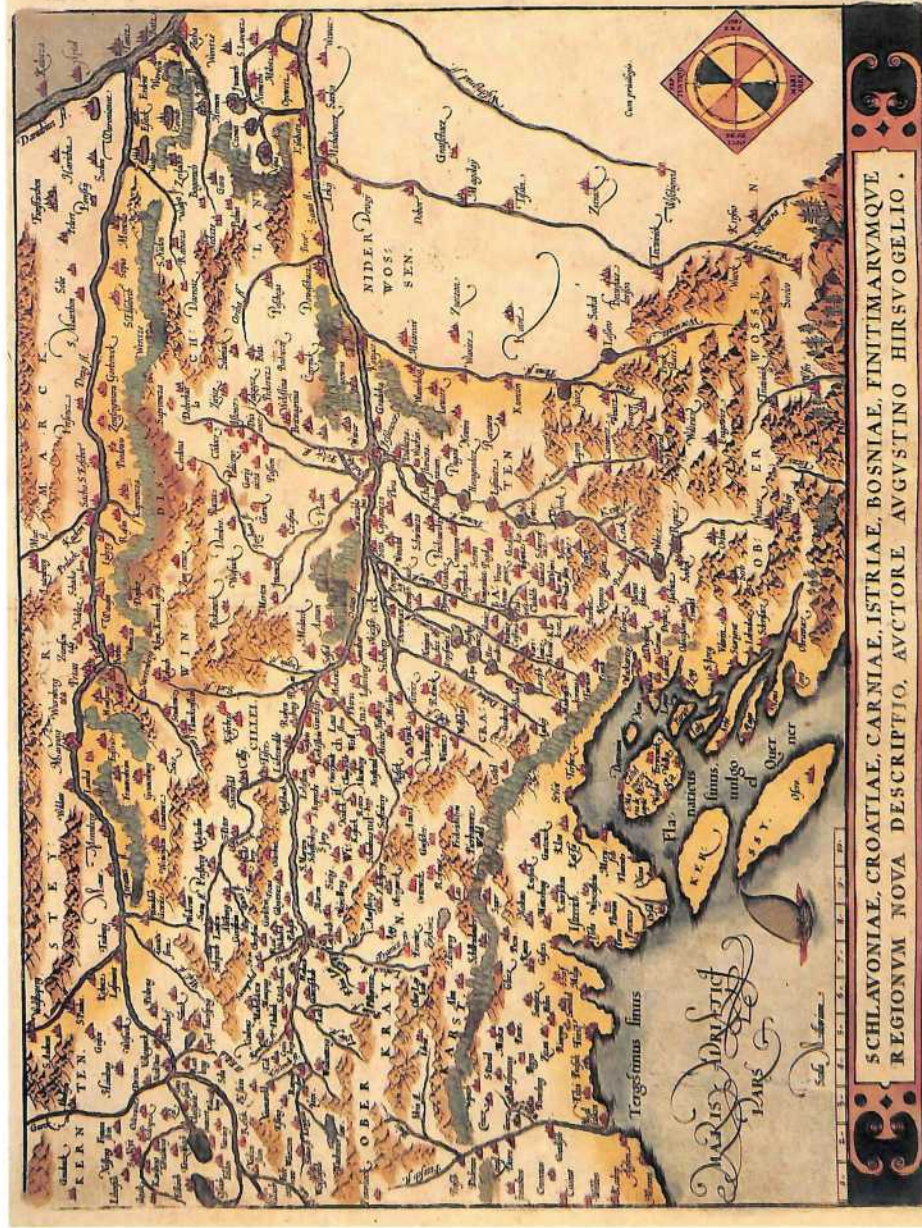
Antwerpen, 1572, *Theatrum orbis terrarum* A. Orteliusa

Na karti Ilirika prikazana je ondašnja Hrvatska i zapadni dio srednjovjekovne Slavonije. Reljef i hidrografska mreža vjerodostojno su prikazani. Sambucus navodi da se služio Hirschvogelovim kartama a prikaz reljefa u potpunosti je preuzet sa Hirschvogelove karte Slavonije, Hrvatske . . . Sambucus točnije ucrtava riječne tokove a i prikaz Kvarnera je vjerodostojniji. U donjem desnom kutu karte u renesansnoj kartuši nalazi se posveta i datacija: »IOAN[nes] SAMBUCUS / ORTELIO, SUO. S[alutem] / Mitto hanc quoque tabellam qua / necessaria confinia Pannoniae de- / clarantur; fluviorum et aliquot lo- / corum situs Hirschvogelii recte / mutavi, Angelini autem studio / plurima adieci, et intervalla cor- / rexi, ut parum quis si cum Hirsch- / vogelii haec coniungat desiderarit. / Si qui errores sint, dies certiora do- / cebit. Viennae. Vale. 25. Octob[rii] 1572.«

Mjerilo: cca 1 : 700 000
Bakrorez, koloriran, vel. 47,5 × 36,5 cm
Zbirka Vodopija

J. Sambucus, A. Ortelius, *Karta Ilirika*, Antwerpen, 1572, *Zbirka Vodopija*, kat. br. 34

A. Hirschvogel. A. Ortellus, Karta Slavonije, Hrvatske, Kranjske..., Antwerpen, 1573. Zbirka Vodopija, kat. br. 35

**35. AUGUSTIN HIRSCHVOGEL
SCHLAVONIAE, CROATIAE,
CARNIAE, ISTRIAE, BOSNIAE,
FINITMARUMQUE / REGIONUM
NOVA DESCRIPTIO, AUCTOR
AUGUSTINO HIRSCHVOGELIO.**

Antwerpen, 1573, Theatrum orbis terrarum A. Orteliusa

Od hrvatskih zemalja na karti je prikazana srednjovjekovna Slavonija i uža Hrvatska. Izvornik kojim se služio Hirschvogel u prikazivanju ovog područja bila je Lazarusova karta Ugarske (kat. br. 50) što se vidi iz prikaza riječne mreže. Uz Lazarusovu kartu koristio je Hirschvogel i Münsterovu kartu Slavonije (kat. br. 10) za prikaz Kvarnera. U Slavoniji su označene veće šume a reljef s kamenitim vrhovima Velebita prikazan je prilično vjerodostojno i slikovito. Naslov se nalazi uz donji rub karte u dugoj pravokutnoj kartuši.

Mjerilo: cca 1 : 600 000

Bakrorez, koloriran, vel. 46 × 34 cm

Zbirka Vodopija

**36. WOLFGANG LAZIUS
HUNGARIAE DESCRIPTIO,
WOLFGANGO LAZIO AUCT[ore]**

Antwerpen, 1573, Theatrum orbis terrarum A. Orteliusa

Na karti Ugarske prikazano je područje srednjovjekovne Slavonije. Detaljno ali s dosta pogrešaka prikazana je riječna mreža. Sava i Drava su ucrtane kao dva paralelna toka koji su u donjem dijelu usmjereni na sjever. Ušće Kupe je zapadno od otoka, u Savi, »Segestica insula«, na sjevernoj obali otoka je »Zagrabia«, a na južnoj »Siscia«. Reljef je prikazan sjenčanim nizovima brda. Od oronima su navedeni »Cla: di: us: mons«, sjeveroistočno od Zagreba, i »Arpatarro mons. ol. Almus«, u najistočnijem dijelu Slavonije. Na karti se javljaju antički i srednjovjekovni nazivi. Karta Ugarske u Orteliusovu djelu *Theatrum* je generaliziran prikaz velike drvorezne Laziusove karte Ugarske, objavljene u Beču 1556. Naslov se nalazi uz gornji rub karte u jednostavnom dugom okviru. U donjem desnom kutu karte, u renesansnoj kartuši s maskeronima, stoji tumačenje čitanja mađarskih grafema.

Mjerilo: cca 1 : 2 000 000

Bakrorez, koloriran, vel. 49 × 32 cm

NSB, S-JZ-XVI-10

**37. ABRAHAM ORTELIUS
FORI IU- / LII ACCU- / RATA DE- /
SCRIPTIO. / Cum Privilegio.**

Antwerpen, 1573, Additamentum

Na karti Furlanije prikazan je Istarski poluotok s Kvarnerskim zaljevom. Oblik poluotoka je nepravilan, izdužen u smjeru sjever-jug. Rijeka je na istarskoj obali, a Bakar je smješten u vrhu zaljeva. To su pogreške koje upućuje na Kopića. Ucrtane su rijeke Raša, Mirna i Dragonja s krivim nazivom »Risano flu.«, te Linski kanal. Kako se vidi iz legende, Ortelius je kopirao nama nepoznatu kartu iz biblioteke. J. Sambucusa. Teško je utvrditi izvornika prema kojemu je karta načinjena. Identičnu kartu objavio je G. A. Magini 1596, u izdanju Ptolemejeve *Geografije*, pod naslovom »Fori Iulii accurata descriptio«. Vrlo sličan prikaz Istre nalazimo u izdanju G. de Jodea, iz 1578. s naslovom »Fori Iulii quam Friul vocant Histriae . . .«. Naslov je smješten u renesansnu kartušu ukrašenu maskeronima u gornjem lijevom kutu karte. U gornjem desnom kutu je naznaka:

»Ex Biblio- / theca Nobi- / lis et docti- / ssimi Ioan- / nis Sambu- / ci, Impera- / toriae Ma[ies]t[ies]s / Historici. / 1573.«

Mjerilo: 1 : 550 000

Bakrorez, koloriran, vel. 48 × 36 cm

H, A IV 1

**38. JOHANNES SAMBUCUS
UNGARIAE LOCA PRAECIPUA RE- /
CENS EMENDATA ATQUE EDITA, /
PER IOANNEM SAMBUCUM
PANNO- / NIUM, IMP[eratoriae]
M[ajestati] S[er]v[is] HISTORICUM. 1579.**

Antwerpen, 1580, Additamentum II A. Orteliusa
Na karti Ugarske prikazano je područje Hrvatske sjeverno od Save. Ističe se detaljan prikaz riječne mreže. Kao pritoci Save kartirani su: Bič »Bacons flu.«, »Cnesnica flu.«, Mrsunja »Marzina flu.«, Orljava »Terman flu.«, »Lisniza flu.«, Lonja »Lona flu.«, Česma »Zasma«, i Grđevica »Grasnicza flu.«. Sjeverno od Zagreba ucrtana je Medvednica na kojoj je »Meduewar«, a sjeverozapadno od Zagreba je »M. S. Claudij«, Ivančica (?). Iznad rijeke Grđevice je gorje »M. Babinagora« a iznad Požege Papuk »Gariska M«. Jugoistočno od Vukovara smješten je »M. Almus«, Fruška gora (?). U gornjem lijevom kutu karte stoji posveta »Sereniss[imo] Principi D[omino] Carolo / Archiduci, Maximiliani II. / Fratris dicatum.« Naslov se nalazi u donjem desnom kutu karte u četvrtastoj renesansnoj kartuši s maskeronima.

Mjerilo: 1 : 2 000 000

Bakrorez, vel. 50,5 × 34,5 cm

Zbirka Novak, 16

39. ABRAHAM ORTELIUS

PANNONIAE, / ET ILLYRICI VE- TERIS TABULA. / Ex conatibus geographicis Abra- / hami Ortelii Antverpiani.

Antwerpen, 1590.

Na Orteliusovoj, historijskoj karti Ilirika i Panonije prikazan je čitav prostor današnje Hrvatske. Ptolemejeva peta karta Evrope služila je bez sumnje Orteliusu kao izvorik prizradi ove karte. Tok rijeke Save suviše je približen moru, te je čitav prostor sužen u pravcu sjever-jug, a raširen u pravcu istok-zapad. U međurječju Save i Drave, označenom kao »VALERIA, ET PANNONIA INTERAMNIA SIVE RIPARIENSIS«, napisani su »Claudius mons« na mjestu Papuka i »Almus mons« u najistočnijem dijelu Hrvatske. Otok na Savi nazvan je »Segestica insula«, a naselje na njegovoj sjevernoj strani »Segeste«. Ušće rijeke Kupe, »Colapis flu.«, uz taj je otok. Kroz cijelo područje, od Italije do Albanije, proteže se centralno gorje: »Carvancas, et Carusadium mons« sjeverno od poteza Bakar – Senj; »Albius, et Albanus mons« sjeverno od Zrmanje; »Bebii montes« iznad rijeke Krke. Između Rijeke i Senja ucrtan je riječni tok »Oeneus flu.«, paralelno s obalom, a ispod južnih padina »Carvancas mons« teče »Pausinus flu.«. Zrmanja »Tedanius fl.« izvire ispod Plješevice, »Albanus mons«, a Krka, »Titius flu.«, ispod Dinare, »Bebii montes«. Ucrtan je tok rječice Jadro, »Iader flu.«, zapadno od Solina, te Cetine, »Tillurus flu.«. Kod Stobreča, »Epitium«, ušće je rijeke »Pharos flu.« ispred koje je označen otok »Thauris«. Zapadno od ovog otoka je »Brattia fl.«, a južno »Pharia«. Otok Vis, »Issa, Lissa, et Iassae«, sasvim je krivo lociran ispred Nina i Zadra. U donjem središnjem dijelu karte nalazi se datacija »Cum Gratia et Privilegio / decennali 1590.« U donjem lijevom kutu karte u velikoj četvrtastoj kartuši navedena su imena plemena i gradova koji se nalaze u Iliriji i Panoniji. Naslov je u gornjem desnom kutu u ovalnoj renesansnoj kartuši s maskeronima. Mjerilo neodređeno
Bakrorez, koloriran, vel. 46 × 36 cm
Zbirka Vodopija

40. ABRAHAM ORTELIUS

THEATRUM ORBIS TERRARUM / Opus nunc denuo ab ipso Auctore recognitum, multisque locis castigatum, <et> quam plurimis novis Tabulis atque Commentariis auctum.

Antwerpen, 1595, C. Plantin.

Područje Hrvatske prikazano je na više karata: Karta broj 70: »GORITIAE, KARSTII, CHACZEOLAE, CARNIOLAE, / HISTRIAE, ET WINDORUM MARCHAE DESCRIP[tio]«. Karta je radena prema Laziusu. Konture Istarskog poluotoka su nevjerodostojne. Kvarnerski otoci, kao i obalni dio Hrvatskog primorja loše su prikazani, a Senj je sasvim na sjeveru. Između Trsata i Senja je zaljev »Sinus Dalmaticus«; toponim »Dalmatiae pars« »Dalmatiae pars« označava područje sjeverno od Trsata, a Liburnija međurječje Kupe i Dobre. Na Savi je označen otok »Segestica insula«, kod kojeg je ušće Kupe. Nizovi sjenčanih brežuljaka postavljeni su sasvim proizvoljno.

Na 92. listu nalazi se Sambucusova karta »ILLYRICUM«, koja u odnosu prema Laziusu i Hirschvogelu donosi bitne ispravke. Istra i Kvarnerski zaljev su za tadašnje prilike vjerodostojno prikazani; Velebit je točno označen do Zrmanje uz obalu, a s ličke strane šumovit.

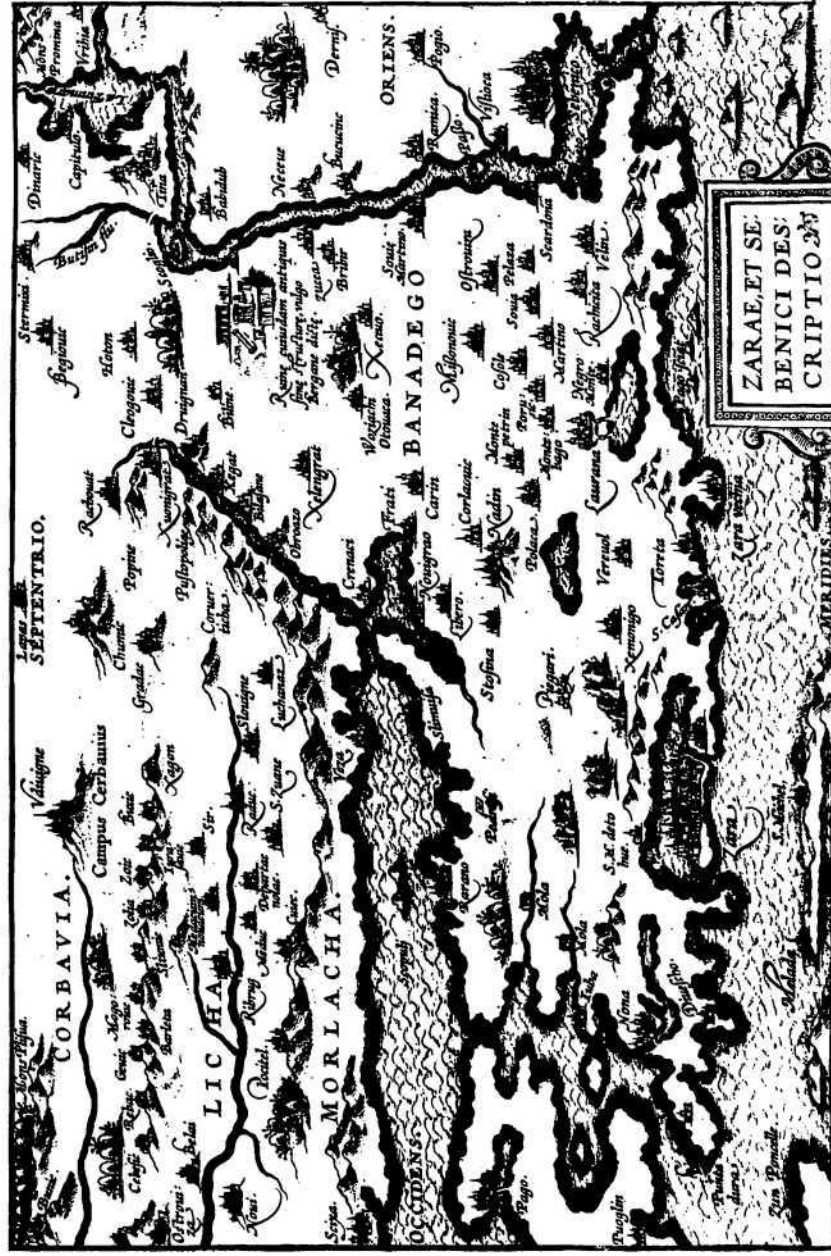
Na 93. listu je poznata Hirschvogelova karta »SCHLAVONIAE, CROATIAE, CARNIAE, ISTRIAE, BOSNIAE, FINITIMARUMQUE / REGIONUM NOVA DESCRIPTIO. AUCTORE AUGUSTINO HIRSCHVOGELIO.« Pri izradi karte Slavonije Hirschvogel se služio Laziusovim kartama. Tako je prikazujući riječnu mrežu unio neke ispravke i dopune a u reljefu su ostale velike praznine. Tok Kupe je nešto točnije ucrtan, a Dobra, Mrežnica i Glina označene su kao pritoci. U Istočnoj su Hrvatskoj prikazane i nazvane rijeke Česma (Zeschma), Bijela (Fekir fl.), Orljava (Oriba fl.) i Vučica (Walpo fl.). Za razliku od Laziusove karte ovdje nije prikazan Savski otok, dok se ušće Kupe nalazi kod Siska. Velebit nije uopće prikazan, a označeni su kameni vrhovi Dinare. Prostor između Save i mora, »Crabaten«, sužen je, a prostorno je uži od međurječja Save i Drave, »Windisch Lan.«, u kojemu su označene veće šume.

Na 94. listu nalazi se karta Istre Petra Kopačića, »Histriae tabula a / Petro Coppo descri[pta]«, i karta zadarskog i šibenskog okružja, »ZARAE, ET SE- / BENICI DES- / CRIPTIO«, Natala Bonifačića. Hrvatska sjeverno od Save prikazana je na kartama Ugarske: na 95. listu »HUNGARIAE LOCA AUCT[ore]« i na 96. listu »UNGARIAE LOCA PRAECIPUA RE- / CENS EMENDATA ATQUE EDITA, / PER IOANNEM SAMBUCUM PANNON- / NIUM, IMP[eratoria] M[ajestati] S HISTORICUM. 1579.«

Dodatak ovom izdanju djela *Theatrum*, »PARERAGON, SIVE / VETERIS GEOGRAPHIAE / ALIQUOT TABULAE.«, sadržava 32 karte, među kojima je Orteliusova karta »PANNONIAE, / ET ILLYRICI VE- / TERIS TABULA. / Ex conatibus geographicis Abrahami Ortelii Antverpiani.« Kao izvorik za ovu kartu služile su Orteliusu karte iz Ptolemejeve *Geografije*. U katalogu autora koji se nalazi na početku knjige navedena su imena hrvatskih kartografa Natala Bonifačića, »Natalis Bonifacius, Aprutium Ulteriorem in publicum dedit Romae, 1587.« i Petra Kopačića, »Petrus Coppus, Istriam; Venetiis,« Bakrorez, koloriran uvez, vel. 31 × 45 cm
NSB, A I-S¹⁶⁻⁵

A. Ortelius, Karta Ilirika i Panonije, Antwerpen, 1590, Zbirka Vodopija, kat. br. 39

N. Bonifacić, A. Ortelius, Karta zadarskog i šibenskog okruga, Antwerpen, 1595, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 40

41. ABRAHAM ORTELIUS

»Theatrum / oder / Schawbüch / des / Erdtkreis«

Antwerpen, 1580. Christoff Plantin

U ovom izdanju djela *Theatrum*«, na njemačkom jeziku, priložena su tri dodatka: Der Dritte Zusatz Theatri oder Schaubuch des Erdbodens, Antwerpen, 1584. Der Vierdte Zusatz, 1591. Funfter Zusatz, 1597.

Na 59. listu nalazi se karta pod nazivom: »FORI IU-LII ACCU / RATA DE-/SCRIPTIO./ Cum Privilegio«. Ortelius ju je preuzeo od Sambucusa. Na karti je prikazana Istra s dijelom Primorja.

Prikaz Istre je previše izdužen u smjeru sjever-jug. Označeni su tokovi rijeka Dragonje, Mirne i Raše ali bez naziva. Bakar je ucrtan u vrhu Riječkog zaljeva, a Rijeka je na istarskoj obali.

Na 73. listu je karta J. Sambucusa, »ILLYRICUM«.

Na 74. listu je karta A. Hirschvogela, »SCHLAVONIAE, CROATIAE, CARNIAE, ISTRIAE, BOSNIAE, FINITIMARUMQUE / REGIONUM NOVA DESCRIPTIO, AUCTORE AUGUSTINO HIRSCHVOGELIO.«

Na 75. listu nalazi se karta Istre, Petra Kopačića, »Histriae tabula a / Petro Coppo descri[pta]« i karta zadarskog i šibenskog okružja, »ZARAE, ET SE- / BENICI DES- / CRIPTIO«, autora Natale Bonifačića.

U četvrtom dodatku iz 1591. nalazi se Orteliusova karta Panonije, »PANNONIAE, / ET ILLYRICI VE- / TERRIS TABULA. Ex conatibus geographicis Abra-/hami Ortelii Antwerpiani«. Bakrorez, koloriran, uvez vel. 31 × 43 cm
M 25045

42. JOANNES DOETECHUM I CORNELIS NICOLAS

**NOVA ET RECENS EMENDATA
TOTIUS REGNI UNGARIAE UNA
CUM ADIACENTIBUS ET FINITIMIS
REGIONIBUS DELINEATIO. 1596.**

Amsterdam, 1596.

Na karti Ugarske i susjednih zemalja prikazano je područje srednjovjekovne Slavonije, današnja Istočna i dio Središnje Hrvatske. Autor koristi antičke i srednjovjekovne nazive. Na području Istočne Hrvatske je naslov »Regni Sclavoniae pars / Hungariae Vectigalis / olim Savia Panonia«.

Područje sjeverozapadne Hrvatske je označeno kao »Windisch Land«. »Zagabria« je uz otok »Segestica Insula«, sa sjeverne strane Zagreba je »Medwicz«.

zapadno je »Sossed«, iza kojeg je ucrtana rijeka Krapina. Riječna mreža je detaljno, ali netočno prikazana. Kupa »Kulp flu« utječe u Savu kod Susedgrada, pa je i Petrinja krivo locirana. U Hrvatskoj sjeverno od Save označena je upravna podjela na županije. Reljef je prikazan sjenčanim brežuljcima. U donjem desnom kutu karte signirani su autori »Vera delineatio accurata<ue> Tabula totius / Regni Ungarici Regionum<ue> ei adiacentiu<m> / ascriptis precipui nominis urbibus / tempore quo à Turcis capta sunt / Ioannes à Duetchum Iun[ivr] fecit / Cron[el]us Nicol[as] excud[it]«.

Izvornik ovoj karti je Laziusova karta Ugarske iz 1561. Naslov se nalazi iznad ruba karte.

Mjerilo:cca 1 : 1 000 000
Bakrorez, vel. 53 × 35 cm
AH, A III 7

43. AUGUSTIN HIRSCHVOGEL, GERARD DE JODE

**ILLIRICI SEU SCLAVO- / NIAE,
CONTNETIS Croa- / tiam, Carniam,
Istriam, Bosniam, / eisquae conterminas
provincias, re- / cens ac emendatus ty- / pus.
Auctore Augustino / Hirschvogelio.**

Antwerpen, 1578.

Na karti je prikazano područje Istočne i Središnje Hrvatske sa Sjevernim hrvatskim primorjem, područje nekadašnje Slavonije, »Windisch Land«, i uže Hrvatske s Istrom. Kartu je objavio de Jode u svom atlasu *Speculum orbis*, i ona je zapravo kopija Hirschvogelove karte »Schlavoniae, Croatiae, Carniae, Istriae, Bosniae . . .«, koju je objavio Ortelius u svom djelu *Theatrum*. Karte se razlikuju u nekim nazivima, a upadljiva je i razlika u prikazivanju reljefa. Kod de Jodea je reljef predočen zaobljenim sjenčanim brdima; Velebit, koji je kod Hirschvogela predstavljen karakterističnim kamenim vrhovima, kod de Jodea nije uopće naznačen. Naslov je smješten u donjem desnom kutu karte u četvrtastoj renesansnoj kartuši s maskeronima i biljnim ornamentima. Iznad ruba karte stoji tekst: MYSIAM HANC SUPERIOREM DACIAEQUE PARTEM, LIBURNIAM DALMATIAMQUE / ac Saviam, seu Savi fl[uminis] ripas Bessi qui nunc Bosni dicitur inferiori Mysia a Bulgaris eiecti occuparunt possidentque: ac Getarum gentes creduntur.

Mjerilo: cca 1 : 600 000
Bakrorez vel. 51,4 × 30 cm
Zbirka Novak, 12

MYSIAM HANC SUPERIOREM DACIAEQUE PARTEM, LIBURNIAM DALMATIAMQUE
ac Saviam, seu Savi fl[uminis] ripas Bessi qui nunc Bosni dicitur inferiori Mysia a Bulgaris eiecti occuparunt possidentque: ac Getarum gentes creduntur.

A. Hirschvogel, G. de Jode, Karta Hrvatske, Kranjske, Istre . . . , Antwerpen, 1578, Zbirka Novak, kat. br. 43

44. CHRISTOPHER SGROOTEN,
GERARD DE JODE

TRACTUS DANUBII PRIMA TABULA

Antwerpen, 1593, Speculum Orbis Terrae.
Na toj karti prikazano je područje cijele Hrvatske. Slika ovog geografskog prostora je nevjerođostojna. Tokovi Save i Drave su nepravilno ucrtani – u gornjem su dijelu spuštenu suviše južno. Označena je rijeka Kupa, »Khilp f.« s Mrežnicom i Koranom. Područje sjeverno od Zagreba nosi naziv »Windisch landt« a južno od Save je »CROATIA«. Obalni dio Senja do Splita naziva se »CARBAVATIA«. U zaleđu obale, od Splita do Dubrovnika označena je »Sclauonisch landt«, a sjeveroistočno od Dubrovnika prostire se »DALMA«. Konture obale su netočne i teško prepoznatljive. Na karti nema Velebitskog kanala a otok Pag je ucrtan ispred Zadra. Rijeka Zrmanja je ucrtana, ali nosi naziv »Slimniza«. Ispred Trogira je Ciovo, »Buia«, po površini veće od otoka Hvara i Brača. Pelješac i Korčula su povezani kopnom. Reljef je prikazan nevezanim brežuljcima sjenčanim s istočne strane, sasvim proizvoljno smještenim. U Slavoniji su naznačene veće šume. U gornjem središnjem dijelu karte, u četvrtastoj

renesansnoj kartuši, nalazi se dugi opis na latinskom jeziku: NOVA EXSACTISSIMAQUE DESCRIPTIO DANUBII, / (qui aliàs Ister cognominatur permagni totòq[ue] terraru< m > orbe celebratissimi; / qui in Sueviae villa Donestingen ad Nigram sylvam oriens, longo tractu versus orientem per Austriam, Ungariam, Serviam, Vualachiam et Bulgariam fluens, multis / amnibus in se receptis, in mare Ponticu< m > vel Euximu< m > tandem devolvitur: unà simul adiecta / diligentissima delineatione totius Imperii Turcici et regnora< m >, ditonu< m > urbiu< m >que>, quas idem iuratus / hostis, saeva tyrannide superans Christianos, occupavit. Per Christianum Sgrothonu< m >, Reg[ia]e Maj[est]at[is] Geograph[um].
U donjem lijevom kutu karte, u velikom ovalu, stoje grbovi Austrije, Ugarske, Erdelja, Bosne, Srbije, Vlaške, Bugarske, te habsburški carski grb u sredini. Lijevo od Kartuše navedena su imena bakrorezaca: »Ioannes a Deutecum, / Lucas a Deutecum Fecerunt.«
Mjerilo: cca 1 : 1 800 000
Bakrorez, vel. 49,4 × 34 cm
AH, A II 18

C. Sgrooten. Karta Podunavlja, Antwerpen, 1593. Arhiv Hrvatske, Zagreb, kat. br. 44

45. GERARD DE JODE

CROATIAE / <et> circumiacentiu< m > Regionu< m > versus Turcam / nova delineatio. / Reverendiss[im]o in Christo Pa- / tri ac D< omi >no D[omino] LAEVINO / TORRENTINO, Episcopo Ant- / verpie< n >si. D< omi >no <et> Praesuli / suo. Cornelius de Iudaeis D[ono] D[sa]

Antwerpen, 1593, C. de Jode
Na karti je prikazano područje Središnje Hrvatske s primorjem od Bakra do Senja, nekadašnja Hrvatska i dio Slavonije (Windischland). Posebno se ističe dobar prikaz riječne mreže. Reljef je prikazan sjenčanim brdima. Na području Hrvatske prikazane su veće formacije vojske, turske jedinice ok rijeke Une, a kršćanske oko Kupe, što upućuje na situaciju prije bitke kod Siska 1593. Karta je gotovo identična karti »Croatiae, <et> circumiacentiu< m > Regionu< m > versus Turciam nova delineatio.« koju pripisujemo de Jodeu. Te dvije karte se razlikuju po načinu prikaza reljefa i dekorativnim elementima. Naslov se nalazi u donjem desnom kutu karte u renesansnoj kartuši. Autor je signiran u donjem lijevom kutu »Formis haeredu< m > Gerardi de Iode.«
Mjerilo: 1 : 700 000
Bakrorez, koloriran, vel. 40,5 × 32,6 cm
Zbirka Novak, 39

46. CORNELIUS DE JODE?

CROATIAE / <et> circumiacentiu< m > Regionu< m > versus Turciam nova delineatio.

Antwerpen, oko 1595.

Na karti je prikazana Hrvatska južno od Save s dijelom primorja i graničnim područjem Bosne. Naznačene su veće formacije kršćanske vojske uz rijeku Kupu, oko Karlovca koji je označen tlocrtom tvrđave (sagrađene 1579), i Samobora, gdje je ucrtana vojska »Huskochi«, što se odnosi na Žumberačane. Turska vojska se nalazi uz Dječnik, Bijač i Topusko, a s desne strane Une označene su formacije konjice, pješadije i artiljerije. Cijeli prikaz ukazuje na situaciju pred bitku kod Siska 1593. Na lijevoj strani karte nalazi se velika figura austrijskog cara Rudolfa u oklopu i naoružanog vojnika u klečećem stavu. Na desnoj je strani lik turskog sultana sa svitkom u ruci ispred kojeg je žena koja kleči, a uz nju stoji natpis »T. K. Swester«. Premda na karti nema oznake ni autora ni izdavača, ona je veoma slična karti G. de Jodea »Croatia . . .«, koja je objavljena 1593. Prema označavanju rijeka i vojnih jedinica karte su identične, samo na prvoj karti nedostaju velike figure vladara. Reljef je prikazan sjenčanim brdima, a rijeke širokim ispunjenim linijama. Naslov se nalazi u donjem desnom kutu karte.
Mjerilo: 1 : 700 000
Bakrorez, vel. 44,5 × 20 cm
PMH. 3817

47. GERHARD MERCATOR

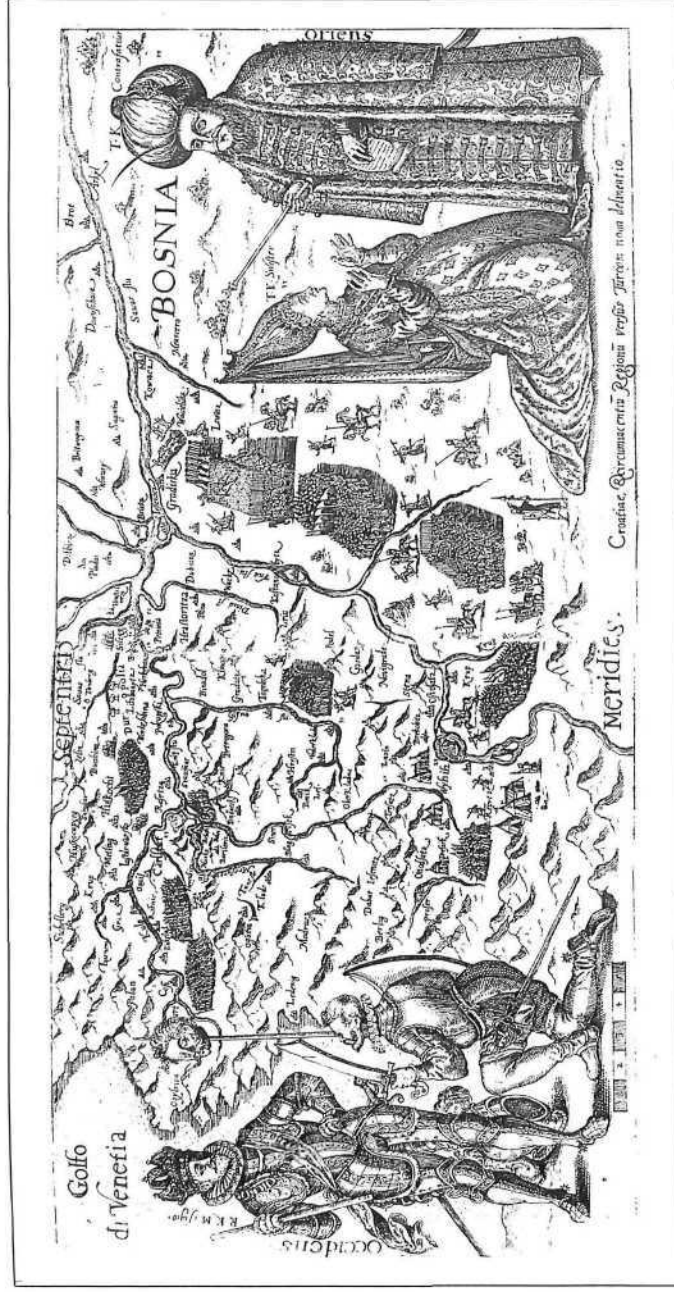
FORUM IULI / UM, KARSTIA, CAR- / NIOLA, HISTRIA / ET WINDURUM / MARCHIA.

Duisburg, 1598, Italiae, Sclavoniae et Graeciae tabulae geographicae.
Na karti Furlanije, Kraska, Kranjske . . . prikazan je Istarski poluotok s Kvarnerskim zaljevom. Konture Istre su sasvim netočne. Urcrtani su tokovi Raše, Mirne, Dragonje i Limske kanala, koji je označen kao rijeka »Leme fl.« Reljef je prikazan sjenčanim zupčastim brdima, (u Istri je označen samo uz Limske kanal), a tu su i grupice stabala koje označavaju šume. U zaleđu Istre ističe se gorovitost Cićarije i Gorskog kotara. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte u lijevoj renesansnoj okrugloj kartuši. Ime autora stoji lijevo od kartuše »Per Gerardum Mercatorem / Cum privilegio.«
Mjerilo: 1 : 750 000
Bakrorez, koloriran, vel. 47,1 × 34,7 cm
PMH, 4709

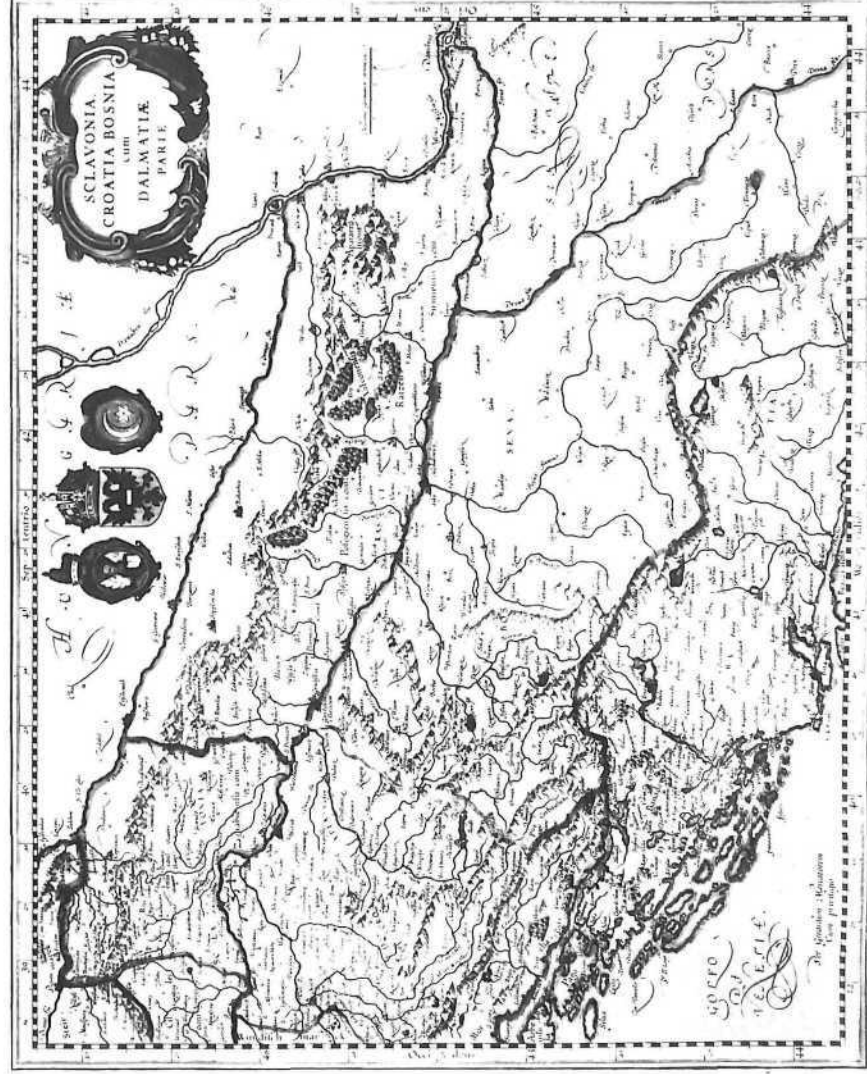
48. GERHARD MERCATOR

ATLAS / SIVE / COSMOGRAPHICAE / MEDITATIONES / DE / FABRICA / MUNDI ET / FABRICATI FIGURA. / Denuo auctus / EDITIO / Sumptibus< et > typis aenis Henrici Hondii, Amsterodami An[no] D[omini] 1623.

Amsterdam, 1623.
Na 320. stranici nalazi se često reproducirana karta s naslovom »SCLAVONIA. / CROATIA, BOSNIA, CUM DALMATIAE / PARTE.«
Na karti je prikazano područje Hrvatske bez Istre i Južnog hrvatskog primorja. Mercatorova karta Hrvatske uz mnoštvo toponima, relativno dobar prikaz reljefa i bogatu riječnu mrežu sadrži još uvijek niz nedostataka. Utjecaj Laziusa osjeća se u prikazu toka Save i Drave koje teku gotovo paralelno; Kupa utječe u Savu sjeverozapadno od Zagreba – pogreška koju je ispravio Sambucus na karti Ilirika 1572. Gornji tok Kupe je sasvim iskrivljen, a od njezinih pritoka jedino Dobra ima točan tok s izvorom kod Ogulina. Mrežnica, »Mareshnitza fl.«, teče kroz Liku uz Krbavsko polje, »Campus Cerbauius«, i izvire nešto južnije od Lapca. Rijeka Lika je prikazana kao lijevi prtok Une s izvorom iznad Zvonigrada. Tok Zrmanje je ucrtan ali nema naziva. Urcrtana je i jedna nepostojeća rijeka s izvorom kod Lovinca i ušćem južno od Jablanca – Mercator je naziva »Tedaius flu«. Slavonija je također pokrivena brojnim rijekama. Tokovi Save kod Zagreba te Lonje i Česme iskrivljeni su, a Lonjsko se polje nalazi sjeverno od Zagreba. Na sjevernoj strani otoka na Savi lociran je Zagreb, »Zagrabia«, a na južnoj Sisak, »Sisaken«.

C. de Jode, Karta Hrvatske, Antwerpen, oko 1595, Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, kat. br. 46

G. Mercator, Karta slavonsije, Hrvatske, Bosne i Dalmacije, Amsterdam, 1635, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 49

Cijelo ovo područje je suženo u smjeru sjever—jug, a razvučeno u smjeru istok—zapad, što je posebno izraženo u slici Slavonije. Prikazajući reljef, Mercator napušta ustaljeni prikaz centralnog gorja preko cijelog Balkanskog poluotoka. Ipak njegov u perspektivi prikazan reljef s finim sjenčanjem pojedinih gora i planina nije vjerodostojan. Kroz cijelu Slavoniju se proteže gorje, a u istočnom se dijelu nalaze veće šume.

Na 302. stranici nalazimo prikaz Istre na karti »FORUM IULI / UM, KARSTIA, CAR- / NIOLA, HISTRIA / ET WINDORUM / MARCHIA.« Istarski poluotok kao i Kvarnerski otoci imaju izobličeni prikaz. Kopićeve karta Istre iz 1525. daleko je bolja od Mercatorova prikaza. Istarski poluotok je gotovo pravokutna oblika, i to je uvjetovalo i netočan prikaz riječne mreže. Na karti su nazivi rijeka: Rižana, »Alben flu«, »Dragonja«, »Dragogna«, Mirna, »Quieto flu.«, Limski kanal, »Leme fl.«, i Raša, »Arsa fl.«. Čičarija je gorovito prikazana, a Limski je kanal između niza brežuljaka. Učka nije naznačena. Bakrorez, koloriran, uvez vel. 35 × 49 cm NSB, A I-S¹⁷-7

49. GERHARD MERCATOR SCLAVONIA, / CROATIA, BOSNIA / cum / DALMATIAE / PARTE

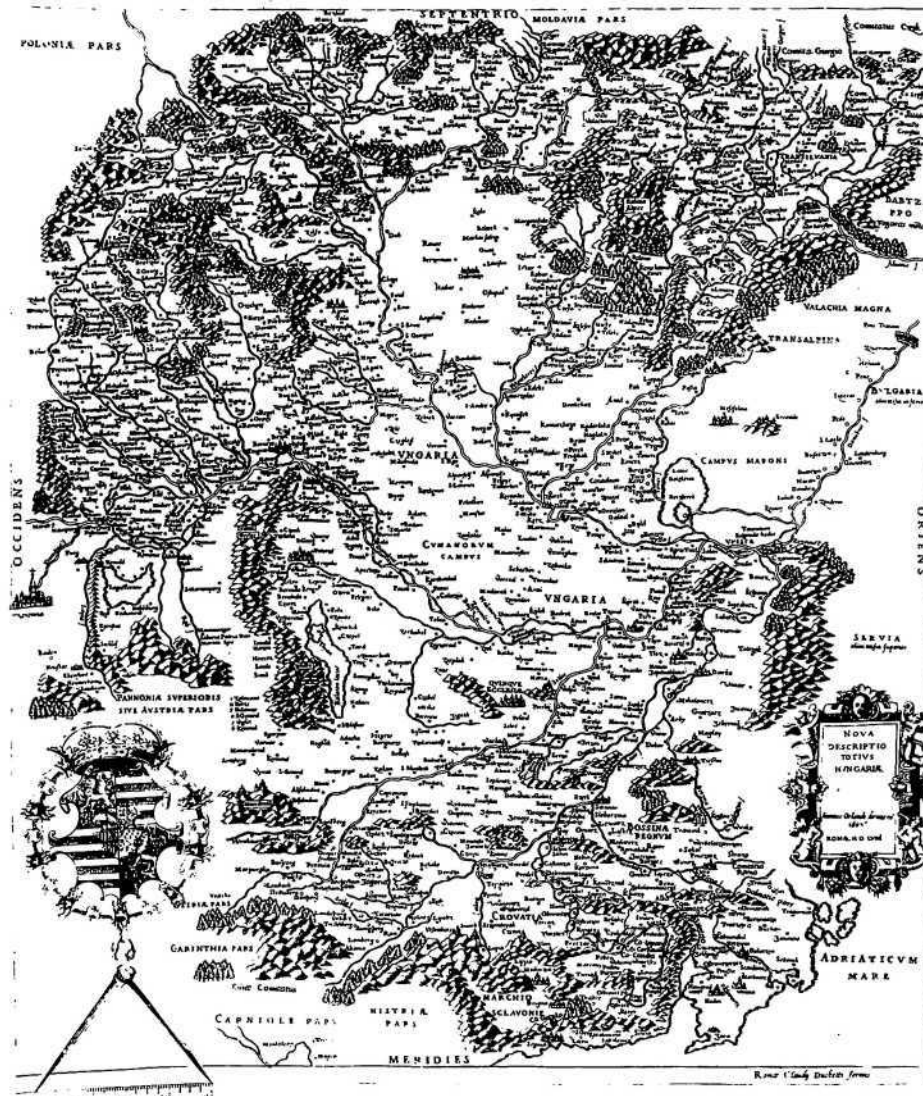
Amsterdam, 1635, W. J. Blaeu, Atlas novus
Na karti Slavonije, Hrvatske, Bosne . . . prikazane su spomenute zemlje u, ne sasvim pouzdanim, srednjovjekovnim granicama. Granica Hrvatske prema Bosni ucrtana je nešto istočnije od rijeke Une. Granica Dalmacije prema Bosni pomaknuta je prema sjeveru; tako da se čitava Hercegovina našla unutar Dalmacije. Tu, pogrešno označenu granicu Dalmacije, preuzet će mnogi kartografi. Srednjovjekovna Hrvatska sezala je do Neretve na jug, na sjeveru do ušća Rame u Neretvu, pa Dalmacija nije nikad dosegla tu sjevernu granicu. U širenju posjeda Dalmacije Mlečani su spriječili Turci. U geografskom sadržaju na karti nalazimo pogreške s Laziusove karte. Kao da je Mercatoru ostala nepoznata Sambucusova karta Ilirika. Tok Kupe pomaknut je suviše prema zapadu, a ušće joj je smješteno uz Savski otok. Zagreb je na sjevernoj strani tog otoka, a još je jednom označen kao »Agram«, također na Savi, nešto zapadnije. Reljef je prikazan sjenčanim proizvoljno raspoređenim brežuljcima. Dobiva se dojam da je Slavonija najgorovitija. Karta je ukrašena grbovima Mletačke Republike, Habsburške Monarhije i Turskog Carstva. Naslov se nalazi u gornjem desnom kutu u ovalnoj kartušici. Autor je signiran u donjem lijevom kutu »Per Gerardum Mercatorem / Cum privilegio«. Mjerilo: 1 : 1 000 000
Bakrorez, koloriran i pozlaćen, vel. 46 × 35 cm NSB, S-JZ-XVII-5

50. LAZARUS NOVA / DESCRIPTIO / TOTIUS / HUNGARIAE / Ioannes Orlandi formis Ro<ma> / 1604 / ROMAE M. D. LVIII

Rim, 1602.
Na karti Ugarske prikazano je čitavo međurječje Drave i Save, srednjovjekovna Slavonija, Hrvatska južno od Save s obalom od Senja do Trogira. Geografski prostor Hrvatske je prepoznatljiv, ali ipak prikazan nerealno i krivo orijentirano. Ucertani su tokovi Kupe, s ušćem kod Siska istočno od Zagreba, Une na koju se nastavlja rijeka Lika, Zrmanje (Obrowetz f.), Krke (Titus f.), Krapine, Orljave, Karašice (Crasso f.). Reljef je prikazan višerednim nizovima sjenčanih brežuljaka. Karta predstavlja kopiju Lazarusove karte Ugarske »Tabula Hungariae ad quatuor latera per Lazarum . . .«, koja je prvi put objavljena 1528. u Ingolstadt. Lazarusovu kartu Ugarske objavili su poslije 1528. godine G. A. Vavassore u Veneciji 1553, P. Zigorio u Rimu 1559, nepoznati izdavač 1559. u Rimu i J. Sambucus 1566. u Beču. Karta koju ovdje predstavljamo nešto je kasnije rimsko izdanje, kako u kartušici stoji iz 1602, Joannesa Orlandia. U donjem desnom kutu karte signiran je još jedan izdavač »Romae Claudii Duchetti formis«. Ova karta i karta u izdanju Ligorija identične su, izuzevši kartušicu i oznaku mjerila. Pretpostavljamo da je bakroveznu ploču te karte naslijedio C. Duchetti (+1597) od P. Ligorija (+1538), a J. Orlandi (+1640) od Duchettia. Naslov se nalazi u donjem desnom kutu karte u četvrtastoj renesansnoj kartušici. U donjem desnom kutu je grb Ferdinanda I kao kralja Ugarske i Češke s ukrasom reda zlatnog runa.
Mjerilo: 1 : 2 500 000
Bakrorez, vel. 37,5 × 46,5 cm
Zbirka Novak, 21

51. PETRUS BERTIUS

Illyricum
Amsterdam, oko 1600, tabularum geographicarum contractarum . . .
Na karti je prikazano područje Istočne i Središnje Hrvatske sa Sjevernim hrvatskim primorjem, nekadašnja Slavonija i uža Hrvatska. Karta je kopija Hirschvogelove karte »Schlavoroniae, Croatiae, Carniae, Istriae . . .« koju je Bertius preuzeo iz Orteliusova djela *Theatrum*. Prikaz reljefa je vrlo manjkav a sasvim je ispušten prikaz šuma. Naslov se nalazi u donjem desnom kutu karte u jednostavnoj renesansnoj kartušici. Iznad ruba karte stoji »Illyricum of Slavonien« i numeracija 415.
Mjerilo neodređeno
Bakrorez, vel. 12,2 × 8,5 cm
Zbirka Novak, 72

Lazarus, Karta Ugarske, Rim, 1602. Zbirka Novak, kat. br. 50

52. PETRUS BERTIUS

TABULARUM / GEOGRAPHICARUM / CONTRACTARUM / Libri Quinque, / Cum luculentis singularum Tabularum / explicationibus. / EDITIO TERTIA. / Apud Cornelium Nicolai. Anno 1606. / AMSTELODAMI.

Amsterdam, Cornelius Nicolai, 1606.

Područje Hrvatske prikazano je na dvije karte. Na stranici 340. nalazi se karta s naslovom »Illyricum«. U fizičko-geografskom sadržaju karta je tako reći identična karti A. Hirschvogela »Schlavoroniae, Croatiae, Carniae . . .«. Na Bertiusovoj karti Ilirika reljef nije označen. Na stranici 343. nalazi se karta s naslovom »SARA et ZEBENIC«, vjerojatno radena prema karti »Zarae et Sebenici, descriptio« M. R. Kolunića.

Drvorez, uvez vel. 19 × 12 cm
NSB, A I-S^{1/2}-2

53. PETRUS BERTIUS

SARA et ZEBENIC

Amsterdam, 1616, Tabularum geographicarum contractarum . . .

Na karti je prikazano područje Zadra i Šibenika, te Lika i Krbava. Rijeke Zrmanja i Krka ucrtane su kao dva široka toka. Dva riječna toka paralelna s Velebtskim kanalom predstavljaju gornje tokove Mrežnice i Like (pogreška koja podsjeća na Mercatora). Reljef je prikazan sjenčanim brežuljcima. Jedan niz povezanih brežuljaka s nazivima utvrda prikazan je između Korane i Mrežnice. Karakterističan je prikaz mora tankim paralelnim zupčastim linijama. Naslov se nalazi u jednostavnom pravokutniku uz donji rub karte. Iznad ruba karte stoji »Zara <et> Zebnico« i numeracija 369.

Mjerilo neodređeno
Bakrorez, vel. 12,2 × 8,5 cm
Zbirka Novak, 76

54. PETRUS BERTIUS

ILLYRICUM

Amsterdam, 1616, Tabularum geographicarum contractarum . . .

Na karti koja obuhvaća prostor antičkog Ilirika prikazana je Istočna i Središnja Hrvatska s primorjem od Senja do Splita. Sudeći po prostoru koji karta obuhvaća, rasporedu riječne mreže i nazivima, Bertius je koristio, takoreći kopirao, Mercatorovu

kartu, »Schlavoronia, Croatia, Bosnia cum Dalmatiae parte«. Naslov se nalazi u gornjem desnom kutu karte u ranobaroknoj kartaši. Reljef je prikazan sjenčanim rasutim brežuljcima.

Mjerilo neodređeno
Bakrorez, vel. 13 × 9 cm
Zbirka Novak, 71

55. PETRUS BERTIUS

HISTRIA

Amsterdam, 1616.

Na karti je prikazan istarski poluotok. Izornik te karte je karta Istre P. Kopića iz 1525. Bertius je preuzima iz Orteliusova djela *Theatrum* i u cjelosti kopira (riječni tokovi, nazivi, oznake gradova). Bertius karti dodaje linearna mjerila i ukrašava je jedrenjacima i morskim čudovištem. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu u četvrtastoj renesansnoj kartaši. Iznad ruba karte stoji »Descriptio Istriae« i numeracija 382.

Mjerilo neodređeno
Bakrorez, vel. 12,3 × 8,5 cm
Zbirka Novak, 84

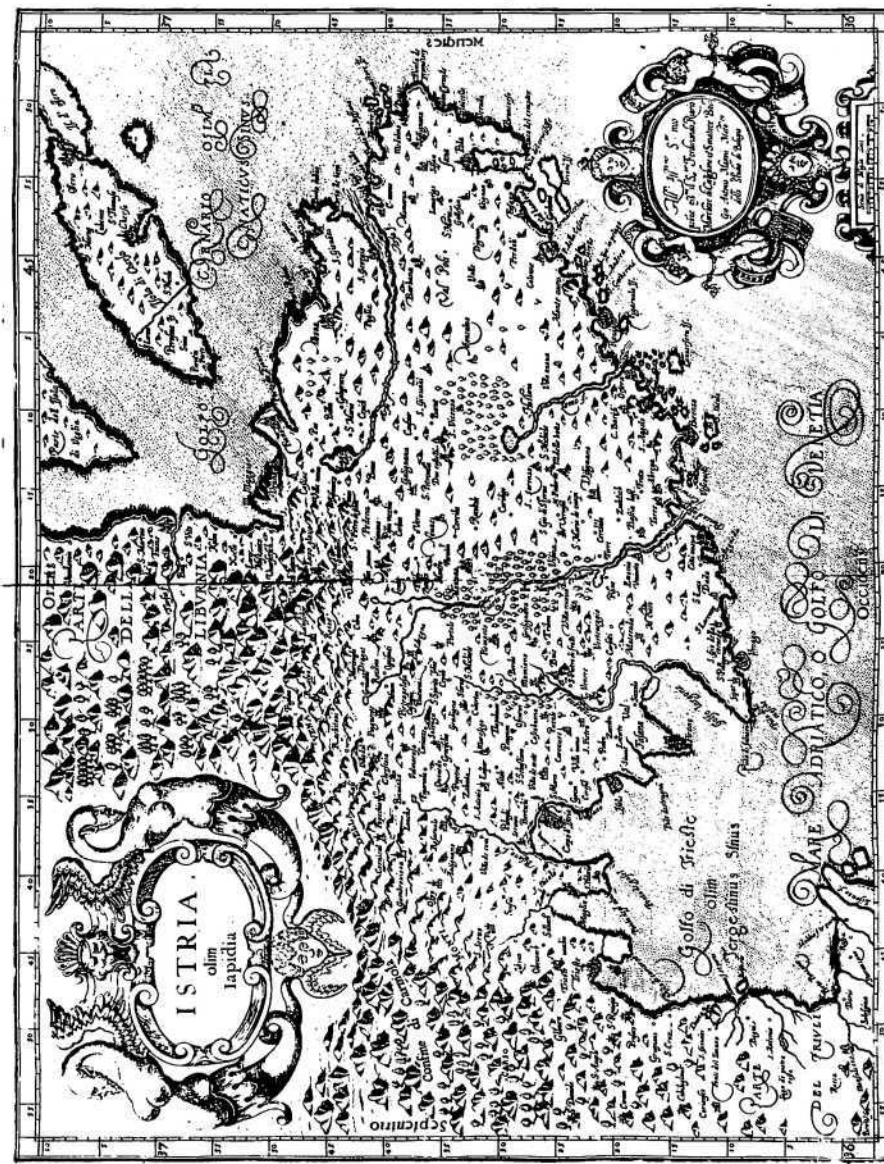
56. PETRUS BERTIUS

LIBURNIA

Amsterdam, 1618.

Na karti je prikazano primorje od Rijeke do Šibenika, s Likom i Krbavom u zaleđu. Uspoređujući riječne tokove i konture obale, izvornik ovoj karti jesu, Mercatorove karte. Tokovi Korane i Mrežnice su nepravilni i predugi, a Jadova i Lika su spojene i utiču u more kod Cesarice. Reljef je prikazan rasutim sjenčanim brežuljcima. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte u kartaši s morskim čudovištem. Iznad ruba karte stoji »DESCRIPTION DE LIBURNIE« i numeracija 480.

Mjerilo neodređeno
Bakrorez, vel. 13 × 9 cm
Zbirka Novak, 74

57. GIOVANNI ANTONIO MAGINI

ISTRIA / olim / Iapidia

Venecija, 1620.

Na karti je prikazan Istarski poluotok s dijelom Kvarnerskog zaljeva. Kao izvornik za izradu ove karte Magini je bez sumnje koristio Kopicjevu kartu Istre. Magini unosi neke ispravke u prikazu istarske obale, Kvarnerskog zaljeva i otoka. Rijeku, koju je Kopic smjestio na sjeveroistočnu obalu Istre, Magini je točno locirao, a također je ispravio i položaj bakarskog zaljeva, nazvanog »Vumkovnix«. Reljef je prikazan sjenčanim brežuljcima rasutim po čitavom poluotoku. Naglašena je gorovitost Čićarije, te područja oko Učke, »M. Maggior«. Šume su označene oko Dragonje i Mirne te i gornjem dijelu Linskog kanala. Kao što je Kopicjeva karta Istre čitavo 16. stoljeće bila najbolji kartografski prikaz Istre i glavni izvornik u kartografiranju ovog poluotoka, tako će Maginievu kartu istre iz 1620. kopirati najbolji kartografi 17. stoljeća. Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte u velikoj ovalnoj kartuški ukrašenoj maskeronima i čudovištima. U donjem desnom kutu, u posebnoj kartuški, stoji posveta i ime autora »All' Ill[ustriss]mo S[ign]or mio / p<ad>rone oss[ervantiss]imo il S[ig]lor Ferdinando Riarra / Marchese di Castiglione <et> Senatore Bol[ognese] / Gio[vanni] Antonio Magini Math[emati]co / dello studio di Bologna.«
Mjerilo 1 : 500 000
Bakrorez, vel. 47 × 34 cm
Zbirka Novak, 28

58. PIETER VAN DER KEERE

PANNONIAE, ET ILLYRICI VE- / TERIS TABULA

Amsterdam, prva polovica 17. st.

To je historijska karta antičke Panonije i Ilirika na kojoj je cijeli prostor današnje Hrvatske. Karta je kopija Orteliusove karte koja se s istim naslovom pojavila u *Parergonu* 1579. Prikaz riječnih tokova, granice, prikaz reljefa, nazivlje i pismo identični su na tim kartama. Na karti P. van den Keerea nema Orteliusovih ukrasnih elemenata. Umjesto tri ovdje je samo jedna jednostavna ranobarokna ovalna karta s naslovom smještena u gornji desni kut karte. Autor bakrorezac signiran je uz donji rub karte »Petrus Kaerius Caelavit.«
Mjerilo neodređeno
Bakrorez, vel. 19,2 × 15,5 cm
Zbirka Novak, 80

59. PIETER VAN DER KEERE

NOVA ET RECENS EMENDATA TOTIUS REGNI UNGARIAE UNA CUM ADIACENTIBUS ET FINITIMIS REGIONIBUS DELINEATIO. Petr[us] Kaerius 1620

Amsterdam, 1620.

Na karti Ugarske i susjednih zemalja prikazano je područje Slavonije i dio Hrvatske, dakle današnja Istočna i Središnja Hrvatska. Medurječje Save i Drave suviše je izduženo u smjeru istok-zapad, a riječni su tokovi općenito loše prikazani. Ušće Kupe je kod Susedgrada, gdje je smješten i Sisak. U lociranju pojedinih naselja također ima mnogo pogrešaka. Autor koristi i antičko i srenjovjekovno nazivlje (*Vindisch Land / Regni Sclavoniae pars / Hungariae Vectigalis / olim Savia Pannonia*). Posebno označava mjesta koja su okupirali Turci, ali u tome nije dosljedan. Karta je ukrašena grbovima pojedinih pokrajina. Naslov se nalazi iznad ruba karte. U donjem desnom kutu karte u renesansnoj kartuški signirani su crtači i izdavač Vera delineatio accurataq<ue> Tabula totius / Regni Ungarici Regionumq<ue> ei adiacentium<m> / asscriptis praecipui nominis urbibus / tempore quo à Turcis capta sunt / Ioannes à Duetechum Iun<ior> fecit / Corn[elius] Nicol[ai] excudit
Kao izvornik za ovu kartu poslužila je karta »Hungariae descriptio, Wolfgango Lazio Auct[ore].« koju je objavio Ortelius u djelu *Theatrum* 1570.
Mjerilo: 1 : 1 200 000
Bakrorez, koloriran, vel. 53 × 35 cm
PMH 4723

60. JOHN SPEED

THE MAPE OF / HUNGARI / newly augmented by. Iohn Speede / Anno Domini 1626.

London, 1626.

Uz Ugarsku na karti je prikazano i područje istočne Hrvatske, tj. Slavonije s nazivima srednjovjekovnih županija. Reljef je prikazan nazubljenim sjenčanim brežuljcima u istočnom dijelu gdje su i veće površine šuma. Južno od Vukovara označen je »Arpatarro mons«. Prema rasporedu riječne mreže i prema nazivlju, kao izvornik za tu kartu služile su Mercatorove karte. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte u ovalnoj baroknoj kartuški. Iznad ruba karte nalaze se vedute Bratislave, Budima, Komaroma i Győra, te grb Ugarske na prsima dvoglavog orla. S lijeve i desne strane karte nalaze se figure velikaša, plemića, gradanina i seljaka te njihovih žena. U donjem središnjem dijelu signiran je autor bakrorezac »Sculptum apud Abrahamum Goos.«
Mjerilo 1 : 1 500 000
Bakrorez, koloriran, vel. 51 × 39 cm
Zbirka Novak, 22

61. ANONIM

VETERIS / PANNONIAE / UTRISQUE / Nec non / ILLYRICI / Descriptio Geographica.

Nepoznato (nizozemsko?) izdanje, početak 17. stoljeća

Karta antičke Panonije i Ilirika. Po svom sadržaju identična je karti A. Orteliusa. »Pannoniae, el Illyrici veteris tabula« objavljenoj u *Parergonu* 1579. Razlikuju se samo ukrasni elementi. Naslov se nalazi u gornjem desnom kutu karte u renesansnoj kartuški s figurama sa strane. U donjem lijevom kutu, u kartuški s mletačkim duždom i lavom, nalazimo imena naroda Panonije i Ilirika.
Mjerilo neodređeno
Bakrorez, vel. 47,5 × 38 cm
Zbirka Novak, 11

62. ANONIM

TAB[ula] V. EUROPAE / in qua / RAETIA, PANNONIA, / NORICUM, LIBURNIA, / DALMATIA, Cum ITALIAE / parte. Amsterdam, početak 17. stoljeća, neutvrđeno izdanje Ptolemejeve *Geografije*.

Historijska karta Recije, Panonije, Norika, Liburnije, Dalmacije i dijela Italije. To je još jedna prerada Ptolemejeve pete karte Evrope.* Na karti su navedeni samo antički toponimi. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte u ovalnoj kasnorenesansnoj kartuški s maskeronima i girlandama voća. Iznad ruba stoji »EUR[opae] V TAB[ula]«
Mjerilo neodređeno
Bakrorez, vel. 45,5 × 32 cm
Zbirka Novak, 13

* Centralno se gorje i ovdje želi naznačiti no u odnosu prema Ptolemeju pomaknuto je na sjeverozapad i nazvano Albanus Mons te se proteže od Save preko Bosne, Hrvatske i Kranjske.

63. JOHANN BUSSEMACHER
SCLAVONIA / CROATIA, BOSNIA <et> / DALMATIAE PARS / MAIOR

Köln, početak 17. stoljeća

Na karti je prikazano područje Slavonije, uže Hrvatske i Dalmacije, odnosno današnja Istočna i Središnja Hrvatska s primorjem od Bakarskog zaljeva do Splita. Na karti ucertani su također riječni tokovi s već poznatim pogreškama: s ušćem Kupe kod

Zagreba i dugim tokom Mrežnice. Reljef je prikazan sjenčanim zupčastim brdima nanijet sasvim proizvoljno. U Istočnoj Hrvatskoj su označene veće šume. U donjem desnom kutu karte nalazi se portret Rudolfa II. Naslov je smješten u gornjem središnjem dijelu karte u jednostavnom okviru.
Mjerilo 1 : 1 700 000
Bakrorez, vel. 26,7 × 18,6 cm
PMH, 3814

64. WILLEM JANSZOOM, JOHANNES BLAEU

GUIL[ielmi] ET IOANNIS / BLAEU / THEATRUM / ORBIS TERRARUM, / sive / ATLAS NOVUS. / PARS TERTIA. / AMSTERDAMI, / Apud IOANNEM BLAEU.

Amsterdam, 1645, sv. III

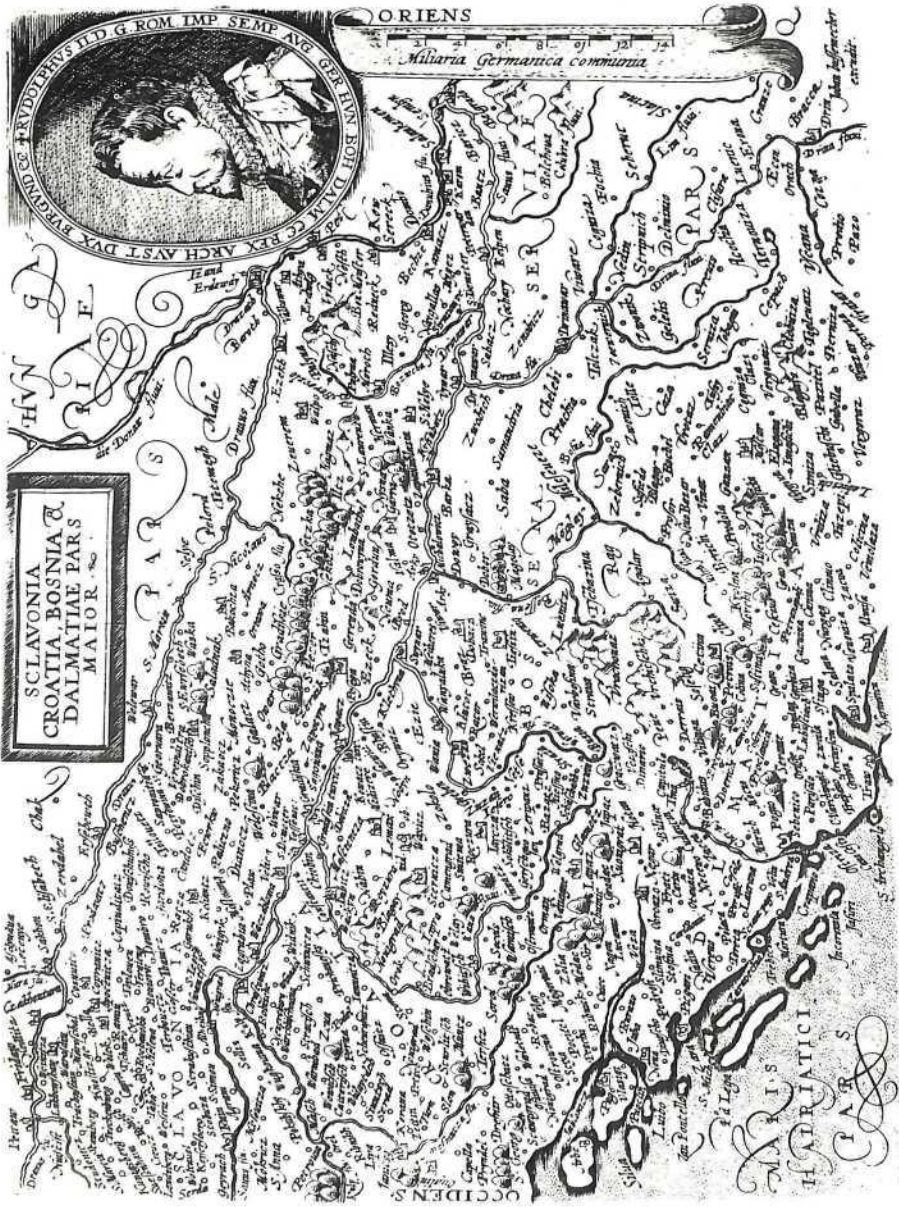
U velikom Blaeuovom atlasu naši su krajevi prikazani u trećem svesku, a od hrvatskih krajeva na posebnoj karti je prikazano samo Istra. Karta nosi naslov »ISTRIA / olim / IAPIDIA«. Pod istim naslovom objavljena je karta Istre u *Atlante maginiano*, u Bologni 1620. Ipak se, sa sigurnošću može utvrditi, da je izvornik za ovu kartu bila karta Istre P. Kopicje iz 1525. To se vidi prema prikazivanju reljefa, prikazu riječnih tokova i prema položaju i nazivima naselja. Karta je istočno orijentirana. Istočna jadranska obala prikazana je na karti Italije »NOVA / ITALIAE / DELINATIO«. To je prva karta u atlasu, a naša je obala vjerodostojno prikazana.
Bakrorez, koloriran, uvez, vel. 36 × 54 cm
NSB, AI-S¹²-9 (sv. III)

65. GERHARD MERCATOR

KARSTIA, CARNIOLA, HISTRIA / et / WINDORUM / MARCHIA. / Ger[ardo] Mercatore / Auctore.

Amsterdam, 1662, Atlas maior, J. Blaeu

Karta »Krasa, Kranjske, Istre i Slovenske marke« kopija je Mercatorove karte »Forum Iulium . . . « iz 1589. Blaeu ucertava granice navedenih zemalja; prikazivanje reljefa primjećuju se male razlike, a karta nosi i drugačiji naslov i ima ukrasne elemente: kartušu, ružu vjetrova, te crtež jedrenjaka na moru. Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte u ovalnoj baroknoj kartuški s maskeronima i girlandama. Izdavač je signiran u donjem lijevom kutu karte: »Guilielm[us] Blaeu / excudit.«
Mjerilo: 1 : 600 000
Bakrorez, koloriran, vel. 50 × 38 cm
PMH, 3840

J. Bussemacher, Karta Slavonije, Hrvatske, Bosne i Dalmacije. Köln, poč. 17. st. Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, kat. br. 63

J. Blaeu, Karta Ilirika, Amsterdam, 1669. Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, kat. br. 67

66. JOANNES LUCIUS

**DE REGNO / DALMATIAE / ET
CROATIAE / LIBRI SEX. /
AMSTELODAMI, / Apud IOANNEM
BLAEU. / MDCLXVIII.**

Amsterdam, 1668.

Na početku djela nalazi se šest historijskih karata našeg područja.

1. ILLYRICUM, / ET / LIBURNIA. / Tabula prima. Na karti je prikazana istočna obala Jadrana, podijeljena na Liburniju, sjeverno od rijeke Krke, i Ilirik južno od Krke.

2. REGNUM ILLYRICUM / et / ILLYRICUM A Romanis / additum. / TAB[ula] Secunda. Na karti je prikazano Ilirsko Kraljevstvo, područje južno od Krke, te Ilirik koji su pridodali Rimljani, kao i obalno područje sjeverno od rijeke Krke.

3. ILLYRICUM / MONARCHIAE / ROMAÑAE. / Tabula tertia. Na karti prikazan Ilirik Rimskog Carstva podijeljen na provincije: Panoniju i Gornju i Donju Dalmaciju.

4. DALMATIA / post Imperū declinationem / in / CROATIAM / SERVIAM / et DALMATIAM IPSAM / Distincta. / Tabula Quarta. Na karti je prikazano područje rimske provincije Dalmacije nakon propasti Rimskog Carstva, podijeljeno na Hrvatsku, Srbiju i užu Dalmaciju. Obuhvaćen je i dio nekadašnje provincije Panonije, međurječje Save i Drave, označeno kao dio Hrvatske.

5. CROATIA MARITIMA, / DALMATIAE PARS et PARS SERVIAE. / Tabula quinta. Na karti »Primorske Hrvatske« ucrтана je podjela na srednjovjekovne župe.

Između treće i četvrte karte nalazi se karta ILLYRICUM / HODIERNUM. / Quod Scriptores communiter SCLAVONIAM, / Itali SCHIAVONIAM nuncupare solent, / in Dalmatiam, Croatiam, Bosnam, et Slavoniam distinguntur . . . Na karti je prikazano područje Hrvatske, Bosne i dio Srbije. Ona se razlikuje od drugih po predočavanju reljefa, riječne mreže i bogatstvu toponima.

Ukrašena je grbovima Bosne, Dalmacije, Slavonije i Hrvatske. Tu istu kartu uvrstio je izdavač ovog djela, Joannes Blaeu, u svoj *Atlas maior*, 1669.

Bakrorez, uvez. vel. 22 × 32 cm

NSB, R II F-4^a-46a

67. JOHANNES BLAEU

**ILLIRICUM / HODIERNUM, / Quod
Scriptores communiter SCLAVONIAM, /
Itali SCHIAVONIAM nuncupare solent, /
in Dalmatiam, Croatiam, Bosnam, et
Slavoniam distingitur. / Sed cum eius
maiores partem Turcae obri- / neant, in
Praefectura eorum more Sanzacatus / dictas
divisum est, reliquum autem / Veneti,
Ungari, et Ragusini tenent. / Sanzacatus sunt
/ BOSNA, Residentia Basae: POXEGA;
CERNIK; / BIHAK; LIKA et CORBAVA;
CLISSA; HERZEGOWINA.**

Amsterdam, 1669.

Na karti Ilirika prikazano je područje između rijeke Drave i Jadranskog mora. Na prostoru Hrvatske označene su granice prema Turskom Carstvu, granice mletačkih posjeda i Dubrovačke Republike. Na području Hrvatske pod Turcima, koje ulazi u Bosanski jelet, označena je podjela na sandžake, no te granice nisu dovoljno točne. U fizičko-geografskom sadržaju karte ističe se detaljan ali ne i točan prikaz riječne mreže. Kupa se ulijeva u Savu zapadno od Zagreba. Mrežnica ima predugačak tok, a izvor joj je kod Ribnika. Lonja, »Hun« i Česma, »Zaschma«, sasvim su pogrešno ucrtane, s izvorima kod hrvatsko-štajerske granice. U istočnoj su Hrvatskoj uz brojne rječice i mala jezera. Lociranje pojedinih mjesta je pogrešno, Varaždin je u odnosu prema Zagrebu daleko na sjeverozapadu. Zagreb je dva puta označen: »Zagrab« između Save i Lonje i »Agram« nešto zapadnije, a »Sisek« na Uni je zapadno od Zagreba. Prikaz reljefa u Hrvatskoj sveden je na prikaz velebitskog masiva. Naslov se nalaazi u donjem lijevom kutu karte u kvadratičnoj kasnorenesansnoj kartuši. U posebnoj ovalnoj kartuši u donjem središnjem dijelu karte stoji posveta hrvatskom banu Petru Zrinskom:

Ill[ustriss]mo et Excell[entiss]mo Domino. / D[omi]no PETRO COMITI PERETUO DE ZRIN, / REGNOR[um] DALMATIAE, CROATIAE <et> SCLAVONIAE BANO, / Bano Hereditario Maritimo, / Praesidii Legradiensis et peninsulae Marakoz Hereditario Capitaneo, / et D[omi]no Comiti Hereditario de Lycā, Odoriā, Corbaviā, Almiso, / Clissiā, Scardonā, Ostrovizzā, Breberio, et c[etera] / Argenti fodinarum in Gosdansio et Kosthanizzā Libero Domino, / Sacrae Caesareae Maies[at]is Consiliario et Camerario, / Tabulam hanc D[at] D[onat] D[edicat] / Ioannes Blaeu. Karta je nastala u radionici J. Blaeua u Amsterdamu na osnovi podataka dobivenih od Ivana Lučića. Karta je ukrašena grbovima Bosne, Dalmacije, Slavonije i Hrvatske.

Mjerilo neodređeno

Bakrorez koloriran, iluminiran zlatom, vel.

52 × 44 cm

PMH, 3849

68. JAN JANSSON

ISTRIA / olim IAPIDIA

Amsterdam, 1646. Atlas novus

Na karti je prikazan istarski poluotok s Krasom i graničnim područjima Kranjske, Gorice i Furlanije. Izvornik prema kojem je izrađena ova karta Maginieva je karta »Istria olim Iapidia« iz 1620. U fizičko-geografskom sadržaju karte su identične. Jansson ucrtava granice Istre prema Kranjskoj uz Čičariju, »Monti della Vena,« kao i granice Goričke grofovije i Furlanije. Ucertane i nazvane su rijeke Rižana, »Risano f. olim Formion«, Dragonja, »Dragogna f.«, Mirna, »Quieto f.« olim Nauportus et labatus«, Limski kanal, »Lemo f.«, i Raša, »Arsa f.« Čitavo područje Istre prekriveno je sjenčanim uzvišenjima koja su veća i naglašenija u predjelu Učke i Čičarije. Uz Dragonju, Mirnu i u gornjem dijelu Linskog kanala označene su veće šume. Razlika između Maginijeve i Janssonove karte je u prikazu reljefa i u ukrasnim dodacima. Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte na lijevoj ovalnoj baroknoj kartuški s maskeronima. Izdavač je signiran uz donji rub karte »Amstelodami Sumptibus Ioannis Ianssonii.«

Mjerilo 1 : 300 000

Bakrorez, kolariran, vel. 50,5 × 38,7 cm

PMH, 4707 A

69. MATTHAEUS MERIAN

THEATRI EVROPAEI / Oder Historische Beschrei- / bung aller Vornemdsten und / denckwürdigsten Geschichten, / so sich hin wieder in Europa sonderl- / lich im Reich Teutscher Nation / von A[nn]o 1642. biss A[nn]o 1647. / zugetragen / Fünffter Theil / Mit vielen Kupferstücken gezieret und Verlegt durch / Mattheum Merian. / In Franckfurt.

Između 1232. i 1233. stranice nalaze se karta »Tafel der Stätte und Herschaften ZARA und SEBENICO in DALMATIA gelegen, allwo die Venediger dem Türckhen unterschil- / liche veste Orther abgenom[m]en in Jahr 1646. und 47.« Na karti je prikazano zadarsko-šibensko okružje sa zaledem. Naglašeni su tokovi rijeke Like, Zrmanje i Krke. Prikaz reljefa je vrlo manjkav s proizvoljno razmještenim sjenčanim uzvišenjima i bez Velebita. Gradovi Nin, Zadar, Biograd, Šibenik i Skradin označeni su pojednostavljenim crtežima. Također su naznačene utvrde, a najsjevernija od njih je »Bilinc«. Mletačke posjede (Zadar, Vrana, Nadin, Novigrad, Karin, Obrovac) označava lik lava. Bakrorez, uvez vel. 34,2 × 22,5 cm

M 9322/V

70. MATTHAEUS MERIAN

ARCHONTOLOGIA / COSMICA. / FRANCOFURTI AD MOENUM / Impensis / Matthaei Meriani haeredum

Frankfurt 1695. Johann Erdlin.

U svom velikom Merianovu djelu nalazi se mnoštvo veduta gradova i nekoliko zemljopisnih karata. Na 381. stranici je karta s naslovom: »Totius Regni / HUNGARIAE / Maximaque Partis / DANUBII FLUMINIS / una cum adjacentibus et finitimis / REGIONIBUS«. Na karti je uz Ugarsku prikazana i cijela Hrvatska. U fizičko-geografskom sadržaju ove karte ima dosta nepravilnosti. Tokovi Save i Drave prilično su vjerodostojni, osim kod ušća gdje je tok Drave pomaknut previše na sjever. Na Savi kod Zagreba prikazan je otok, na sjevernoj strani tog otoka je Zagreb, a na južnoj Sisak. Time je ušće Kupe pomaknuto na zapad, a i cijeli njezin tok je nepravilan. Lociranje pojedinih gradova je sasvim pogrešno. Karlovac je smješten u visini Zagreba, ali suviše prema zapadu, tako da se ispod njega nalazi Bakarski zaljev. Prikaz reljefa je također manjkav. Velebit i Dinara nisu uopće naznačeni. Južno od Save ucrtana je samo Zrinska gora. U Slavoniji su prepoznatljiviji Papuk, Bilogora i Kalnik. Na karti Italije, na 456. stranici, prikazana je sjeverna obala Jadrana, dakle cijelo naše Primorje. Na karti Turskog Carstva, na 648. stranici, na području koje prikazuje Hrvatsku, nalazi se jedna, za ovo doba, velika pogreška: područje Dalmacije zove se Slavonijom, a Hrvatska je smještena južno od Save. Bakrorez, uvez vel. 22 × 36 cm

NSB, A I-S¹⁷⁻¹⁰

71. MARTIN STIER

Vermehrte und Verbesserte / Landkarten des Königreichs Un- / garn und deren andern angrenzenden Königreiche <n> / Fürstenthumen und landschafften samt den <n>en Grenz Posten / so die Röm[ische] Key[serliche] Maj[estät] und das Hochlöbl[iche] Ertzhaus Oesterreich von dem Adriati- / schen Meer an, bis in Siebenbürger vor Vestungen und Plätze gegen dem Erbfeind zu / Nutz der gantzen Christenheit, stetig erhalten, und in allen versehen lassen müssen . . . / Cum Gratia et Privilegio Sacrae Caesareae maiestatis. / Anno / 1648. / Nürnberg / In Verlegung Martin Endters Kunst und Buchhändlers. / Martin Stier Kay[serlicher] Ober Ingenier delineavit.

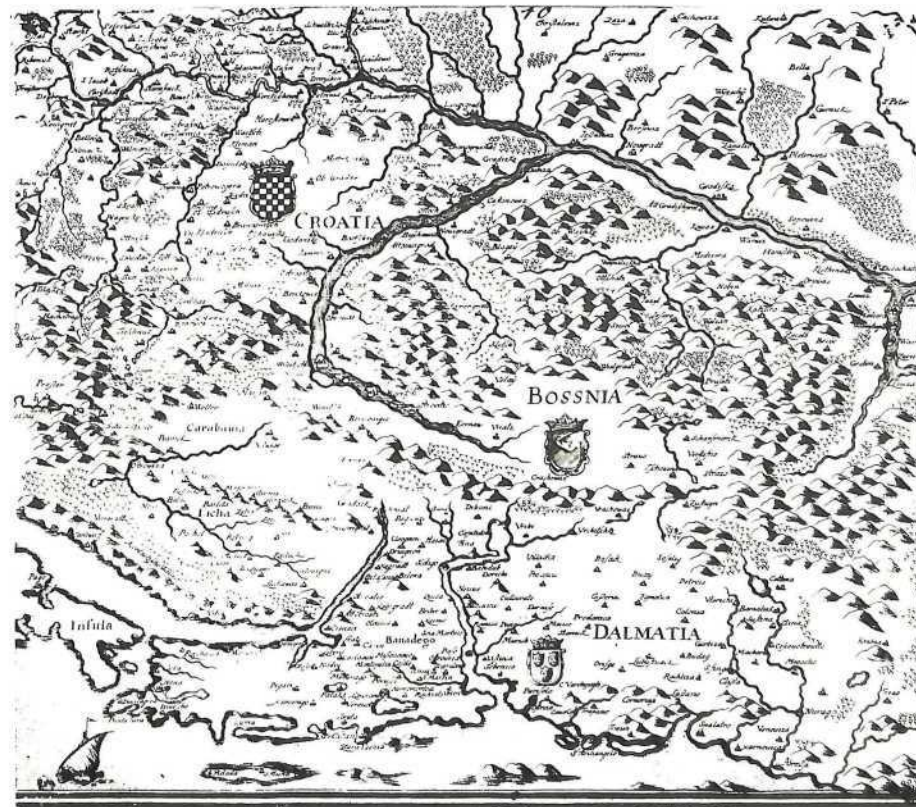
Nürnberg, 1684.

Na karti Ugarske i graničnih zemalja prikazana je Slavonija, uža Hrvatska, Dalmacija do Omiša i prostor današnje Hrvatske bez Južnog hrvatskog primorja. U pograničnim dijelovima, kako na području Hrvatske i Slavonske vojne krajine, tako i s turske strane, označena su pogranična utvrđenja. Naglašen je prikaz riječne mreže, a ističu se i tokovi Save i Drave. Una je nacrtana kao široka rijeka s nizom utvrda, a tok joj je skraćen kao što je i čitav prostor između Save i mora sužen u smjeru sjever-jug. Zrmanja i Krka imaju također široke tokove. Kupa, Dobra, Mrežnica i Korana su prikazane vjerodostojno, a rijeka Lika potpuno pogrešno. Reljef je na ovoj karti naznačen originalno i slikovito ali ne i vjerodostojno. Izražena je razvedenost reljefa

Gorskog kotara u kojem se ističe Klek, »Kleckberg« južno od Ogulina. Niz stožastih brežuljaka uz Velebitski kanal ne može stvoriti pravu predodžbu Velebitskog masiva. Između Velebita i rijeke Like označene su veće šume »Morlackische Wälder«. U Istočnoj Hrvatskoj su također velike šumske površine posebno istaknute uz rijeku Česmu. Karta je ukrašena grbovima prikazanih zemalja. Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte na prsima dvoglavog orla. Iznad naslova je posveta caru Leopoldu. U donjem desnom kutu karte signiran je bakrorezac »A. Baener sculpsit«. Mjerilo: 1 : 1 000 000

Bakrorez, 12 dijelova, vel. 154 × 102 cm

NSB, S-JZ-XVII-1

M. Stier, Karta Ugarske /detalj/, Nürnberg, 1684. Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 71

72. NICOLAUS LANGLOIS

CARTE / DE HAUTE ET BASSE / HONGRIE / TRANSILVANIE / SCLAVONIAE, CROATIAE, et DALMATIE / Dessignée sur les lieux par un Gentilhomme Hongrois / A Paris Chez N[icolas] Langlois ruë S[aint] Jacques / à la Victorie / 1663.

Pariz, 1663.

Karta Ugarske, Transilvanije, Slavonije, Hrvatske i Dalmacije (koja nije prikazana) je kopija karte P. van der Keerea: »Nova et recens emendata totius regni Ungariae una cum adiacentibus et finitimis regionibus delineatio. Petr. Kaerius 1620.« Izvornik prema kojemu je radio P. Kaerius je bez sumnje Laziusova karta »Hungariae descriptio, Wolfgango Lazio auct« koju je Ortelius objavio u djelu *Theatrum* 1570. N. Langlois, koji se ovdje javlja kao izdavač, u naslovu karte navodi da ju je crtao »neki madarski plemić« (teško je reći na koga pri tom misli). Karta se bitno razlikuje od karte Ugarske madarskog historičara i kartografa J. Sambucusa. Naslov se nalazi u donjem desnom kutu karte u ovalnoj baroknoj kartuši ukraшеноj biljnim ornamentima. Bakrorezac je signiran u donjem desnom kutu »A Peyrounin sculp[ist]«. Mjerilo: 1 : 1 200 000
Bakrorez, vel. 52,5 × 36,6 cm
Zbirka Novak, 42

73. NICOLAUS SANSON

COSTE DE / DALMACIE. / ou sont remarques les Places / qui appartiennent / a la REPUBLIQUE DE VENISE, / a la REPUBLIQUE DE RAGUSE, / et au GRAND SEIGNEUR DES TURQS / tirée de divers Auteurs / Par le S[ei]gneur SANSON d'Abbeville] Geographe] ord[inaire] de sa Maj[esté] / A PARIS / Chez Pierre Mariette rue S[aint] Jacques a l'Esperance / Avec Privilege du Roy pour Vingt Ans 1664

Pariz, 1664.

Na karti je prikazano područje Dalmacije, današnjeg Južnog hrvatskog primorja. Konture obale i položaj otoka dosta su vjerodostojni. Između rijeke Cetine i Neretve uertana su dva nepostojeća riječna toka. Prikaz reljefa je također sasvim izostavljen. Južno od Imotskog označeno je nekoliko sjenčanih brežuljaka. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte u baroknoj kartuši s putima i vojnim znakovima. Lijevo od kartuše, u kutu karte, signiran je bakrorezac »Lhuillier fecit«.

Mjerilo neodređeno
Kolorirani bakrorez, vel. 54 × 40 cm
NSB, S-JZ-XVII-7

72

74. NICOLAUS SANSON

HONGRIE, TRANSILVANIE, / ESCLAVONIE, CROACIE, / BOSNIE, DALMACIE <et> c[etera] / et partie des Pays circomvoisins / vers LA POLOGNE, L'ALLEMAGNE, / L'ITALIE <et> c[etera] là où ap[ar]t[en]ent les Turqs peuvent avoir a desmesler. / Tirée de tous les Auteurs de ces quartiers / qui en ont donné quelques memoires / jusques a present. / Par le S[ei]gneur] Sanson d'Abbeville Geographe] ord[inaire] de SA MAJESTÉ. / A PARIS / Chez Pierre Mariette ruë S[aint] Jacques a l'Esperance / Avec privilegie du Roy pour vingt ans 1665.

Pariz, 1665.

Na karti Ugarske i susjednih zemalja je prikazano područje cijele Hrvatske. Sudeći prema rasporedu riječne mreže, kao i prema smještaju pojedinih toponima, kao izvornik u prikazu Hrvatske Sansonu su služile Mercatorove karte. Mrežnica i Korana su uertane kao dva paralelna toka uz sjeverne padine Velebita s izvorima u blizini Zrmanje. Kupa se ulijeva u Savu zapadno od Zagreba koji je dvaput označen. Izvor Lonje je uz sjeverozapadnu granicu Hrvatske, a ušće preblizu Zagrebu. Varaždin, Koprivnica, Križevci u odnosu prema Zagrebu suviše su pomaknuti na zapad. Zagreb je označen sjeverno od otoka na Savi, nasuprot Sisku stoji »Zagrabia«, a »Agram« je također na Savi kod granice. U Hrvatskoj sjeverno od Save nema oznaka reljefa, izuzevši skupine brežuljaka jugoistočno od Koprivnice. Granica prema Turskoj je ona prije velikog rata 1683–1699. U Istri je označena granica mletačkih i habsburških posjeda. Rijeka je uertana na istarskoj obali. Rijeka Lika se ulijeva u more; između Like i Mrežnice označeno je gorje nizom sjenčanih brežuljaka. Naslov se nalazi u donjem desnom kutu u baroknoj kartuši s likovima carskog i turskog vojnika. Ispod kartuše je signiran bakrorezac »L. Lhuillier fecit«.

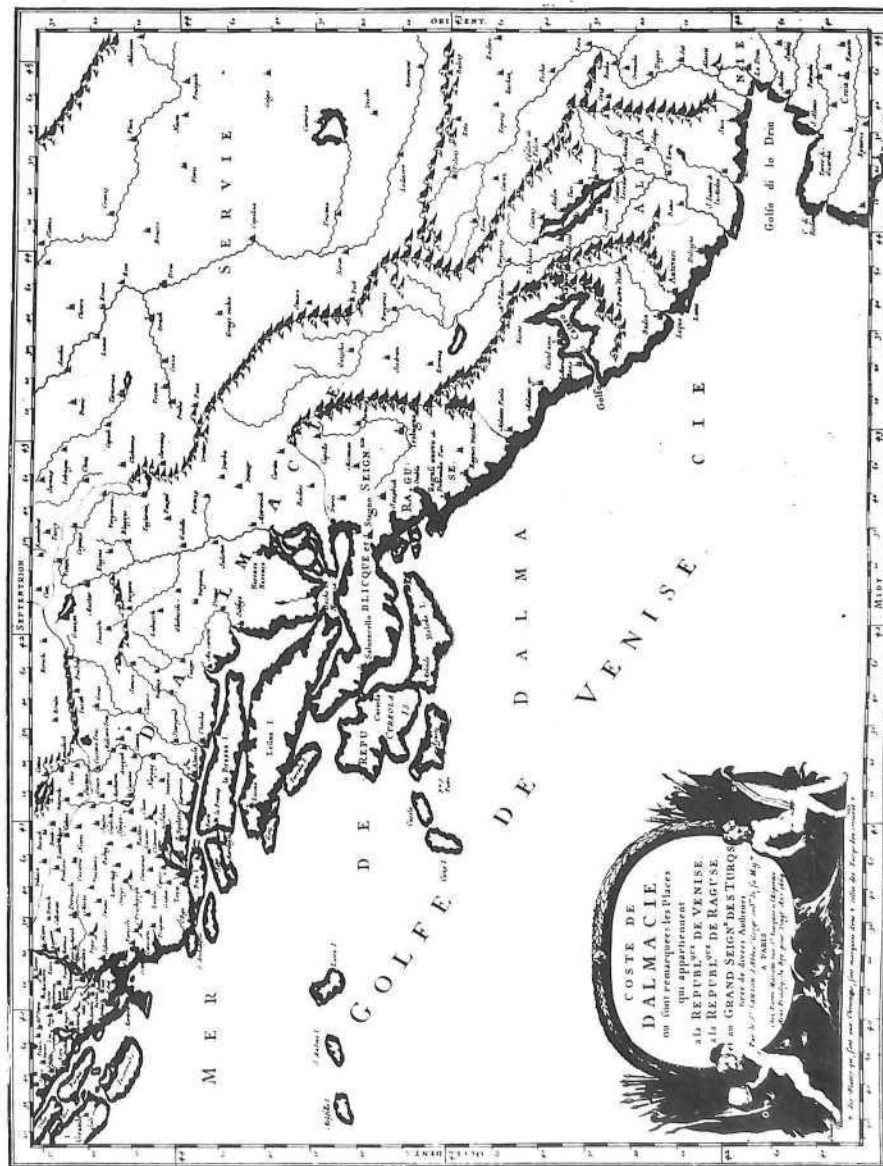
Mjerilo neodređeno
Bakrorez, vel. 55 × 43 cm
Zbirka Novak, 23

75. NICOLAUS SANSON

PARTIE / MERIDIONALE / DU R[oyaume] DE HONGRIE / tirée de divers Auteurs. / Par le S[ei]gneur] SANSON d'Abbeville] Geographe] de sa Maj[esté]

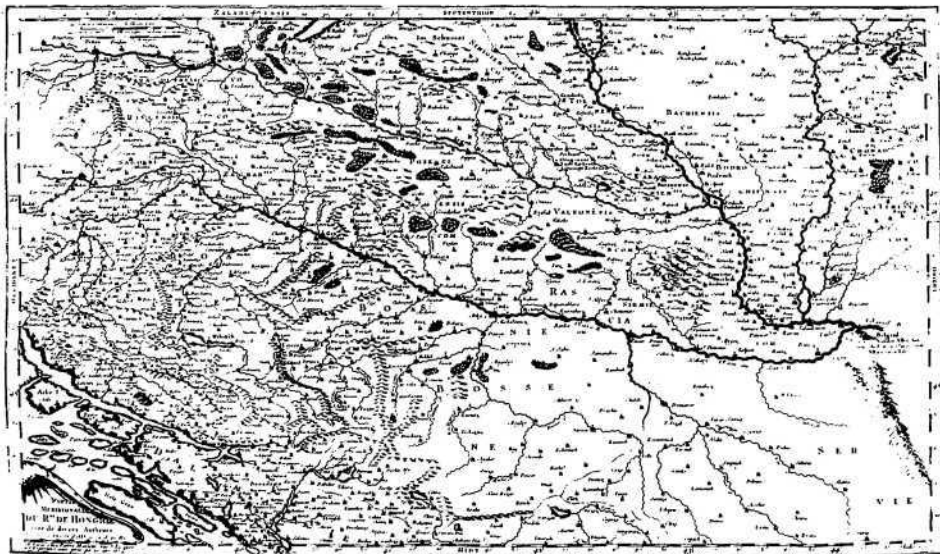
Pariz, oko 1670.

Na karti južne Ugarske prikazano je područje Slavonije, Hrvatske i dio Mletačke Dalmacije, dakle, današnja Istočna i Središnja Hrvatska s primorjem od Bakra do Krke. Uertane su nedosljedne i nepouzdanе. U Slavoniji su označene srednjovjekovne županije: Zagrebačka, Varaždinska,

N. Sanson, Karta Dalmacije, Pariz, 1664, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat.br. 73

Križevačka, Požeška, Vukovska i Srijemska. Između Križevačke županije i rijeke Kupe nalazimo Zagorsku županiju (Sagoriensis com.). Istaknuta je granica koja dijeli srednjovjekovnu Slavoniju od Hrvatske, ali nedostaje granica prema Ugarskoj. Granica Hrvatske prema Bosni je također proizvoljna tako da ne pokazuje niti stvarnu granicu prema Turskoj Bosni niti historijsku, a ucrтана je između Une i Vrbasa. Tromeda Hrvatske, Bosne i Dalmacije je ispod Knina (tada je Knin i bio pod Turcima), ali je čitava Hercegovina unutar Dalmacije, što nije točno. Izvornik za ovu kartu je bez sumnje poznata Mercatorova karta Slavonije, Hrvatske, Bosne . . . Na kartama je prikazan isti geografski prostor, riječna mreža je identična, a i pogreške su im zajedničke (ušće Kupe je zapadno od Zagreba, Zagreb se navodi na dva mjesta, Sisak je smješten nasuprot Zagrebu, Velebit nije prikazan, naglašeno je ličko sredogorje). Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte. Mjerilo: 1 : 1 800 000
Bakrorez, djelomično koloriran, vel. 57,5 × 36 cm
PMH, 4735

N. Sanson, Karta južne Ugarske, Pariz, oko 1670, Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb. kat. br. 76

76. NICOLAS SANSON
HERTZOGTHU[M]TBER / STEYER, KARTEN, KRAIN, <et> c [etera] DUCHÉS DE / STIRIE, CARINTHIE, CARNIOLE, / Comté de Cilley, Marq<ui>sat des Windes, / et autres Estats Unis et hereditaires / aux Archiducs d' Autriche. / Par N[icolas] SANSON d'Abbeville, Geographe ord[inaire] du Roy / A PARIS. / Chez l'Auteur / Avecq Privilege pour Vingt Ans. / 1657.

Pariz, oko 1670.
Na karti Štajerske, Koruške i Kranjske prikazan je veći dio Hrvatske, dakle, tadašnja uža Hrvatska s Istrom te Slavonija zapadno od Gradiške. Ucrтана granica prema Turskom Carstvu u Slavoniji i Hrvatskoj približno je točna. U Istri je naznačena granica Pazinske grofovije. Sudeći prema prikazu riječne mreže i prema pogreškama (ušće Kupe je zapadno od Zagreba a Sisak je nasuprot Zagrebu), Sanson se i ovdje poslužio Mercatorovim kartama. Reljef je označen sjenčanim brežuljcima, a sjeverno od Save su ucrтane veće šume. Naslov se nalazi u gornjem desnom kutu karte, u ovalnoj baroknoj kartuši s maskeronima.
Mjerilo: 1 : 850 000
Bakrorez, vel. 57,5 × 40 cm
PMH 4715

77. GUILLAUME SANSON
IL REGNO D'UNGARIA / TRANSILVANIA, / SCHIAVONIA, / BOSNIA, CROATIA, DALMATIA. / divisi da Guglielmo Sansone, / come al presente si trovano trà / LA CASA D'AUSTRIA, LA REP[ubli]ca DI VENETIA / ET IL TURCO. / al quale spettano li Beglierbati ò Governi di / BUDA, DI TEMISVAR, E DI BOSNIA. / di nuovo data in luce da Gio. Giac[om]o Rossi / in Roma alla Pace l'An[n]o 1688.
Rim, 1688.

Na karti Ugarske prikazano je područje cijele Hrvatske. Karta je identična karti N. Sansona iz 1665. (NSB, S-JZ-XVII-15). Premda je tiskana dva decenija kasnije, u Rossievoj nakladi u Rimu, na karti nema ispravaka. Pridodano je samo linearno mjerilo. Ovdje nema imena bakroresca.
Mjerilo: cca 1 : 2 150 000
Bakrorez, vel. 55 × 43 cm
AH, A III 14

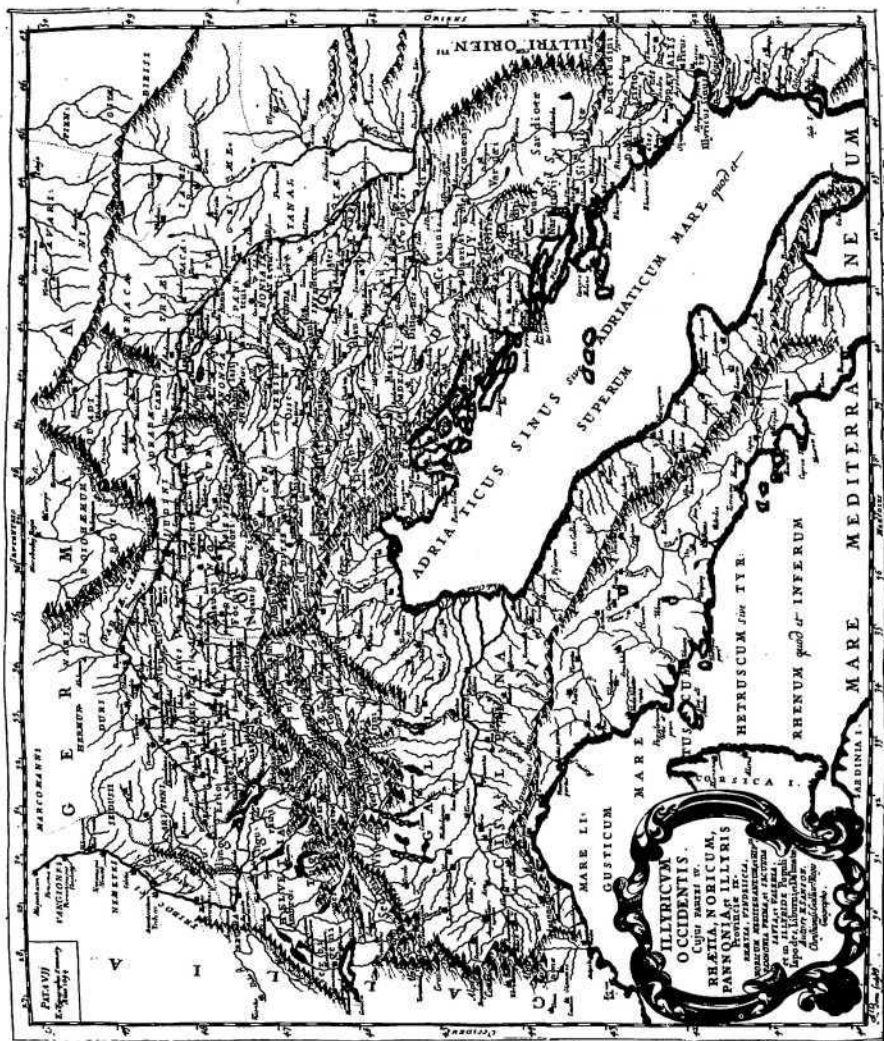
78. NICOLAS SANSON
ILLYRICUM / OCCIDENTIS. / Cui<us> PARTES IV. / RHAETIA, NORICUM, / PANNONIA, et ILLYRIS / PROVINCAE IX. / RHAETIA, VINDELICIA, / NORICUM MEDITERANEUM, et RIP[arien]SE, / PANNONIA PRIMA, et SECUNDA, / SAVIA, et VALERIA. / et in ILLYRIDE Populi / Iapodes, Liburni, et Dalmatae. / Autore N[icolao] SANSON, / Christianiss[imi] Galliar<um> Regis / Geographo.
Padova, 1694.

Na karti je prikazano područje Zapadnog Ilirika unutar kojeg je čitav prostor današnje Hrvatske. U naslovu karte Sanson navodi upravnu podjelu ovog dijela Carstva (provodena za Dioklecijana): »Zapadni Ilirik, koji ima četiri dijela; Reciju, Norik, Panoniju i Iliriju, a Ilirija ima devet provincija, Recija, Vindelicija, srednji Norik i obalni Norik (uz Dunav), Panonija prva i druga, Savija i Ilirija, a u Iliriji su narodi Japodi, Liburni i Delmati«. Na karti su označene granice pojedinih provincija i nazivi naroda koji u njima žive. U prikazu riječne mreže Sanson se služio Mercatorovim kartama. To se vidi po označavanju tokova Save, Drave, Kupe, Mrežnice, Korane, Gacke i Like. Prikaz reljefa je gotovo nevidljiv. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte u baroknoj kartuši. Datacija je smještena u gornjem lijevom kutu »PATAVII. / Ex Typographia Seminarii / Anno 1694«. Bakrorezac je signiran ispod kartuše »F. Bertin sculp[si]t«. Mjerilo neodređeno
Bakrorez, 55 × 43 cm
NSB, S-JZ-XVII-16

79. GUILLAUME SANSON
LE ROYAUME DE HONGRIE sur les Memoires de M[onsieu]R SANSON. PAR PIERRE MORTIER Geographe A AMSTERDAM Avec Privilege, et se vend A LONDRES / Chez DAVID MORTIER.
London, oko 1710.
Na karti Ugarske prikazano je područje Slavonije, uže Hrvatske, Mletačke Dalmacije i Dubrovačke Republike, odnosno prostor današnje Hrvatske bez Istre. Na području srednjovjekovne Slavonije označene su poznate županije među kojima i Zagorska, za koju znamo da je krajem 15. stoljeća razdijeljena između Varaždinske i Zagrebačke. U Dalmaciji su označene granice pojedinih okruga. Naslov se nalazi iznad gornjeg ruba karte. U odnosu prema Sansonovoj karti Ugarska iz 1688, na ovoj se karti primjećuje vidan napredak, kako u prikazu riječne mreže tako i u smještaju pojedinih toponima. Tok rijeke Kupe je ispravljen, ušće je istočnije od Zagreba uz »Zigeg«. Tok Mrežnice i Korane je također nešto bolji tako da nemaju više onaj paralelni obalni tok, i ovdje se Lika ne ulijeva u more. Reljef je slabo prikazan, Velebitski masiv nije uopće naznačen. U Istočnoj Hrvatskoj označene su veće površine šuma.
Mjerilo: cca 1 : 350 000
Bakrorez, vel. 60 × 94 cm
AH, A III 15

80. STJEPAN GLAVAČ
NOVA / hactenus editarum men- / dis expurgatis ac multis quae / omissa erant additis, accurate concin- / nata Partium Regni SCLAVONIAE et / CROATIAE a CHRISTIANITATE eti- / am num possessorum Confiniumque / Descriptio / Per / R[everendum] P[atrem] STEPHANUM GLAVACH / e SOC[ietate] IESU / Varasindensem / [Artium Liberalium] [= AA:LL:] et Philo<so>phiae Doctorem / et quondam in Alma U<ni>vers[ita]te Grae- / censi Matheseos Professorem / 1673
? 1673.

Na karti je prikazana Banska Hrvatska s Bansom krajinom, te Varaždinskim i Karlovačkim generalatom, dakle područje današnje Središnje i Gorske Hrvatske. Karta predstavlja najbolji kartografski prikaz Hrvatske tog vremena. To je dio Hrvatske koji, nakon turskih osvajanja u 16. stoljeću, ostaje u sastavu Habsburške Monarhije, a u saborskim je zaključcima nazvan »ostaci ostataka nekad slavnog hrvatskog kraljestva«. Na karti je detaljno i vjerodostojno prikazana riječna mreža. Dobro je prikazan i reljef sjenčanjem i istaknutom gorovitošću Gorskog kotara. Karta je nastala na temelju terenskog rada, o čemu svjedoče brojni novi

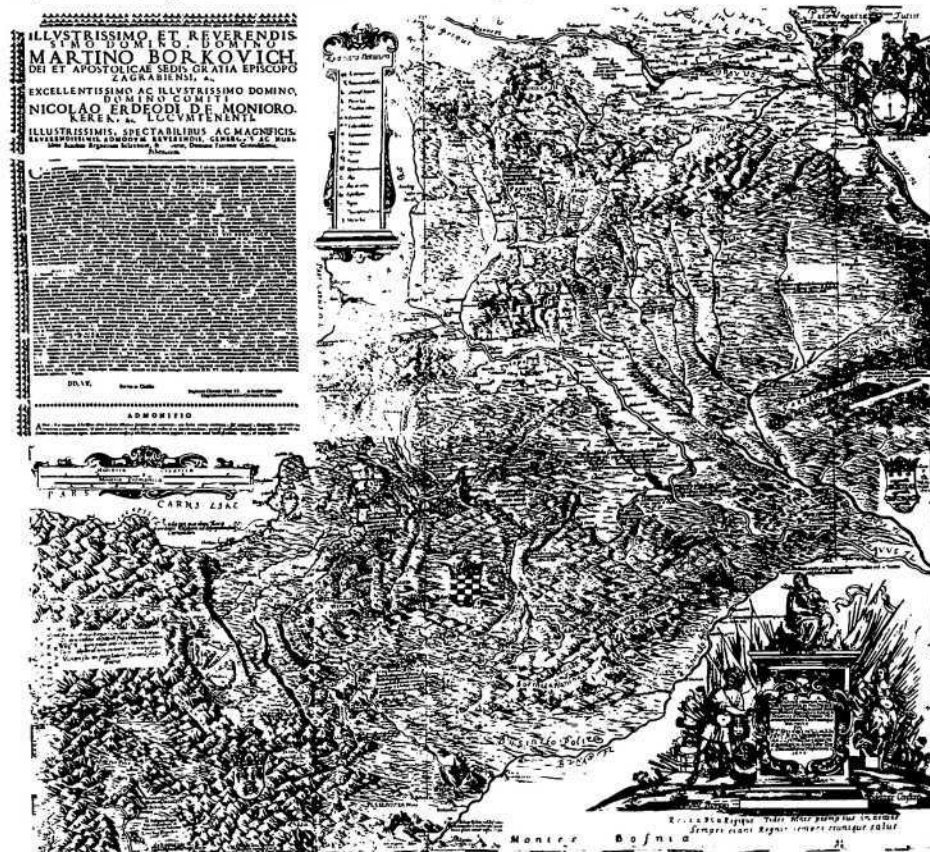

N. Sanson. Karta zapadnog Ilirika. Padova, 1694. Nacionalna i sveučilišna biblioteka. Zagreb, kat. br. 78

toponimi, koje prvi put susrećemo na karti. U gornjem lijevom kutu karte stoji duga posveta biskupu Martinu Borkoviću u kojoj Glavač navodi razloge zbog kojih je pristupio izradi karte Hrvatske. U posveti također navodi da je kartu sam urezao u bakrenu ploču. To je prva karta Hrvatske čiji je autor po nacionalnosti, Hrvat. Ukrašena je grbovima Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Naslov se nalazi u donjem desnom kutu karte u baroknoj kartuši okruženoj alegorijskim figurama i vojnim znakovima. Karta je unikatan bakrorezn primjerak; postoje još dvije kopije u crtežu. Prvu je kopiju izradio kadet Antun Belavić, a čuva se u Pruskoj državnoj biblioteci u Berlinu. Drugu je kopiju izveo Aleksandar Patačić 1749, a ta se čuva u Nacionalnoj biblioteci u Zagrebu. Mjerilo: 1 : 700 000
Bakrorez, vel. 81,5 × 83 cm
Kaptolski arhiv, Zagreb. Valvazorova zbirka

81. ANONIM KARTA BEZ NASLOVA oko 1690.

Prikazano je područje Banske Hrvatske s Banskom Krajinom, današnja Središnja Hrvatska. Granicu s turskom Slavonijom, na potezu Ivanić – Đurđevac, označavaju šume »Montes <et> Sylva nostra Confinia à Turcis distinguentes«. Označeni su Đurđevac, »S. Georgius«, Koprivnica, »Caproncza«, Križevci »Crissium«, »Dubrava Episcopalis«, Ivanić na rijeci Lonji, »Ivanich«, »Zagrabia« i »Varasdin«. Sisak je označen na ušću Kupe u Savu. Između Kupe i Une je Banska Krajina, »Confinia nova Banalia«. Preko cijelog prostora između Drave i Kupe stoji naslov »DITIONES BANALES« a na Lonjskom polju »CAMPUS / LONIENSIS AQUA- / Rum

S. Glavač. Karta Slavonije i Hrvatske, 1673. Kaptolski arhiv, Zagreb, kat. br. 80

EXUNDATIONIBUS PER- / PETUO SUBIECTUS ET PALUDINOSUS«. Na karti su naglašeni riječni tokovi; reljef nije prikazan. Crtež, vel. 41 × 60 cm Mjerilo neodređeno. AH, A 122

82. PHILIPPUS CLUVERIUS
MUNDUS CHAR- / TACEUS. / Sive Geographia totius Mundi accuratissima / CLUVERIANA

Nürnberg, 1683.
Na 181. stranici Cluveriusove *Geografije* nalazi se opis Panonije s kartom na kojoj je cijela Hrvatska: »PANNONIA / et / ILLYRICUM«. Tokovi rijeke Save i Drave su dosta vjerodostojni. Reljef Slavonije, a i cijeli prostor sjeverno od Save, prikazani su suviše brdovito s naglašenim Papukom. Područje južno od Save, međurječje Une i Kupe, nosi naziv »Croatia«. Istarski je poluotok u cjelini vjerodostojan. Od rijeka je ucrtana Raša, bez naziva, te »Ister fl.« preko cijelog poluotoka s izvorom u Gorskom kotaru. Područje Hrvatskog primorja nosi naziv Liburnija, a Dalmacija se proteže od rijeke Krke do Dubrovnika. U zaleđu, od Senja do Zrmanje, označeno je gorje »Caravanas Mons«, a »Beby M.« na mjestu je Dinare, iznad rijeke Cetine. U lociranju pojedinih gradova ima također pogreška, pa je tako Zagreb, na primjer, nasuprot Siska. Bakrorez, uvez. vel. 8 × 14 cm
M 5621

83. GABRIEL HEVENESI
PARVUS ATLAS / HUNGARIAE / Sive / GEOGRAPHICA HUN- / GARIAE IN 40. TABELLAS / DIVISAE DESCRIPTIO, / Quam Sub Auspiciis Serenissimi / HUNGARIAE REGIS / JOSEPHI / PRIMI, / In Antiquissima <et> Cele- / berrima Universitate Viennensi / Mathematicae demonstrationi / proposuit / Illustrissimus Dominus / FABIUS ANTONIUS / Marchio de Colloredo, / Dum [ugusta] Caesarea, Regiaque <ue> munificentia aureum torquem acciperet, / <et> prima AA.LL. [= artium liberalium] <et> Philosophiae / Laurea / PROMOTORE / Reverendo Patre / GABRIELE HEVENESI, Soc[ietatis] JESU, AA.LL. [= artium liberalium] <et> Phil[osophiae] Doctore, / euisdemque <ue> Professore Ordinario / insigniretur. / Mense Aprili Die M.DC.LXXXIX. / Viennae Austriae, Typis Leopoldi Voigt.
Beč, 1698.

Na kraju atlasa nalazi se 7 karata koje se odnose na područje Hrvatske. Na tim kartama prikazana je cijela Hrvatska bez Istre i Dalmacije. Prikazi riječnih tokova dani su vjerodostojno. Reljef je slabo prikazan, naglašena su samo Zrinska i Petrova gora, a u Slavoniji Papuk, dok je Moslavačko gorje pomaknuto na područje Lonjskog polja. Karte nemaju naslova, no ukrašene su grbovima. Bakrorez, uvez. vel. 8 × 18 cm
NSB, A III-S¹⁷.4

84. FREDERICK DE WITT
REGNI / HUNGARIAE, / et Regionum, quae ei quondam / fuere unitae, ut / TRANSILVANIAE, VALACHIAE, MOLDAVIAE, SERVIAE, / ROMANIAE, BULGARIAE, BESSARABIAE, / CROATIAE, BOSNIAE, DALMATIAE, RAGUSANAE REIPUBLICAE / Maximaeq<ue> Partis / DANUBII FLUMINIS, / Novissima Delineatio. / Cum Privilegio.

Amsterdam, 1688.
Na karti Ugarske i susjednih zemalja prikazano je čitavo područje današnje Hrvatske. Slavonija i Hrvatska prikazane su u srednjovjekovnim granicama, ali je primorje, od Bakra do Zrmanje sa zaleđem, izdvojeno i označeno kao »Morlachia«. Dalmacija je naznačena s poznatom nepravilnom sjevernom granicom, a posebno je označeno područje Dubrovačke Republike. Na području Slavonije navedene su godine oslobađanja od Turaka za Viroviticu, Požegu, Valpovo i Osijek. S obzirom na dekadansu nizozemske kartografije ovog razdoblja taj podatak iznenaduje, to više što su neki od gradova oslobođeni 1687, a karta je nastala 1688. Mjerilo: 1 : 2 000 000
Bakrorez, koloriran, vel. 88 × 50 cm
Zbirka Vodopija

85. NICOLAUS VISSCHER
Totius Regni / NUGARIAE, / Maximaque Partis / DANUBII FLUMINIS, / una cum adjacentibus et finitimis / REGIONIBUS / Novissima Delineatio, / per / Nicolaum Vischer.

Amsterdam, oko 1680.
Na karti Ugarske i susjednih zemalja prikazan je čitav prostor današnje Hrvatske, no on je vrlo nevjerodostojan. Cijelo područje Hrvatske je razvučeno u smjeru istok-zapad. Tok Save je preblizu moru, što je uvjetovalo nove pogreške, tako da su pojedina područja teško prepoznatljiva. Tok Kupe, Mrežnice i Korane je toliko pomaknut na zapad da se

našao sjeverno od Istre. Sisak je zapadno od Zagreba, a Karlovac povrh Cerkničkog jezera. Rijeka Lika se ulijeva u more, tokovi Zrmanje i Krke, »Cerina flu«, prepoznatljivi su. Reljef je proizvoljno prikazan, te se Slavonija doima kao najbrdovitije područje. Granica s turskim posjedima nije ucrtana, samo znak polumjeseca na pojedinim naseljima svjedoči da su pod turskom vlašću. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu u tipičnoj baroknoj kartuši. Na jednoj strani kartuše stoji car Leopold s mačem u pobjedničkoj pozi, a na drugoj strani su zarobljeni Turci. Mjerilo: 1 : 2 000 000
Bakrorez, vel. 79 × 44 cm
AH, A III 18

86. NICOLAUS VISSCHER
EXACTISIMA TABULA, QUA TAM DANUBII FLUVII PARS MEDIA, AB URBE LENTIAE AD BYDENAM URBEM, ET MINORES IN EUM INFLUENTES FLUVII, QUAM REGIONES ADIACENTES / UT HUNGARIA, SLAVONIA, CROATIA, BOSNIA, DALMATIA, SERVIA, NEC NON GERMANIAE, POLONIAE, ET GRAECIAE CONFINIA OSTENDUNTUR, per NICOLAUM VISSCHER AMST[elodami] BAT[avorum] cum Privilegio Ordin[is] General[is] Belgii Foederati.

Amsterdam, oko 1700.
Prikazano je područje cijele Hrvatske. Slika Hrvatske je izobličena, sužena u smjeru sjever-jug. Prikaz riječne mreže je loše izveden, a reljefa potpuno zanemaren. Identična karta pojavila se u izdanju J. B. Homanna 1716. Mjerilo: 1 : 1 750 000
Kolorirani bakrorez, vel. 55,5 × 47 cm
AH, A III 36

87. NICOLAUS VISSCHER
DANUBIUS, / FLUVIUS EUROPAE MAXIMUS, / A FONTIBUS AD OSTIA, / Cum omnibus Fluminibus ab utroque latere, / in illum defluentibus. / Amstelodami apud Nicolaum Visscherum. / cum Privilegio Ordin[is] general[is] Belgii Foederati.

Amsterdam, oko 1700.
Na karti je prikazan tok Dunava od izvora do ušća s pritocima i podunavskim zemljama. Od hrvatskih zemalja obuhvaćena je Slavonija i uža Hrvatska s označenim historijskim granicama, koje nisu savsim točne. U Slavoniji su ucrtane srednjovjekovne županije. Sudeći po ucrtanoj riječnoj mreži i prikazanom reljefu, izvornik ovoj karti je

Mercatorova karta Slavonije, Hrvatske . . . Naslov se nalazi u gornjem desnom kutu karte u velikoj baroknoj kartuši s maskonom, likovima austrijskog cara i turskog sultana, te alegorijskim figurama koje simboliziraju islam i kršćanstvo. Nedostaje lijevi rub karte s mjerilom. Bakrorez, koloriran, vel. 84 × 41 cm
PMH, 29990

88. PIERRE DUVAL
NOVISSIMA / et / ACCURATISSIMA / TOTIUS / HUNGARIAE / TABULA / Par P[ierre] Du Val / Geographe du Roÿ / t'AMSTERDAM / Gedruckt by Justus Danckers

Amsterdam, oko 1860.
Na karti Ugarske prikazao je područje srednjovjekovne Slavonije, odnosno današnja Istočna i dio Središnje Hrvatske. Kao izvornik za ovu kartu poslužila je Mercatorova karta Slavonije, Hrvatske . . . To se može zaključiti na osnovi rasporeda riječne mreže, načina i rasporeda oblika reljefa: sume su isto smještene, a na karti se nalaze iste pogreške u lociranju pojedinih toponima. Mjerilo: 1 : 1 400 000
Bakrorez, vel. 47 × 39 cm
AH, A III 8

89. JUSTUS DANCKERTS
REGNI / HUNGARIAE, GRAECIAE, / ET MOREAE, / ac Regionum, quae ei quondam / fuere Christianiani, ut / TRANSILVANIAE, VALACHIAE, MOLDAVIAE, / BESSARABIAE, BOSNIAE, SCLAVONIAE, SERVIAE, / BULGARIAE, CROATIAE, ROMANIAE, DALMATIAE, / MORLACHIAE, RAGUSANAE REIPUBLICAE, / Maximaeq<ue> Partis / DANUBII FLUMINIS / Novissima Delinatio per Justinum Danckerum.

Amsterdam, oko 1693.
Na karti Ugarske, Grčke, Moreje . . . prikazano je područje cijele Hrvatske. Premda je Danckertsova karta nastala više od jednog stoljeća nakon Mercatorove, prikaz Hrvatske je lošiji od Mercatorova. Da se Danckerts služio Mercatorovim kartama, vidi se po prikazu riječne mreže: tokovi Save, Drave, Mrežnice, Korane i Like su ucrtani kao kod Mercatora. Tok rijeke Kupe je pravilniji a sama rijeka utječe u Savu nešto istočnije od Zagreba, kod Siska, »Siffeg«. Zagreb je smješten s južne strane Save. Hrvatska je, sjeverno od Save, označeno kao »Sclavonia«, južno od Save je »Croatia«, obalni

prostor između Senja i Zrmanje je »Morlacha«, te južno od Zrmanje do Kotorskog zaljeva je »Dalmatia«. Konture istarskog poluotoka su sasvim izobličene. Cijeli prostor je razvučen u smjeru istok-zapad. Karta je slabo otisnuta, tako da su nazivi manjih mjesta teško čitljivi. U donjem desnom kutu karte signiran je autor »J. Danckerts sculp[is]t«. Mjerilo: 1 : 3 500 000
Bakrorez, koloriran, vel. 58 × 49,5 cm
AH, A III 17

90. GERARD VALCK I PETER SCHENCK

SCLAVONIA, / CROATIA, BOSNIA / cum / DALMATIAE / PARTE.

Amsterdam, oko 1694.

To je poznata Mercatorova karta Slavonije, Hrvatske, Bosne i Dalmacije u izdanju G. Valcka i P. Schenka. U fizičko-geografskom sadržaju nema razlika a niti napretka u odnosu prema Mercatorovu izdanju. Prikazano je područje Hrvatske bez Istre i Južnog hrvatskog primorja. Kroz cijelu Istočnu Hrvatsku proteže se gorje kao niz sjenčanih brežuljaka, dok je u Gorskoj Hrvatskoj reljef slabo izražen. Mali isprekidani brežuljci uz Velebitski kanal vrlo slab su prikaz Velebita. Tokovi pojedinih rijeka su sasvim nepravilni. Kupa se ulijeva u Savu zapadno od Zagreba. Na Savi je otok sa Zagrebom na sjevernoj i Siskom na južnoj obali. Mrežnica i Korana imaju suviše dug tok, uz sjevernu stranu Velebita teku paralelno s izvorom u blizini Zrmanje. Rijeka Lika je ucrтана kao lijevi prtok gornje Une. U Lici su tokovi Gacke, Like i Jadove prikazani kao dvije rijeke koje se spajaju južno od Perušića i ulijevaju u more. Južni tok rijeke Jadove nazvan je »Tedanius flu.« (Zrmanja). Hrvatska sjeverno od Save nosi naziv »SCLAVONIA«, južno od Save »CROATIA«, te od Zrmanje na jug. »DALMATIA«. Na karti su grbovi Mletačke Republike, Habsburške Monarhije i Turskog Carstva. Novost na ovoj karti u odnosu prema ranijim izdanjima je mreža meridijana i paralela koju P. Schenk unosi na Mercatorove brakroreznе tiskovne forme koje je 1694. kupio od nasljednika Janssonove izdavačke kuće. U donjem lijevom kutu karte stoji signatura izdavača »Apud g. VALK, et P. SCHENK«. Mjerilo: 1 : 1 000 000
Bakrorez, koloriran, vel. 46 × 36 cm
AH, A II 8

91. GERARD I LEONARD VALCK DALMATIA, SCLAVONIA, CROATIA, BOSNIA, SERVIA et ISTRIA, distributa in singulares Ditiones et Dioceses, una cum REPUBLICA RAGUSANA, / et circumiacentibus Regionibus, HUNGARIA, VENETHIS, STATU ECCLESIASTICO, NEAPOLI et MACEDONIA. Venundantur per GERARDUM et LEONARDUM VALK, cum Privilegio]

Amsterdam, 1695, Atlas Contractus.
Na karti Dalmacije, Slavonije, Hrvatske . . . prikazan je čitav prostor današnje Hrvatske. Hrvatska i Slavonija su smještene u srednjovjekovnim granicama, Dalmacija ima nepravilno ucrтанu sjevernu granicu, a ucrтano je i područje Dubrovačke Republike. U Slavoniji su navedene srednjovjekovne županije. Primorski dio Hrvatske loše je prikazan. Istarski poluotok je izdužen u smjeru sjever-jug a Senj je preblizu Bakru. U Istočnoj Hrvatskoj označene su veće šume; u ovom dijelu Hrvatske ucrтан je niz malih jezera.
Mjerilo: 1 : 1 500 000
AH, A II 27

92. PETER SCHENCK

ATLAS CONTRACTUS, / sive / Mapparum Geographicarum / SANSONIARUM / auctarum et correctarum / Nova Conger- / ies. / Ex FORMIS PETRI SCHENCK AMSTELAEDAMI. cum Privilegio] Ord[inis] Holl[andiae] et West-Frisiae.

Amsterdam, 1705.
Na 31. tabli ovog atlasa nalazi se karta s naslovom: »LEOPOLDI MAGNI FILIO / IOSEPHO I / AUGUSTO ROMANORUM <et> HUNGARIAE REGI, ET C[etera] / Hanc AUSTRIACARUM REGIONUM IN GERMANIA / Generalem Tabulam, / IN QUA ARCHIDUCATUS AUSTRIAE, DUCATUS STIRIAE, / CARINTHIAE, CARNIOLIAE, COMITAT[us] TYROLIS CUM DEPENDEN- / TIS ORTENAVIAE, BRISIGAVIAE, PRAEFECTURA SUEVIAE <et> e [etera] / nec non / REGNUM BOHEMIAE / cum parte DUCAT[us] SILESIAE <et> MARCH[ae] MORAVIAE contine[n]tur / Submississime offert auctor e[st] sculpsit / IONNES BAPTISTA HOMANNUS / Norimbergensis.«
Na karti je prikazano područje Sjeverozapadne Hrvatske do Durdevca, te Istra s Primorjem do Jablanca. Karta ima zanimljivu kartušu u gornjem lijevom kutu; naslov je okružen historijskom scenom u kojoj cara Leopolda I pozdravljaju njegovi veliki vojskovođe, a svaki od njih drži kartu svojih ratnih pohoda: Ludvig Badenski, »Expeditio Rhenana /

Linea ducitur ad Rhenu <m> / Duce Lud[ovico] Badense.« L. Badenski, feldmaršal carske vojske, istakao se u velikom ratu s Turskom (1683–1669). Osvojio je Kostajnicu 1688, te u svom pohodu stigao sve do Niša 1689, odakle se na poziv Leopolda vraća i odlazi u rat s Francuzima na Rajnu (tzv. rat za španjolsku baštinu). »Expeditio Transalpina, Exercitus per Alpes Italiam / intrat. Duce Eug[enio] Sabauda.« Princ Eugen Savojski, feldmaršal, veliki vojskovođa koji se istakao u ratovima s Turskom (1683–1699. i 1716–1718). Ratujući pod motom »Austrija iznad svega«, u ratu za španjolsku baštinu vodio je austrijsku vojsku u Sjevernoj Italiji (Chiari 1701, Luzzara 1702, Torino 1706).
I Bar. de Forsteren: »Expeditio Adriatica / Alimentatur Exercitus Provisione maritima / cura I[ohannis] Bar[onis] de Forsteren.
Autor karte je J. B. Homann; nastala je one godine kad je izašao Schenckov atlas, što zaključujemo prema posveti: naime, karta je posvećena caru Franji I, koji je 1705. naslijedio Leopolda.
Bakrorez, koloriran, uvez vel. 33 × 53 cm
NSB, A I-S¹⁷-13

93. PETER SCHENCK

NOVA ET ACCURATA TABULA / SEDIS BELLI IN REGNO / HUNGARIAE. / ACCEDUNT CETERA REGNA, / SCLAVONIA, / CROATIA, / BOSNIA ET SERVIA: / UT ET / PRINCIP[atus] / SEPTIMONTIUM. / una cum reliquis circumiacentibus / regionibus. / Excudit PET[rus] SCHENCK Amstelod[ami] / / Cum Privelegio 1717.

Amsterdam, 1717.
Na karti Ugarske i susjednih zemalja prikazano je područje Hrvatske s obalom od Rijeke do Omiša, nekadašnja Slavonija i uža Hrvatska, te dio mletačke Dalmacije.
Godine 1716. počeo je novi rat između Austrije i Turske u kojem Eugen Savojski odnosi velike pobjede kod Petrovaradina (1716) i Beograda (1717), a ova karta, kako se vidi iz naslova, prikazuje poprište ratnih zbivanja. U fizičko-geografskom sadržaju nalazimo veliku sličnost s Delisleovom kartom Ugarske iz iste godine (A III 25). Prikaz riječne mreže je identičan. Reljef je ovdje prikazan šrafriranjem, nema naziva gorja. Obala južno od Zrmanje je izrazito loše prikazana i teško je prepoznatljiva. Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte u jednostavnom okviru ucrтane kamene ploče s alegorijskom ženskom figurom.
Mjerilo: 1 : 2 500 000
Kolorirani bakrorez, vel. 57 × 50 cm
AH, A III 26

94. GUILLAUME DELISLE, VINCENZO M. CORONELLI, GIACOMO DE ROSSI, JEAN B. NOLIN NOUVELLE CARTE / DU ROYAUME DE DALMACIE / Divisé en ses COMTÉS, TERRITOIRES, etc. / la MARLAQUIE, la BOSNIE, et la SERVIE. / Partie de la HONGRIE, CROATIE, / ALBANIE, ISTRIE, <et> du ROY[au]ME de NAPLES / Par G. de L'Isle, Coronelli, G. I. Rossi et J. NOLIN. / A Amsterdam Chez R. et I. OTTENS Geogr[aphes]

Amsterdam, oko 1720.
Uz Dalmaciju, na karti je prikazana uža Hrvatska, veći dio Slavonije i susjedne balkanske zemlje. U Slavoniji su označene Požeška i Valpovačka županija, Vojvodstvo Srijem, te »Mala Vlaška« uz Pakrac. U Hrvatskoj, južno od Save, naznačene su granice okruga (nekadašnjih župa?): Morlakije, Gacke, Like, Krbave i okrug »Caribasa« oko Lapca. U Dalmaciji su označeni okruzi Nina, Sidrage, Knina, Livna, Imotskog i »Paratallasia« između Šibenika i Cetine. Unutar granica Dalmacije nalazi se čitava Hercegovina. Ova pogrešno ucrтана sjeverna granica Dalmacije nalazi se često na kartama, primjerice kod Sansona, Coronellia i Cantellia. Tok rijeke Like je sasvim nepravilan, izvor joj je kod Medaka a ušće kod Cesarice. Tokovi Kupe, Dobre i Mrežnice su dosta točni. U Gorskoj Hrvatskoj označeni su »M. Klek«, »Hum M«, »Cappella Mont« a »Vellevics M« se proteže od Senja preko Otočca prema Drežniku gdje je označen izvor Korane. Karta uz obilje toponima, koji nisu uvijek točno locirani, daje detaljnu riječnu mrežu a ponegdje autor ucrтava i nepostojeće tokove. Kao pritoci rijeke Gline označene su rijeke »Maia R«, »Pruvesina R« i »Pusetta R«. Između rijeke Cetine i Neretve u more se ulijevaju dvije (nepostojeće) rijeke. Kako se iz naslova vidi, karta predstavlja kompilaciju karata talijanskih i francuskih kartografa. Gotovo identične karte u fizičko-geografskom smislu izdali su M. Seutter i J. B. Homann.
Mjerilo: cca 1 : 2 000 000
Bakrorez, vel. 54 × 41 cm
AH, A II 20

95. JOHANN WEIKHARD VALVASOR CARNIOLIA / KARSTIA / HISTRIA et WIN- / DORUM MARCHIA / Delineata et recens edita / Per Io[ann]em Weichardum / Valvasor. L[iberum] B[aronem] / Wagenspergi in / Carnioli

Ljubljana, 1681.
Na karti je prikazana Kranjska, Kras, Istra i Slovenska marka. Prikaz Istre je sasvim izobličен.

Sudeći prema obliku poluotoka i Kvarnerskog zaljeva, Valvasor se služio Mercatorovom kartom »Forum Iulium, Karstia, Carniola, Histria et Windorum Marchia«. Kod Valvasora je nešto bolji prikaz riječne mreže. Naslov se nalazi u gornjem desnom kutu karte u baroknoj kartuši. Na lijevoj strani karte je grb Vojvodine Kranjske. Mjerilo: 1 : 500 000
Bakrorez, vel. 41 × 29 cm
NSB, S-JZ-XVI-6

96. GIACOMO CANTELLI DA VIGNOLA

UNGARIA / OCCIDENTALE / descritta da Giacomo Cantelli da Vignola con la / direzione Delle Carte più esatte e delle più rece- / nti memorie / data in luce da Gio. Giacomo de Rossi / Dalle sue Stampe in ROMA alla Pace con / Privil[egio] del S[ommo] Pont[efice] / l'Anno 1683.

Rim, 1683.
Na karti zapadne Ugarske prikazano je područje Središnje i Istočne Hrvatske s označenim županijama: »VARASDINENSIS CO.«, »RISIENSIS CO.«, »SAGORIENSIS CO.«, »ZAGABRIENSIS CO.«, »POSSEGIENSIS COMIT.« i »WALKONIENSIS CO.« To je teritorij nekadašnje Slavonije i sjevernog dijela Hrvatske. U prikazu Hrvatske ima dosta pogrešaka. Tok rijeke Kupe je pogrešan, s ušćem zapadno od Zagreba. Na Savi kod Zagreba je »Segestica insula«, na sjevernoj obali je Zagreb, a na južnoj, Sisak; Petrinja je krivo locirana, jugozapadno od Zagreba. Tokovi Lonje i Čazme su pomaknuti na zapad s izvorima sjeverozapadno od Zagreba. Reljef je prikazan sjenčanim brežuljcima i krtičnjacima, u vodoravnim i vertikalnim nizovima koji su uglavnom proizvoljno smješteni. Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte, u kartuši-bastionu. Uz donji rub karte signiran je bakrorezac »Franc[iscus] Donia Mes<en>sis Sculp[ist]«. Mjerilo neodređeno
Bakrorez, vel. 42 × 55 cm
AH, A III 13

97. GIACOMO CANTELLI DA VIGNOLA

DALMATIA / ISTRIA BOSNIA SERVIA / CROATIA / e PARTE DI SCHIAVONIA / descritte / da Giacomo Cantelli da Vignola / con la direzione delle piu recenti Notizie / e sù l'esemplare delle Carte Migliori / date in luce da Gio[vanni] Giacomo de Rossi / dalle sue stampe in Roma / alla Pace / con Priv[ilegio] del Sommo Pontefice / l'Anno 1684

Rim, 1684.

Na karti je prikazano čitavo područje današnje Hrvatske, izuzevši njen sjeverozapadni dio. Ucertane su granice srednjovjekovne Slavonije, Hrvatske s granicom između rijeke Une i Vrbasa koja ne odgovara niti historijskoj niti onodobnoj granici s Bosnom. Granica Dalmacije prema Bosni je također pogrešna; unutar Dalmacije je čitava Hercegovina. Riječni tokovi su nevjerođostojni. Ušće Kupe je zapadno od Zagreba. Mrežnica ima predugačak tok s izvorom kod Lapca, Lika se ulijeva u more, između Cetine i Neretve su ucrtane dvije nepostojeće rijeke. Na Savi kod Zagreba je otok, na jugozapadnoj obali tog otoka je Sisak, a na sjeverozapadnoj je Zagreb, Zagrabia. Zagreb je označen još jednom nešto zapadnije uz Savu, »Agram«. Sve navedene pogreške nalazimo na Mercatorovoj karti »Sclavoniae, Croatiae . . .« prema kojoj je Cantelli očito radio svoju kartu. Naslov se nalazi u gornjem desnom kutu karte u kartuši s biljnim ornamentom. U donjem desnom kutu signiran je bakrorezac »Franc[iscus] Donia Messanensis Sculp[ist]«. U središnjem donjem dijelu karte nalazi se posveta izdavača u kartuši s grbom nepoznatog kardinala. Mjerilo: 1 : 1 350 000
Bakrorez, koloriran, vel. 54,3 × 41,6 cm
Zbirka Novak, 88 a

98. GIACOMO CANTELLI DA VIGNOLA, GIACOMO de ROSSI

LIKA, et Corbavia à Com[it]e Herbstein / Croatiae C<a>esareo Prefecto bis devastata An[no] 1685

Rim, 1686.
Prikazano je područje Like i Krbave na kojem se je, u ratu protiv Turske 1683–1699, borio Johann Herberstein, general Hrvatske krajine. Lika i Krbava su konačno oslobođene 1689. Na karti su označeni Perušić, Budak, Novi, Belaj, Ribnik, Udbina i Korenica, naselja koja je osvajala Herbersteinova vojska. U prvom su planu prikazani vrhovi Velebita, a zatim Lička visoravan s gorjem »Monti Granitz Wischen che dividono la Corbavia dalla Provincia di Licka.« Iza Krbavskog polja je označena »Monte Plisiuicza«. Ucertan je tok rijeke Like. Reljef je prikazan šrafiranjem. Naslov se nalazi u gornjem središnjem dijelu karte u vrpci. Mjerilo neodređeno
Bakrorez, 26 × 20 cm
AH, A 18

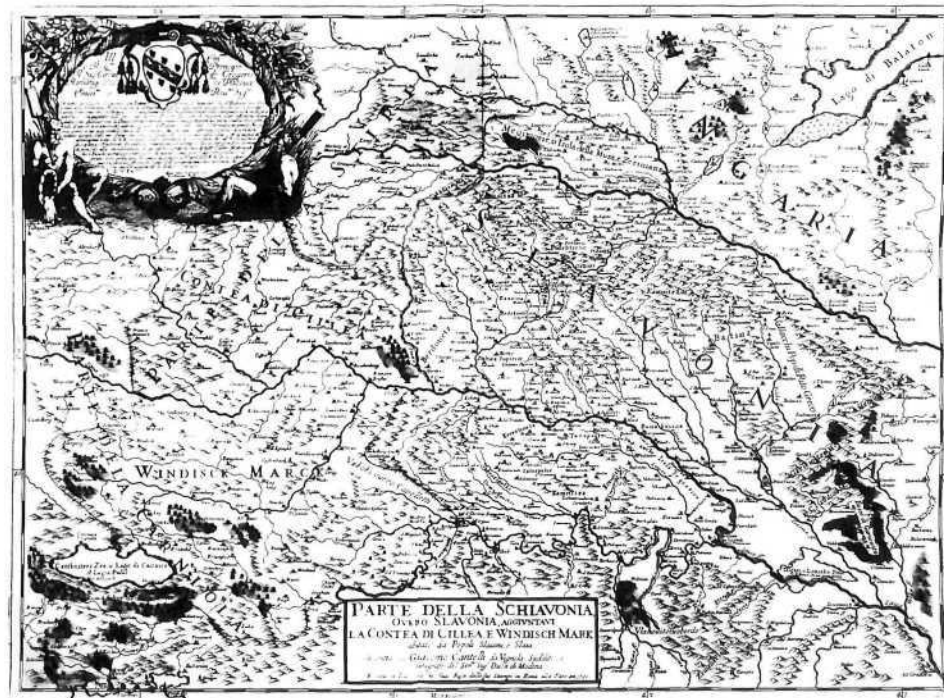
G. Cantelli da Vignola, Karta Dalmacije, Istrice, Bosne..., Rim, 1684, Zbirka Novak, kat. br. 97

99. GIACOMO CANTELLI DA VIGNOLA

IL REGNO DELLA BOSSINA / diviso nelle sue Provincie principali / da Giacomo Cantelli da Vignola / suddito, e Geografo del' Sereniss[imo] Sig[nor] Duca di Modena <et>c[etera] / Su l'esemplare delle Carte Migliori, e con la direzione delle / Memorie de piu accreditati Autori, / e dato in luce da Gio[vanni] Giacomo Rossi dalle Sue Stampe in Roma all' / Insegna di Parigi alla Pace con Priv[ilegi]o del S[ommo] P[ontefice] l'Anno 1689.

Rim, 1689.

Na karti »Kraljevine Bosne« prikazana su i granična područja Hrvatske, dijelovi Slavonije, Banske Hrvatske i Dalmacije. Ucrtane granice su pogrešne. Granica između Hrvatske i Bosne ide Savom, zapadno od Vrbasa na Dinarsko sredogorje, »Monti della Bossina ol[im] Bebius Mons«, a granica s Turskom, utvrđena deset godina kasnije, bit će na rijeci Uni. Granica mletačke Dalmacije prema Bosni ide sjeverno od Livna, Imotskog, Mostara – pogreška koju nalazimo kod drugog velikog talijanskog kartografa V. Coronellia. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte u baroknoj kutuši s biljnim ornamentom.
Mjerilo: 1 : 500 000
Bakrorez, koloriran, vel. 52 × 39 cm
Zbirka Novak, 25

G. Cantelli da Vignola. Karta Slavonije. Rim, 1690, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zareb, kat. br. 100

100. GIACOMO CANTELLI DA VIGNOLA

PARTE DELLA SCHIAVONIA / OVERO SLAVONIA, AGGIUNTA VI / LA CONTEA DI CILLEA, E WINDISCH MARK / abitate da Popoli Slavini, ò Slavi, / descritta da Giacomo Cantelli da Vignola, Suddito, e / Geografo del Ser[eniss]mo Sig[no]r Duca di Modena, / E data in Luce da Gio[vanni] Giac[omo] Rossi dalle sue Stampe in Roma alla Pace an[no] 1690.

Rim, 1690.
Na karti je prikazan zapadni dio srednjovjekovne Slavonije i Hrvatska južno od Save uz rijeku Kupu, dakle, područje današnje središnje Hrvatske. Cantelli je karta Slavonije obuhvaća gotovo identičan prostor koji je S. Glavač prikazao na karti Hrvatske 1673. Da je Cantelli koristio Glavačevu kartu kao izvornik, svjedoči prikaz reljefa sjeverno od Save gdje se javljaju isti oronimi: »Maizel M«, »Macelj«, »Kamenitza M«, »Ivančica (?)«, »Hostura M« kod Bednje, »Liubestitza M« između rijeka Bednje, Rasinje i Lonje, »Kamnitz M«, »Kalnik«, »Megiuretska M«, »Ravna gora (?)«, »Garijevitza M«, »Moslavačka gora i drugi. Područje između rijeke Odre, »Lomiza fl.«, i Save označeno je kao »Turopolie detta anche Isola Segestica«. Reljef je naznačen višerednim nizovima sjenčanih brežuljaka. Riječna mreža je također vjerodostojno prikazana. Naslov se nalazi u donjem središnjem dijelu karte u jednostavnom pravokutniku.

Mjerilo neodređeno
Bakrorez, koloriran, vel. 54 × 41 cm
NSB, S-JZ-XVII-12

101. GIACOMO CANTELLI DA VIGNOLA

LA CROATIA / E CONTEA DI ZARA / descritte da Giacomo Cantelli da Vign[ol]a / suddito, e Geografo del Ser[eniss]mo S[ignor] Duca di Mod[en]a / e data in Luce / da Gio[vanni] Giacomo de Rossi dalle sue stam- / pe in Roma alla Pace / con Priv[ilegio] del S[omm]o P[ontefice] / 1690

Rim, 1690.
Na karti »Hrvatske i zadarskog okruga« prikazana je Hrvatska južno od Save s Primorjem do rijeke Krke. Učrtane su historijske granice Hrvatske prema Bosni uz rijeku Vrbas, te granice Dalmacije prema Hrvatskoj i Bosni. Cantelli je karta Hrvatske odlikuje pomno oblikovan reljef, prikazan u perspektivi zupčastim sjenčanim brdima. Ističu se »Monte Velebik«, »Plessiuitza Mons«, »Viszibaba M.«, »Petra Klek«, »Zrinska Planina«, »Businzka

Planina«, »Melnilza Mons«, »Masuina M.« i »Liubisa M.« uz gornji tok Mrežnice. Riječna mreža je dosta vjerodostojna osim rijeke Like i Gacke koje kod Karlobaga utječu u more (pogreška koja se javlja kod Mercatora). Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte u vegetacijskoj kartuši.

Mjerilo: 1 : 500 000
Bakrorez, koloriran, vel. 54 × 41 cm
NSB, S-JZ-XVII-11

102. VINCENZO MARIA CORONELLI
MARI, GOLFI, / ISOLE, SPIAGGIE, / PORTI, CITTA, / Fortezze, / Ed altri Luoghi Dell'Istria, Quarner, / DALMAZIA / ALBANIA EPIRO, E LIVADIA, / Delineati, e Descritti / Dal P[adre] GENERALE CORONELLI.

Venecija, poslije 1702.
U »malom« Coronellievu *Izolaru* nalazi se nekoliko karata s prikazom naše obale: GOLFO / DI / VENEZIA, / descritto / Dal P[adre] M[inorita] Coronelli Cosmografo della / Serenissima Republica, / ad uso dell'Accademia Cosmografica / degli Argonauti. / Dedicato / All'Eccellenza del Sig[no]r / Giulio Giustinian, / Procuratore di S[an] Marco, etc. / in Venezia / Con privilegio dell'Eccellent[issimo] Senato / 1688. «

Na karti Jadranskog mora prikazana je čitava naša obala. Druga karta nema naslov a na njoj je prikazano Sjeverno hrvatsko primorje.

Na trećoj karti pod naslovom »Ristretto della / DALMAZIA / Divisa ne suoi Contadi, / già presentata / ALLA SERENISSIMA REPUBLICA / DI VENEZIA, etc. / Dal P[adre] Maestro Coronelli M[inore] C[on]ventuale Cosmografo Publico, e / suddito suo fedeleissimo / Consacrata / All'Eccellenza del SIGNOR PIETRO VALIER Sanio Grande che fù Generale Straordinario della Stessa, et c. / con Privilegio dell'Eccellent[issimo] Senato per anni XXV. / in Venetia« prikazano je Južno hrvatsko primorje sa zaledem.

Na četrtoj karti pod naslovom »CONTADO DI / ZARA / parte della Dalmatia / Descritto / Dal P[adre] Maestro Coronelli Cosmografo della / Serenissima Republica di Venetia / Dedicato / a Monsig[no]r Ill[ustriss]imo e Rev[erendiss]imo / Maffeo Farsetti, Protonotario / Apostolico, et Auditore della / Signatura / In Venetia / 1688. / con Privilegio dell'Eccellent[issimo] Senato« prikazano je područje zadarskog okruga.

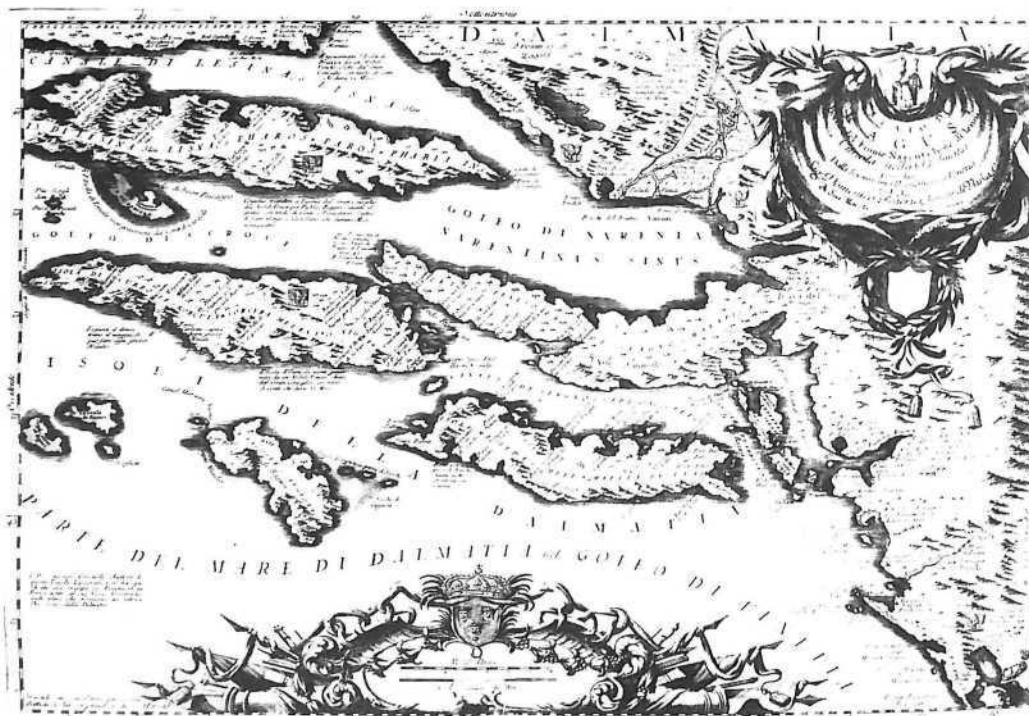
Na posljednjoj karti s prikazom naše obale pod naslovom »STATO DI / RAGUSI / Bocca del Fiume Narenta, isole di Lesina / e Curzola nella Dalmatia / possedute / Dalla Serenissima Republica di Venetia / Dedicato / All' Ill[ustriss]imo Sig[no]r Domenico Federici, Abbate di Vaska, Consigliere / di Sua Maestà Cesarea. / P[adre] Coronelli« prikazano je područje Dubrovačke Republike. Bakrorez, uvez, vel. 26,5 × 19 cm
NSB, RVf-8-92

103. VINCENZO MARIA CORONELLI
CONTADO DI / ZARA. / Parte della Dalmatia / Descritto / Dal P[adre] Maestro Coronelli Cosmoginfo della / Serenissima Republica di Venetia / Dedicato / à Monsig[no]r Ill[ustriss]imo e Rev[erendiss]imo / Maffeo Farsetti, Protonotario / Apostolico, et Auditore della / Signatura / In Venetia / 1688 / con Privilegio dell'Eccellent[issimo] Senato

Venecija, oko 1700.
Na karti zadarskog okruga prikazana je obala s otocima između Paga i Murtera, s Ravnim kotarima u zaleđu i s dijelom Like. Učrtana je granica zadarskog teritorija, a Zadar je prikazan točrtno. Na karti su zanimljivi toponimi koje Coronelli navodi, dajući često i antičke i onodobne narodne nazive, npr. »Zara Vecchia / Alba Maris / Beligrada / Blandona«. Uz pojedine otoke i mjesta na obali stoje zanimljivi podaci; tako na primjer uz otok Vrgadu stoji da je dan u posjed D. Franc. Damianiu 19. 9. 1682; otok Žirje da je poznat po ribi srđeli i koraljima. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte u velikoj zastavi iznad koje je mletački lav s grbom Zadra. Mjerilo: 1 : 250 000
Bakrorez, koloriran vel. 59,5 × 45 cm
Zbirka Novak, 33

V. M. Coronelli, Karta Zadarskog okruga, Venecija, oko 1700. Zbirka Novak, kat. br. 103

V. M. Coronelli. Karta Dubrovačke Republike, Pariz, oko 1700, Zbirka Novak, kat. br. 104

105. VINCENZO MARIA CORONELLI, NICOLAS SANSON
LE GOLFE / DE / VENISE, / Avec ses Principaux / CAPS, PROMONTOIRES, / <et> PORTS de MER. Dressé sur les Memoires les plus Nouveaux / du P[ère] CORNELI, <et> autres; Par le S[igneu]r SANSON, Geographe du Roy. / A PARIS, / Chez H[ubert] JAILLOT, / Avec Privilege du Roy. / 1693.

Pariz, 1693.
 Autor ove karte je V. M. Coronelli, a objavljena je u njegovu izolatu »MARI, GOLFI, ISOLE...« u Veneciji oko 1688. Na karti je prikazano područje Hrvatske južno od Save. Konture istočne obale Jadrana su vjerodostojno prikazane. U Istri su ucertani riječni tokovi »Risano flu«, »Dragogna flu«, »Quieto flu« i »Arsa flu«. Na mjestu Učke stoji »M. Maggiore«, bez prikaza oblika reljefa. Otoci Cres i Lošinj netočno su locirani. U području Gorskog kotara označene su šume i sjenčani brežuljci. Velebit, »Alben M«, je

naznačen sjeverozapadno od Zrmanje. Izvori Mrežnice i Korane suviše su primaknuti obali. Prostor između Save i mora je sužen u pravcu sjever-jug, te se Knin našao na sredini ovog prostora. Kako autor ističe, posebnu je pažnju posvetio pomorskim lukama i rtovima. Naslov je u donjem lijevom kutu karte okružen tlocrtima gradova: Pula, Split, Korčula, Zadar, Trogir, Šibenik...
 Mjerilo: 1 : 1 400 000
 Bakrorez, vel. 74 × 55 cm
 AH, A II 19.

106. VINCENZO MARIA CORONELLI
CORSO DEL DANUBIO / da Vienna Sin' à Nicopoli, / e / PAESI ADIACENTI / Descritti, e Dedicati / Dal P[adre] M[astro] Coronelli Cosmografo della Serenissima / Republica di Venetia / All' Eccellenza del Sig[no]r Federici Marcello, / Procuratore di S[an] Marco, / Savio Grande, et c[etera] / Con Privilegio dell' Ecc[ellentissimo] Senato
 Venecija, oko 1695.

Na karti »toka Dunava od Beča do Nikopola...« prikazano je Primorje od Karlobaga do Dubrovnika, područje nekadašnje mletačke Dalmacije i Dubrovačke Republike, Lika i Krbava, te granični dijelovi Hrvatske s Bosnom. Prikaz obale, rječnih tokova Une, Zrmanje, Krke i Cetine identičan je ranijim Coronellievim prikazima ovog područja. Reljef je mjestimično označen nizovima sjenčanih brežuljaka koji ne daju pravu sliku njegove raščlanjenosti. Karta je ukrašena grbovima, a posebno je zanimljiv grb Dalmacije. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte u baroknoj kartuši okruženoj vojnim znakovima s turskim simbolima. U središnjem dijelu karte nalazi se tabela s popisom mjesta i godinom oslobađanja od turske vlasti u vrijeme rata 1683–1699.
 Mjerilo: 1 : 750 000
 Bakrorez, koloriran, u tri dijela, vel. 145 × 65 cm
 Zbirka Novak, 36, 37, 38

107. VINCENZO MARIA CORONELLI
ISOLA - RIO / DELL' / ATLANTE / VENETO / Del P[adre] Coronelli / PARTE I. / In Venetia / MDCLXXXVI

Venecija, 1696.
 Coronelliev *Izolar* sastoji se iz dva sveska. U prvom svesku nalaze se pomorske karte Sredozemlja, manje karte pojedinih otoka, vedute i tlocrti mediteranskih gradova. Opis istočne obale Jadrana i kartografski prikazi koji se na nju odnose nalaze se između 137. i 161. stranice I. sveska. Obala Hrvatske prikazana je u četiri karte:
 1. ISOLE / DELLA / DALMATIA / Divise / Nè Suoi Contadi / Parte / Occidentale
 2. CONTADO DI / ZARA. / Parte della Dalmatia / Descritto / Dal P[adre] Maestro Coronelli Cosmografo della / Serenissima Republica di Venetia / Dedicato / a Monsig[no]r Ill[ustrissim]o e Rev[erendissim]o / Matteo Farsetti, Protonotario / Apostolico, et Auditore della / Signatura / In Venetia / 1688 / Con Privilegio dell' Ecc[ellentissimo] Senato.
 3. Ristretto della / DALMAZIA / Divisa né suoi Contadi, / già presentata / ALLA SERENISSIMA REPUBBLICA / DI VENEZIA et c[etera] Dal P[adre] Maestro Coronelli M[inorum] C[on]v[en]tuali[um] Cosmografo Publico, e / suddito suo fedelissimo. / Consacrata / All' Eccellenza del SIGNOR PIETRO VALIER Savio Grande / che fù Generale Straordinario della Stessa, et c[etera] con Privilegio dell' Ecc[ellentissimo] Senato per anni XXV. / in Venezia.
 4. STATO DI / RAGUSI. / Bocca del Fiume Narenta, Isole di Lesina / e Curzola nella Dalmatia / possedute / Dalla Serenissima Republica di Venetia / Dedic[ato] / All' Ill[ustrissim]o Sig[no]r Domenico Frederici Abbatte di Vaska, Consigliere / di Sua Maestà Cesarea. / P[adre] Coronelli
 Posebno su prikazani otoci: Cres, Krk, Brač, Vis i Korčula, te vedute Rovinja, Dubrovnika i tlocrt Trogira.
 Bakrorez, uvez vel. 38 × 50 cm
 NSB, A I-S¹²-15

108. VINCENZO MARIA CORONELLI, JEAN BAPTISTE NOLIN

Le / ROYAUME DE / DALMACIE, / Divisé en ses COMTEZ, TERRITOIRES et c[etera] / La MORLAQUIE, et la BOSNIE / Par le Pere Coronelli Cosmographe de la / Serenissime Republique de Venise / Dedié / A son Exell[ence] Monseigneur / Monseigneur JEROME VENIER, Chevalier, Ambassadeur de la / Serenissime Republique de Venise pres de la MAJESTÉ / tres CHRESTIENNE. / Par ses tres Humbles Serviteurs le R[évérénd] P[ère] Coronelli et J[ean] B[aptiste] Nolin.

Pariz, oko 1700.
 Na karti »Kraljevstva Dalmacije« prikazano je područje mletačke Dalmacije, Dubrovačke Republike, dio uže Hrvatske, Bosna i susjedne zemlje. Na području Dalmacije, kojoj sjeverna granica ide previsoko na sjever, ucertane su granice pojedinih okruga koje nisu pouzdane. Čitav prostor između Save i mora sužen je u smjeru sjever-jug, što je uvjetovalo nepravilan prikaz riječne mreže. Izvor mrežnice je kod Senja, tok Une je prekratak, a Cetina izvire visoko u Bosni. Jadranska obala je netočna i izobličena. Uz lijevi rub karte nalazi se dopunska karta Istre s Kvarnerskim zaljevom, te granicom između habsburških i mletačkih posjeda u Istri. Reljef je prikazan sjenčanim zupčastim brdima, ali je na području Dalmacije sasvim zanemaren. U donjem desnom kutu karte nalaze se grbovi Bosne, Dalmacije s krunom, te grb Hrvatske. Naslov karte je smješten u donji lijevi kut, okružen vojnim znakovima, figurom ratnika i mletačkog lava, te grbom Dubrovačke Republike. Uz donji rub karte na dijelu kartuše signiran je bakrorezac: »J[ean] Guerard... fecit«
 Mjerilo: 1 : 1 250 000
 Bakrorez, koloriran, vel. 58,7 × 44 cm
 PMH, 3802

109. VINCENZO MARIA CORONELLI
**LE GOVERNEMENT / de / RAGUSE /
 estant une Partie de / DALMATIE, / avec
 quelques isles, Tres / exactement mis en
 escrit / par le PERE CORNEILLE**

Pariz(?) početak 18. st.
 Na karti je prikazano područje Dubrovačke
 Republike i otok Korčula. Naslov se nalazi u gornjem
 desnom kutu karte u kartuši-plaštu, a ispod karte u
 grb Dubrovačke Republike.
 Ispod karte Dubrovačke Republike u posebnom
 okviru prikazani su otoci Cres i Lošinj, »Cherso, et
 Ossoro Isole del Quarner Dedicata Al Molto
 Rev[erendo] P< ad>re Maestro Gio[vanni] Antonio
 Petris Lettore di Filosofia nel Collegio di Bologna.«
 Mjerilo: 1 : 250 000
 Bakrorez, koloriran, vel. 49 × 28 cm
 Zbirka Novak, 27

110. GUILLAUME DELISLE
**CARTE DE LA HONGRIE / et des Pays
 qui en dependoient autrefois / Dressée sur un
 grand nombre de memoires / et Cartes
 manuscrites ou imprimées / Rectifiées par les
 Observation du C[om]te Marsilli et quelques
 autres / Par Guillaume De l'Isle Geographe /
 de l'Academie Royale des Sciences / A Paris
 chez l'Auteur sur le Quai de l'Horloge / avec
 Privilege du Roy pour 20 ans / 1703.**

Pariz, 1703.
 Na karti Ugarske i susjednih zemalja prikazana je
 Slavonija u srednjovjekovnim granicama, uža
 Hrvatska, Dalmacija i Dubrovačka Republika, dakle,
 čitav prostor današnje Hrvatske, osim Istre. Učrtana
 je granica određena mirom u Sremskim Karlovcima
 1699. Tok rijeke Kupe je netočan, umjesto tri rijeke
 južno od Karlovca označen je samo jedan tok; Lika i
 Krbava su naznačene kao dva paralelna toka s
 izvorom kod Perušića. Zrmanja nije ucrtana. Reljef
 je također slabo prikazan. Konture obale nisu vjerne.
 Pojedini su toponimi sasvim pogrešno locirani –
 Petrinja je zapadno od Zagreba, Sisak je nasuprot
 Zagrebu, a Križevci su sjeverno od Zagreba. Premda
 se u naslovu kaže da je karta ispravljena prema
 opažanjima Ferdinanda Marsiglia, očito je da se to
 odnosi samo na Ugarsku dok je prikaz Hrvatske vrlo
 slab s obzirom na vrijeme nastanka. Naslov se nalazi u
 donjem desnom kutu karte u ovalnoj baroknoj
 kartuši s vojnim znakovima i likovima vojnika.
 Mjerilo: 1 : 1 500 000
 Bakrorez, vel. 65 × 46,7 cm
 AH, A III 24

111. GUILLAUME DELISLE
**CARTE PARTICULIERE DE LA
 HONGRIE DE LA TRANSILVANIE DE
 LA CROATIE ET DE LA SCLAVONIE /
 Dressée sur les Observations de M[onsieu]r
 le Comte Marsilli et sur plusieurs autres
 Memoires. / Par G[uillaume] De l'isle /
 Premier Geographe du Roy / del Academie
 R[oya]le des Sciences a Paris chez l'auteur
 sur le Quai l'Horloge avec Privil[ège] 20.
 May 1717.**

Pariz, 1717.
 Prikazano je područje Hrvatske bez istarskog
 poluotoka i Južnog hrvatskog primorja. Karta je
 cjelovitija i točnija u odnosu na »Delisleovu kartu
 Ugarske iz 1703. (A.III 24). Riječna mreža je ovdje
 točno i detaljno prikazana. Tok Kupe je ispravljen, a
 rijeke »Dobra R«, »Mresnitsa R«, »Korana R«,
 »Plivitz«, »Gatzka« i »Licca R« imaju prilično točne
 tokove. Reljef je nešto slabije prikazan, sjenčani
 brežuljci su gotovo ravnomjerno raspoređeni po
 cijeloj Hrvatskoj. Naslovljeni su »Klek M«, »Capella
 M«, »Vellevics M« i »M. Plesseviza«.
 Mjerilo: cca 1 : 1 400 000
 Bakrorez, vel. 59 × 48 cm
 Zbirka Novak, 55

112. GUILLAUME DELISLE, NICOLAS
 SANSON
**ATLANTE / NOVISSIMO, / CHE
 CONTIENE TUTIE LE PARTI / DEL
 MONDO, / NEL QUALE SONO
 ESATTAMENTE DESCRITTI / GL<i>
 IMPERI, LE MONARCHIE, STATI,
 REPUBBLICHE, ec. / DEL SIG[nor]
 GUGLIELMO DE L'ISLE, / VOLUME
 PRIMO; Al quale si premette la prima Parte
 della / Introduzione alla Geografia. / DEL
 SIG[nor] SANSON DI ABBEVILLE, / Ove
 i spiegano i suoi principi, le varie maniere
 onde viene rappresentata, / i suoi termini, e
 l'uso che si deve far delle Carte. / A SUA
 ECCELLENZA IL SIG[nor]
 CAVALIERE / PIER ANDREA
 CAPELLO / ELETTO AMBASCIADORE
 DELLA SERENISSIMA REPUBBLICA
 DI VENEZIA / ALLA SACRA
 IMP[eratoria] MAESTÀ DI CARLO VI.
 IN VENEZIA, / PRESSO GIAMBATISTA
 ALBRIZZI, / Q. GIR. / MDCCXL**
 Venecija, 1740. G. Albrizzi

P. R. Vitezović. Karta Hrvatske, 1699, Arhiv Hrvatske, Zagreb, kat. br. 118

Na 22. stranici *Atlasa* nalazi se karta Ugarske na kojoj je prikazana gotovo cijela Hrvatska: »NUOVA CARTA / del REGNO di / UNGHERIA e della / TRANSILVANIA / secondo l'ultime Osservazioni / Fatta / a Amsterdam da Isac Tirion«. U Sjeverozapadnoj Hrvatskoj i Slavoniji ucertana je stara upravna podjela po županijama: »Cont. Warasdin«, »Co. Sagor.«, »Zagrab Co«, »Creutz Con.«, »Contea Verocz.«, »Picc. Vallachia«, »Cont. Possega«, »Cont. Valpo«, »C. Sirmisch«. Ime »Croazia« označava Hrvatsku južno od Save gdje su ucertane: »Cont. di Corbavia« i »Cont. di Licca«. Tokovi rijeka su prikazani vjerodostojno. Osim Velebita, koji je naznačen sjenčanim krčićnjacima, nema prikaza ostalih oblika reljefa. Kartu je izradio Isaac Tirion u Amsterdamu. Bakrorez, uvez vel. 26 × 38 cm
NSB, A 1-5¹²-13

113. GEORGES-LOUIS LEROUGE
**LE / DUCHÉ / DE / CARNIOLE / Suiv[an]t
les Nouv[elle]s Observations / Á PARIS /
Par et chez le S[eigneu]r le Rouge
Ing[enie]ur Geographe du Roy. / rue des
grands Augustins. A.P.D.R.**

Pariz, 1742.
Na karti vojvodine Kranjske prikazano je i područje uže Hrvatske. Uz rijeku Unu ucertana je granica s turskom Bosnom a u Istri granice Pazinske grofovije. Hrvatsko primorje ima naziv »DALMATIAE«. Premda je Dalmacija pod mletačkom vlašću Habsburgovci su zadržali regnum Dalmatiae u svojoj titulaturi pa se to pokušava opravdati na ovaj način. Gotovo identične karte izdali su J. B. Homann i M. Seutter. Izvornik ovoj karti, tako navodi Homann u naslovu svog izdanja, je karta Kranjske J. W. Valvazora. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte.
Mjerilo:
Bakrorez, vel. 55 × 48 cm
PMH, 3841

114. ROBERT DE VAUGONDY
**PARTIE MÉRIDIONALE / DU CERCLE
D' AUTRICHE / qui comprend / LA
BASSE PARTIE DU DUCHÉ DE STIRIE,
/ LE DUCHÉ DE CARINTHE, / divisé en
haute et basse; / LE DUCHÉ DE
CARNIOLE, / divisé en haute, basse,
moyenne et interieur[e] Carniole, / ET L'
ISTRIE IMPÉRIALE. / Par le S[eigneu]r
ROBERT DE VAUGONDY fils /
Geographe ordinaire du Roi. / Avec
Privilege 1752.**

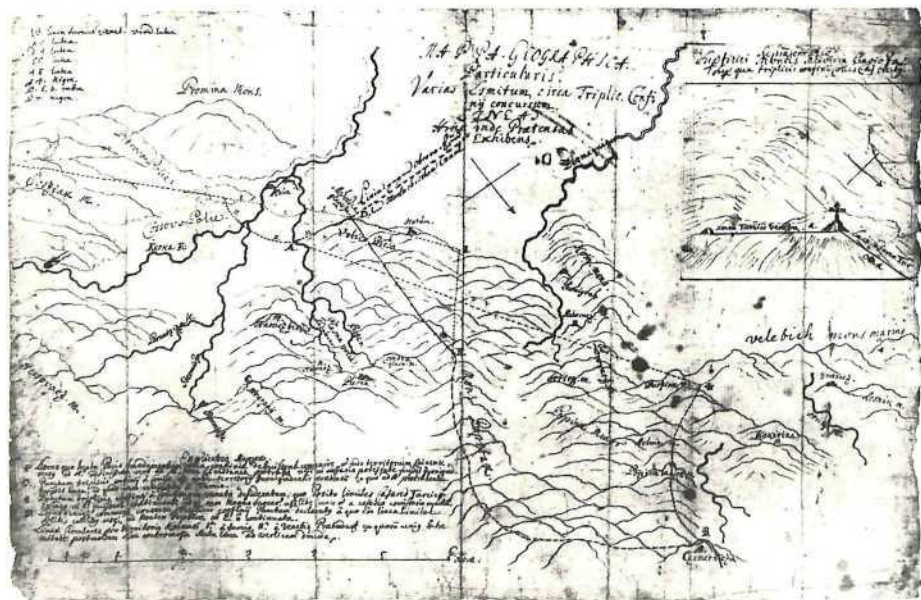
Pariz, 1752.
Na karti »južnog dijela austrijskog okruga« (kako je austrijske zemlje podijelio Karlo V), od današnjih hrvatskih zemalja prikazan je Istarski poluotok s Kvarnerskim zaljevom. U Istri je označena granica između mletačke i austrijske Istre: »ISTRIE IMPERIALE«, a primorje između Bakra i Senja označeno je kao Dalmacija. U donjem desnom kutu signiran je brakrorezac »Gravé par Delahaye l'ainé«. Naslov se nalazi u donjem desnom kutu karte u četvrtastoj rokokoko-kartuši.
Mjerilo: 1 : 500 000
Kolorirani bakrorez, vel. 61 × 47 cm
Zbirka Vodopija

115. ANONIM
**DE LA PANNONIE, DE LA LIBURNIE,
DE LA DALMATIE / ET DE LA GRÈCE
EN GÉNÉRAL.**

Pariz(?) 18. stoljeće.
To je povijesna karta Ilirije sa susjednim zemljama. Ucertane su granice rimskih provincija: Gornje Panonije, Donje Panonije i provincije Valerije. Južno od Save označene su Liburnija, između Raše i Une, te Dalmacija, između Une i Drine. Na karti su navedena imena naroda koji su tu živjeli i nazivi naselja. Izvan ruba karte nalaze se opisi Panonije, Liburnije i Dalmacije s rimskim nazivima rijeka, gradova i plemena. Naslov se nalazi iznad ruba karte. Karta i tekst uz nju smješteni su unutar raskošnog baroknog okvira.
Mjerilo neodređeno
Bakrorez koloriran, vel. 50,5 × 35,5 cm
Zbirka Novak, 45

116. PAVAO RITTER VITEZOVIĆ
MAPPA GEOGRAPHICA. / Particularis /
Varias Limitum circa Triplic[is] Confi- / nii
concursum. / LINEAS / Hinc inde praetensas
/ Exhibens.

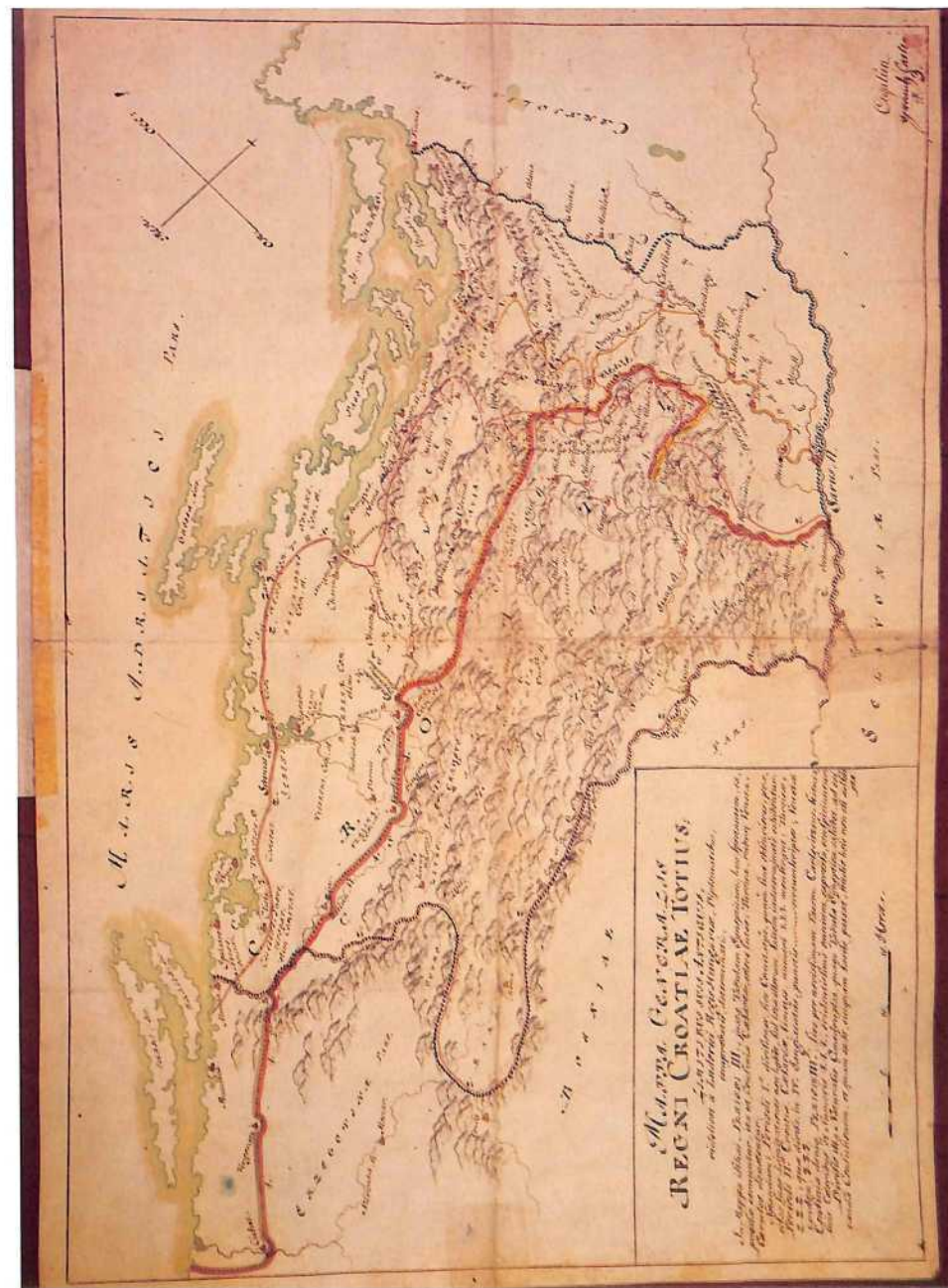
Drežnik, 1699.
 Na karti je prikazan južni dio Like, dakle područje austrijsko-tursko-mletačke granice. To je terenska skica, odnosno prijedlog za utvrđivanje graničnih linija oko tromeda, »Triplex Confinium«. Ucertani su gornji tokovi rijeka Krke i Zrmanje, širokim humcima je prikazan reljef i upisani su nazivi pojedinih planina. Ucertana je carsko-turska i mletačko-turska granica. Naslov je u gornjem središnjem dijelu karte.
 Mjerilo: cca 1 : 200 000
 Crtež, vel. 44,5 × 30,7 cm
 AH, B I 17

P. R. Vitezović, Karta austrijsko-mletačko-turske granice u Hrvatskoj, 1699, Drežnik, 1699. Arhiv Hrvatske, Zagreb, kat. br. 116

117. PAVAO RITTER VITEZOVIĆ
MAPPA GEOGRAPHICA, / CROATIAE
PARTEM ILLAM, / per quam / LIMITES /
CAESAREUM inter et
OTTOMANNICUM / IMPERIA, / AB
UTRIUSQ[ue] COMMISSARIIS, / iuxta
Pacis Carlovitzensis Instrumentum; / Signis
partim Naturalibus: Fluminibus, Montibus,
partim Artificialibus / solitis nimirum
Collibus, Humka communiter dictis, /
constituti; / nempe, / ab OSTIIS UNAE
FL[uminis] usq[ue] ad TRIPL[ex]
CONFIN[ium] / transeunt, repraesentans.

Hrvatska, 1699.
 Na karti je prikazana Hrvatska južno od Save s primorjem od bakarskog zaljeva do Zrmanje. Označena je granica između Habsburške Monarhije i Turskog Carstva, određena mirom u Sremskim Karlovcima 1699. Karta je vjerodostojan prikaz obuhvaćenog prostora s detaljnom riječnom mrežom i mnoštvom toponima. Reljef je prikazan sjenčanim brdima u perspektivi. Označeni su Velebit »Vellevis M.«, Plješivica »Plesivitza M.«, Kapela »Cappella M.«, Pošta »Popstak M.«, Medvedja glavica »Medvidia Klavitza, Mons«, uz koju je tromeda.

V. M. Coronelli, Jean-Baptiste Nolin, Karta Dalmacije, Pariz oko 1700, Povijesni muzej, Hrvatske, Zagreb, kat. br. 108

Karta ima rijetko primjenjivanu južnu orijentaciju. U donjem desnom kutu je potpis i pečat grofa Fernanda Luigia Marsiglia koji je rukovodio radom komisije za razgraničenje. Kao predstavnik Hrvatske, u komisiji je radio P. R. Vitezović, autor ove karte. Karta je nastala na temelju terenskih opažanja. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte.
Mjerilo: cca 1 : 200 000
Crtež koloriran, vel. 103,4 × 97 cm
AH, D I 64

118. PAVAO RITTER VITEZOVIĆ
**MAPPA GENERALIS / REGNI
CROATIAE TOTIUS; / LIMITIBUS SUI
ANTIQUIS, / videlicet, à Ludovici, Regis
Hungariae, Diplomatus, / comprobatis,
determinati.**

Hrvatska, 1699.
Na karti je prikazana Hrvatska južno od Save s primorjem od Kvarnerskog zaljeva do Neretve, te dio Bosne. Kako autor navodi u naslovu, to je karta »... cijele Kraljevine Hrvatske određena u svojim starim granicama, tj. zasnjeđenima u ispravama ugarskog kralja Ludovika.« Na karti se ističe granica između Hrvatske i Turske, Bosne i mletačke Dalmacije i Turske, zaključena mirom u Sremskim Karlovcima 1699. Uz ovu su granicu označene granice Hrvatske s kraja 16. stoljeća, granice »Turske Hrvatske« između Une i Vrbasa sa ucrtanim Bihačkim i Kliškim sandžakom, te granice mletačke Dalmacije koju Vitezović naziva »Croatia Veneta«. Banska Hrvatska »Banatus Croatia« označava područje zapadno od rijeke Kupe, a istočno od donjeg toka Kupe stoji »Terra deserta, olim, nunc à Valachis habitata«. Reljef je prikazan sjenčanim širokim humcima danima u perspektivi. Karta je južno orijentirana. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte. Na poledini karte je potpis grofa Marsiglia i bilješka o tome da je karta prilog Marsiglijevoj glavnoj relaciji o Kraljevini Hrvatskoj od 21. XII 1699. Identičnu kopiju te karte izradio je Blaž Franjević, sudeći po pismu, vjerojatno krajem 18. stoljeća.
Mjerilo: 1 : 550 000
Crtež koloriran, vel. 69,4 × 46,4 cm
AH, D I 60

119. PAVAO RITTER VITEZOVIĆ
**TABULA GEOGRAPHICA / LIKENSEM
et CORBAVIENSEM / Comitatus / una cum
partibus circùm vicinis Regni Cro- / atiae
Exhibens**

Rijeka, 1701.
Na karti je prikazano područje Like i Krbave. Karlovačkim mirom 1699. novooslobodena Lika i Krbava potpadaju pod upravu Dvorske komore u Grazu (1712. pripojene Krajini). Karta je nastala povodom podjele »gornjo-hrvatskih krajiških

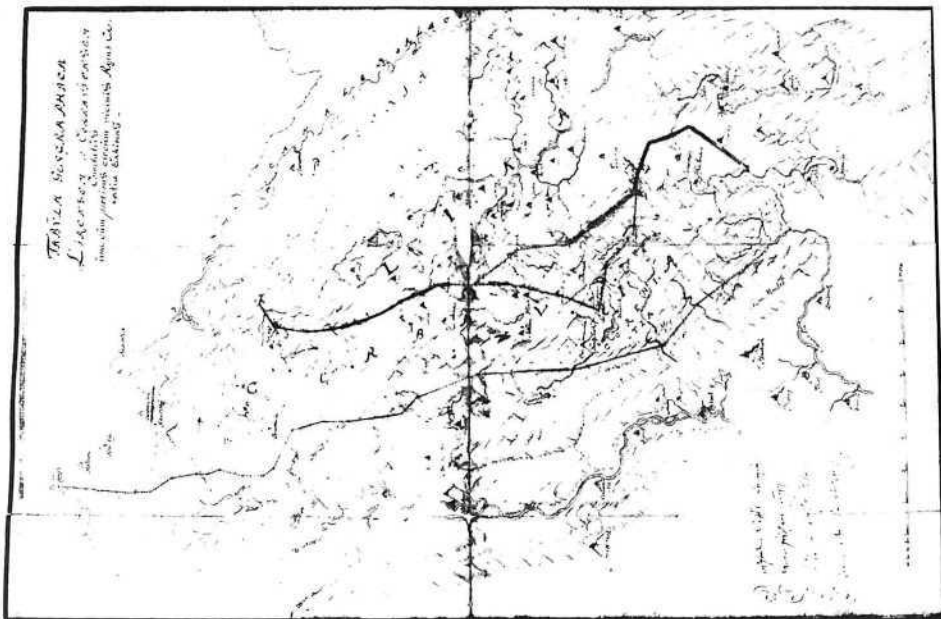
predjela medju nutarnjo-austrijskom dvorskom komorom i vojnom krajiškom upravom«, a načinjena je kao prilog dokumentaciji koju su tom prilikom izradili carski povjerenici (Lopašić, Spomenici hrvatske krajine, III. 208). Po načinu izrade, reljefu i pismu, ta se karta, kao i prethodne, pripisuje P. R. Vitezoviću. U donjem lijevom kutu karte nalaze se potpisi carskih povjerenika: Johann Ferdinand von Herberstein (predsjednik Gradačkog ratnog savjeta i predsjednik komisije), Ottavius freyh. von Terzy (komesar), Joh. Wilhelm freyh. Kuschlain (zastupnik Karlovačkog generalata) i Hans Friedrich von Holstein (nadinženjer). Naslov se nalazi u gornjem desnom kutu karte.
Mjerilo: 1 : 175 000
Crtež 47 × 65 cm
AH, B III 1

120. SCH. ZELLER
**Scheidungs Linie / So Anno 765. von der
Interimal Comission zwischen den Militair
Waradiner Gränitz / und der Herrschaft
Moslavina von A bis B / gezogen worden.**

Bjelovar, oko 1700.
Kako se iz naslova vidi, na karti je označena granična linija između Varaždinskog generalata i vlastelinstva Moslavina; razgraničenje je provela zajednička komisija. Na karti su označene šume, i zemljišne parcele, a reljef je prikazan šrafama. Iz potpisa u donjem desnom kutu karte vidi se da je crtež kopiran: »Copiavit Sch. Zeller.« Naslov se nalazi u gornjem desnom kutu karte.
Mjerilo: 1 : 20 000
Crtež, koloriran, vel. 52 × 37 cm
AH, B I 1

121. GERARD BOUTTATS
CARTA DI / UNGHARIA / MODERNA

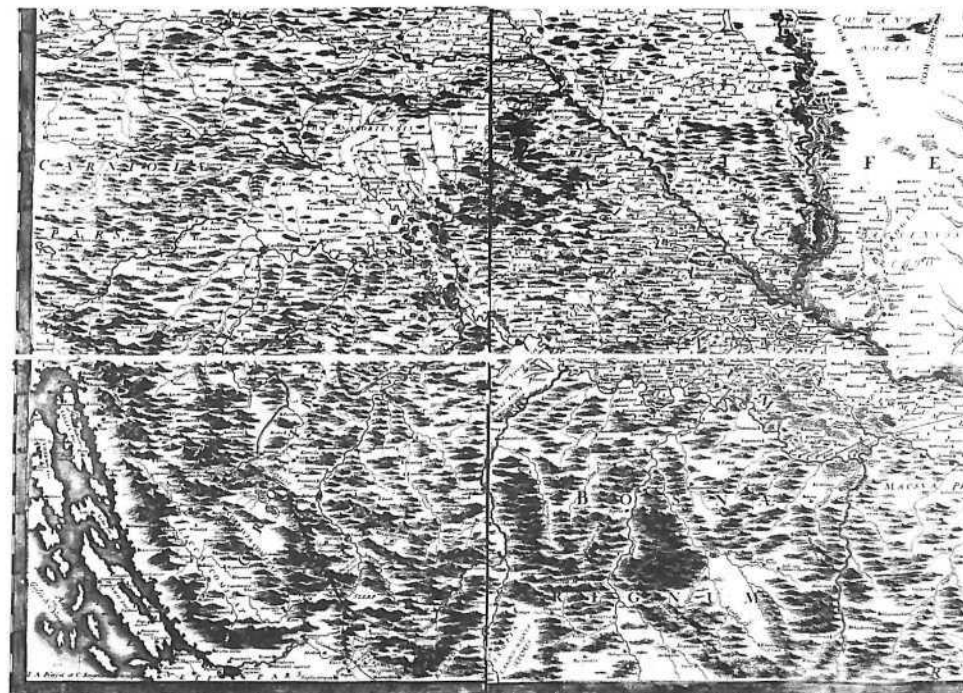
Beč, oko 1700.
Na karti Ugarske prikazano je područje cijele Hrvatske. Za 1700. godinu prikaz Hrvatske je necjelovit i netočan. Sava i Drava se u donjem toku previše spuštaju na jug, Kupa s pritocima je također netočno ucrтана. Na prostoru Hrvatske je malo označenih toponima, a niti oni nisu točno locirani, pa se Karlovac našao sjeverno od Rijeke. »Croatia« označava područje između Drave i mora, »Sclavonia« prostor Istočne Hrvatske, a »Dalmatia« područje južno od Zrmanje. Za razliku od ostale Hrvatske, konture Istarskog poluotoka su vjerodostojne. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte, u ovalnoj baroknoj kartuši.
Mjerilo: 1 : 2 500 000
Bakrorez, vel. 48 × 39 cm
AH, A III 3

P. R. Vitezović, Karta Like i Krbave, Rijeka, 1701, Arhiv Hrvatske, Zagreb, kat. br. 119

122. JOHANN CHRISTOPH MÜLLER
**AUGUSTISSIMO ROMANOR[um]
 IMPERATORI / IOSEPHO I. /
 HUNGARIAE REGI INVICTISSIMO /
 MAPPAM HANC / REGNI
 HUNGARIAE / PROPITTIS
 ELEMENTIS FERTILISSIMI / CUM
 ADIACENTIBUS REGNIS ET
 PROVINCIIS / NOVA ET
 ACCURATIORI FORMA EX OPTIMIS
 SCHEDIS COLLECTAM / D[at] D[onat]
 D[edicat] / EIUSDEM S[acrae]
 MAIESTATIS CAMERA REGIA
 HUNGARICA. / A[nno] C[hristi] MDCC.
 IX. / operâ I[oannis] C[hristophori] Mülleri
 S[acrae] C[oesareae] M[aiestatis]
 Ingen[iarii]**
 Beč, 1709.

Na karti Ugarske i susjednih zemalja prikazana je Slavonija i uža Hrvatska, čitav prostor ondašnje Hrvatske. Navedeni su nazivi srednjovjekovnih županija. Ucertana je granica utvrđena mirom u Sremskim Karlovcima 1699. J. C. Müller, autor ove karte, bio je član austro-ugarske komisije koja je provodila razgraničenje. Kartu karakterizira vrlo dobar prikaz riječne mreže i reljefa. Reljef je prikazan sjenčanim brežuljcima, raspoređenima u horizontalnim i vertikalnim skupinama. Karta je bogato ukrašena. Naslov se nalazi u gornjem desnom kutu karte, u barokoj raskošnoj kartuši-plaštu, s grbom Ugarske. U donjem lijevom kutu signirani su bakroresci »I. A. Pfeffel et C. Engelbrecht sculp[serunt] V[iennae]«
 Mjerilo: 1 : 550 000
 Bakrorez, koloriran i pozlaćen, 4 dijela,
 vel. 160 × 118 cm
 NSB, S-U-XVIII-14

J. C. Müller, Karta Ugarske /detalj/, Beč, 1709, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 122

123. JOHANN CHRISTOPH WEIGEL
**DALMATIA / Albania / cum proximis
 regionibus / <et> parte maris Adriatici /
 Curante Christophoro Weigelio /
 Noribergae.**
 Nürnberg, oko 1700.
 Na karti je prikazano područje Južnog hrvatskog primorja, nekadašnja mletačka Dalmacija i Dubrovačka Republika. Granica prema turskim posjedima je netočna. Unutar Dalmacije ulazi dio Bosne, cijela Hercegovina, te veliki dio Crne Gore. Granica Dubrovačke Republike također je pomaknuta prema sjeveroistoku. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte u ovalnoj baroknoj kartuši.
 Mjerilo: cca 1 : 2 000 000
 Bakrorez, vel. 35,5 × 31,7 cm
 Zbirka Novak, 48

124. JOHANN CHRISTOPH WEIGEL
**MAPPA / der zu Carlovitz geschlossenen /
 und hernach durch zwey gevollmächtigte /
 Commissarios vollzogenen / Kaiserlich-
 Türkischen / Grantz=Scheidung, / so in dem
 früh-Jahr 1699. angefangenen und nach /
 verflüssung 26. anfangen vollendet worden.**
 Nürnberg, oko 1702.
 Na karti su prikazana granična područja Habsburške Monarhije i Turskog Carstva s ucertanom granicom nakon mira u Sremskim Karlovcima 1699. Od hrvatskih zemalja prikazana je cijela Slavonija, granična područja Hrvatske prema Bosni, te dio mletačke Dalmacije. Uz gornji i donji rub karte nalaze se tlocrti utvrda: Gradiška, Slankamen, Morović, Osijek, Petrovaradin, Beograd, Brod, utvrđeni klanac u Erdelju, stijena Filibe na rijeci Maroš, Jasenovac, Dubica, Kostajnica, Zrin, Gvozdansko, Novi, Slunj, Bihać, Drežnik i Boričevac. Naslov se nalazi u donjem središnjem dijelu karte u jednostavnom pravokutniku. Izdavač je signiran na donjem rubu karte »Chr[istoph] Weigel excudit.«
 Mjerilo: 1 : 11 300 000
 Bakrorez, djelomično koloriran, vel. 37,4 × 30 cm
 PMH, 38-44

125. JOHANN DAVID KÖHLER, JOHANN CHRISTOPH WEIGEL
DESCRIPTIO / ORBIS ANTIQUI / in XLIV. Tabulis exhibitis / a / IO[anne] DAVIDE KOELERO / Hist[orico] et Polit[ic]a P. P. Altdorffino / studio atque opera / Christophori Weigelii Norimbergae.

Nürnberg, oko 1720.

Kako se iz naslova vidi, atlas sadržava karte antičkog svijeta. Područje današnje Hrvatske prikazano je na 20. karti pod nazivom »REGIONES DANUBIANAE, / PANONIAE / DACIA / MOESIAE, cum / Vicino Illyrico. / studio / Christoph[or]i Weigelii. Norimbergae.« Na karti su prikazani Dacija, Panonija, Mezija i Ilirik, podijeljen na Liburniju i Dalmaciju. Označena su antička naselja i nazivi plemena. Reljef je prikazan sjenčanim brežuljcima s nazivima »Albius M[ons] Albanus Ptol[oemae]« i »Bebii Montes« koji se protežu sredinom prostora između Save i mora.
Bakrorez, koloriran, uvez vel. 26 × 39,5 cm
PMH, 3955

126. JOHANN BAPTIST HOMANN
REGNORUM / HUNGARIAE, / DALMATIAE, CROATIAE, SCLAVONIAE, BOSNIAE, SERVIAE / ET PRINCIPATUS / TRANSYLVANIAE / novissima exhibitio / facta / A IO[anne] BAPT[ista] NORIMBERGAE

Nürnberg, oko 1715.

Na karti Ugarske, Dalmacije, Hrvatske, Slavonije i susjednih zemalja prikazan je prostor današnje Hrvatske bez Istarskog poluotoka. Autor je pokušao dati historijske granice hrvatskih zemalja. U Slavoniji su označene srednjovjekovne županije: zagrebačka, križevačka, varaždinska, požeška i srijemska, te zagorska, koja nikad nije ustanovljena. Granica Hrvatske prema Bosni ucrтана je između Une i Vrbsa, a granica Dalmacije je pomaknuta visoko na sjever, te je čitava Hercegovina unutar njenih granica. Obalno područje je podijeljeno na okružja s označenim granicama koje su proizvoljne i izmišljene. Tako su ucrтane granice »Hvarskog okružja«, »Ducatus Leziniae Confinia«, koje nikad nije ni postojalo. Izvornik prema kojemu je Homann radio tu kartu svakako su Sansonove karte koje je ne samo kopirao nego je i preuzeo mnoge pogreške. U donjem desnom kutu karte su grbovi Ugarske, Hrvatske, Bosne, Erdelja, Srbije, Slavonije i Dalmacije. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte u jednostavnoj pačvetorini uz koju je alegorijski prikaz Karla VI s podanicima novoosvojenih područja.
Mjerilo: 1 : 2 000 000
Bakrorez, vel. 56,8 × 48,5 cm
PMH, 3861

127. JOHANN BAPTIST HOMANN
DANUBII FLUMINIS [ab urbe LENTIA usq<ue> et ultra BYDENAM urbem cum influentibus fluviis delineati] PARS MEDIA, / in qua HUNGARIA, SCLAVONIA, BOSNIA, DALMATIA et SERVIA cum vicinis aliis Regionibus accurate describuntur à IOH[anne] BAPT[ista] HOMANNO S[acrae] C[aesareae] M[aiestatis] Geographo Norimbergae

Nürnberg, 1716.

Na karti je prikazano područje cijele Hrvatske, izuzev zapadnog dijela Istre. Prikaz ovog geografskog prostora je netočan, raširen u smjeru istok-zapad, a sužen u pravcu sjever-jug. Tokovi Save i Drave ucrтani su kao dva horizontalna paralelna toka. Obalni dio Hrvatske također je slabo prikazan, između ostalog, Senj je preblizu Bakru. Reljef je ne cjelovito prikazan, nešto sjenčanih brežuljaka u Istočnoj Hrvatskoj daleko je od njegovog stvarnog izgleda. U Istri je označena granica habsburških i mletačkih posjeda. Karta je kopija Visscherove karte A III 36, a ponovo je izdana u Velikom atlasu J. B. Homanna 1737. Naslov stoji iznad ruba karte.
Mjerilo: 1 : 1 800 000
Kolorirani bakrorez, vel. 55 × 47 cm
AH, A III 42

128. JOHANN BAPTIST HOMANN
Tabula / DUCATUS / CARNIOLIAE / VINDORUM MARCHIAE / et HISTRIAE / ex mente Illustr[is]si[m]i quondam L[iberi] B[aronic] VALVASORII / concinnata et exhibita / à / IO[anne] BAPT[ista] HOMANNO S[acrae] / C[aesareae] M[aiestatis] Geogr[apho] / Norimbergae / Cum Privil[egio] S[acrae] C[aesareae] M[aiestatis]

Nürnberg, oko 1720.

Na Valvasorovoj karti Vojvodine i Kranjske, u izdanju Homanna, prikazan je istarski poluotok. Ucrтana je granica mletačkih i habsburških posjeda u Istri. Granica s Kranjskom ide Čičarijom, »Monte della Venna«. Označene su rijeke Dragonja, Raša, »Arsa flu«, Mirna, »Zuieto fl.« Reljef je prikazan sjenčanim brežuljcima rasutim po cijeloj Istri. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte u baroknoj kartuši s grbom Kranjske. U gornjem desnom kutu je veduta Ljubljane.
Mjerilo: 1 : 550 000
Kolorirani bakrorez, vel. 58 × 48 cm
AH, A IV 13

129. JOHANN BAPTIST HOMANN
REGNI HUNGARIAE, / Tabula Generalis / Archetypo MÜLLERIANO S[acrae] C[aesareae] M[aiestatis] Capit[aneo] et Ingle[niario] / desumta, et in hanc formam contracta / Viis Veredariis aucta, / Novissimaeque Pacis Passarovicensis Confiniis illustrata / a / IO[anne] BAPT[ista] HOMANNO / Sac[rae] Caes[areae] Mai[estatis] Geographo / Norimbergae.

Nürnberg, 1720.

Na karti Ugarske prikazano je područje Slavonije i dio Banske Hrvatske, dakle današnja Istočna i dio Središnje Hrvatske. Kao izvornik za ovu kartu, kako se u naslovu navodi, poslužila je Müllerova karta Ugarske iz 1709. Homann unosi na kartu novu granicu prema Turskoj nakon požarevačkog mira 1718. Na karti su ucrтane srednjovjekovne županije uključujući i zagorsku županiju. Uz suvremenu granicu na rijeci Uni, označena je i historijska granica Hrvatske uz Vrbas i Plivu, a to je područje nazvano »Croatia Turcica«. Reljef je prikazan sjenčanim zupčastim brežuljcima u perspektivi. Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte, u plaštu s orlovima i s grbom Ugarske.
Mjerilo: 1 : 2 200 000
Bakrorez, djelomično koloriran, vel. 57 × 47 cm
PMH, 4690

130. PETER KONRAD MONARTH
DALMATIA / et regiones adiacentes, / CROATIA, BOSNIA, SLAVONIA, / SERVIA, ALBANIA, / accurate descriptae / Norimbergae / Petr[us] Conr[adus] Monath / excudit.

Nürnberg, oko 1720.

Na karti »Dalmacije i susjednih pokrajina« prikazano je cijelo primorje od Istre do Hercegovine, Središnja Hrvatska južno od Kupe i veći dio Istočne Hrvatske. Uz obalu su označene granice pojedinih okruga s dosta netočnosti, npr. »Ducatus Leziniae Unutar granica Dalmacije ušla je cijela Hercegovina (Hercegovina sive Dalmatia Ducatus S[ancti] Sabae), što također nije točno. U Istočnoj Hrvatskoj označene su srednjovjekovne županije. Ucrтane granice na cijeloj karti su nepouzdanne izuzev granice uz rijeku Unu »Gräntz Scheidung An[no] 1699«. U donjem lijevom kutu karte nalazi se dopunska karta otoka Krfa. U gornjem lijevom kutu stoje grbovi Kraljevine Dalmacije, Kraljevine Srbije, Stefana Prvojenčanog, Kraljevine Hrvatske, Kraljevine Raške, Kraljevine Bosne, Despotovine Srbije, hercega Stjepana Vukčića (Duc[atus] S[ancti] Sabae).

knezova Humskih, Balša i Črnojevića. Naslov je smješten uz lijevi rub karte, okružen tlocrtima gradova: Senj, Šibenik, Split, Budva, Korčula, Kotor, Ulcinj, Bar, Dubrovnik, Hvar, Trogir i Zadar.
Mjerilo: 1 : 1 250 000
Bakrorez, vel. 53,5 × 42 cm
Zbirka Novak, 44

131. JOHANN BAPTIST HOMANN

»Grosser / ATLAS / über die / Gantze Welt«
Nürnberg, 1737, Homannovi nasljednici
Čitavo područje današnje Hrvatske prikazano je na 65. karti atlasa. To je karta Srednjeg Podunavlja pod naslovom:
»DANUBII FLUMINIS (ab urbe Lentia usq<ue> et ultra BYDENAM urbem cum influentibus fluviis delineati) PARS MEDIA, / in qua HUNGARIA, SCLAVONIA, BOSNIA, DALMATIA et SERVIA cum vicinis aliis Regionibus accurate describuntur à IOH[anne] BAPT[ista] HOMANNO S[acrae] C[aesareae] M[aiestatis] Geographo Norimbergae. / Cum Privilegio Sac[rae] Caes[areae] Mai[estatis].«
Na karti Ugarske, 67. po redu, prikazano je područje Slavonije i sjeverni dio Banske Hrvatske. Karta nosi naslov:

»REGNI / HUNGARIAE / Tabula Generalis / ex Archetypo MÜLLERIANO S[acrae] C[aesareae] M[aiestatis] Capit[aneo] et Ingle[niario] / desumta, et in hanc formam contracta / Viis Veredariis aucta, / Novissimaeque<ue> Pacis Passarovicensis Confiniis illustrata / à / IO[anne] BAPT[ista] HOMANNO / Sac[rae] Caes[areae] Mai[estatis] Geographo / Norimbergae.« a prikazuje čitavu Slavoniju i dio Hrvatske s graničnim područjem prema turskoj Bosni. Na karti je točno ucrтana granica utvrđena požarevačkim mirom 1718.
Iza naslovne stranice atlasa i iza posvete, nalazi se grafički portret J. B. Homanna na kojem su signirani »Ioannes Kenckel ad vivum pinxit« i bakrorezac »Io[annes] Wilhelm Winter sculps Norimbergae.«
Bakrorez, djelomično koloriran, uvez. vel. 34,7 × 55,5 cm
Zbirka Ledič

132. JOHANN BAPTIST HOMANN
ATLAS NOVUS / TERRARUM ORBIS IMPERIA, / REGNA ET STATUS / exactis Tabulis Geographicis demonstrans, / Opera / IOHANNIS BAPTISTAE HOMANNI / Sacrae Caes[areae] Mai[estatis] Geographi, et Regiae Boruss[ic]iensis Societ[atis] Scient[ificae] Membri. / NORIBERGAE / Cum Privilegio Sacrae Caesare[ae] ut et Reg[iae] Mai[estatis] Polon[icae]
Nürnberg, oko 1750.

Posebne karte Hrvatske u ovom atlasu nema. Hrvatska, Slavonija i Dalmacija navode se u naslovu karte Ugarske pod brojem 85, ali nažalost ta karta nedostaje. Veći dio Hrvatske, Istra i nekadašnja Banska Hrvatska, prikazane su već na opisanoj karti »Tabula / DUCATUS / CARNIOLIAE / VINDORUM MARCHIAE / et / HISTRIAE« koja je Homann preuzeo od Valvasora. Karta se nalazi na 44. listu naknadno paginiranom. Atlas nema označenu dataciju, no kako su pojedine karte unutar atlasa datirane 1748. godinom, možemo sa sigurnošću reći da je to posljednje izdanje Homannova *Novog atlasa* iz 1750.

Bakrorez, koloriran, uvez vel. 33 × 54 cm
PMH, 3946

133. HOMANNOVI NASLJEDNICI

»TABULA GEOGRAPHICA / exhibens / REGNUM / SCLAVONIAE / cum SYRMII Ducatu / Ex mappa grandiori desumpta et / in lucem edita ab / Homannianis Heredibus. / A[anno] MDCCXXXV.

Nürnberg, 1745.

Na karti je prikazano područje Kraljevstva Slavonije i područje Srijemskog vojvodstva. Kako se u naslovu navodi, karta je rađena prema Khevenhüllerovoj velikoj karti i daje situaciju nakon Požarevačkog mira 1718. Na karti je ucrtana Posavska Krajina s uskim područjem južno od Save, koje je nakon mira pripalo Habsburškoj Monarhiji. U civilnom dijelu Slavonije označene su granice vlastelinštava. Naslov se nalazi u gornjem desnom kutu karte u ovalnoj baroknoj kartuši na kojoj je grb Bosne, a oko kartuše su likovi krajišnika. Iznad ruba karte je naslov na francuskom jeziku.

Mjerilo neodređeno.
Bakrorez koloriran, vel. 55 × 46 cm
Zbirka Novak, 85

134. HOMANNOVI NASLJEDNICI

ATLAS / COMPENDIARIUS / QUINQUAGINTA / TABULARUM GEOGRAPHICARUM / HOMANNIARUM / alias in Atlante maiori contentarum / Hic vero in commodiorem usum / ita dispositus est et prostat / apud HOMANNIANOS HEREDES / Norimbergae A[anno] 1752

Nürnberg, 1752.

Posebne karte Hrvatske u ovom atlasu nema. Pod brojem 10 nalazi se karta Italije na kojoj je prikazano područje cijele Hrvatske: Gli STATI d'ITALIA secondo le Osservazioni fatte dalla Società di Scienza di Parigi, dal Reverendo P[adre] Riccioli della Società die Gieusu ed altri Astronomi, / di prima geograficamente delineati

dall'Ecc[lesi]entiss[imo] S[an]t[is]s[imo] de l'Isle, ed accom[odati] agli Elementi Geografici, del S[an]t[is]s[imo] Schaz: alle spese degl'Heredi d'Homan[no]. / L'An[no] MDCCXLII. Na karti je skraćeni naslov »ITALIA / in suos STATUS / divisa et ex pro- / totyo del ISLIANO / desumta / Elementis insuper Geographiae Schazianis accom[odati] Curantibus Homannianis / Heredibus.« Na području Hrvatske označena su važnija mjesta i točno su ucrtani riječni tokovi. Označeni su posjedi Mletačke Republike u svom najvećem obimu koji su dobili nakon požarevačkog mira 1718. i posjedi Dubrovačke Republike. »Dalmatia Imperia« zauzima prostor od Bakra do Zrmanje«, južno je »Dalma, Veneta«. Bakrorez, uvez, vel. 35 × 55,5 cm
AH, D XIV 74

135. GABRIEL BODENEHR

NOVA ET ACCURATA TABULA / REGNORUM SUP[eriorum] ET INF[eriorum] / HUNGARIAE / UT: SCLAVONIAE, BOSNIAE, SERVIAE / ALBANIAE, BESSARABIAE, / UT ET PRINCIP[atu]um] TRANSYLVANIAE / MOLDAVIAE, WALACHIAE, BULGAR[iae] / ET ROMANIAE <et> c[eterorum] / ex optimis Authoribus / et relationib[us] collecta / à I.L.K.I.L. / Gabriel Bodenehr / Sculps[it] et excud[it] / Aug[ustae] Vind[elicorum]

Ausburg, oko 1720.

Na karti je . . . kraljevstva Ugarske . . . na kojoj je obuhvaćen prostor jugoistočne Evrope, od hrvatskih zemalja prikazana je Slavonija, dio Banske Hrvatske s granicom prema turskoj Bosni i mletačka Dalmacija. Na karti je označena granica utvrđena požarevačkim mirom 1718. Karta je kompilacija ranijih karata i ne daje ništa novo u prikazu Hrvatske.

Mjerilo: 1 : 2.500.000
Bakrorez koloriran, vel. 49 × 59 cm
AH, A III 37

136. MATTHÄUS SEUTTER

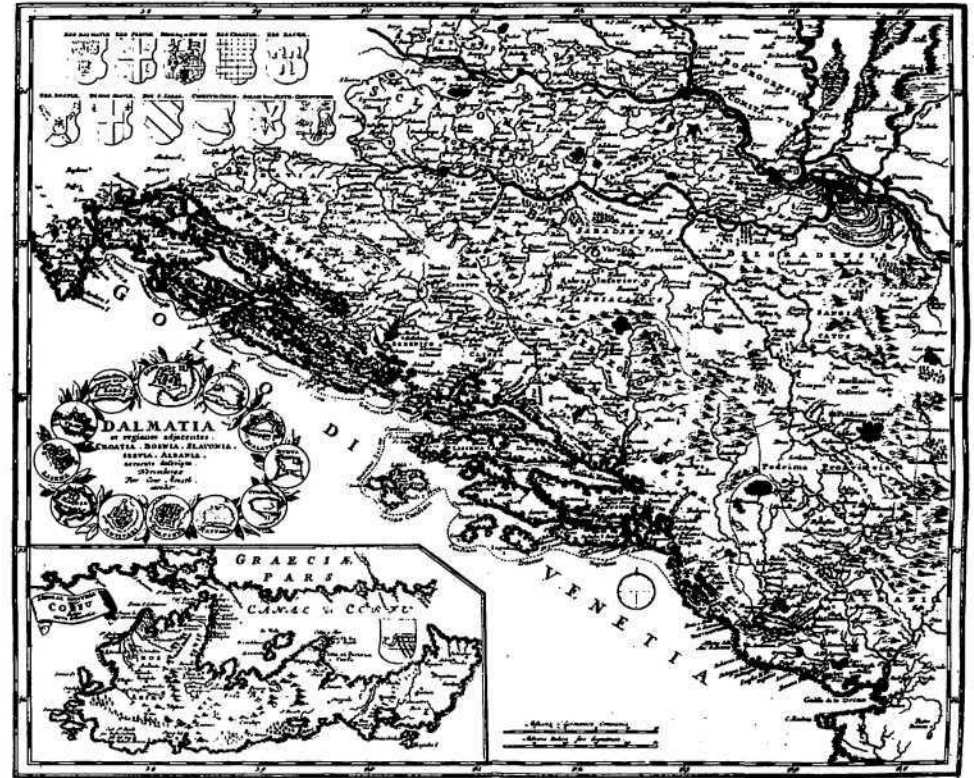
Nova et Accurata Tabula / REGNORUM ET PROVINCIARUM / DALMATIAE, CROATIAE, SCLAVONIAE, / BOSNIAE, SERVIAE, ISTRIAE, ET REIP[ublicae] / RAGUSANAE, / CUM FINITIMIS REGIONIBUS / Studio et Impensis / MATTHAEI SEUTTERI, / S[acrae] CAES[areae] ET REG[acrae] CATHOL[icae] MAIEST[atis] / GEOGRAPHI / edita / AUGUSTAE VINDELICOR[um]

Augsburg, 1709.

M. Seutter. Karta Dalmacije, Hrvatske, Slavonije.... Augsburg, 1709, Zbirka Vodopija, kat. br. 136

P. K. Monath, Karta Dalmacije, Hrvatske, Bosne..., Nürnberg, oko 1730, Zbirka Novak, kat. br. 130

137. MATTHÄUS SEUTTER
**ATLAS MINOR / PRAECIPUA ORBIS
 TERRARUM IMPERIA, / REGNA et
 PROVINCIAS, / GERMANIAE
 POTISSIMUM, / tabellis 66. exacte
 delineatis sistens / usui / militiae ducum ac
 peregrinantium / maxime accomodatus /
 opera / MATTHAEI SEUTTERI, / Sac[rae]
 Caes[areae] Mai[estatis] Geogr[aphi] /
 Aug[ustae] Vind[elicorum]**

Ausburg, oko 1744.

Područje Hrvatske prikazano je na karti Podunavlja
 Novissima Tab[ula] / DANUBII / et praesertim /
 HUNGARIA / cum aliis adiacentib[us] Regnis /
 excusa et vernalis exposita MATTHAEO
 SEUTTERO / S[acrae] C[aesareae] M[aiestatis]
 G[eographo] Aug[ustae] Vind[elicorum]
 Podijeljeno je na Slavoniju, Hrvatsku, Morlakuju
 (Hrvatsko primorje) i Dalmaciju. U tom
 minijaturnom prikazu označene su samo veće rijeke i

Karta » . . . kraljevstava i provincija Dalmacije,
 Hrvatske, Slavonije . . . « prikazuje Slavoniju i
 Hrvatsku u srednjovjekovnim granicama, te
 Dalmaciju unutar čijih granica je čitava Hercegovina
 i dio Crne Gore. Na području Slavonije označene su
 srednjovjekovne županije, a u Dalmaciji granice
 teritorija pojedinih gradova. Gotovo identične karte
 izdali su nizozemski kartografi J. Ottens i braća
 Valck. Karte se razlikuju u dekorativnim elementima
 i pojedinim nazivima. U donjem desnom kutu
 Seutterove karte nalaze se grbovi Dalmacije,
 Hrvatske, Slavonije, Bosne i Srbije. Naslov je u
 donjem lijevom kutu u jednostavnom pravokutniku
 koji okružaju vojni znakovi i alegorijski likovi.
 Mjerilo: 1 : 1 500 000
 Bakrorez koloriran, vel. 58 × 50 cm
 Zbirka Vodopija

značajnija naselja. Autor je signiran u donjem desnom kutu karte: »A. C. Seutter delin[avit]«, a bakrorezac u desnom: »T. C. Lotter sculps[it]«. Bakrorez koloriran, uvez vel. 31 × 22,5 cm
PMH, 3954

138. JOHN SENEX

A NEW MAP / OF THE KINGDOM OF / HUNGARY / And of the Countries, Provinces &c. / Bordering thereupon; with their respective / BANNATS, COUNTIES, SANJACSHIPS, / Mountains, Passes, Post Roads, Cities &c. as / also the Places where Battels have been Fought and at what Time; all taken / from the Memorials and Plans of the best Enginiers who have ferv'd in / those Countries.

London, oko 1720.

Na karti kraljevstva Ugarske i susjednih zemalja prikazano je čitavo područje današnje Hrvatske. Između Hrvatske i turske Bosne ucrtana je granica određena požarevačkim mirom 1718. Granica između mlatačke Dalmacije i turske Bosne, koja je označena sjeverno od Livna i Mostara ne odgovara stvarnom stanju. Ta se granica već prije krivo kartirala, i to na gotovo svim kartama nastalim krajem 17. stoljeća. U Hrvatskoj sjeverno od Save, označene su srednjovjekovne županije i nepostojeća zagorska županija. Geografski prostor Hrvatske, gledan u cjelini, slabo je prikazan i suviše raširen u smjeru sjever-jug. Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte, a izdavač je signiran u tekstu izvan naslovnog okvira.

Mjerilo: 1 : 1 200 000

Bakrorez, koloriran, vel. 100 × 65 cm

Zbirka Novak, 52

139. ROBERT MORDEN

A New Map of / SCLAVONIA / CROATIA. / DALMATIA. / BOSNIA et / REPUB. RAGUSA / By Rob[er]t Morden

London, 1708, The Geographical Grammar

Na karti je prikazana današnja Hrvatska bez Istarskog poluotoka. Ucertane granice, koje bi trebale označavati granicu utvrđenu karlovačkim mirom 1699, sasvim su pogrešne. Granica između Hrvatske i turske Bosne nije označena a i granica mlatačke Dalmacije prema turskim posjedima je netočna. Naslov se nalazi u donjem središnjem dijelu karte u lovorovu vijencu.

Mjerilo neodređeno

Bakrorez, vel. 14,5 × 12,5 cm

Zbirka Novak, 58

140. HERMAN MOLL

HUNGARI

London, oko 1730.

Na karti Ugarske prikazano je područje srednjovjekovne Slavonije. Citavom kartom dominira prikaz riječne mreže. U Hrvatskoj se ističu »Drave fl. / Trah fl.«, »Saw fl / Save fl.« i »Unna fl«, a prikazane su dvostrukim ispunjenim linijama. Reljef je predočen nevezanim sjenčanim brežuljcima proizvoljno označenim. Sumske površine su naznačene grupicama stabala. Na karti su ucrtana samo veća naselja. Naslov stoji u baroknoj kartuši s grbom Ugarske u donjem desnom kutu karte.

Mjerilo: 1 : 4 000 000

Bakrorez, koloriran, vel. 18 × 18 cm

NSB, S-U-XVIII-12

141. JOHANN GEORG SCHREIBER

Neue / Charte von / CROATIEN / SLAVONIEN / und den größten Theil / von BOSNIEN / zu finden bey / Joh[ann] Christ[ian] Schreiber / in Leipzig.

Leipzig, oko 1740.

Na karti je prikazano područje Hrvatske, Slavonije i veći dio Bosne. Označene su granice Hrvatske nakon mira u Sremskim Karlovcima 1699, s točno ograničenim područjima Hrvatske koja su bila pod habsburškom, mlatačkom i turskom vlašću. U fizičko-geografskom sadržaju karta daje prilično vjerodostojnu sliku Hrvatske, a rezultat te kompilacije ne daje ništa novo. Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte u baroknoj kartuši.

Mjerilo: 1 : 1 500 000

Bakrorez, vel. 27 × 18 cm

AH, A 113

142. JOHANN GEORG SCHREIBER

Atlas Selectus

Leipzig, 1749.

Na 46. karti nalazi se prikaz Ugarskog kraljevstva »Das KÖNIGREICH / UNGARN / nebst den / angraentzenden / KAEYSERLICHEN / LAENDERN / gefertigt / von / Joh[ann] George Schreiber / in Leipzig.« Na karti Ugarske i susjednih zemalja prikazana je Slavonija, Hrvatska i Dalmacija, dakle, čitavo područje današnje Hrvatske osim Istre. Granice, ucrtane na karti, nisu vjerodostojne.

Bakrorez, koloriran, uvez, vel. 16 × 21 cm

Zbirka Ledić

143. JOSEPHUS GADEA

TABULA GEOGRAPHICA / NOVA ET EXACTA DISTINCTE EXHIBENS / REGNUM SCLAVONIAE CUM SYRMII / DUCATU / QUOD A FLUVII S AVI ILLOVAE DRAVI / ET DANUBII ALLUITUR / EIUS PROVINTIAE CONTERMINEAE SUNT / REGNUM HUNGARIAE CROATIAE / BOSNIAE SERVIAE ET BANNATUS / TEMESVRENSIS

Beč, oko 1730.

Na karti je prikazana cijela Slavonija, vojvodstvo Srijem i bosanska Posavina, koja je požarevačkim mirom 1718. pripala Habsburškoj Monarhiji. Reljef je prikazan sjenčanim brežuljcima. U istočnom dijelu Slavonije označene su veće šume. Naslov se nalazi u gornjem središnjem dijelu karte u baroknoj kartuši s habsburškim orlom i grbom zemalja Ugarske. U donjem desnom kutu, u velikoj baroknoj kartuši s grbom Khevenhüllera, kojemu je, uostalom, karta i posvećena, nalaze se podaci o požarevačkom miru i utvrđenoj granici. U donjem lijevom kutu karte signirani su autor – kartograf i bakrorezac: »Josephus Gadea delin[avit] et Ioan[nes] Adam Schmuzer sc[ulpsit] Vien[nae].«

Mjerilo: 1 : 200 000

Bakrorez, dva dijela, vel. 128 × 82 cm

NSB, S-JZ-XVIII-10

**144. JOHANN VAN DER BRUGGEN
TABULAE XIII. RAPRAESENTANTES
/ Regnum Hungariae, cum adjacentibus
Provinciis suis.**

Beč, 1737.

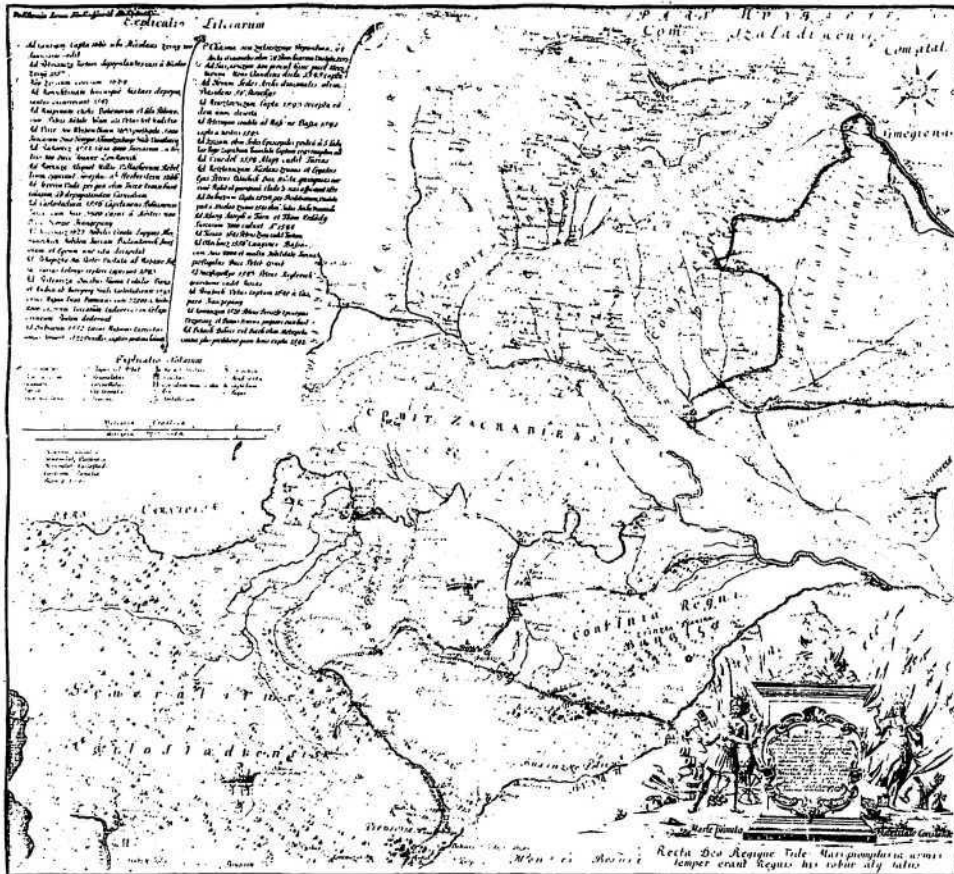
Na osmoj karti prikazano je područje srednjovjekovne Slavonije »1737. / REGNUM / SLAVONIAE«. Karta je ukrašena tipičnim baroknim ukrasima, alegorijskim figurama, anđelima i grbom Slavonije u baroknom štitu. Na devetoj karti prikazana je Kraljevina Hrvatska »REGNUM / CROATIAE / 1737.«, tj. Hrvatska južno od Save s primorjem od Bakarskog zaljeva do Zrmanje. U gornjem desnom kutu karte nalazi se alegorijska figura žene s mačem i štitom na kojem je grb Hrvatske, a do nje je čirski habsburški grb. Na jedanaestoj karti prikazano je Kraljevstvo Dalmacije »REGNUM / DALMATIAE / 1737.«. Dalmacija obuhvaća primorje od Zrmanje do Kotora, a sjeverna granica ide visoko kroz Bosnu, ostavljajući cijelu Hercegovinu unutar Dalmacije. Tu pogrešno ucrtanu granicu često nalazimo na kartama s kraja 17. i 18. stoljeća. U donjem lijevom kutu karte nalazi se posebno uokvirana panorama bakarskog zaljeva. Uz naslov karte stoji grb Dalmacije. Na naslovnoj strani atlasa nalazi se popis karata i podaci o autoru »Wienn Verlegt, durch Iohann van der Bruggen Universit. Kupferstecher und Kunsthandler, gegen dem Keyserl. Baal. Hauss über. 1737.«

Bakrorez, uvez vel. 37 × 28 cm

PMH, 3956

J. Bedeković, Karta Medimurja, Bečko Novo Mjesto, 1752. Zbirka Ledić, kat. br. 145

A. Patačić, Karta Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, Zagreb, 1746, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 146

145. JOSIP BEDEKOVIC
NATALE / SOLUM / MAGNI
ECCLESIAE DOCTORIS / SANCTI /
HIERONYMI / IN / RUDERIBUS
STRIDONIS / OCCULTATUM, /
PROBATORUM NIHILOMINUS /
HISTORICORUM, ET
GEOGRAPHICORUM / OPINIONIBUS,
/ AC / BREVIS / ILLYRICANAE
CHRONOLOGIAE / ADIUMENTO /
ERUTUM, ATQUE CUM VITA
EIUSDEM / PURPURATI DALMATIAE

Bečko Novo Mjesto, 1752.

U djelu o životu sv. Jeronima Bedeković u nekoliko poglavlja (195–310. str.) govori o povijesti Medimurja. Uz povijesni pregled na 198. stranici nalazi se karta Medimurja s naslovom TABULA TOPOGRAPHICA / INSULAE MURO-DRAVANAE / Intra / Hungariam inferiorem et Slavoniam / superiorem situatae. « Uz kartu je popis 132 naselja koja su na njoj označena. Bakrorez, uvez vel. 21,5 × 32 cm
 Zbirka Ledić

146. ALEKSANDAR PATAČIĆ
MAPPA / R[egni] Dalmat[iae] Croatiae et
Sclav[oniae] / cum Banalib[us] Eorum
Confiniis / et Generalat[us] etiam
Varasdinensis / et Carlostadien[sis] per
P[atrem] Steph[anum] Glavach / e
Soc[ietate] Iesu Varasdin[is] Matheseos
Profes[sorem] / Gracii, confecta et Statibus
horum / Regnorum A[nn]o 1673 oblata iam /
vero in unico attrio Exemplari / reinven[n]ta
Studio G. Alexandri / Patachich ad
praesentis tem- / poris Statum ac usum re- /
ducta et Cum distinc- / tione Jurisdictionum
post- / liminio restituta A[nn]o 1746.

Zagreb, 1746.

Na karti je prikazano područje Središnje Hrvatske s dijelom Gorskog Hrvatske, dakle tadašnja Banska Hrvatska s Banskim krajinom, te Karlovačkim i Varaždinskim generalatom. Karta je kopija Glavačeve karte Hrvatske iz 1673. Patačić unosi granice županija, Banske Krajine, te granice Karlovačkog i Varaždinskog generalata. Za razliku od Glavača koji podatke o važnijim događajima unosi u samu kartu, Patačić ih navodi u gornjem desnom kutu kao »Explicatio Litorum«. Na Glavačevoj karti dominira prikaz reljefa, a Patačić je reljef prikazao nenametljivim sjenčanim brežuljcima. Naslov je u donjem desnom kutu u baroknoj kartuši precrtanoj s Glavačeve karte.
 Mjerilo: 1 : 300 000
 Crtež, djelomično koloriran, vel. 83 × 80 cm
 NSB, XI-SK-J-181

147. JOANNES NEPOMUK SZALOKY
TABEL<L>A / Veteris, et no- / vae
Zagrabiae Varasdinum / ducent[ium]
Viaru[m] / Ichnographia<m> / exhibens.

Zagreb, 1757.

Na karti je prikazan dio Središnje Hrvatske od Zagreba do Varaždina s označenom starom i novom cestom između ta dva grada. Naselja i dvorci su označeni vjerodostojnim crtežima, a Zagreb i Varaždin prikazom zagrebačkog Gradeca i varaždinskog starog grada. Reljef je prikazan visokim čunjastim, okomito šrafranim brdima. Karta je istočno orijentirana. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte u slici jednog kamenog spomenika okruženog muškim figurama s grbom Hrvatske. U donjem desnom kutu signiran je autor »Zagrabiae Fecit Ioann[es] Nepo[mucenus] Szaloky. A[nn]o 1757.«
 Mjerilo neodređeno
 Crtež, koloriran, vel. 53,3 × 38,6 cm
 PMH, 3880

148. D.F.S. HÜTLER
GEOGRAPHISCHE CHARTE / Des
Ganzen Warasdiner Genera- / lats, nach der
eigentlichen Lage- / weite, und entfernung
aller in- / liegenden Ortschaften. Lauf der /
umfanglichen Gränzen, Vorzüg- / lichen
Flüssen; besonderen Ge- / birgen, Morästen,
u [nd] Waldungen.

Bjelovar(?), druga pol. 18. st.
 Karta Varaždinskog generalata s granicom Križevačke i Durđevačke regimente sa sjedištem jedne i druge u Bjelovaru. Na karti su označene važnije rijeke, brda, močvare i šume. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte. Autor je signiran lijevo od naslova »D.F.S. Hütlér C.C. Ingen.«
 Mjerilo: 1 : 130 000
 Crtež, 42 × 44 cm
 NSB, XI-SK-J-224

149. GIOVANNI SALMON
CARTA / GEOGRAFICA / DELLA /
DALMAZIA

Venecija, 1753, Lo stato presente di tutti i paesi e popoli del mondo.
 Na karti Dalmacije prikazano je primorje od Istre do Boke kotorske sa zaleđem. Urcrane granice Dalmacije su netočne. Područje Dalmacije, u koju je autor uključio cijelu Hercegovinu i dio Bosne, podijeljeno je na upravne jedinice srednjovjekovnih župa, kao na primjer »Caribasa«, i suvremenih mletačkih okruga, »Zara« i »Sebenico«, čije su granice također nepouzdanе. Posebno je označena granica Dubrovačke Republike. Sudeći prema konturama obale i otoka, te označenim granicama, izvornik za ovu kartu Dalmacije bili su Coronellievi prikazi naše obale. Naslov se nalazi u gornjem desnom kutu karte, na kamenom spomeniku uz koji je i scena iz pastirskog života.
 Mjerilo: 1 : 1 000 000
 Bakrorez, koloriran, vel. 43 × 33 cm
 Zbirka Novak, 84

150. GIOVANNI SALMON
»CARTA / GEOGRAFICA / DELL' /
ISTRIA«
 Venecija, 1753, Lo stato presente di tutti paesi e popoli del mondo.

Na karti je prikazan Istarski poluotok. Označene rijeke ne daju vjernu sliku hidrografske mreže u Istri. Linski kanal se produžava u Valunsku dragu. »Vallone della Draga«, u koju pak utječe rijeka čiji je izvor iznad Učke, kod Lovrana. Za sredinu 18. stoljeća ta pogreška iznenaduje, a kojim se izvornikom Salmon služio, teško je reći. U gornjem toku Mirne označene su veće površine šuma. Urcrtana je granica Pazinske grofovije. »Contado di Pisino«. Naslov se nalazi u gornjem desnom kutu karte.
 Mjerilo: 1 : 250 000
 Bakrorez vel. 43 × 33 cm
 Zbirka Novak 41

151. IGNAZ MÜLLER

MAPPA / Geographica novissima / REGNI HUNGARIAE / divisi / In suos Comitatus / cum Districtibus Iazygum et Cumanorum / Banatus Temesiensis eiusque Districtum / nec non / Regnorum Croatiae Slavoniae Dalmatiae / Magni Principatus Transilvaniae / partis Bosniae Serviae Bulgariae et Walachiae / dedicata / Augustissimis Regnantibus / MARIAE THERESIAE / Imperatrici Reginae / et / Iosepho II. / Romanorum Imperatori et Corregenti / Promotore / Excellentissimo Domino Generali Campi / Mareschallo et Consilii Aulae Bellici Praeside / Comite Mauritio a Lacy. / Ex accuratioribus Tabulis congesta et correctae / Anno 1769. / ab Ign[atio] Müller S[acrae] C[aesareae] M[ajestatis] / Sup[er]iore [Vigilum] Magistro.

Beč, 1769.

Na karti Ugarske, Hrvatske, Slavonije, Dalmacije i susjednih zemalja prikazano je područje današnje Hrvatske bez Istre i Južnog Hrvatskog primorja. U odnosu prema karti Ugarske J. C. Müllera iz 1709, na ovoj karti iz 1769. nalazimo puno više toponima na prostoru Hrvatske. Reljef je prikazan vjerodostojnije pažljivim šrafitiranjem koje slijedi pružanje pojedinih oblika. Riječki tokovi su cjelovito i točno ucrtani. Karta je bogato ukrašena; u donjem dijelu karte je lik Posejdona s trozupcem u primorskom pejzažu. Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte u kartuši-plaštu, s portretima carice M. Terezije i Josipa II kojima je karta posvećena. U donjem desnom kutu karte signiran je bakrorezac »Iohan Christoph Winkler Sculp[is]t Viennae«. Mjerilo: 1 : 375 000 Bakrorez, 16 dijelova, vel. 248 × 204 cm *AH, D XIV 5*

152. LOUIS BRION DE LA TOUR

LA / HONGRIE / avec les Provinces / adjacentes / formant tout ensemble / 2. Grandes Provinces / Eclésiastiques. / Par M[onsieu]r Brion, / Ingénieur-Geographe du Roi. / A Paris chez le S[ci]eur Desnos. / Ingénieur pour les Globes et / Spheres, rue S[ain]t Jacques, / au Globe 1766.

Na karti Ugarske i susjednih zemalja prikazane su Slavonija i uža Hrvatska, dakle današnja Istočna i Središnja Hrvatska s primorjem od Rijeke do Zrmanje. Na karti su označene velike crkvene provincije; kao biskupska sjedišta u Hrvatskoj su naznačeni Zagreb i Senj. Između Pakraca i Đurđevca

označena je »Mala Vlaška«, premda je to područje od 1745. dio požeške županije. Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte u kasnobaroknoj kartuši. Mjerilo: cca 1 : 3 300 000 Bakrorez, vel. 25,5 x 23 cm *Zbirka Novak, 88*

153. TOBIAS CONRAD LOTTER CARTE GEOGRAPHIQUE / DU THEATRE DE LA GUERRE EN GENERAL representant / LE ROYAUME DE HONGARIE / LA PRINCIPAUTE DE TRANSYLVANIE, / ET LES ROYAUMES / DE CROACIE, DE DALMACIE, DE ESCLAVONIE DE BOSNIE, DE SERVIE, / LES PRINCIPAUTES DE MOLDAVIE, DE VALACHIE, / LES PROVINCES DES BESSARABIE, DE BULGARIE, / ET DE ROMANIE, / avec une grande Partie / DE L'ETAT DE POLOGNE. / Par TOBIE CONRAD LOTTER, Geogr[aphe] / à AUGSBOURG.

Augsburg, 1771.

Na karti Kraljevstva Ugarske . . . od hrvatskih zemalja prikazana je Slavonija, uža Hrvatska, mletačka Dalmacija i Dubrovačka Republika, dakle, prostor današnje Hrvatske, bez Istarskog poluotoka. Lotter je kartu Ugarske radio prema Sansonovoj karti »Le Royaume de Hongrie . . .«, mogli bismo reći da je ona gotovo kopija navedene Sansonove karte. Stoga na karti nalazimo pogreške kojih ne bi smjelo biti u razdoblju kada je nastala. Na Savi kod Zagreba je otok. Reljef je sasvim proizvoljno prikazan. Područje između mora i Save suženo je u smjeru sjever-jug te se izvor Cetine našao visoko u Bosni. U Istočnoj Hrvatskoj označene su veće šume. Naslov stoji u gornjem desnom kutu karte u baroknoj kartuši, s grbom Ugarske, a oko kartuše su vojni znakovi, prizori bitke, likovi vojnika i turski zarobljenici. Mjerilo: 1:1 350 000 Kolorirani bakrorez u 4 dijela, vel. 116 × 94 cm *AH, A III 47*

154. ALBERTO FORTIS VIAGGIO / IN / DALMAZIA / DELL' / ABATE ALBERTO FORTIS. / IN VENEZIA. / PRESSO ALVISE MILOCCO, ALL' APOLLINE. / MDCCCLXXIV.

Venecija, 1774. Na početku prvog sveska nalazi se karta I CONTADI di ZARA, e di SEBENICO / per servire al I. Volume del Viaggio in Dalmazia. Prikazano je područje nešto sjevernije od Zrmanje do Trigirata

zaledem. Označeni su tokovi Zrmanje, Krke s desnom pritokom »Bucinschiza f.«, (na njenom ušću u Krku označen je Knin), rijeke Cetine od izvora, »Vrilo Cettine«, do ušća, lijeva pritoka Cetine, »Ciccola f.« U zaleđu sjeverno od Šibenika označeni su »M. Tartari«, jugoistočno od Knina »M. Promina«. Reljef je prikazan sjenčanim brežuljcima. Karta je geografski vjerodostojna s mnoštvom toponima; dobrim prikazom razvedenosti obale s otocima: »I. Uglian«, »I. Pasman«, »I. Morter«, »Tihaz«, »Zlarin«, »Sestre«, »Smolian«, »I. Coronata«, »Isola Grossa«, »Melada« i drugi. Na početku drugog sveska je karta s naslovom: I CONTADI DI TRAU / SPALATRO, E MACARSKA, / IL PRIMORIE, E NARENTA, / COLL' ISOLE AGGIACENTI. / Per servire / al Volume II. del Viaggio / in Dalmazia. Na karti je prikazano područje od Rogoznice do Neretve sa zaledem i otocima. Urtan je cijeli tok Cetine. Između »Xernovitzza fe i Cetine su »Pogliza«. Područje između Cetine i Neretve prikazano je brdovito, a nazvano je »Primorie«; najviši je vrh »M. Biocova«, a označeni su još »M. Vissoschiza« i »M. Sutina«. Reljef je prikazan sjenčanim brežuljcima. Bakrorez, uvez vel. 19 × 26,5 cm *NSB, R VI — 4^o43*

155. GIOVANNI VALLE PARTE / MERIDIONALE / DELL' ISTRIA / DI / Giovanni Valle / Giustinopolitano / Di nuova Proiezione / VENEZIA 1784. / Presso Antonio Zatta, e Figli / Con Privilegio dell' Ecc[ellentissimo] mo Senato.

Venecija, 1784. Na karti je prikazan južni dio Istarskog poluotoka do spojnice Limski kanal — Pazin. Označena je jugozapadna granica Pazinske grofovije, a mletački je dio Istre podijeljen na okruge. Naslov se nalazi u donjem desnom kutu karte na nacrtanoj kamenoj ploči uz koju je primorski pejzaž. U donjem lijevom kutu signiran je bakrorezac »G. Zuliani inc[is]it« a u desnom »D. Colussi scr[ipsit]«. Mjerilo: 1 : 150 000 Bakrorez, koloriran, vel. 40,5 × 31 cm *Zbirka Novak, 30*

156. GIOVANNI VALLE PARTE / SETTENTRIONALE / DELL' ISTRIA / DI / Giovanni Valle / Giustinopolitano / Di nuova Proiezione / VENEZIA 1784. / Presso Antonio Zatta, e Figli / Con Privilegio dell' Ecc[ellentissimo] mo Senato.

Venecija, 1784. Na karti je prikazan sjeverni dio Istre. Karta je nastavak prethodne karte. Naslov se nalazi u gornjem desnom kutu karte. Mjerilo: 1:500 000 Bakrorez, koloriran, vel. 40,5 × 31 cm *Zbirka Novak, 29*

157. JULIJE BAJAMONTI STORIA / DELLA / PESTE / CHE REGNÒ IN / DALMAZIA / Negli Anni 1783-1784 / DEL DOTTOR / GIULIO BAJAMONTI / Socio di Varie Accademie. / IN VENEZIA MDCCLXXXVI. / PRESSO VINZENZIO FORMALEONI / Con Licenza de' Superiori, e Privilegio.

Venecija, 1786. Između 96. i 97. stranice nalazi se karta »CARTA / DEL / TERRITORIO DI SING / Delineata sotto il Regim[en]to / del N. H. / PAULO EMILIO CANAL / 1785« Prikazan je Sinj s okolicom, a označene su granice prema Poljicima, Splitu, Kninu, te granica prema Turskoj koja ide brdom »Monti Prolog«. Tok Cetine je naglašen, a reljef je označen isprekidanim šrafama. Bakrorez, uvez, vel. 13,5 × 19,5 cm *NSB, R II F-8^o640*

158. LODOVICO FURLANETTO NUOVA CARTA TOPOGRAFICA / DELLA PROVIN[C]IA DI / DALMAZIA / DIVISA NE SUOI TERRITORI / delineata dalli Sig[no]ri Ingegneri Melchiori e Zavoreo / e da Lodovico Furlaneo dedicata / A SUA ECCELLENZA / ANGELO EMO / [Jurato]R E PROCURATOR DI SAN]MARCO / Capitano Straordinario delle Navi / della Serenissima Repubblica di Venezia / Per Lodovico Furlanetto sopra Ponte de Baretteri / Con Privilegio dell' Ecc[ellentissimo] mo Sen[at]o Venezia 1787

Venecija, 1787.

Na karti je prikazano primorje od Velebitskog kanala do Splita, područje današnje mletačke Dalmacije. Urtane su granice pojedinih okruga, granica prema užoj Hrvatskoj i turskoj Bosni. Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte okružen vojnim znakovima i brodovljem. Mjerilo: 1 : 350 000 Bakrorez koloriran, vel. 118 × 47 cm *Zbirka Novak, 40*

159. GEORGIUS DE PFLACHER MAPPA GEOGRAPHICA, ET TOPOGRAPHICA / OMNIUM EPISCOPATUUM / REGNI HUNGARIAE, CROATIAE, GALICIAE, / BOSNIAE, SERVIAE et PRINCIPATUS TRANSYLVANIAE, / nec non eorum ut sunt DALMATIAE cum parte MARIS ADRIATICI, item MOL- / DAVIAE, VALACHIAE, et

BULGARIAE, in quibus extiterunt ARCHIEPISCO- / PATUS, qui vetustissimo iure ad SACRAM CORONAM HUN- / GARIAE pertinent. / EXCELLENTISSIMO, ILLUSTRISSIMO, REVERENTISSIMO DOMINO / IOSEPHO / DE / GALLYUFF / EPISCOPO ZAGRABIENSI, / ABATI B[eatae] M[ariae] V[irginis] de TOPUSZKA, COMITATUS de / BERZENCZE SUPREMO, ac PERPETUO COMITI, nec non utriusque S[uae] C[aesareae] et REG[iae] / APOST[olice] MAIESTATIS ACTUALI INTIMO STATUS, et ad EXCELSUM CONSIL[ium] / REGIUM in REGNIS DALMATIAE, CROATIAE, SCLAVONIAE consiliario, <et> c[etera] <et> c[etera] / Mappam hanc humillime Consecrat, et Dedicat. / AUTHOR Subiectissimus / Georgius Liber Baro de Pflacher / Vigil[um] Praefectus.

Zagreb, oko 1780.

To je karta dijeceza u Ugarskoj i Hrvatskoj, odnosno Dalmaciji, Bosni, Srbiji, Rumunjskoj i Bugarskoj, koje su po mišljenju autora pripadale Svetoj kruni Ugarske. Pozivajući se ne historijsko pravo, autor daje prikaz stvarnog stanja u Ugarskoj, zemalja koje su pripadale Sv. Kruni Ugarske, i zemalja na koje je Ugarska pretendirala, ali koje nikad nije imala. Na karti je prikazano cijelo područje Hrvatske s označenim sjedištima biskupija i imenima biskupa iz tog vremena. Učrtane su granice Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, ali kako je cijeli prostor izobličen, i te granice su loše. Reljef je prikazan nizovima kupastih brežuljaka koji ne reproduciraju stvarnu sliku reljefa. Konture obale su toliko loše da su jedva prepoznatljive. Tokovi rijeka su također nepravilni. Karta je posvećena zagrebačkom biskupu Josipu Galjufu (1772—1786). Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte. Mjerilo neodređeno. Crtež koloriran i pozlaćen, vel. 170 × 134 cm. Kaptolski arhiv, Zagreb

160. SAMUEL KRIEGER REGNI / HUGARIAE / in suos Circulos et / Comitatus divisi / Tabula nova / ex recentioribus Astronomorum / <et> Geometrarum observationi- / bus concinnata / a / Samuele Krieger Regio ad / Exce[llent]i[t]i[s]im]um Cons[ilium] Reg[is] Hung[aricae] / Mathematico. / Sumtibus / Antonii Loewii / Bibliopolae Poseniensis.

Beč, 1780.

Na karti Ugarske prikazano je područje uže Hrvatske i Slavonije, dakle današnja Istočna i Središnja Hrvatska s primorjem do Zrmanje. Između Hrvatske i turske Bosne učrtana je granica određena karlovačkim mirom 1699. Označene su ceste Karlovac—Zagreb, Zagreb—Varaždin i Zemun—Osijek—Pešta. Na području između rijeke Une i Vrbasa naznačena »Turska Hrvatska«. Reljef je prikazan šrafama. Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte u ovalnoj baroknoj kartuši s

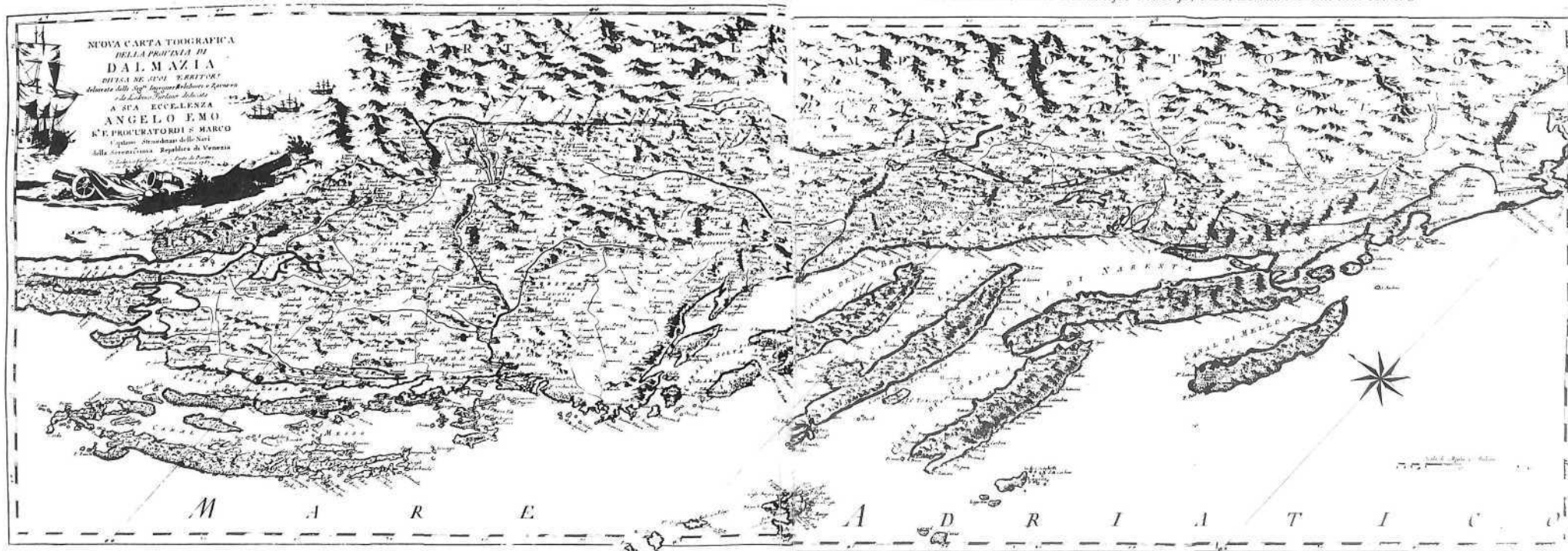
grbom Ugarske. Ispod desnog ruba karte signiran je bakrorezac »Jacob Adam. Sculp[ist] Viennae«. Mjerilo: cca 1 : 500 000. Bakrorez, koloriran, vel. 68 × 47 cm. AH, A III 28

161. FRANZ MÜLLER »Post Karte / des Koenigreichs Slavonien / und / Herzogthums Sirmien / in Wien bey Artaria Comp[agnie] K [aiserlich] K[öniglich] privilegirt] im Monat April 1788. berichtigtet.

Beč, 1788.

Na karti je prikazano područje Istočne Hrvatske, to jest »Kraljevine Slavonije«, i vojvodstvo Srijem s označenim poštanskim putevima. Naslov se nalazi u gornjem desnom kutu karte. Mjerilo: cca 1 : 1 100 000. Bakrorez, koloriran, vel. 25 x 19 cm. NSB, S-JZ-XVIII-21

L. Furlanetto, Karta Dalmacije, Venecija, 1787, Zbirka Novak, kat. br. 158

F. Müller, Poštanska karta Slavonije i Srijema, Beč, 1788, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 161

162. CARL SCHÜTZ
**NEUSTE KARTE / DER /
 KOENIGREICHE / BOSNIEN SERVIEN/
 CROATIEN UND SLAVONIEN / Samt
 den angraenzenden Provinzen /
 TEMESWAR, DALMATIEN,
 HERZEGOWINA, / RAGUSA,
 STEYERMARK, KAERNTHEN, /
 KRAIN, FRIAUL, GRADISKA, UND
 ISTRIEN, / einem grossen Theil von
 /UNGARN, SIEBENBÜRGEN,
 WALACHEI, / BULGARIEN,
 ALBANIEN, MACEDONIEN, / und
 einem Stück des / KIRCHENSTAATS
 UND K[önig]reichs NEAPEL. / Nach den
 besten Originalzeichnungen Charten, und /
 Beschreibungen entworfen von Herrn Carl
 Schütz. 1788.**

Beč, 1788.

Na karti je prikazano područje Bosne, Srbije, Hrvatske i Slavonije sa susjednim pokrajinama. Urtane su granice Slavonije, uže Hrvatske, mletačke Dalmacije i Dubrovačka Republika. U Istri je označena granica Pazinske grofovije, i uctana je granica prema Kranjskoj. Zalede Dubrovačke Republike i Popovo polje, pogrešno su pripisani Dalmaciji. Na karti su naznačene ceste. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte, ukrašen vbojnim znakovima. Iznad ruba karte je naslov na francuskom jeziku. U donjem desnom kutu signirani su bakroresci »Gestochen von C. Schütz und F. Müller«. Bakrorez, koloriran, vel. 72,5 × 48,2 cm Mjerilo: cca 1 : 1 000 000 PMH, 3821

163. PIETRO SANTINI, FRANZ ANTON SCHRAEMBL
**OESTLICHER THEIL / VON /
 DALMATIEN / von Herrn F[rantz]
 A[nton] SCHRAEMBEL /
 MDCCCLXXXIX.**

Beč, 1789.

Karta Istočne Dalmacije Pietra Santinija u izdanju Franz Antona Schraembla. Karta je identična Santinijevoj karti u izdanju Remondinija 1780, s razlikom u kartuši i jeziku; Schraemblovo izdanje je na njemačkom jeziku. U donjem desnom kutu karte signiran je »I. W. Engelman script[ist]« koji je opisao kartu, zapravo preveo nazive na njemački jezik. Mjerilo: cca 1 : 450 000 Bakrorez, vel. 61 × 46 cm PMH, 3803

164. PIETRO SANTINI, FRANZ ANTON SCHRAEMBL
**WESTLICHER THEIL / VON /
 DALMATIEN / Von Herrn P[ietro]
 SANTI / neu herausgegeben / von Herrn
 F[rantz] A[nton] SCHRAEMBL /
 MDCCCLXXXIX.**

Beč, 1789.

Kartu zapadne Dalmacije Pietra Santinija izdao je Franz Anton Schraembl bez ikakvih izmjena i dopuna. Jedino su naslov i nazivlje na karti prevedeni na njemački jezik. Naslov je u gornjem lijevom kutu karte. Mjerilo: cca 1 : 450 000 Bakrorez, vel. 61,4 × 46,2 cm PMH, 3803

165. FRANZ JOHANN JOSEPH VON REILLY
**SPECIAL KARTE / VON DEM /
 OESTREICHISCHEN u[nd]
 OSMANISCHEN / KOENIGREICHE /
 KROATIEN. / Nro. 2.**

Beč, oko 1790

Na karti je prikazano područje Kraljevstva Hrvatske u srednjovjekovnim granicama. Urtane su granice »austrijske« i »osmanlijske« Hrvatske kako se navodi u naslovu. Pod osmanlijskom Hrvatskom autor podrazumijeva područje između rijeka Une, Vrbasa i Plive na kojem stoji naziv »TÜRKISCH KROATIEN«. Na karti su označeni poštanski putovi u Hrvatskoj, te granica s Turskom utvrđena požarevačkim mirom 1718. Naslov se nalazi u donjem desnom kutu karte u cvjetnom vijencu. U donjem lijevom kutu signiran je bakrorezac »Gestochen von Ignatz Albrecht«. Mjerilo: 1 : 1 000 000 Bakrorez, koloriran, vel. 28 × 19 cm Zbirka Novak

166. FRANZ JOHANN JOSEPH VON REILLY
**DER / NOERDLICHE THEIL / DES /
 KOENIGREICHS / DALMATIEN. /
 Nro. 24.**

Beč, oko 1790.

Karta »Sjevernog dijela Kraljevstva Dalmacije« prikazuje obalu od Velebitskog podgorja do Makarske sa zaleđem. Urtana je granica prema turskoj Bosni utvrđena požarevačkim mirom 1718. (tzv. linea Mocenigo). Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte na uctanoj kamenoj ploči prislonoj uz ostatke antičkih spomenika. Mjerilo: 1 : 1 000 000 Bakrorez, vel. 25 × 19 cm Zbirka Novak, 95

167. FRANZ JOHANN JOSEPH VON REILLY
**DER / SÜDLICHE THEIL / des /
 KOENIGREICHS / DALMATIEN / mit
 der / Republik / RAGUSA / Nro. 25.**

Beč, oko 1790.

Na karti je prikazan »južni dio kraljevstva Dalmacije s Dubrovačkom Republikom«. Označena je granica mletačke Dalmacije i Turskog Carstva s točno uctanim izlazom na more koji je Dubrovačka Republika ustupila Turskoj nakon mira u Sremskim Karlovcima 1699. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte u kartuši-plaštu uz stablo masline i vinovu lozu. Mjerilo: 1 : 1 000 000 Bakrorez, vel. 25 × 19 cm Zbirka Novak, 96

168. FRANZ JOHANN JOSEPH VON REILLY
**»Des Königreichs / DALMATIEN /
 Türkischer Antheil. / Nro. 26.«**

Beč, oko 1790

Na karti je prikazano područje Dalmacije od Zrnovice do Dubrovnika sa zaleđem. Urtana je granica između mletačke Dalmacije i »Türkisch Dalmatien«, turske Dalmacije — današnje Hercegovine. Reljef je nevjerodostojno prikazan sjenčanim brežuljcima. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte u jednostavnoj ovalnoj kartuši okruženoj vojnim znakovima. Mjerilo: 1 : 1 000 000 Bakrorez, vel. 27,5 × 19 cm Zbirka Novak, 97

169. FRANZ JOHANN JOSEPH
VON REILLY

Das / KOENIGREICH / SKLAVONIEN /
und / HERZOGTHUM / SYRMIEN /
Nro. 3.

Beč, oko 1790.

Na karti Kraljevstva Slavonije i Srijemskog vojvodstva prikazano je područje današnje Istočne Hrvatske. Urtane su granice Vojne krajine i poštanski putevi. Južno od Save označena je granica utvrđena požarevačkim mirom 1718. Naslov se nalazi u gornjem desnom kutu karte u otvorenom svitku.

Mjerilo: 1 : 1 000 000
Bakrorez, vel. 28 × 19 cm
Zbirka Novak, 93

170. FRANZ JOHANN
VON JOSEPH REILLY

»Schauplatz / der / FÜNF THEILE DER
WELT / nach und zu / ANTON
FREIDRICH BÜSCHINGS / grosser
Erdbeschreibung / in drey Theilen /
herausgegeben / von Franz Iohan Joseph /
von Reilly / gestochen / von Ignaz
Albrecht.«

Beč, 1791

Područje Hrvatske prikazano je na četiri karte: »SPECIAL-KARTE / VON DEM / OESTREICHISCHEN u[nd] OSMANISCHEN / KOENIGREICHE / KROATIEN / nro. 2.« Na karti je prikazana Sjeverozapadna Hrvatska s dijelom Slavonije i Hrvatsko primorje do linije Starigrad—Gračac. Označene su bitka kod Dubice 1788. i bitka kod Gradiške 1789. Točno je označena granica nakon požarevačkog mira 1718. od Gradiške do Novog. Premda je ovaj atlas nastao 1791, iste godine kada je sklopljen mir u Svištovu nakon kojeg je Vojna krajina u Hrvatskoj proširena na Cetin, Drežnik, Lapac i Srb s okolinom, na ovoj karti to nije naznačeno, već je prikazano kao da su Cetin, Drežnik i Lapac još pod turskom vlašću. Na karti su označene ceste: Karolina (gradnja započeta 1726.) od Karlovca preko Mrkoplja do Rijeke i Bakra, te Jozefina (sagrađena između 1770. i 1779.) od Karlovca preko Brinja na Senj. Označene su i ceste

F. J. von Reilly, Karta Slavonije, Beč, oko 1790, Zbirka Novak, kat. br. 169

Karlovac—Glina—Petrinja, Zagreb—Sisak, Zagreb—Varaždin, Zagreb—Koprivnica—Kanjiža. Reljef je nevjerođostojno prikazan sjenčanim brežuljcima. Karta »Das / KOENIGREICH / SKLAVONIEN / und / HERZOGTHUM / SYRMIEN / Nro. 3« prikazuje područje Slavonije s cestama Novska—Gradiška—Brod, Brod—Osijek i Brod—Zemun. Reljef je prikazan sjenčanim krtičnjacima ravnomjerno raspoređenim po cijeloj Slavoniji.

Na karti »Der / NOERDLICHE THEIL / DES KOENIGREICHS / DALMATIEN / Nro. 24« prikazana je Dalmacija od Jablanca do Makarske, područje koje su Mlečani stekli nakon mira u Sremskim Karlovcima i držali ga sve do 1797, kada je propašću Mletačke Republike prestala njihova vlast u Dalmaciji. Konture obale i položaj otoka prikazani su vjerodostojno a oblici reljefa sasvim nerealan.

Karta »Der / SÜDLICHE THEIL / Des / KOENIGREICHS / DALMATIEN / mit der / Republik / RAGUSA / Nro. 25« prikazuje područje južne Dalmacije s Dubrovačkom Republikom. Otoci Hvar, Korčula i Pelješac su prikazani vrlo brdovito.

Bakrorez, uvez vel. 44,5 × 30 cm
NSB, A I-S^{18-23/1}

172. FRANZ JOHANN JOSEPH
VON REILLY

POSTKARTE / von / NIEDER UNGARN
/ KROATIEN / und SKLAVONIEN.

Beč, oko 1840.

Na poštanskoj karti Donje Ugarske, Hrvatske i Slavonije prikazano je područje današnje Istočne i Središnje Hrvatske s primorjem od Rijeke do Zrmanje. Urtani su poštanski putevi s označenim postajama. Naslov stoji u gornjem desnom kutu karte u kartušić-svitku. Iznad karte je natpis »Mappa geographica cursuum veredariorum Hungariae Inferioris, Croatiae et Slavoniae.« i numeracija N.º 13. Ispod karte u donjem lijevom kutu je tekst koji upućuje na autora »Zu finden im von Reillyschen Landkarten und Kunstwerke Verschleiss Komtoir in Wien.« U desnom kutu signiran je bakrorezac »Gestochen von Ignaz Kühn.«

Mjerilo neodređeno
Bakrorez, koloriran, vel. 47 × 35,4 cm
Zbirka Novak, 56

173. JOHANN MICHAEL KAUPERZ
POSTKARTE / Saemtlicher K[aiserlich]
K[öniglichen] deutschen und / hungarischen
Erblande, welche alle neuerrichtete
Postkurse und / andere Veränderungen
enthält. / Gezeichnet und gestochen von
Iohan<n> / Michael / Hermann Kauperz in
Grätz 1792 / Verlegt und zu finden bei
Michael / Hermann Ambros Buchdrucker
und Her- / ausgeber der Grazer
Bauernzeitung.«

Graz, 1792.

Na poštanskoj karti svih »carsko-kraljevskih njemačkih i ugarskih nasljednih zemalja« označeni su poštanski putovi na području Slavonije i Hrvatske. Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte u kartušić-plastu s kraljevskim insignijama.

Mjerilo neodređeno
Bakrorez, djelomično koloriran, vel. 55 × 41 cm
NSB, S-A-XVIII-14

171. JOSEPH WUSSIN, ANTON
VON WENZELY

GENERALKARTE / VON / UNGARN,
SIEBENBÜRGEN, / SCLAVONIEN
<etc><etc> / samt den angraenzenden
Laendern / nach den besten Karten,
Original-zeichnungen, / und astronomischen
Beobachtungen / der Herrn / HELL,
LIESGANIG, MIKOWINY, ISLENIEF
etc. / entworfen und angefangen von Herrn
I. WUSSIN k[aiserlich] k[öniglichen]
Wegdirektor, / vollendet von Herrn A. von
WENZELEY / Hofbuchhalterei Raitoffizier
im Baudepartement. / Herausgegeben von
Herrn F. A. SCHRAEMBL. / MDCCXC.

Beč, 1790.

Na karti Ugarske i prograničnih zemalja prikazano je cijelo područje današnje Hrvatske osim zapadnog dijela Istre, ondašnji Provincijal Hrvatske i Slavonije s Vojnom krajinom, te mletačka Dalmacija i Dubrovačka Republika. Kako se u naslovu navodi, karta je radjena prema različitim izvorima, a sudeći prema prikazanom prostoru, koji obuhvaća cijeli Balkan, načinjena je za potrebe carske vojske. Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte.

Mjerilo: 1 : 1 100 000
Bakrorez, 4 dijela, vel. 110 × 86 cm
NSB, S-JZ-XVIII-9

174. F. MÜLLER

MAPPA NOVISSIMA / Regnorum / HUNGARIAE, CROATIAE, SCLAVONIAE / nec non / MAGNI PRINCIPATUS TRANSYLVANIAE / iuxta adcuratissimas observationes, adhibitisque / certissimis veritatis fontibus descripta. / SERENISSIMO HUNGARIAE, ET BOHEMIAE, / REGIO HAEREDITARIO PRINCIPI, ET / ARCHIDUCI AUSTRIAE / ALEXANDRO LEOPOLDO / Regni Hungariae Palatino / D[atur] D[onatur] D[edicatur] / per Eiusdem Humillimos fideles / Societatis Artarianae.

Beč, 1792.

Na karti »kraljevstva Ugarske, Hrvatske, Slavonije...« prikazan je privincijal Hrvatske i Slavonije s Vojnom krajinom. Označene su Srijemska, Virovitička, Valpovačka i Požeška županija u Slavoniji, te Varaždinska, Križevačka, Severinska i Zagrebačka županija u Hrvatskoj. Primorje je označeno kao posebna upravna jedinica. »Littorale«. Josip II je 1786. pripojio dio Severinske županije Zagrebačkoj županiji, a od Primorja — od istarske granice do Novog s Vinodolom načinio je »Ugarsko primorje«. (Littorale Hungaricum). Na karti je također označena podjela Vojne krajine na regimente.

Riječna mreža je ucrtana detaljno i prilično točno. Međutim, oblici reljefa prikazani su nevjerođostojno, nizovima sjenanih brežuljaka. U donjem desnom kutu signiran je autor »F. Müller Sculptsit. / Viennae 1792.« Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte u jednostavnom pravokutniku, uz koji je alegorijski ženski lik, te grbovi Ugarske, Hrvatske, Dalmacije, Slavonije, Srbije i Bosne. U donjem lijevom kutu karte stoji skraćeni naslov na francuskom jeziku.

Mjerilo 1:700 000

Kolorirani bakrorez, 4 dijela, vel. (60 × 48 cm) 120 × 96 cm

AH, A III 48

175. GIOVANNI MARIA CASSINI

LA DALMAZIA / VON / LE ISOLE ADIACENTI / ROMA / Presso la Calcogr[afia] Camerale / 1972.

Rim, 1972. Nuovo atlante geografico universale Vol. I

Na karti Dalmacije prikazano je čitavo primorje od Istre do Dubrovnika sa zaledem. Karta ima neobičnu podjelu prikazanog područja. U Istri je ucrtana granica mletačkih i austrijskih posjeda, a primorje od Trsata do ispod Senja označeno je kao posebna upravna jedinica koja zajedno s

»Grofovijom Likom« čini Ugarsku Dalmaciju, »Dalmazia Unghera«. Čitavo Podgorje, »Morlaccæ«, ulazi u granice mletačke Dalmacije. Granica Dalmacije prema turskim posjedima točno je ucrtana: to je poznata »Linea Mocenigo« određena nakon požarevačkog mira 1718. Ucrtana je granica Dubrovačke Republike. Granica Hrvatske, »Croazia Unghera«, na rijeci je Uni, a prostor između rijeke Une i Vrbasa naslovljen je kao »Croazia Turca«, s označenom historijskom granicom Hrvatske i Bosne na Vrbasu. Netočno je i ovdje ucrtana sjeverna granica Dalmacije prema Bosni: taj prostor nosi naziv »Dalmazia Turca«, današnja Hercegovina. Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte uz prikaz primorskog pejzaža, lika Turčina s dugim čbukom te galijom na moru. Autor je signiran u donjem desnom kutu karte »Gio[ivanni] M[ari]a. Cassini Som^{co}. inc[is]it.« Mjerilo: Bakrorez, koloriran, vel. 46,7 × 33,7 cm Zbirka Novak, 32

176. IVAN DIZMA FLORIJANČIČ
DUCATUS / CARNIOLIAE / Tabula Chorographica, / Iussu, Sumptuque / INCLYTORUM / PROVINCIAE STATUUM / geometrix exhibitæ, / per / Ioannem Dismam Florianschitsch / de Grienfeld, Paroch[um] et Consist[orianum] / Archid[iaconum] Officii Sitticiensis, / et per / Abrahamum Kaltschmidt / aeri incisa Labaci. / 1744 / Augmentata et / correcta anno 1799.

Ljubljana, 1799.

Na karti Vojvodine Kranjske prikazani su i susjedni krajevi Hrvatske. Obuhvaćen je veći dio istarskog poluotoka s granicama Pazinske grofovije, banska Hrvatska južno od Karlovca s Gorskim kotarom i Primorjem do Crikvenice. Karta je načinjena za potrebe i na trošak Vojvodine Kranjske. Ona je rezultat desetogodišnjeg Florijančičeva terenskog prikupljanja izvorne dokumentacije, te predstavlja dobar i precizan kartografski rad sredine 18. stoljeća. Primjetna je razlika u točnosti fizičko-geografskog sadržaja habsburških i mletačkih posjeda. Karta je prvi put objavljena u Ljubljani 1744. godine. Naslov se nalazi u donjem desnom kutu karte u raskošnoj baroknoj kartuši ukrašenoj grbovima i alegorijskih likovima. Unutar kartuše je signiran bakrorezac A. Kaltschmidt. U gornjem desnom kutu stoji veduta Ljubljane s planom grada. Mjerilo: 1 : 97 000

Bakrorez, 12 dijelova, vel. 192 x 184 cm
NSB, S-JZ-XVIII-15

177. IGNATIUS BEJSCHLAG
COMITATUS / VARASDINENSIS /
ICHOGRAPHICE DELINEATUS /
PER IGNATIUM BEJSCHLAG /
EIUSDEM COMITATUS IURATUM
GEOMETRAM / ANNO MDCCCI

Varaždin, 1802.

Karta varaždinske županije na kojoj je J. Kosztka naknadno označio geognostičku strukturu »Iuxta geognosticam Montium Structuram illuminatus per Ioannem Kosztka Regium miner<arum> Indagationis Commissarium 1841«. Karta je posvećena nadvojvodi Josipu, ugarskom palatinu. Posveta se nalazi u donjem desnom kutu karte u klasicističkom okviru s grbom Hrvatske. Lijevo je prikaz vojne parade.
Mjerilo: 1 : 360 000
Bakrorez, koloriran, vel. 92 × 57 cm
PMH, 5338

178. JOANNES LIPSZKY
MAPPA GENERALIS / REGNI /
HUGARIAE / partiumque
adnexarumq<ue> CROATIAE,
SLAVONIAE et CONFINIORUM
MILITARIUM / MAGNI item
PRINCIPATUS / TRANSYLVANIAE /
geometricis partium dimensionibus,
recentissimisq<ue> astronomicisq<ue>
observationibus superstructa. / adiectis
finibus Provinciarum / BUKOVINAE,
GALLICIAE, SILESIAE, AUSTRIAE,
STYRIA, CARINTHIAE, /
CARNIOLIAE, DALMATIAE,
BOSNIAE, SERVIAE, / VALACHIAE,
et MOLDAVIAE / Quam / honoribus /
Serenissimi Principis Regii / IOSEPHI /
Archiducis Palatini / dedicat / Ioannes de
Lipszky, / Legionis Caes[areae] et
Caes[areae] Reg[iae] Equestris /
Hungaricae Lib[er] Bar[o] Kinmayer /
Sup[er]ior[is] Vigil[um] Magister. / Pesthini.
Anno MDCCCVI.

Pešta, 1806.

Na karti Ugarske i susjednih zemalja prikazan je čitav prostor tadašnje Hrvatske i Slavonije s Vojnom krajinom. Na području Hrvatske ucrtane su slijedeće županije: križevačka, varaždinska i zagrebačka, a u Slavoniji su to virovitička, požeška i Srijemska, s označenim sudskim okruzima.

Hrvatsko primorje od Rijeke do Novog s Vinodolom je izdvojeno (izdvojio ga je 1786. Josip II i osnovao »Ugarsko primorje«). Označene su granice Vojne Krajine, podijeljene na Hrvatsku Krajinu, koju čine Varaždinski i Karlovački generalat s regimematama (Hildurghausenova uredba iz 1746.), te bansku Krajinu, s Glinskom i Kostajničkom regimentom. Slavonska Krajina je podijeljena na Gradišku, Brodsku i Petrovaradinsku regimentu (njezino je uređenje proveo Engelshofenn 1747). Kao bakroresci navode se G. Prixner i F. Karacs. Naslovna kartuša je u gornjem lijevom kutu karte.
Mjerilo: 1 : 500 000
Bakrorez, 12 dijelova, vel. 210 × 161 cm
M 17991

179. DEMETER GÖRÖG
»MAGYAR ÁTLÁS / AZ. / Magyar,
Horvát, és Tót / ORSZÁGOK' /
Vármegyéji', s Szabad Kerületei' / ÉS / a'
határ — örző Katonaság' Vidékinek /
közönséges és különös / TÁBLÁJI: / közre
botsátotta / Görög / Atlas Hungaricus / SEU
REGNORUM / HUNGARIAE,
CROATIAE ET SLAVONIAE /
COMITATUUM, PRIVILEGIATORUM
DISTRICTUUM, / et Confiniorum /
Generales & Particulares / MAPPAE
GEOGRAPHICAE. / VIENNAE, 1802—
1811'

Beč, 1811.

Uz Ugarske, u atlasu su prikazane i županije Hrvatske i Slavonije. Na 48. stranici je karta Križevačke županije »KÖRÖS VÁRMEGYE (COMITATUS CRISIENSIS.)«. U desnom kutu karte signiran je bakrorezac »Ber Biller se[ulpsit].« Na 51. listu je karta srijemske županije »SZERÉM VÁRMEGYE / (COMITATUS SIRMIENSIS) / Cong[est]e ac delineata per Sebestény Ord[inarium] Geom[etram]«. Na 50. stranici je karta Virovitičke županije »VERÖCZE VÁRMEGYE / COMITATUS VERÖCZENSIS / Iuxta Concinn[at]um Ioan[nem] Bucheldemer. Ord[inarium] Geom[etram].« U desnom kutu signiran je bakrorezac »Incidit Berken 1799.«

Na 52. listu je karta Požeške županije »POSEGAVÁRMEGYE / (COMITATUS POSEGANUS) / Per Iacobum Clementis Ord[inarium] Geom[etram]«. U desnom kutu označen je bakrorezac »Berken inc[is]it]. 1801.« Bakrorez, koloriran, uvez, vel. 40.5 × 32 cm
M 25126 (D)

180. ANONIM

CARTA DELLA CROAZIA / Con la parte ceduta dal Turco alla Casa d'Austria nella pace di Zistove nel 1791.

Nepoznato izdanje, oko 1800.

Na karti je prikazana Hrvatska južno od Save s primorjem do Novigradskog mora. Iako u naslovu stoji da je to Hrvatska »s dijelom koji je Turčin ustupio kući austrijskoj mirom u Svištovu 1791«, ucrtana granica na karti odnosi se na mir u Sremskim Karlovcima 1699. Na području Hrvatske zapadno od One stoji »Croazia Austriaca«, a istočno od One »Croazia Turca«. Naslov se nalazi iznad ruba karte.

Mjerilo: cca 1 : 600 000

Bakrorez, vel. 12,3 × 11,4 cm

Zbirka Novak, 91

181. LOUIS FRANÇOIS CASSAS — JOSEPH LAVALLÉE

VOYAGE / PIITTORESQUE ET HISTORIQUE / DE L'ISTRIE / ET DE LA DALMATIE, / RÉDIGÉ D'APRÈS L'ITINÉRAIRE DE L. F. CASSAS, / PAR JOSEPH LAVALLÉE

Pariz, 1802.

Na početku putopisa o Istri i Dalmaciji uz vedute gradova, prikaze antičkih spomenika i krajolika, nalazi se karta s naslovom ...CARTE / DE L'ISTRIE ET DE LA DALMATIE / Pour servir à l'intelligence des Voyages du C[itoyen] CASSAS / dans ces Contrées...

Karta prikazuje područje središnje Hrvatske, Istru s Primorjem i cijelu Dalmaciju.

Bakrorez, uvez vel. 56 × 41 cm

NSB, A III-S¹⁸⁻²

182. LOUIS FRANÇOIS CASSAS

CARTE / DE L'ISTRIE ET DE LA DALMATIE, / Pour servir à l'intelligence des Voyages du C[itoyen] CASSAS / dans ces Contrées.

Pariz, 1802.

Na karti je prikazano područje Istre i Dalmacije za vrijeme prve austrijske vladavine 1797—1805. Karta je prilog putopisu »Voyage pittoresque et historique de l'Istrie et de la Dalmatie...« koji su F. Cassas i J. Lavallée priredili nakon puta F. Cassasa po Istri i Dalmaciji, 1782. Naslov je u gornjem desnom kutu karte.

Mjerilo: 1 : 300 000

Bakrorez, vel. 58 × 41 cm

NSB, S-JZ-XVIII-3

183. KARL JOSEPH KIPFERLING

Charte / von / KROATIEN, / enthaltend die / Agramer, Varasdiner, und / Kreutzer Gespannschaft, / nebst dem / Karlstädter und Warasdiner / Generalat, dem Bannal / und dem Seebezirk. / Nach den besten Handzeichnungen und / andern zuverlässigen Hülfsmitteln / neu entworfen und gezeichnet / von / Karl Joseph Kipferling. / Wien / Im Verlage des Kunst und Industrie Comptoirs. / 1803.

Beč, 1803.

Na karti je prikazano područje uže Hrvatske s granicama zagrebačke, varaždinske i križevačke županije, Varaždinski i Karlovački generalat, Banska Krajina i Primorje. Na području Vojne Krajine označena je podjela na regimente. U donjem lijevom kutu karte signiran je bakrorezac »Gestochen von Franz Thade Müller«.

Naslov se nalazi u donjem desnom kutu karte.

Mjerilo neodređeno

Bakrorez, koloriran, vel. 57,5 × 48 cm

AH, A II 36

184. KARL JOSEPH KIPFERLING

ATLAS / DES ÖSTERREICHISCHEN KAISERTHUMS / im Verlage des Kunst — und Industrie-Comptoirs.

Beč, 1805.

Hrvatska je u ovom atlasu predstavljena na nekoliko karata: 22. karta: »ALLGEMEINE CHARTE / VOM KÖNIGREICHE UNGARN / mit Einschlus / DER KÖNIGREICHE CROATIEN UND SLAVONIEN / dann von dem Grossfürstenthum / SIEBENBÜRGEN«. Na karti su označeni okruzi, županije i vojni distrikti u Ugarskoj, Hrvatskoj i Slavoniji. Ovu upravnu podjelu odredio je Josip II 1785. Kartu je izradio Joseph Marx barun von Liechtenstern.

33. karta: »CHARTE / von SLAVONIEN / enthaltend die / POSCHEGANER, WEROWITZER / und / SYRMIER GESPANNSCHAFT / nebst den / GRADISCANER BRODER / und PETERWARDEINER / Militair Gränz Districten«

Kartu je izradio Karl Müller. Reljef je prikazan sjenčanjem, a označene su šume i podvodna područja.

34. karta: »Charte / von der / PROVINZ VENEDIG / und / den Oestreichischen Küstenlaendern / ISTRIEN und DALMATIEN / dann von dem / ADRIATISCHEN MEERE«. Kartu je pod vodstvom Liechtensterna crtao Ludwig grof von Hohlgart.

35. karta: »Charte / des / Nordwestlichen Theiles / von / DALMATIEN«. Na karti je prikazana istočna obala Istre, te obala do Šibenika sa zaledem.

36. karta: »Charte / des / Südöstlichen Theiles / von / DALMATIEN, / mit dem / Oesterreichischen Antheile von / ALBANIEN«. (Boka Kotorska). Bakrorez, koloriran, uvez vel. 72 × 57 cm

NSB, A-III-S¹⁸⁻¹¹

185. PAOLO BIRASCO, EKERLIN, CHARLES FRANÇOIS BEAUTEMPS-BAUPRÉ

RECONNOISSANCE HYDROGRAPHIQUE / DES PORTS DU ROYAUME D'ITALIE / situés sur les côtes du Golphe de Venise / Commencé en 1806 / PAR ORDRE DE SA MAJESTÉ Napoleon le Grand / EMPEREUR des François et Roi d'Italie / sous les Ministères de Leurs Excellences / LE VICE AMMIRAIL DECRES Ministre de la Marine et des Colonies de l' Empire Français et le G[énéral] AL DE DIV[isi]ON CAFFARELLI / Ministre de la Guerre et de la Marine du Royaume d'Italie / par C. F. Beautemps-Beaupré / Membre de la Legion d'Honneur, Hydrographe, sous Chefs du Dépôt général de la Marine / assisté de l'Ingénieur Hydrographe Daussy et du Lieutenant de Vaisseau Tician. / PREMIÈRE PARTIE

U donjem lijevom kutu naslovne stranice potpisan je kartograf »Paolo Birasco Serisse«, a u desnom »Disegnato nel Deposito g<enera>le della Guerra Italiano / dal Sig[no]r Ekerlin«.

Pariz, 1806.

Atlas sadržava 4 pomorske karte, 11 planova luka i 2 lista krajolika obale Istre i Dalmacije.

1. PLAN DE LA RADE / DE / PIRANO
2. PLAN DU PORT / D'UMAGO / LEVÉ / PAR ORDRE DE SA M[ajesté] L' EMP[ereur] ET ROI / en Juillet 1806.
3. PLAN / DE / PORTO-QUIETO / LEVÉ / PAR ORDRE DE SA M[ajesté] L' EMP[ereur] ET ROI / en Juin 1806
4. PLAN DU PORT / DE PARENZO
5. PLAN / DU CANAL DE LEMO / LEVÉ / PAR ORDRE DE SA MAJESTÉ / L'EMPEREUR ET ROI / en Juillet 1806
6. PLAN DU PORT / DE / POLA / LEVÉ / PAR ORDRE DE SA M[ajesté] L'EMP[ereur] / et ROI / en Avril 1806
7. PLAN DU PORT / DE / VERUDA / LEVÉ / PAR ORDRE DE SA M[ajesté] L'EMPEREUR et ROI / en Mai 1806
8. RECONNOISSANCE HYDROGRAPHIQUE / DE LA CÔTE DE L'ISTRIE / depuis la pointe BOMBISTA / FAITE / PAR ORDRE DE SA MAJESTÉ L'EMP[ereur] ET ROI / en Avril et Mai 1806
9. VUE du CAP BRANCORSO / VUE de L'ENTRÉE du PORT de POLA
10. PLAN DU PORT / DE / ZARA / LEVÉ / PAR ORDRE DE SA M[ajesté] L'EMP[ereur] ET ROI / en Juillet 1806
11. RECONNOISSANCE HYDROGRAPHIQUE

/ DU / DETROIT DE PASMAN / FAITE / par Ordre de sa Majesté / L'EMPEREUR ET ROI / en Aout 1806

12. VUE DU DÉTROIT DE PASMAN / Prise sur le sommet de l'Ecueil Comornica

13. PLAN / DU PORT / DE SEBENICO / LEVÉ / PAR ORDRE DE SA M[ajesté] L'EMP[ereur] ET ROI / en Septembre 1806

14. RECONNOISSANCE HYDROGRAPHIQUE / DES PASSES / DU PORT DE SEBENICO / FAITE / PAR ORDRE DE SA MAJESTÉ / L'EMPEREUR ET ROI / en Aout et Septembre 1806

15. PLAN / DU PORT / DE ROGOSNIZZA / LEVÉ / PAR ORDRE DE SA MAJESTÉ / L'EMPEREUR ET ROI / en Septembre 1806

16. RECONNOISSANCE HYDROGRAPHIQUE / DES ATTERAGES / DE SEBENICO ET DE ROGOSNIZZA / FAITE / PAR ORDRE DE SA MAJESTÉ / L'EMPEREUR ET ROI / en Aout et Septembre

17. PLAN DU PORT / DE / SPALATRO / LEVÉ / PAR ORDRE DE SA M[ajesté] L'EMP[ereur] ET ROI / en Septembre 1806

Atlas je izrađen na temelju podataka hidrografskog mjerenja koje su na istočnoj obali Jadrana izveli inženjer hidrografije i poručnik bojnog broda

Tician, pod vodstvom inženjera Charlesa François Beautemps-Beaupréa. To je mjerenje bilo jedno od prvih znanstveno zasnovanih hidrografskih mjerenja na svijetu. Za izvrsnu kartografsku izradu i likovnu opremu atlasa zaslužni su talijanski kartografi Paolo Birasco i Ekerlin. Morsko dno je prikazano izobatama i označenim dubinama. Obala je prikazana iz ptičje perspektive. Karte se odlikuju geografskom točnošću, preciznim crtežom i divnim koloritom vodenih boja. Atlas je bio namijenjen Napoleonu. Uz Atlas je izvještaj, također u rukopisu, iz kojeg se vidi da je hidrografsko mjerenje provedeno u vojne svrhe. Papir izvještaja ima vodeni znak s likom Napoleona i carskog orla.

Na izvještaju su potpisani Beautemps-Beaupré i ministar rata Caffarelli (I. VII. 1807). Rukopis koloriran, uvez, vel. 67 × 100 cm

NSB, A III-S¹⁸⁻⁹

186. ANONIM

bez naslova

oko 1800.

Na karti je prikazano područje Plitvičkih jezera, u tlocrtu, s označenom granicom prema Ogulinskoj i Otočkoj regimenti. Označeni su nazivi pojedinih jezera: »Katucherovac«, »Okrugliak«, »Milanovac«, »Koziaak«, »Jeszercze. Okrugliak«, »Gallovacz«, »Buet«, »Czinkinovac«, »Prochansko Jezero« i »Limun«. Uz jezera su označene veće površine šume.

Mjerilo: neodređeno

Crtež, koloriran, vel. 105 × 70 cm

AH, B I 4

187. ANONIM

Karte von den Französisch Illyrischen Provinzen welche in Wiener Frieden 1809 an Frankreich überlassen sind

Beč, oko 1810.

To je karta Ilirskih provincija koje je Napoleone osnovao 1809. Od hrvatskih zemalja u Ilirske provincije ulazi Hrvatska južno od Save. »Französisch Croatien«, nekadašnja Mletačka Dalmacija, »Französisch Dalmatien« koja je kratko vrijeme, od 1797. do 1805, bila pod Habsburškom Monarhijom, te područje Dubrovačke Republike. U Hrvatskoj je sjeverno od Save označena granica između »Osterreichisch Croatien«, »austrijske Hrvatske«, i Slavonije. U donjem lijevoj kutu karte nalaze se podaci o stanovništvu, veličini pojedinih dijelova i godišnjem prihodu na području Ilirskih provincija. Naslov se nalazi iznad ruba karte. Mjerilo: cca 1 : 2 850 000
Litografija, vel. 23,5 x 18,5 cm
Zbirka Novak, 87.

Karte von den Französisch Illyrischen Provinzen, welche in Wiener Frieden 1809 an Frankreich überlassen sind.

Anonim, Karta Ilirskih provincija. Beč, oko 1810, Zbirka Novak, kat. br. 187

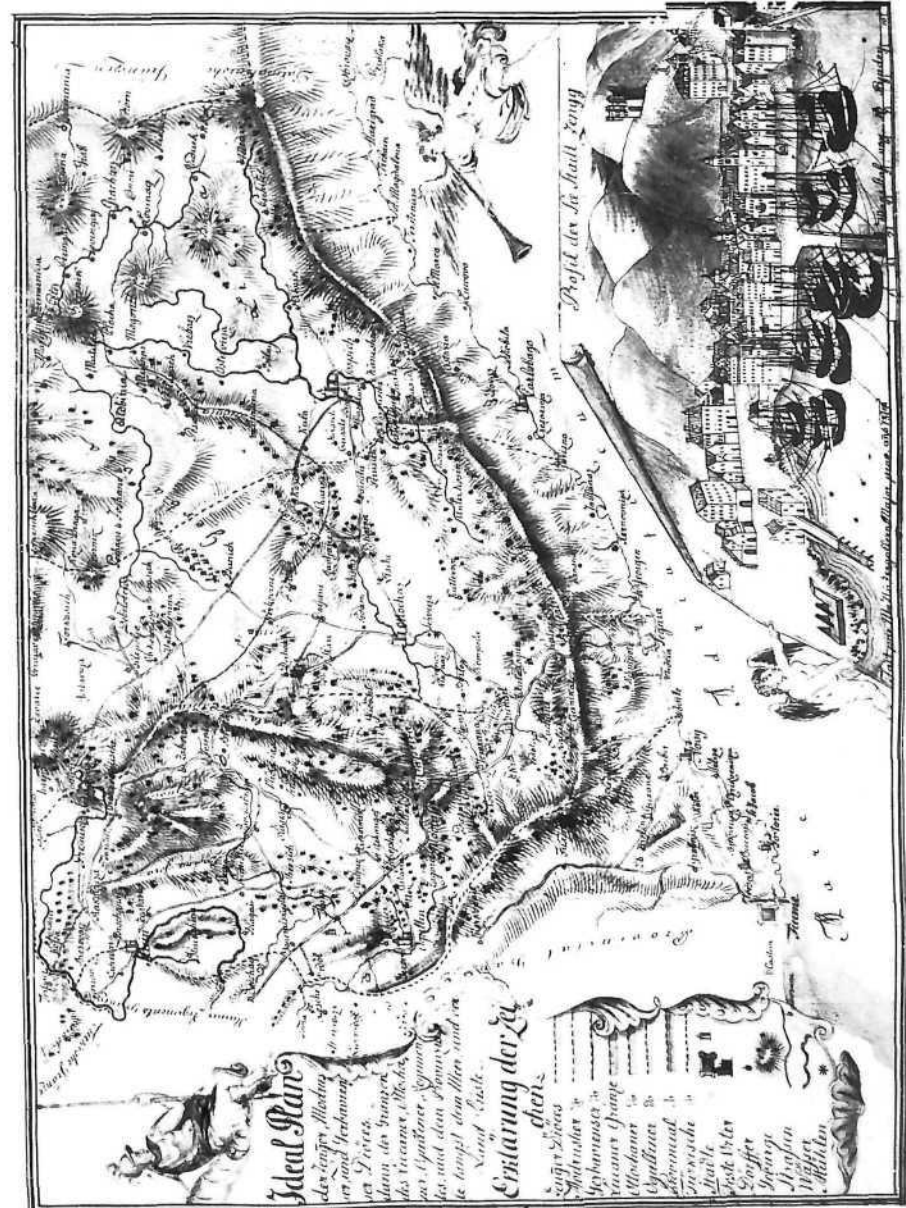
188. ZERGOLLERN

Ideal Plan / der Zen<g>er, Modrus- / ser, und Gerbavien- / ser Diöces. / dann der Gränzen / des Liccaner, Ottocha- / ner, Ogulliner, Regimen- / tes, und dem Provinzia- / le längst dem Meer, und der / Land Künste.

Senj, 1814.

Na karti je prikazano područje Senjsko-modruško-krbavske biskupije s granicama Ličke, Otočke i dijela Ogulinske regimente te Primorje od Rijeke do Obrova. Reljef je predöčen šrafiranjem. U donjem desnom kutu nalazi se veduta Senja s utvrdom Nehaj i Velebitom u zaledu. Naslov i objašnjenje znakova su u kasnobaroknoj kartuši uz lijevi rub karte. Autor je signiran uz donji rub karte »Fait par M. H. zu Zergollern Major pen[sionné]. an<n>o 1814.«

Mjerilo: 1 : 500 000
Kolorirani crtež, vel. 47 x 32 cm
NSB. XI-SK-I-47

Zergollern, Karta Senjsko-modruško-krbavske biskupije, Senj, 1814, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 188

189. FRANZ LUDVIG GÜSSEFELD
CHARTÉ / von / DALMATIEN, / oder dem / östlichen Theil des / KÖNIGREICH ITALIEN / nebst den angrenzenden / Ungrischen, Osmannschen und andern Ländern. / Entworfen / von / F. L. Güssefeld. / Verbessert herausgegeben von Homanns Erben. / Nürnberg, 1806. / Mit Röm[isch] Kaiserl[ichen] allergn[ädigsten] Freyheit.

Nürnberg, 1806.

Na karti Dalmacije prikazano je područje gotovo cijele Hrvatske, a nedostaje sjeverni dio Središnje Hrvatske. Uz Jozefinsku i Karolinsku cestu označene su ceste u Dalmaciji i Slavoniji. Reljef je prikazan šrafranjem. Na karti je točno označena granica između mletačke i austrijske Istre kao i granice Dalmacije nakon zadnjeg razgraničenja između Venecije i Turske 1723. Prvo izdanje ove karte pojavilo se 1798: jedina novost ovog izdanja iz 1806. je dodatak u naslovu »oder den östlichen Theil des Königreichs Italien...«, jer je Dalmacija u to vrijeme pripadala Napoleonovoj kraljevini Italiji. Naslov se nalazi u jednostavnom krugu u donjem dijelu karte.

Mjerilo: 1 : 800 000

Bakrorez, koloriran, vel. 54 × 45 cm

AH, A II 35

190. TRANQUILLO MOLLO
Allgemeiner / Hand Atlas / zum Gebrauche / für Studierende, Kaufleute und Zeitungsleser / in 25 General- und Special-Karten / alle nach den politischen Verhältnissen des Jahrs 1812 berichtet. / Pest, bey Konrad Adolph Hartleben. / UND IN / Wienn bey Tranquillo Mollo.

Beč, 1812.

Petnaesta karta ovog atlasa nosi naslov: »CHARTÉ / von ILLYRIEN« Na karti je prikazana Napoleonova Ilirija s označenim cestama. Hrvatska sjeverno od Save nije obuhvaćena. Reljef je prikazan sjenčanjem, a dobro su označeni Velebit i brdovitost Gorskog kotara.

Na karti je kao bakrorezac potpisan »sc[ulpst] Fr[anciscus] Karacs«

Bakrorez, koloriran, uvez vel. 38 × 24 cm

NSB, A-I-S¹⁸-25

191. TRANQUILLO MOLLO
Königreich / KROATIEN / nach der neuesten Begrenzung, / und den vorzüglichsten Hilfsmitteln / bearbeitet. / in Wien bey Tranquillo Mollo

Beč, oko 1820.

Na karti Kraljevine Hrvatske prikazano je područje današnje Središnje i Gorske Hrvatske s primorjem. Označene su granice zagrebačke, varaždinske i križevačke županije. Posebno je naznačeno područje Vojne krajine podijeljeno na Varaždinski i Karlovački generalat, te na Bansku krajinu s teritorijem pojedinih regimenti. Naslov je u gornjem lijevom kutu karte.

Mjerilo: 1 : 1 000 000

Litografija, vel. 44,5 × 32,5 cm

Zbirka Novak, 47

192. TRANQUILLO MOLLO
KOENIGREICH / SLAVONIEN / in Wien bey Tranquillo Mollo

Beč, oko 1820.

Na karti Kraljevine Slavonije prikazano je područje današnje Istočne Hrvatske. Naznačene su granice Slavonske vojne krajine s područjem petrovaradinske, brodske i gradiške regimente. Na provincijalu Slavonije označene su granice požeške, virovitičke i srijemske županije. Naslov je u gornjem desnom kutu karte.

Mjerilo: 1 : 1 000 000

Litografija, vel. 44 × 32 cm

Zbirka Novak, 46

193. HEINRICH RHEIN
Post Charté / von / ITALIEN und DALMATIEN / mit Bezeichnung aller neu angelegten Poststrassen / CARTE ITINERAIRE / de l'ITALIE et de la DALMATIE / dressée d'après les États de postes / les plus nouveaux. / par H[einrich] de RHEIN / WEIMAR, / im Verlage des Geograph[ischen] Instituts. / 1815.

Weimar, 1815.

Na karti Italije i Dalmacije prikazana je cijela istočna obala Jadrana s ucertanim poštanskim putevima. Označene su granice Dalmacije koja je 1815. Bečkim kongresom pripala Habsburškoj Monarhiji. Naslov na njemačkom i francuskom jeziku nalazi se u gornjem desnom kutu.

Mjerilo: 1 : 2 700 000

Litografija, vel. 39 × 43,5 cm

PMH, 4970

194. CARL FERDINAND WEILAND
Charté / von dem / Königreiche / ILLYRIEN / und dem / Herzogthume Steyermark / nach de Castrós Charté von Innerösterreich / entworfen / von / C[arl] F[erdinand] WEILAND. / Weimar, / im Verlage des Geograph[ischen] Instituts / 1818.

Weimar, 1818.

Uz Štajersku na karti su prikazane Koruška, Kranjska, Gorica, Istra, Hrvatsko primorje s otocima Krkom, Cresom i Lošnjem, te Hrvatska južno od Save koja nije bila unutar Vojne krajine, dakle zemlje u sastavu Kraljevine Ilirije, koju je osnovao, nakon propasti Napoleona, car Franjo I 13. VI 1816. Hrvatski krajevi, podijeljeni u riječko i karlovačko okružje, vraćeni su Banskoj Hrvatskoj 1822. U donjem lijevom kutu karte nalazi se popis svih okruga Kraljevina Ilirije s oznakom pripadnosti Ljubljanskoj ili Tršćanskoj guberniji. Naslov se nalazi u donjem desnom kutu karte. Bakrorezac je signiran ispod naslova uz rub karte »A. Burck sc[ulpst]«

Mjerilo: cca 1 : 700 000

Bakrorez, djelomično koloriran, vel. 43 × 60 cm

Zbirka Novak, 30

195. JOSEPHUS SZEMÁN
MAPPA / COMITATUS / ZAGRABIENSIS. / Delineata per Iosephum Szemán Hungarum / Cassoviensem Inc[lyti] Comitatus Zagradiensis Sedis Iu[rcia]dræ / Assessorem Eiusdem I[ncl]yti] Comitatus U[n]iversitatis] N[obilium] Campi Turopolya. / Navigationis Savanae Iur[at]um Ord[inarium] Geometram Societ[at]is pract. hort[or]um] Culturæ Frauendorfensis in H[er]gno] Bavariae Membrum / honorarium I. T. U. Caus[arum] Advoc[at]us.

Graz, 1847 (?).

Karta zagrebačke županije s označenim granicama pojedinih kotara (processusa). Na karti je tabela s popisom slobodnih kraljevskih gradova, utvrda, trgovišta, parohija i plemićkih kurija po kotarima. Kako doznajemo iz Protokola skupštine zagrebačke županije, Szemán je radio ovu kartu od 1836. do 1842. uz odobrenje županijske skupštine. Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte sa pečatom zagrebačke županije iz 1759. U donjem lijevom kutu nalaz signiran je kamenorezac »Lith. v H. Schönebeck« a u desnom tiskar »Ged. bei J. F. Kaiser in Gratz«.

Mjerilo: 1 : 500 000

Litografija, vel. 78,7 × 50 cm

PMH 5351

196. ANONIM
Comitatus / CRISIENSIS / ichnographice delineatus 1832

?, 1832.

Karta križevačke županije s označenim kotarima i distriktima.

Litografija, kolorirana, vel. 20 × 31,4 cm

PMH, 3839

197. KARL MÜLLER
CHARTÉ / von / SLAVONIEN / enthaltend die / POSCEGANER, WEROWITZER / und / SYRMIER GESPANNSCHAFT / nebst den / GRADISCANER BRODER / und / PETERWARDEINER / Militair Gränz Districten.

Beč, 1824.

Na karti je prikazano područje Istočne Hrvatske, tj. Slavonije s Požeškom, Virovitičkom i Srijemskom županijom i Slavonske vojne krajine s okruzima Gradiške, Brodske i Petrovaradinske pukovnije (razdiobu Slavonske krajine proveo je 1747. barun Engelshofen). Naslov se nalazi u gornjem desnom kutu karte. U donjem središnjem dijelu karte signiran je autor i izdavač »Wien, Im Verlage bey Joh. Schönberg Kupferstechhändler 1824. Gezeichnet von Karl Müller.«

Mjerilo: 1 : 1 000 000

Litografija, djelomično kolorirana, vel. 58 × 47 cm

NSB, X-H-K-7

198. FRIEDRICH WILHELM VON STREIT

Charté / von dem / KÖNIGREICHE KROAZIEN / Mit Benützung der zuverlässigsten astronomisch-geographischen / Beobachtungen und Nachrichten, bearbeitet und gezeichnet / von / Friedrich Wilhelm von Streit / Ober Lieutenant. / WIEN / bey Artaria et Comp[agnie] / 1830.

Beč, 1830.

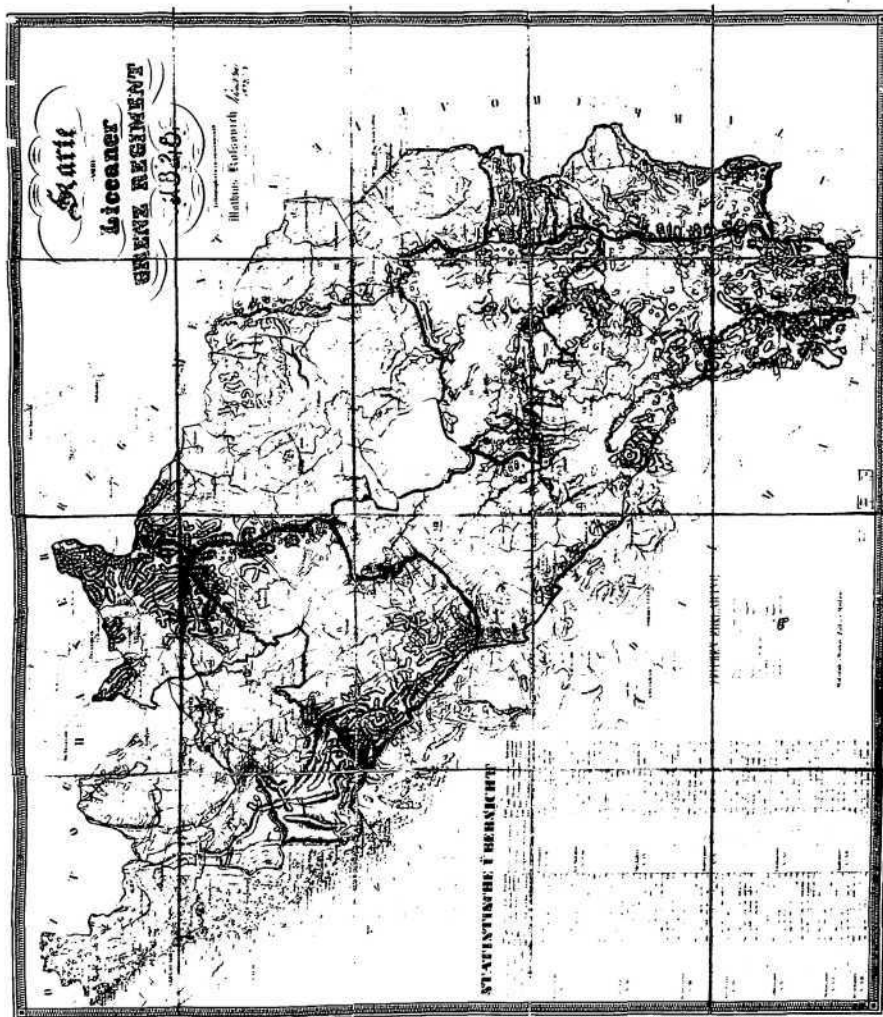
Prikazano je područje Središnje Hrvatske s primorjem od Istre do Zrmanje, ondašnja Banska Hrvatska s Varaždinskom, Križevačkom, »Severinskom i Zagrebačkom« županijom, Banskom krajinom, te Varaždinskim i Karlovačkim generalatom.

Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte, a objašnjenje znakova u donjem desnom kutu.

Mjerilo: 1 : 500 000

Bakrorez, djelomično koloriran, vel. 57 × 48 cm

NSB, X-H-B-32

M. Kosovich, Karta Ličke regimente, Beč, 1846, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 200

199. W. POKORNY

DIE / KAISERL[ich] KÖNIGL[iche] MILITAIR GRENZE / gewidmet Seiner Hochwohlgeboren dem Herrn / Karl Freiherrn von Hitzinger / Seiner kaiserl[ichen] königl[ichen] apostolischen Majestät wirklichen / Hofrath und staatsrathlichen Referenten. / in tiefer Ehrfurcht / von / W. Pokorny / k[aiserlich] k[öniglichen] Hofkriegs-Buchhaltungs Beamten / Im Jahre 1840.

Beč, 1840.

Na karti »Carsko-kraljevske Vojne krajine«, uz prikaz cijele Vojne krajine od Jadrana do Erdelja, prikazan je Provincijal Hrvatske i Slavonije, a to je današnja Središnja Hrvatska s Primorjem i Istočna Hrvatska. U gornjem dijelu karte nalazi se statistički pregled s podacima o fizičko-geografskim karakteristikama, administrativnoj podjeli, poljoprivredi i stanovništvu Vojne krajine. Karta je posvećena Karlu barunu Hitzingeru, dvorskom savjetniku. Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte.

Mjerilo: 1 : 650 000

Litografija, djelomično kolorirana, vel. 146 × 78 cm
NSB, X-H-K-11

200. MATHIAS KOSOVICH

Karte / von / Liccaner REGIMENT / 1846 / Lithographirt u[nd] zusammengestellt / von / Mathias Kosovich / Feldwebel im Liccaner I. Grenz Regiment.

Beč, 1846.

Prikazano je područje Ličke regimente (jedna od četiri regimente upravo tada uredene Hrvatske krajine po princu Hildburgshausenu) s granicama pojedinih kompanija. Na karti se nalazi statistički pregled s podacima o stanovništvu, šumama i pašnjacima po pojedinim kompanijama. Naslov se nalazi u gornjem desnom kutu karte.

Mjerilo: 1 : 100 000

Litografija, kolorirana, vel. 80 × 67 cm
NSB, X-H-K-8

201. ANONIM

STRASSEN KARTE / der / Slavonischen / MILITAIR GRENZE.

Beč, oko 1830.

Cestovna karta Slavonske Vojne krajine s ucrtanim granicama Gradiške, Brodske i Petrovaradinske regimente. Uz Vojnu krajinu prikazan je civilni dio Slavonije sa Požeškom, Virovitičkom i Srijemskom županijom. Naslov je u gornjem dijelu karte.

Mjerilo: 1 : 400 000

Litografija, djelomično kolorirana, vel. 81 × 57 cm
NSB, X-H-F-12

202. ANONIM

General-Post-Strassen / KARTE / vom / KÖNIGREICHE / DALMATIEN / WIEN / bei Artaria <et> Compagnie / 1845.

Beč, 1845.

Na karti je prikazano područje »kraljevine Dalmacije« s označenim poštanskim putevima. Bečkim kongresom 1815. Dalmacija postaje austrijska krunska zemlja »kraljevina Dalmacija« u koju, uz mletačku Dalmaciju, ulaze područja Dubrovačke Republike i Mletačke Albanije (Kotor i Budva). Upravno je podijeljena na četiri okruga: Zadarski, Splitski, Dubrovački i Kotorski.

Naslov se nalazi u donjem lijevom kutu karte.

Mjerilo: 1 : 1 000 000

Litografija, vel. 48 × 35 cm
NSB, X-H-F-14

203. ANONIM

PREGLĚD / dĕrżavnih i zemaljskih / cestah u / HĚRVATSKO-SLAVONSKOJ / kraljevini.

Zagreb, oko 1850.

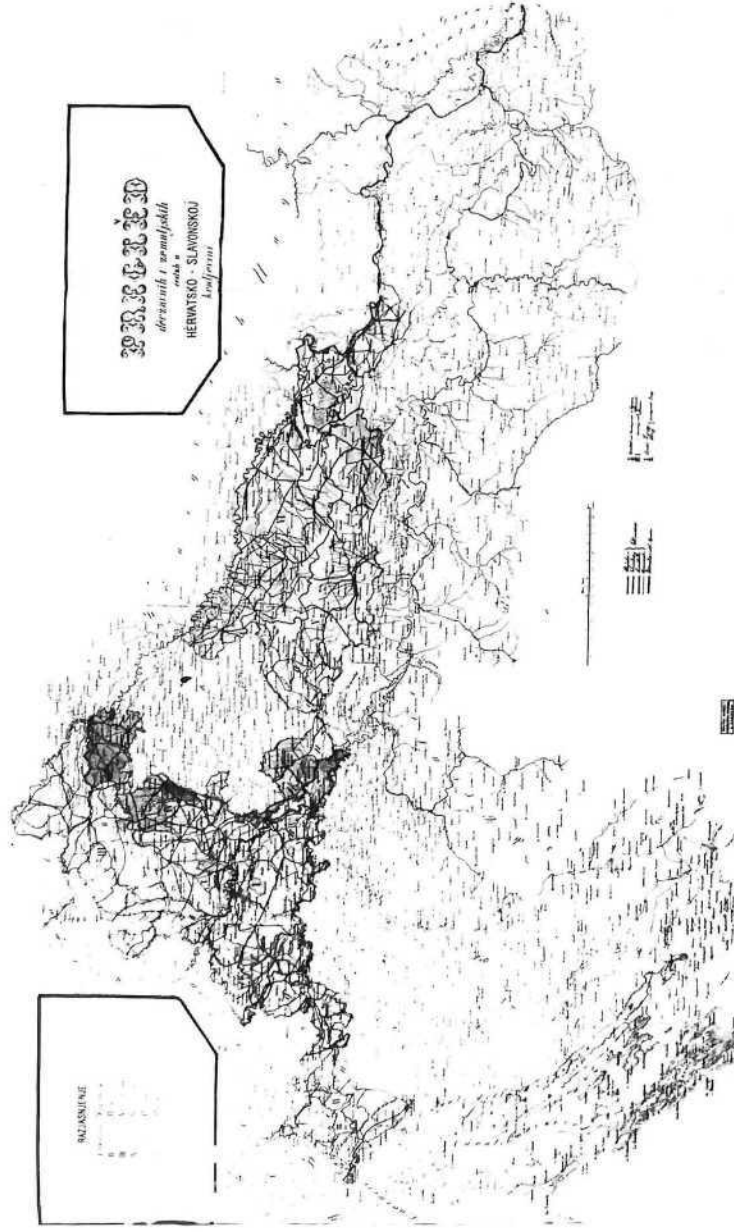
Na karti je prikazano područje Istočne i Središnje Hrvatske s Primorjem od Rijeke do Zadra. To je cestovna karta tadašnje Banske Hrvatske, podijeljenje na županije, te Vojne krajine podijeljene na regimente.

Mjerilo: 1 : 400 000

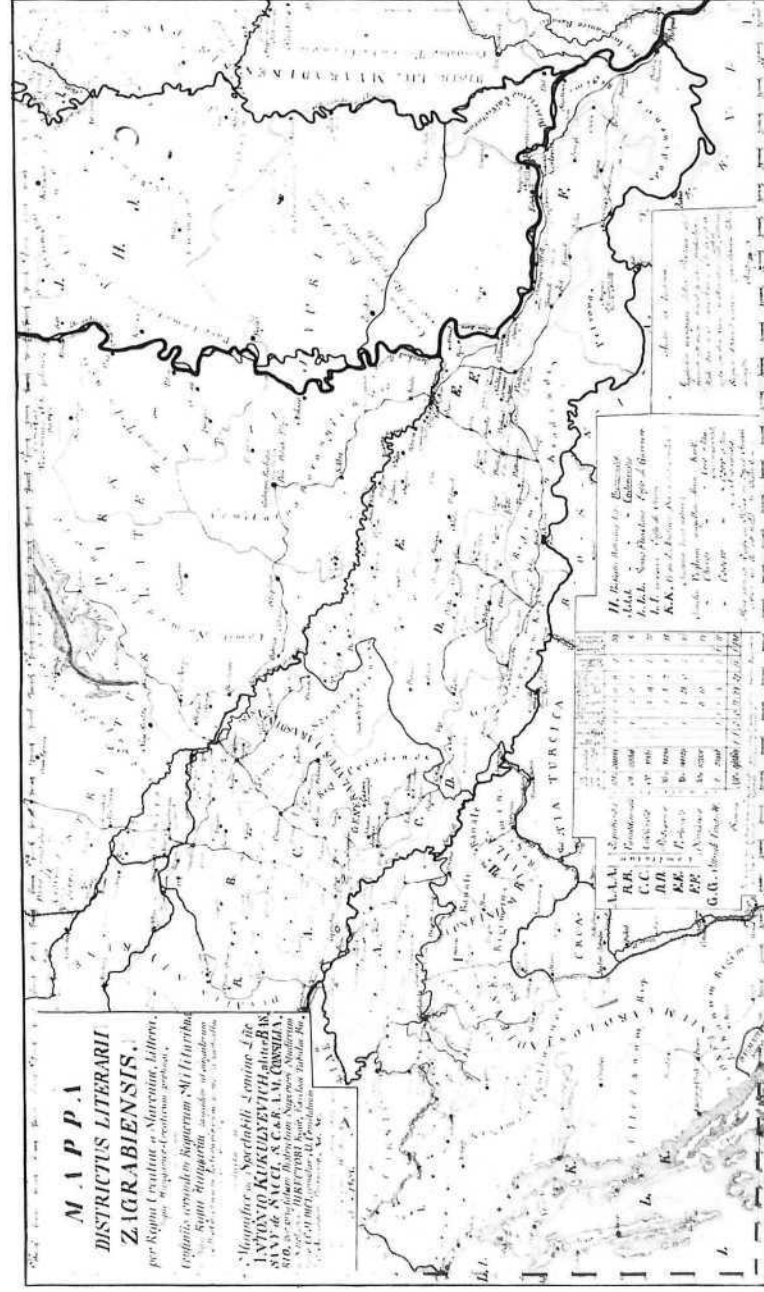
Tisak, koloriran, vel. 117 × 63 cm
NSB, X-H-F-6

204. JOSIP ROMUALDO KVATERNIK

MAPPA / DISTRICTUS LITERARII / ZAGRABIENSIS, / per Regna Croatiae et Slavoniae Littoria- / leque Hungarico-Croaticum protensi, / una cum / Confiniis eorundem Regnorum Militaribus, / parteque Regni Hungariae, ita quidem, ut singulorum / huius Districtuum Literariorum partes aut particellae / sese insinuent, / deducta, ac / Magnifico ac Spectabili Domino D<omi>no / ANTONIO KUKULYEVICH, aliter BAS- / SANY de SACCI, S[acrae] C[aesareae] <et> R[egiae] A[postolicae] M[aiestatis] CONSILIA- / RIO, per praefatum Districtum Superiori Studiorum / ac Scholarum DIRECTORI Regio, Excelsae Tabulae Ba- / nalis CO-IUDICI, complur[ium] [in]clytorum] [=II] Comitatum / T[abulae] I[udiciariae] Assessori Primario, <et> c[etera] <et> c[etera] / in tesseram profundissimae venerationis oblata per / Romualdum

Anonim, Kartica cesta u Hrvatskoj i Slavoniji, Zagreb, oko 1850, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kut. br. 203

J. R. Kvaternik, Kartica školstva u Hrvatskoj i Slavoniji, Zagreb, 1838, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 204

Iosephum Quatternik / Anno 1838.

Zagreb, 1838.
Na karti je prikazana Istočna i Središnja Hrvatska s Primorjem od Rijeke do Karlobaga. To je karta školstva u Hrvatskoj i Slavoniji. Premda je na karti prikazana uz Bansku Hrvatsku i cijela Vojna krajina s granicama pojedinih regimenti, popis školskih ustanova naveden je samo za Bansku Hrvatsku. U donjem dijelu karte nalazi se tabela s popisom stanovništva iz 1828, brojem akademija, gimnazija, narodnih škola (osnovne, glavne i trivijalne), djevojačkih, i pomorskih škola za Zagrebačku, Varaždinsku, Križevačku, Požešku, Virovitičku i Srijemsku županiju, te za »Hrvatsko-ugarsko primorje«. Kartu je sastavio Romualdo Kvaternik i posvetio Antunu Kukuljeviću, vrhovnom ravnatelju svih hrvatskih škola.
Mjerilo neodređeno
Crtez, djelomično koloriran, vel. 85,5 × 49,5 cm
NSB, XI-SK-J-176

205. FERENC KARACS

MAPPA DIOECESIIUM / BOSNENSIS seu DIAKOVARIENSIS / et / SYRMIENSIS / cura et impensis / ILLUSTRISSIMI ac REVERENDISSIMI DOMINI / EMERICI CAROLI RAFFAY / earundem Dioecesium Episcopi / procusa.

Pešta, oko 1840.
Karta Bosanske ili Dakovačke i Srijemske dijeceze s označenim arhidakonatima i vicearhidakonatima. Bosna, koja je u sastavu Turske, nije obuhvaćena na karti — zadržan je samo naziv. Na karti se nalazi tabela s podacima o broju stanovnika, župa, o zastupljenosti pojedinih vjeroispovijesti po arhidakonatima i vicearhidakonatima. U donjem lijevom kutu karte nalazimo podatke o autoru i izvorima: »Ductu Schematismi Dioecesiani de A[nn]o 1826 item Mapparum Demetrii Görög et Ioannis Lipszky deducta, denique accedente respectivorum [in]clutorum [=II.] Co[m]m[un]i[t]at[um] tuum et Regiminum Ord[in]inariorum Geometrarum Censura et Authenticatione luci edita. Incidente Francisco Karacs Sculptore Pesth[ensi]«. Na karti je označena granica između županija i regimenti. Naslov se nalazi u gornjem lijevom kutu karte u jednostavnom okviru s grbom biskupa C. Raffaya.
Mjerilo: 1 : 250 000
Bakrorez, vel. 95 × 60 cm
PMH, 3806

134

206. ALEXANDER MASCHEK, HERIBERT LAMPEL

KRIEGSSCHAUPLATZ / zwischen / UNGARN / Croatien, Slavonien / und der Militärgrenze.

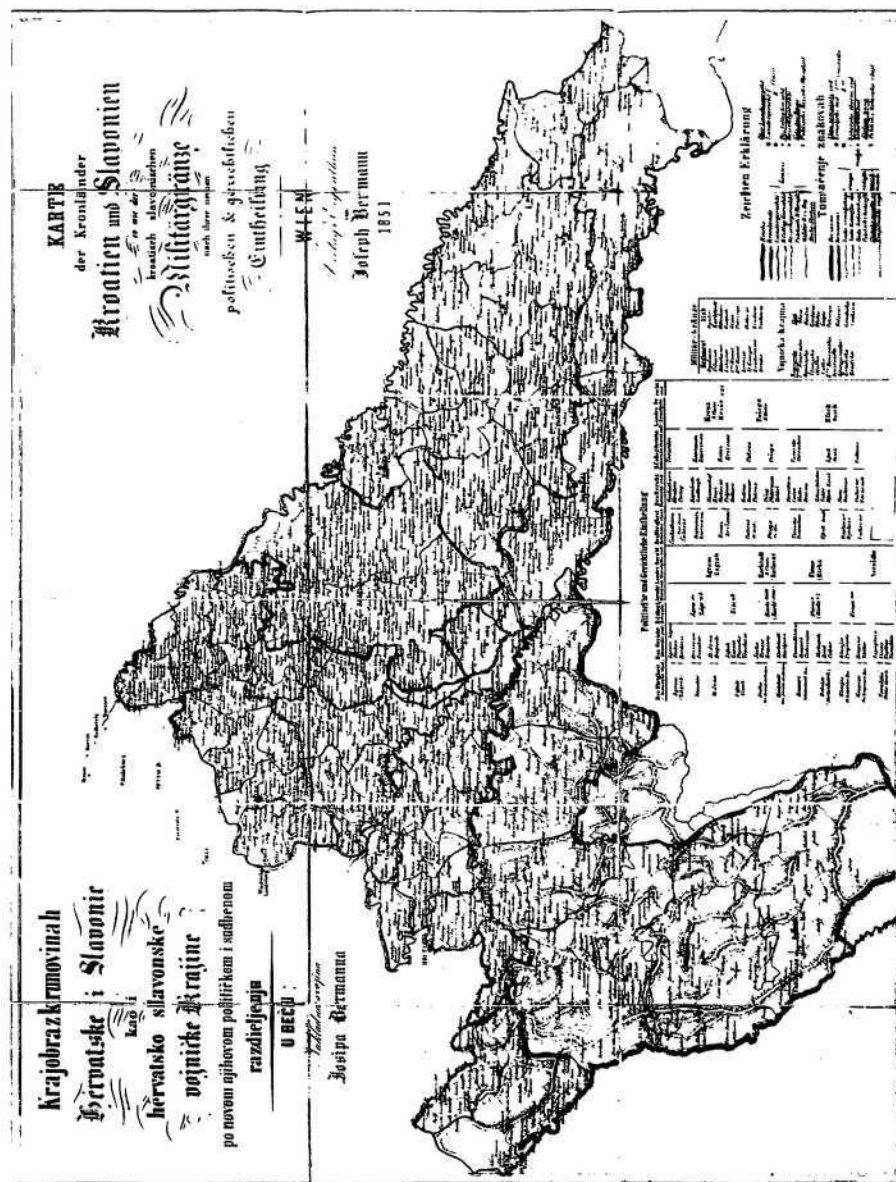
Graz, 1848.
Karta prikazuje ratište između Ugarske, Hrvatske, Slavonije i Vojne krajine 1848. godine. Od hrvatskih zemalja na karti je prikazana Istočna i Središnja Hrvatska s primorjem od Rijeke do Zadra, dakle tadašnja Banska Hrvatska s Vojnom krajinom. Označena je upravna podjela na županije i regimente. Ucrtane su ceste s posebnim oznakama poštanskih puteva. Naslov se nalazi u gornjem središnjem dijelu, ukrašen vojnim znakovima i grbom Ugarske. Lijevo od naslova su likovi serežana (krajiške žandarmerije) i slunjskog strijelca koji su bili na Dravi za vrijeme Jelačićeve vojne protiv Madara. Na desnoj strani nalaze se likovi Srbijanca i srpskih ustanika-dobrovoljaca koji su sa Stevanom Knjčaninom došli iz Srbije u Vojvodinu 1848.

Mjerilo: 1 : 1 600 000
Litografija, vel. 43 × 35 cm
PMH, 3866

207. JOSIP BERMANN

»Krajobraz krunovinah / Hérvatske i Slavonie / kao i / hérvatsko slavonske / vojničke Krajine / po novom njihovom političkom i sudbenom / razdieljenju / U BEČU / Nakladna svojina / Josipa Bermanna«

Beč, 1851.
Prikazano je područje središnje, Istočne i Gorske Hrvatske, te Sjeverno hrvatsko primorje bez Istre. To je upravna karta na kojoj su označene granice građanske Hrvatske s pojedinim sudskim okruzima, te Vojne krajine s regimentama. Područje Hrvatske iz vremena oktroiranog ustava koji je 4. III 1849. proglasio car Franjo Josip. Prema tom ustavu određen je novi teritorij Hrvatske u koji su ušli grad Rijeka i Medimurje a Vojna krajina ostaje posebno vojno upravno tijelo. (O sjedinjenju Dalmacije s Hrvatskom trebali su odlučiti zastupnici Dalmacije i Hrvatsko-slavonskog sabora).
Naslov kao i objašnjenja znakova pisani su hrvatskim i njemačkim jezikom. U gornjem lijevom kutu je naslov na hrvatskom a u desnom na njemačkom jeziku.
Mjerilo neodređeno
Litografija, kolorirana, vel. 60 × 44 cm
NSB, X-H-B-36

208. MICHAEL KATZENSCHLÄGER
**ZEMLJOVID / HÈRVATSKE I
 SLAVONIJE / S KRAJINOM
 VOJNIČKOM / SASTAVLJEN / I /
 DUBOKIM STRAHOPOČITANJEM /
 POSVETJEN / NJ[egovoj]
 PREZVIŠENOSTI GOSPODINU
 GROFU / JOSIPU / JELAČIĆU
 BUŽIMSKOMU / BANU I
 VOJNIČKOMU ZAPOVJEDNIKU U**

**HÈRVATSKOJ I SLAVONIJI, /
 VOJ[nom] I CIV[ilnom] UPRAVITELJU
 DALMACIJE, ITD. ITD. / OD / C[arskog
 i] KR[aljevskog] INGÈNIEURSKOGA
 POMOĆNIKA KOD DÈRŽAVNE
 ŽELEZNICE / MIHALJA
 KATZENSCHLÄGERA /
 DOPISIVAJUĆEGA ČLANA C[arske i]
 KR[aljevske] AKADEMIJE
 UMJETNOSTI I / ZNANOSTI U**

M. Katzenschläger, Karta Hrvatske i Slavonije /detalji/, Zagreb, 1857, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 208

**TOSKANI. / TROŠKOM / HÈRVATSKIH
 DIONIČARAH.**

Zagreb, 1857.
 Na karti je prikazano područje Istočne i Središnje Hrvatske sa Sjevernim hrvatskim primorjem, tadašnji provincijal Hrvatske i Slavonije s Vojnom krajinom. Unutar granica Hrvatske nalazimo i i Medimurje koje je J. Jelačić pripojio Hrvatskoj, a 1861. je vraćeno Mađarskoj. Na karti je tabela s popisom regimenti i brojem stanovnika te okruzima koji pripadaju pojedinim regimentama. Tu je i tabela s geološkim podacima. U gornjem lijevom kutu je naslov na hrvatskom jeziku a u desnom na njemačkom.
 Mjerilo: 1 : 500 000
 Litografija, djelomično kolorirana, vel. 112 × 65 cm
 NSB, X-H-B-39

209. FRANCISCO ANTONIO CORIR,
 — GIUSEPPE HUNGER

**TOPOGRAFIA / della Provinzia / di /
 Pogliza**

Zadar, 1859.
 Na karti je prikazano područje Poljica s ucrtanom granicom prema Splitu, Klisu i Sinju, te rijekom Cetinom koja ga okružuje sa sjeverne i istočne strane. Na karti su označena naselja nizom kućica, naziru se zemljišne čestice u pojedinim dijelovima, ucrtane su ceste. Reljef je prikazan šrafama. Kako se vidi iz rukopisa u donjem desnom kutu karte, ona je kopirana za potrebe poreskog ureda. Originalni crtež izradio je F. A. Corir u Zadru oko 1780, a kopirao G. Hunger (?), čiji se potpis nalazi u desnom kutu karte »Copirato Da Giuseppe Hunger... Di Zara l' 8 aprile 1859«. Naslov s popisom sela smješten je uz desni rub karte.
 Mjerilo: 1 : 65 000
 Crtež, koloriran, vel. 89,3 × 52,3 cm
 PMH, 3532

210. JOSIP PARTAŠ, FRANJO KRUŽIĆ
**»ZEMLJOVID / stare čelokupne /
 KRALJEVINE / HÈRVATSKE / sa /
 označenjem granicah / sada postojećih /
 POKRAJINAH.«**

Zagreb, 1862.
 Na ovoj su povijesnoj karti uz Hrvatsku prikazane sve one zemlje koje su po shvaćanju starije hrvatske historiografije nekad pripadale Hrvatskoj. Ispod naslova karta te zemlje nabrojene su »Zemlje, koje na čelokupnu Hèrvatsku spadahu jesu: 1. Dalmacija, 2. Hèrvatska gradjanska i vojnička... 3. Slavonija gradjanska i vojnička, 4. Turska Hèrvatska, 5.

Bosna... 6. Hercegovina, 7. Cerna Gora prie Zeta imenovana, 8. Dèl Arbanaske do Bojane, 9. Dèl Istre do Raše, a polag drugih i do Dragonje, 10. Slovenska, Marka od Kranjske, 11. Celjska Zupanija do Sane od Štajerske, 12. Medjimurje od Ugarske.«
 Naslov i objašnjenje znakova nalazi se uz desni rub karte. Autori i izdavač navedeni su u desnom kutu »Polag historičkih spisah i starih zemljevidah priredio Josip Partaš. Narisao Franjo Kružić. U kamen urezao Ljudevit Hochbaum u litografičkom i tiskarskom zavodu Drag. Albrechta u Zagrebu. 1862.«
 Mjerilo neodređeno
 Litografija, vel. 58 × 45 cm
 NSB, X-H-B-40

211. MILITÄRISCH-GEOGRAFISCHE
 INSTITUTE

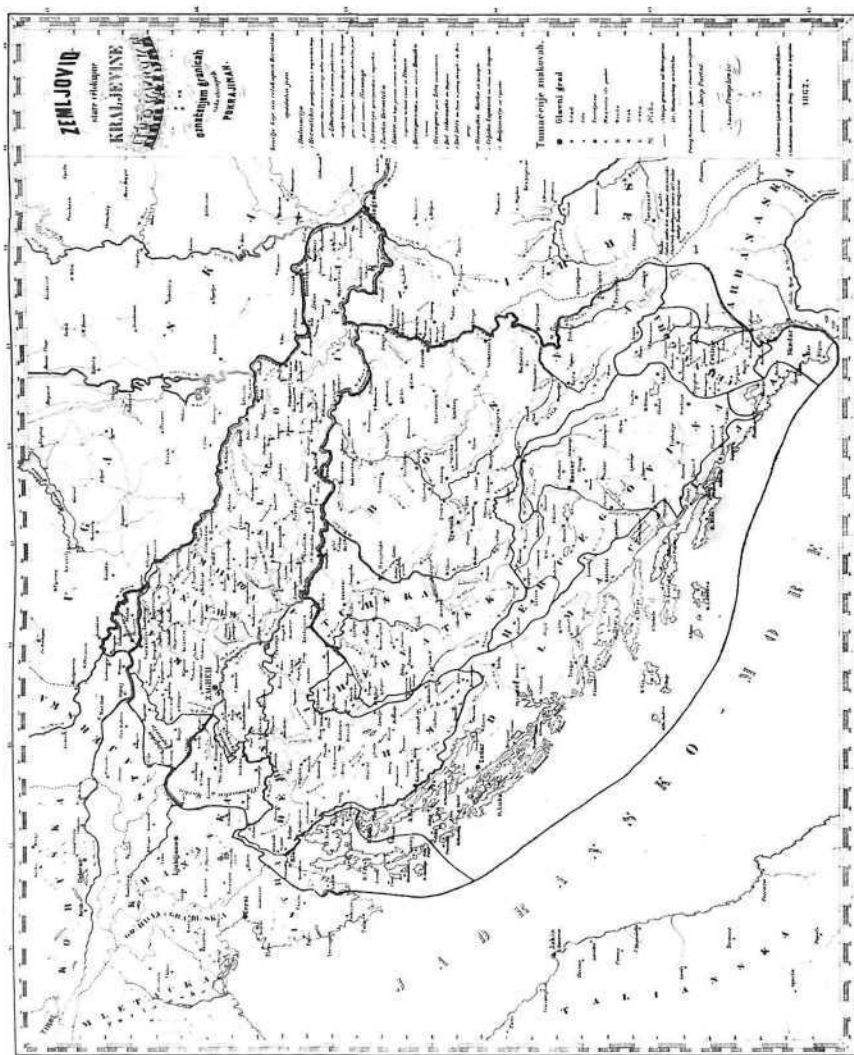
**SPECIAL-KARTE / des /
 KÖENIGREICHES DALMATIEN. /
 Astronomisch-trigonometrisch vermessen,
 topografisch aufgenommen. / reduziert,
 gezeichnet und gestochen / VON DEM
 K[aiserlich] K[öniglichen]
 MILLITAERISCH-GEOGRAFISCHEN
 INSTITUTE / IN / WIEN /
 HERAUSGEGEBEN IN DEN JAHREN
 / 1861 bis 1863.**

Beč, 1880.

Na karti je prikazan najjužniji dio Hrvatske i Crnogorsko primorje što je tada bilo u sastavu Kraljevine Dalmacije. U donjem lijevom kutu karte označena je tabela s popisom stanovništva iz 1869. po okruzima na koje je Dalmacija bila podijeljena: Zadar, Benkovac, Knin, Šibenik, Split, Sinj, Imotski, Makarska, Hvar, Korčula, Dubrovnik i Kotor.
 Mjerilo: 1 : 144 000
 Litografija, 21 list, vel. 162 × 138 cm
 NSB, X-H-I-25

212. GRADEVNI ODSJEK
 KRALJEVSKE HRVATSKO-
 SLAVONSKO-DALMATINSKE VLADE
**ZEMLJOVID / HRVATSKE
 I SLAVONIJE**

Zagreb, 1887, J. Hühn
 Na karti je prikazano područje Hrvatske i Slavonije. Označene su granice kotara, županija i općina, izgrađene i planirane ceste, te željezničke pruge. Naslov se nalazi u gornjem desnom kutu karte.
 Mjerilo: 1 : 500 000
 Tisak, vel. 103 × 62 cm
 AH, D I 20

J. Purtaš, F. Kružić, Karta Hrvatske, Zagreb, 1862, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 210

213. IVAN STEKLASA
**ZEMLJOVID ŽUPANIJA
 KRALJEVINA HRVATSKE I
 SLAVONIJE**

Zagreb, 1888.

Na osam zasebnih karata prikazano je područje Istočne i Središnje Hrvatske s dijelom Sjevernog hrvatskog primorja, nekadašnja uža Hrvatska i Slavonija:

- »ZEMLJOVID / ŽUPANIJE ZAGREBAČKE«
- »ZEMLJOVID / ŽUPANIJE VARAŽDINSKE«
- »ZEMLJOVID / ŽUPANIJE BJELOVARSKO-KRIŽEVAČKE«. (1871. ukinuta je Križevačko-durdevačka krajina od koje nastaje Bjelovarska županija).
- »ZEMLJOVID / ŽUPANIJE MODRUŠKO-RIJEČKE«
- »ZEMLJOVID / ŽUPANIJE LIČKO-KRBAVSKE« (nakon pripajanja Vojne krajine Banskog Hrvatskoj 1881. od teritorija nekadašnje gospičke i otočke regimente uređena je Ličko-krbavska županija).
- »ZEMLJOVID / ŽUPANIJE POŽEŽKE«
- »ZEMLJOVID / ŽUPANIJE VIROVITIČKE«

»ZEMLJOVID / ŽUPANIJE SRIEMSKE«
 Na kartama su označeni željeznički i cestovni pravci. Karte su ukrašene grbovima.
 Mjerilo: 1 : 180 000
 Tisak, vel. pojednog lista cca 86 x 64 cm
 NSB, X-H-B-(7-14)

214. DRAGUTIN PARČIĆ
Karta otoka Krka (bez naslova)

Zadar (?), početak 20. st.
 Kako se vidi iz legende na karti, Parčić je kartu Krka nacrtao 1865. godine, a tiskana je poslije Parčićeve smrti 1902. U gornjem lijevom kutu karte stoji napomena »Ovu je kartu nacrtao 1865. O[tac] DRAGUTIN A[ntun] PARČIĆ / ° 26. svibnja 1832. u Dubrovniku / + 25. prosinca 1902 u RIMU«. Dragutin Parčić, naš poznati filolog, rođen je u Vrbniku na otoku Krku 1832, mjesto rođenja na karti je krivo navedeno.
 Mjerilo: 1 : 20 000
 Tisak, vel. 210 × 225 cm
 Franjevački samostan, Košljun

I. Steklasa, Karta zagrebačke županije, Zagreb, 1888, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 213

WINKLER, Johann Christoph, oko 1780, Beč, bakrorezac, 112
 WINTER, Johann Wilhelm, oko 1730, Nürnberg, bakrorezac, 101
 WITT, Frederick de, † 1710, Amsterdam, kartograf i izdavač, 78
 WOLGEMUT, Michael (Wohlgemuth), 1434–1519, Nürnberg, crtač, 25
 ZALTIERI, Bolognino, 1560–1580, Bologna, Venecija, bakrorezac i tiskar, 37, 39
 ZATTA, Antonio, oko 1780, Venecija, tiskar i izdavač, 113
 ZAVOREO, Melchior, oko 1780, 113
 ZELLER, Sch., oko 1780, crtač (?), 97
 ZENO, Domenico, 1552–1580, Venecija, bakrorezac i izdavač, 9, 40, 41
 ZERGOLLERN, M.H., oko 1800, 126

POPIS ILUSTRACIJA

C. Ptolemaeus, **Peta karta Evrope**, Ulm, 1482, Zbirka Novak, kat. br. 1

P. Coppo, **Karta Istre**, Venecija oko 1530, Pomorski muzej »Sergej mašera« Piran, kat. br. 5

S. Münster, **Karta Evrope**, Basel, 1532 ?/, Zbirka Vodopija, kat. br. 6

G. Gastaldi, **Karta Dalmacije**, Venecija, 1548, Zbirka Novak, kat. br. 13

G. Ruscelli, **Karta Slavonije**, Venecija, 1561, Zbirka Novak, kat. br. 14

F. Bertelli, **Karta Dalmacije, Hrvatske i Slavonije**, Rim, 1565, Zbirka Novak, kat. br. 17

W. Lazius, **Karta Kranjske, Istre i Slovenske marke**, Venecija, 1569, Zbirka Dubravčić, kat. br. 18

D. Zeno, G. F. Camocio, **Karta Ugarske i susjednih zemalja**, Venecija, oko 1570, Arhiv Hrvatske, Zagreb, kat. br. 23

S. Pinargenti, **Karta Šibenika i okolice**, Venecija, oko 1573, Zbirka Novak, kat. br. 28

N. Bonifacić, A. Ortelius, **Karta zadarskog i šibenskog okruga**, Antwerpen, 1595, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 40

A. Hirschvogel, G. de Jode, **Karta Hrvatske, Kranjske, Istre ...**, Antwerpen, 1578, Zbirka Novak, kat. br. 43

C. Sgrooten, **Karta Podunavlja**, Antwerpen, 1593, Arhiv Hrvatske, Zagreb, kat. br. 44

C. de Jode, **Karta Hrvatske**, Antwerpen, oko 1595, Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, kat. br. 46

G. Mercator, **Karta Slavonije, Hrvatske, Bosne i Dalmacije**, Amsterdam, 1635, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 49

Lazarus, **Karta Ugarske**, Rim, 1602, Zbirka Novak, kat. br. 50

A. G. Magini, **Karta Istre**, Venecija, 1620, Zbirka Novak, kat. br. 57

J. Bussemacher, **Karta Slavonije, Hrvatske, Bosne i Dalmacije**, Köln, poč. 17. st., Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, kat. br. 63

M. Stier, **Karta Ugarske** /detalj/, Nürnberg, 1684, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 71

N. Sanson, **Karta Dalmacije**, Pariz, 1664, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 73

N. Sanson, **Karta južne Ugarske**, Pariz, oko 1670, Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, kat. br. 76

N. Sanson, **Karta zapadnog Ilirika**, Padova, 1694, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 78

S. Glavač, **Karta Slavonije i Hrvatske**, Valvasorova zbirka, vlasništvo Zagrebačke nadbiskupije, kat. br. 80

G. Cantelli da Vignola, **Karta Slavonije**, Rim, 1690, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 100

V. M. Coronelli, **Karta Zadarskog okruga**, Venecija, oko 1700, Zbirka Novak, kat. br. 103

V. M. Coronelli, **Karta Dubrovačke Republike**, Pariz, oko 1700, Zbirka Novak, kat. br. 104

V. M. Coronelli, **Karta Podunavlja** /detalj/, Venecija, oko 1695, Zbirka Novak, kat. br. 106

P. R. Vitezović, **Karta austrijsko-mletačko-turske granice u Hrvatskoj 1699**, Drežnik, 1699, Arhiv Hrvatske, Zagreb, kat. br. 116

P. R. Vitezović, **Karta Like i Krbave**, Rijeka 1701, Arhiv Hrvatske, Zagreb, kat. br. 119

J. C. Müller, **Karta Ugarske** /detalj/, Beč, 1709, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 122

P. K. Monath, **Karta Dalmacije, Hrvatske, Bosne...**, Nürnberg, oko 1730, Zbirka Novak, kat. br. 130

J. Bedeković, **Karta Međimurja**, Bečko Novo Mjesto, 1752, Zbirka Ledić, kat. br. 145

A. Patačić, **Karta Dalmacije, Hrvatske i Slavonije**, Zagreb, 1746, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 146

L. Furlanetto, **Karta Dalmacije**, Venecija, 1787, Zbirka Novak, kat. br. 158

F. Müller, **Poštanska karta Slavonije i Srijema**, Beč, 1788, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 161

F. J. von Reilly, **Karta, Slavonije**, Beč, oko 1790, Zbirka Novak, kat. br. 169

Anonim, **Karta Ilirskih provincija**, Beč, oko 1810, Zbirka Novak, kat. br. 187

Zergollern, **Karta Senjsko-modruško-krbavske biskupije**, Senj, 1814, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 188

M. Kosovich, **Karta Ličke regimente**, Beč, 1846, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 200

Anonim. **Karta cesta u Hrvatskoj i Slavoniji**. Zagreb, oko 1850. Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 203

J. R. Kvaternik. **Karta školstva u Hrvatskoj i Slavoniji**. Zagreb, 1838. Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 204

J. Berman. **Karta Hrvatske i Slavonije**. Beč, 1851. Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 207

M. Katzenschläger. **Karte Hrvatske i Slavonije** (detalj). Zagreb, 1857. Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 208

J. Partaš, F. Kružić. **Karta Hrvatske**. Zagreb, 1862. Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 210

I. Steklasa. **Karta zagrebačke županije**. Zagreb, 1888. Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, kat. br. 213

POPIS ILUSTRACIJA U BOJI

P. Coppo. **Karta Jadranskog mora**. Venecija, oko 1530. Pomorski muzej »Sergej Mašera«. Piran, kat. br. 5

S. Münster. **Karta Ilirika**. Basel, 1552. Zbirka Novak, kat. br. 7

J. Sambucus, A. Ortelius. **Karta Ilirika**. Antwerpen, 1572. Zbirka Vodopija, kat. br. 34

A. Hirschvogel, A. Ortelius. **Karta Slavonije, Hrvatske, Kranjske**.... Antwerpen, 1573. Zbirka Vodopija, kat. br. 35

A. Ortelius. **Karta Ilirika i Panonije**. Antwerpen, 1590. Zbirka Vodopija, kat. br. 39

J. Blaeu. **Karta Ilirika**. Amsterdam, 1669. Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, kat. br. 67

G. Cantelli da Vignola. **Karta Dalmacije, Istre, Bosne**.... Rim, 1684. Zbirka Novak, kat. br. 97

V. M. Coronelli, Jean-Baptiste Nolin. **Karta Dalmacije**, Pariz, oko 1700. Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, kat. br. 108

P. R. Vitezović, Karta Hrvatske. 1699. Arhiv Hrvatske, Zagreb, kat. br. 118

Homannovi nasljednici. **Karta Slavonije**. Nürnberg, 1745. Zbirka Novak, kat. br. 133

M. Scutter. **Karta Dalmacije, Hrvatske, Slavonije**.... Augsburg, 1709. Zbirka Vodopija, kat. br. 136

G. M. Cassini. **Karta Dalmacije**. Rim, 1792. Zbirka Novak, kat. br. 175

G. de Jode. **Karta Hrvatske**. Antwerpen, 1593. Zbirka Novak, kat. br. 45

LITERATURA

- ALBERTI H. J.: *Mass und Gewicht V*, Akademie-Verlag Berlin, 1957
- BAGROW L.: *Die Geschichte der Kartographie*, Berlin, 1951
- BAGROW L., SKELTON R. A.: *Meister der Kartographie*, Berlin, 1963
- BERNLEITHNER E.: *Die Entwicklung der Kartographie*, Berlin, 1951
- BEUC I.: *Povijest institucija državne vlasti u Hrvatskoj (1527-1945)*, Zagreb, 1969
- BONACKER W.: *Kartennmacher aller Länder und Zeiten*, Stuttgart, 1966
- ZANKOVIĆ D.: *Stari atlas i Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci u Metropolitanu*, Zagreb, 1976
- DADIĆ Z.: *Povijest egzaktnih znanosti u Hrvata*, Zagreb, SN »Liber«, 1982
- DÖRFLINGER J.: *Österreichische Karten des 18. Jahrhunderts*, Beč, 1984
- DIZIONARIO BIOGRAFICO DEGLI ITALIANI, Rim, 1970
- GAŠPAROVIĆ R.: *Bosna i Hercegovina na geografskim kartama od prvih početaka do kraja 19. vijeka*, Sarajevo, 1970
- HEINZ-MEINE K.: *Die Ulmer Geographia des Ptolemäus von 1482*, Ulm, 1982
- HÖCK J., LETTNER F. W.: *Kärnten in alten Landkarten bis 1809*, Klagenfurt, 1984
- JELIĆ L.: *Najstariji kartografski spomenik u rimskoj pokrajini Dalmaciji, Glasnik zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 1898
- KLAIĆ V.: *Život i djelo P. R. Vitezovića*, Zagreb, 1914
- KLEN D.: *Ivan Klobučarić, slikar i kartograf, Krčki zbornik*, Sv. 6, Krk, 1975
- KOROŠEC B.: *Naš prostor v času in projekciji*, Ljubljana, 1978
- KURELAC M.: *»Illyricum hodiernum« I. Lučić i ban Petar Zrinjski, Zbornik Historijskog instituta JAZU*, Vol. 6, Zagreb, 1969
- KUPČIK I.: *Alte Landkarten*, Prag, 1980, Hanau/M, 1980
- LAGO L., ROSSIT C.: *Descriptio Histriae*, Trst, 1980
- LAGO L., ROSSIT C.: *Pietro Coppo, Le »Tabvle«*, Trst, 1986
- LEITHÄUSER J. G.: *Mappae mundi*, Berlin, 1958
- LISTER R.: *Old Maps and Globes*, London, 1979
- LOVRIĆ P.: *Kartografska reprodukcija, Geodetski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*, Zagreb, 1981
- LOVRIĆ P.: *Atributi znanosti i kartografija, SGIGJ, 5. jug. savjet. o kartografiji, Zbornik radova I*, Novi Sad, 1986
- LOVRIĆ P.: *Opća kartografija*, Zagreb, 1988
- LUČIĆ J.: *Povijest Dubrovnika II*, Zagreb, 1973
- LUČIĆ J.: *Prilog pitanju historijske geografije, Historijski zbornik XXIX-XXX*, 1976/77
- MARKOVIĆ M.: *Kartografska zbirka Arhiva Hrvatske u Zagrebu, Arhivski vjesnik 7-8*, Zagreb, 1965
- MARKOVIĆ M.: *Pavao Vitezović kao kartograf, Senjski zbornik I*, Senj, 1965
- MARKOVIĆ M.: *O najstarijim geografskim i pomorskim kartama Jadranskog mora, Pomorski zbornik 12*, Rijeka, 1974
- MARKOVIĆ M.: *Razvitak kartografskih upoznavanja današnjih jugoslavenskih zemalja, I dio*, Zagreb, 1975
- MARKOVIĆ M.: *Geografska bibliografija Jugoslavije I i II*, Izd. JAZU, Zagreb, 1978-80
- MATKOVIĆ P.: *Vicko Dimitrija Volčić, kartograf XVI vijeka, Rad JAZU knjiga 130*, Zagreb, 1897
- MORELAND C., BANNISTER D.: *Antique Maps*, Oxford, 1986
- MUŠNJAK T.: *Mjerila na starim zemljopisnim kartama, Arhivski vjesnik*, 1982, Sv. 25
- NORDENSKIÖLD A. E.: *Facsimile-Atlas*, New York, 1973
- NOVOSEL P.: *O Stjepanu Glavašu i njegovoj karti Hrvatske iz 1673. godine, Geografski glasnik*, br. 35, Zagreb, 1973
- ROGLIĆ J.: *Uvod u geografsko poznavanje karata*, Zagreb, 1972
- PURGINA J.: *Tvorcovia kartografie Slovenska do pol. 18. storočja*, Bratislava, 1972
- SINDIK L.: *Dubrovačka Republika na kartama XVII vijeka, Zbornik iz dubrovačke prošlosti Milanu Rešetaru*, Dubrovnik, 1931
- SEIFERT T.: *Die Karte als Kunstwerk, Bayerische Staatsbibliothek, München*, 1970
- SRKULJ S.: *Hrvatska povijest u devetnaest karata*, Zagreb, 1937
- STEGENA L.: *Lazarus Secretarius the first Hungarian Mapmaker and Work*, Budimpešta, 1982
- ŠIŠIĆ F.: *Pregled povijesti hrvatskog naroda*, Zagreb, Matica hrvatska, 1962
- ŠKRIVANIĆ G. A.: *Coronellijevi podaci o Dubrovačkoj Republici i o njegovoj izradi karte Republike, Istorijski časopis SAN, knjiga IX-X*, Beograd, 1960
- THIEME-BECKER: *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler*, Sv. I-XXXVII, Leipzig, 1907-1950
- TOOLEY R. V.: *Maps and Map — Makers*, London, 1978
- TOOLEY R. V.: *Dictionary of Map — Makers*, London, 1964
- VANINO M.: *Stjepan Glavač autor prve domaće geografske karte Hrvatske (1673)*, Sarajevo, 1936